HIPPOCRATIS

APHORISMI GRÆCE ET LATINE,

*

Ita digesti in ordinem, vt mutuo sese explicare, & ad morborum curationem singuli suo è loco prodire videantur, cum breui expositione ex Galeni commentariis desumpta.

EIVSD. HIPPOCR.

Prænotionum libri tres, cum explicatione eodem ex fonte hausta.

Per Ioannem Butinum medicum.

Insigniores aliquot sententiæ selectæ ex libris Aurelij Cornelij Celsi, medici inter Latinos eloquentissimi.

LVGDVNI,

APVD IOAN. TORNAESIVM. TYPOGR. REGIVM.

M. D. LXXX.

Cum priuilegio Regis ad decennium.

I. BVTINVS LECTORI.

IN manus iterum ſumo relegendum opus Aphoriſmorum Hippocratis, antehac à me ſuccіſiuis horis eum in ordinem adductũ, qui Lectorem moleſtæ inquiſitionis tædio leuare poſſet, vt accinctus alteri nunc editioni typographus formã quãdam ad imitandum habeat propoſitam, è qua ſimilitudinem ducens ipſum tibi emendatius reddat. Quod vt faciam inuitant cùm plurima, tum hæ præcipuè cauſſæ, ne calumniandi materiam pleriſque relinquam ſi minime recognitum opus nullóque ſchemate

nouo commendatum haud aliter quàm ignotam quandam aut exoticam auem in publicum exire patiar quocunque produxerit auræ vis aut fortunæ, tutoris fide non interposita. Hûc etiã impulit vtilitatis ratio, quòd hanc operam, quæ rei huius gratia suscipitur, vt tãtus author intelligatur, plurimũ conducere videam omnibus qui vitam suam sartam tectã ab omni detrimento conseruare volunt, & morbos, communes hominũ hostes, atq; adeo mortẽ ipsam auersantur. Est enim hoc vniuersæ medicinæ quoddam veluti prõptuarium, vnde plura vel ad profligandos morbos, vel ad tuendam propagandámque vitã, excerpere possis vtilia documenta, quàm ex aliis omnibus qui suas hac de re commentationes literis vnquàm mandauerunt. Hæc sentẽtiarum & velut oraculorum plusquàm Delphicorum lectio nulli hominũ generi

aut

aut conditioni non est in primis necessaria, nisi cui sanitas & huius vitæ lux cōmunis non est omnino curæ. Sit igitur hic vnus author vice multorum tibi, ad quem te, quandocunque de re medica disputatio inciderit, referre possis, quē penitus notū habeas, quémque de omnibus his rebus quæ ad vitæ & corporis vsum attinent tuto in consilium adhibeas. Multitudo librorum te frustra non distrahat: vnius enim ingenio se applicet oportet qui velit trahere quod in animo fideliter sedeat. Nusquàm est, vt ait Seneca, qui vbique esse contendit: Qui in omnibus chartis excutiendis operam consumit, nulli potissimum inter alias addictus, ei similiter facere videtur qui duabus sellis innixus vtraque frequenter exclusus cadit. Quare si artes imitatio docuit, si in disciplinis omnibus eligendus est aliquis cuius nos simi-

les esse velimus,& summa animi contentione effingamus,ad medicinæ laudem aspirans hoc Hippocratis vnũ exẽplar habe, ad quod te ipse cõponas,cuius dicta,facta, consiliáque omnia ob oculos posita sic apud te deputes & obserues, vt ad hæc cursum ipse tuum non aliter quàm suum ad cynosuram nautæ,siue quid in Theorice dicendum demonstrãdúm ve fuerit,siue etiam in practice & artis operibus attentandum,quocũque licebit tempore, dirigere possis. Extant quidem aliorum permulta præclaráque de hac arte scripta volumina:sed est quædam ex fontib⁹ illa si possis haurire voluptas. Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ, Et magis adducto pomũ decerpere ramo, Quàm de cælata sumere lance iuuat. Si sint adhuc quibus minime placeat immutatus Hippocratis ordo, hoc à me ij responsum ferãt,prodesse cupienti sa

ti satis esse, si quos adiuuare voluerim, aliquod ipsi commodum sentiant. Quis vnquàm scripsit quod omnium iudicio comprobatũ fuerit? aut aliquem momo locum non reliquerit? Id assequar quod ipse volui, & mei laboris fructum satis amplum accepisse videbor, si per eum nonnulli profecerint. Aliis ingredi liceat iter quodcunque censebitur esse melius. Non obsisto. Nec librum hunc offerenti mihi alios de manibus excutere fuit animus. Addidimus etiam Aphorismos græcè scriptos, ac latinis prępofuimus, eundem sequuti ordinem. Fruere lector & vale. Andegaui decimo sexto Calend. Maij 1567.

QVoniam vita hominū angustis circunscripta terminis admonet properandum esse ei qui excellens esse cupit in arte, cuius magnitudo tanta est, vt ab homine quantumvis diligenti ac laborioso vix possit & inchoari & ad finem vsq; perduci: Hippocrates, vt erat ad docendum non minus quàm ad discendum propensus (non enim est facilè inuenire, qui quod ipse sciat non tradat alteri lubens) docuit qua ratione & via compendiaria posset homo vitæ breuis artem longam ediscere, concinnatis videlicet Aphorismis & generalibus his præceptis, artem ipsam velut ex confusa caligine in claram lucem educentibus. Quod artium magistri facere solent etiam cùm docent primas in vtraque lingua literas. Quod ipse Galenus effecit cùm scripsit Isagogen pulsuum, vbi coëgit in pauca capita quæ fusius antè scripserat de pulsibus. Idem fecit cùm summam methodi contraxit in breues quosdam canones duobus libris ad Glauconem. Idem in arte medica cùm videret medicinam latissimè fusam, eam totam ordine definitorio scripsit, & omnia quæ ad artem hanc attinent breuiter & ingeniosè conclusit. Haud aliter Hippocrates multis annis antecedens Galenum, cùm videret longam

in

inuentu & cognitu medicinam, eam breuibus his sententijs expressam dedit hominibus, quò minore negotio ipsam in hoc velut enchiridium collectam pauco quidem tempore consequerentur. Quo in scripti genere cùm nullum certum, sed nunc vnum, nunc alium atq; alium ordinem insequutus fuerit, vt se data quidem occasione res in tanta diuersitate offerebant; cumq; rationibus non obscuris intelligerem omnia quæ fiunt quæq; dicuntur ordine ac modo constare maximè, quinimo eam ob rem mundum hunc vniuersum appellari cosmum ab ordine, quòd in eo rectè cuncta dispositta sint: in medio enim Terra *posita est, eam* Mare *circunfluit, mare autem* Aër *continet, eum* Æther, *deniq;* Cælum *ipsum his omnibus obtentum est, in quo stellarum motus & orbium quantum ostendant ordinem, vix animo percipi nedum oratione explicari potest.* Neq; *verò (vt res alio sit exemplo notior) quanquàm membris omnibus optimè formatis statua sit, nisi collocentur ipsa, & artus etiam leuiter loco moti, perdunt quo viguerunt vsum, & turbati exercitus sibijpsi sunt impedimento: ob id* Aphorismos *secundum locos communes digessi, non vt prouerbio locum darem,* Hic telam *texuit, ille diduxit: neq; vt incudi redderem opus omnibus partibus absolutißimum, cui, vt nihil addi detrahive potest, ita nihil adeò additum*

nihilq; detractum est, quin ipsum sit omnino quod erat prius: sed vt studiosos hac molestia & labore vltro citroq; vagandi quaerendiue quidq; vbiuis alibi quam ibi vbi esse debebat, leuarem. An rectè factum, huius rei iudicium doctis defero: Taceant alij, ne (quod plerisq; blatteronibus accidit) id damnent quod non intelligunt Fit enim ferè vt optimè dictis gratiam praua iudicia non referant.

Εἰς ἀφορισμοὺς ὑπὸ βυτίνου διατεταγμένους.

Ἔνθεος ἱπποκράτης ποτὲ πυθιὰς οἷα σιβύλλη
χρῆσε τοσοῦθ' ἱερῶν στήθεος ἐξ ἀδύτων.
Πάντα δὲ χρῆσεν ἄτακτα θεήλατος ἦ φέρεν οἶστρος
Ἀχθεὶς, καὶ χρησμῶν σύγχυσις ἦν μεγάλη.
Νῦν δ' ἄρα βυτῖνος τὰ κεχρησμολογημέν' ἁ-
Συντάξας θείην σωφρόνισεν μανίην. (τάχλως
Ιω. αὐράτου.

DE EODEM LATINE.

Entheus Hippocrates quondam ceu Pythia vates
Haec sacris cecinit pectoris ex adytis. (
Omnia sed cecinit confusa, sacer tulit illum
Quò furor, vt nullus sortibus ordo foret.
At nunc indigesta oracula digerit hic dum
Butinus, ratio est, quod furor ante fuit.
Caroli Vtenhouij.

HIPPOCRATIS LEX.

*

Medicina omnium artium clarissima est: verùm propter ignorantiam eorum, qui eam exercent, & ob eos, qui de medicis iudicant, omnibus iam artibus longè postponitur. At verò eius erroris caussa hæc videtur: Soli medicinæ nulla pœna in ciuitatibus statuta est, præter quàm ignominiæ. Verùm hęc nihil mouet eos, qui ex illa veluti sunt compositi ac facti. Simillimi enim huiusmodi medici sunt personis, quæ in Tragœdiis inducuntur. Quemadmodum enim illi figuram quidem, habitum, ac personam eorum, quos referunt, habent, illi ipsi autem verè non sunt: sic & medici, fama quidem multi, opere autem valde pauci. Quisquis enim medicinæ scientiam sibi verè comparare volet, iis præditum & adiutum eniti oportęt, Natura, Doctrina, Loco studiis apto, Institutione à puero, Industria, &

Tempo

Tempore. Primùm quidē igitur omnium Natura opus est. Natura enim repugnāte, irrita omnia fiunt. Si verò Natura ad optima tanquam viæ dux sit, artis doctrinā obtinetur: quam sanè cum prudentia adquirere oportet: ita vt à puero Institutio accedat. Atque id in loco à Natura ad disciplinam apto. Amplius autem & Industriam adhibere oportet: eámque ad multum omnino tempus, quo disciplina ipsa, veluti insita & ingenerata, prosperè & copiosè fructus suos producat. Qualis enim eorum, quæ terra gignuntur, consideratio est: eiusmodi etiam disciplinæ medicinæ cognitio est. Natura enim nostra velut ager est: dogmata præceptorum, velut semina sunt. Institutioni à puero cum eo conuenit, quòd oportuno tempore semina in terram cadūt. Locus autem, in quo ars docetur, est velut circunfusus aër, qui nutrimētum præbet satis ipsis. Industria autem cultura est. Tempus postremùm hæc omnia corroborat, vt omnia perfectè enutriantur. His igitur ad artem medicam allatis, & vera ipsius cognitione comparata, tandem in varias vrbes commeandum, & non sermone tantùm, verùm etiam opere, medicos haberi conuenit. Imperitia sanè ma-

lus

lus Thesaurus est,maláque supellex. Et somnianti, & ei, qui rem apertè citra somnium dispicit. Alacritatis, fiduciæ, ac lætæ securitatis expers:timiditatísque & audaciæ nutrix. Timiditas equidem in exercendis operibus inscitiam: Audacia verò ignorantiam artis declarat. Duo enim sunt, scientia, & opinio, quarum altera quidem sciẽtes efficit, altera ignaros. Cæterùm res sacræ sacris hominibus explicantur: profanis id fas non est, priusquàm scientię mysteriis initientur.

Hoc opus Aphorismorum sex partibus distinctum omnes habet Aphorismos. Eos verò continet pars

- Prima, qui sunt de
- Secunda, qui locis affectis conueniũt
- Tertia, qui
- Quarta, qui competunt
- Quinta qui
- Sexta qui

Repletione.
Euacuatione.

Capiti.
Cerebro & neruis.
Oculis.
Naribus.
Ori & linguæ.
Dentibus.
Gutturi, & faucibus.
Thoraci, & pulmonibus.
Hypochondrijs, epigastrio, ventri.
Lateri.
Ventriculo, & cordi.
Intestinis.
Hepati.
Felli, & lieni.
Renibus, ano, vesicæ, vbi ratio tota de vrinis conspicitur.
Item qui mulierum locis conueniunt & virilibus locis.

Habitui corporis.
Aetati.
Temporibus.

Febribus & quibusdam morbis criticis & acutis qui cum febribus numerari queūt.

Locis externis conuenientes ad Chirurgiam maximè attinent.

Numerus vnicuiq; Aphorismo præpositus eius materiæ de qua est ordinem monstrat. Qui verò est ad finem Aphorismi positus, prior eum quotus est in ordine quem sequutus est Hippocrates significat, posterior librum.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM

PARS I.

*

PROOEMIVM.

Ingreſſus & totius veluti procœmium operis, in quo tacitè monet Hippocrates, vt in hac vitæ breuitate feſtinantes quàm maximo ſtudio, viam incedamus compẽdioſiſſimam, reiectis inutilibus iis quæ ad vſum minus eſſe neceſſaria videbuntur: vt ſi quam habeat ars longa moleſtiam, ea præceptionum breuitate & compendio ſarciatur.

I.

Βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

VITA breuis, Ars verò longa, Occaſio præceps, Experimẽtum periculoſum, Iudicium difficile. Nec verò ſatis eſt, medicum ſuum feciſſe officium, niſi ſuum quoq; ægrotus, ſuum aſtantes faciant, ſintq; externa ritè comparata. I. I.

Ars longa est, si eam hominis vita metiamur: tam variarum enim rerum inuestigationem & cognitionem requirit, vt homo quãtumuis diligens ac laboriosus) hanc & inchoare & ad finẽ vsq; perducere nõ possit, nisi processerit via doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprietates quàm breuissimis verbis circunscribat. Propterea *operæprecium est quæ quisq; cognouit ea mandare literis & tradere posteritati commentationes, quæ rerum percipiendarum naturam omnem diligenter ac citò, & sermone dilucido interpretentur, vt qui volunt breui tempore artem longam ediscant, nec difficultate rei exterriti auocentur à proposito, nec præsumpta desperatione perueniẽdi quò volunt, animo statim initiò despondeant. Quòd autẽ ars longa sit, hæc etiam ostendunt, Occasio præceps, quæ ob humani corporis defluxum assiduamq; mutationem citò præterit: experimentum remediorum medicorum periculosum, ob subiecti dignitatem: iudicium, quo quid faciendum sit inquirimus, difficile, ob sectas & varias in medicina opiniones. Intelligent autem quantùm veritatis habeant omnia quæ in hoc libro scribuntur, imo nihil eorum falsum esse comperient, medicinam ita vt hîc docti fuerint, faciẽtes: si à medico, ægro, ministris, externis, nullus proficiscatur error. Et hæc sponsio reddit auditorem attentiorem*

ad intelligendos aphorismos. Porrò cùm quatuor sint quæ ad actionem aliquam concurrunt, id à quo fit, sine quo non fieret, per quod fit melius, & per quod tria illa conseruantur: Medicus est à quo fit actio, est enim principale instrumentum curationis. Aeger habet rationem eius sine quo non fieret actio. Assidentes & externa per quod fit melius. Vsus rectus remediorum, per quod tria illa conseruantur. Vsus autẽ rectus est fusus per omnes aphorism.

Aphorismi ad eam medicinæ partem attinentes, quæ est de victus ratione & repletione.

II.

Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

Non satietas, non fames, neq; aliud quicquam quod modum naturæ excesserit, bonum. 4. 2.

Cùm sanitas moderatio quædam sit & temperies, necesse est omnes excessus qui plurimùm à modo recesserunt, iam ægritudines esse. Idem vult intelligi in sumendis, admouendis, faciendis, educendis omnibus, quæ si modum excedãt (excessu notabili) mala putanda sunt. Labor, inquit, cibus, potus, somnus, venus, omnia mediocria sunto. Epidemiorum 6.

III.

Ὅκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τὴν νοῦσον ποιέει. Δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Vbi cibus præter naturam plus ingeſtus eſt, hic morbum facit, oſtendit autem ſanatio. 17. 2.

Plus cibi quàm naturæ modo conueniat, repletio nominatur: plus autem in corporibus duplex eſt, vnum, quantum ad vaſorum capacitatem, alterum, ad vires ſeu ad illam quæ nos gubernat naturam, de quo intelligens Hippocrates *dixit excedentem cibum, id eſt, grauantem vires, eſſe præter naturã & morbum ſubinde generare:* Nam cibo *ſupra modum ingeſto, vbi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur, argumento erit morbum ex cibi multitudine fuiſſe ortum.* Euacuationem *autem dicere conſueuit* Hippocrates, *quando humores omnes æqualiter vacuantur, quod potiſsimùm fit venæ ſectione: purgationem autem, quando praua affecti qualitate educuntur medicamento proprio, quod humores peccantes ſolos natum eſt educere.*

IIII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται. καὶ ὁκόσα ὑπὸ κενώσιος, πλησμονὴ. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Quicunq; morbi ex repletione fiunt curat

curat euacuatio, & quicunq; ex euacuatione repletio, & aliorum contrarietas. 22. 2.

Quòd quidem multitudo morbum efficiat antea dictum est: quòd autem euacuatio sit eius curatio, cùm id vnicuiq; manifestum sit, non est opus dicere, sicuti neq; de omnibus alijs causis quæ morbos committunt, quod per contraria curentur.

V.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδ' ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τούτεων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν· σφαλερὸν γάρ· ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραὶ καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Habitus Athletarum, qui summum bonitatis attingunt, periculosi si in extremo constiterint, neq; enim in eodem possunt permanere neq; quiescere. Cùm verò non quiescant & non possunt proficere in melius, reliquum est vt decidant

in deterius. His de causis bonũ habitum statim soluere expedit, vt corpus rursus nutriri incipiat. Neq; compressiones ad extremũ ducendæ (periculosum enim:) sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducunt periculosæ. Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ. 3. 1.

Quòd neq; euacuare neq; replere supra modum oporteat, documento esse potest Athletarũ bonus habitus, qui alioqui inculpabilis existens, vt qui & bonis abundet humoribus & vires habeat robustas, hoc solum malum maximum gerit, quòd ad extremam venit repletionem: hunc itaq; soluere nos oportet haudquaquàm morantes, sed anticipantes solutione periculum. Causam verò ob quam soluere oporteat, talem ipse subiecit dicens: neq; enim possunt in eodem permanere neq; quiescere: nam cùm semper natura coctionem, alimenti distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, adglutinationem, atq; assimilationem operetur, quando nihil adijci solidis corporis partibus potest, neq; venæ amplius habent conceptaculum in quod alimentum distributum recipiatur: tunc periculum imminet aut diruptionis vasorum, aut suffocatio-

nis

nis caloris naturalis & mortis repentinæ. Vt igitur corpus rursus nutriri possit, bonum habitum oportet sine mora soluere. Eius autem solutio est euacuatio, & hanc quoq; oportet facere non vltra modum, cùm sit immodica euacuatio non minus periculosa quàm immoderata repletio. In euacuationibus enim non solùm quid abundantia requirit attendendum est, sed quantum vires ferre possunt eius qui debet euacuari. Alij siquidem melius, alij minus benè, ferũt euacuationes. Porrò nihil immodicũ periculo vacat, siue sit in demẽdo, siue in addendo.

VI.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, ἔν τε τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι καὶ τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί· καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis atque exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis verò in quibus non conuenit, periculosus. Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis grauis est: Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt graues sunt. 4. 1.

Hic agit de victu ægrotantium, ostendens

nobis in morbis longis semper periculosum esse victum tenuem, quod scilicet vires ipsas demoliatur quas præstat tum fouere, tum integras, vt morbi diuturnitati pares esse queant, seruare. In acutis verò non semper esse periculosum. Competit enim in simpliciter acutis, quibus maximus vigor & iudicatio primis diebus futura est: Non competit in acutis ex decidentia, qui possunt ad quadragesimum vsq; protrahi diem. Est autem victus in extremo tenuis, qui per solam inediam ad indicationem vsq; sic procedit: tenuissimus, per mellicratum: tenuis verò qui per pauca & parum nutrientia edulia fit, qualis est ptisanæ succus. Omnis talis victus vires quidem comminuit, sed adhibendus cum iudicio, eatenus vt non fiat exolutio virtutis & naturæ.

VII.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γένηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victu ægri delinquunt, quo fit vt

fit vt magis lædantur. Quicunque enim error committitur magnus, maior in hoc fit quàm in paulò pleniore victu. Propterea etiam sanis periculosus existit valde exquisitus victus & constitutus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus atque admodum exquisitus magna ex parte periculosior est eo qui paulò plenior. 5. 1.

Quicunq; error accidit ægrotantibus qui tenui victu reguntur, hic maximũ affert periculum: & quia natura à tali victu debilitatur, & quia transitus ad eum est insuetus. virium autem iam imbecillium reliquias facilè deijcit quicunq; superuenerit error. Hippocrates in lib. de ratione victus tenuiorem victum ratione viuentibus meliorem prædicat, & re vera laudabilior est pleniore, præsertim in acutis: idem verò hìc periculosiorem ait, sed delinquentibus. Quemadmodum enim (si modò prophana sacris conferre licet) qui legem acceperunt, aut religione distringuntur, his grauius est delictum si peccare cõtingat, quàm aut religione solutis, aut legis expertibus: sed tamen lex mala, aut religio periculosior non est censenda: Sic tenuior viuendi ratio, licet hac exquisitè viuentibus grauius sit delictum cùm errauerint, non tamen idcirco peior

pleniore indicatur.

VIII.

Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. 6. 1.

Extremos morbos nominauit Hippocrates summos, vltra quos non sunt alij. Quare præcipit in ipsis fieri exquisitissimam curationem, & victum adhiberi tenuissimum.

IX.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu vtendũ est: vbi verò non, sed pleniorem victum contingit adhibere, tantũ cibi indulgẽdum est, quantò morbus extremis est mollior. 7. 1.

Peracutus est morbus qui statim circa primos dies in summo vigore consistit. Porrò in morbi

morbi vigore tenuißimo victu vtendum est: Nam si propter inflammationes vel febres, quæ à morbis acutis vix vnquàm separantur, abstinendum est, hoc ipsum (morbo in suo vigore consistente) magis est faciendum, ne si liberalior victus indulgeatur, natura, quæ contra morbũ pugnabat, eo relicto, ad coctionem cibi se conuertat. In alijs morbis qui tardius in vigore sunt futuri, tantum à victus tenuitate declinandum est, quantum morbi ab extremis recedunt.

X.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Quando morbus in suo vigore constiterit, tunc victu tenuissimo vtendum est. 8. 1.

Hæc sententia similis est præcedenti: nisi quòd generalior extendi posse videatur ad omnes morbos, quorum in vigore tenuißimo victu vtendum est.

XI.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει καὶ ἀμβλυνεῖται.

Con

Cōiectari oportet an æger sufficiat cū victu perdurare, donec morbus cōsistat, & nunquid prius ille deficiat nec possit cum victu perdurare, vel morbus antea deficiat atq; hebescat. 9. 1.

Bona medicinæ pars est coniecturalis. Totam victus rationem igitur non solùm morbi tempore, de quo superius dictum est, abstinendum esse in vigore, sed etiam ægrotātis virtute metiemur: quæ si imbecillior fuerit, adijciendum aliquid victui, & tantò plenior est adhibendus quantò pleniorem natura imbecillior expostulat. Quocirca etiam in ipso morbi vigore, vbi aliquis casus interuenerit robur naturæ dissoluens, nutrire aliquando cogimur.

XII.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν. ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus igitur statim morbus consistit, iis statim tenuis victus adhibendus est, quibus verò posterius debet consistere, iis & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibus subtrahendus: Prius verò vberius agendū vt æger sufficiat. 10. 1.

ciat. 10. 1.

Sermo hic vniuersalis est de omnibus morbis pronuntians, in quibus dum vigor adest, tenuis conuenit victus. Verum longe antè tempus vigoris erit alēdus ager, vt imminentem morbi tempestatem ferat potentius cibo pleniore firmatus.

XIII.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nociuum est, & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet. 1 1. 1.

Cibandi consilia petenda sunt à tempore & à viribus agri: itaq; cùm præcipit in accessionibus abstinendum esse, ne cibus oblatus distrahat naturam quæ circa morbi materiam tum est occupata, intelligit si per vires id permittatur & naturam ægrotantis.

XIIII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσιες, ἤν τε

καθ'

καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται· ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχύνει. ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα, καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Accesſiones autem & conſtitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum ſuccesſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora fiant interualla. Sed ex iis quæ mox apparent, indicia ſumuntur, quemadmodum in morbo laterali ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, breuiat morbum: Si verò poſtea appareat, producit. Et vrinæ & alui excrementa & ſudores, quæcunq; apparuerint, vel bonam morborum indicationem vel malam, vel breues aut longos fore morbos oſtendunt.

12. I.

Cùm victus inſtituendi ratio ſumatur vel à viribus ægri, vel à morbo ipſo ſeu morbi conſtitutione, vel à particularibus acceſsionibus, vires imprimis cognoſcendæ ſunt: cognoſcentur autem ex pulſibus & ex iis notis quas deſcribit Hippocrates in Præſagiis. Acceſsiones &

& constitutiones morbus ipse indicabit. Nam si tertiana fuerit, per tertium accessio fiet: si verò quotidiana, singulis diebus: at si quartana, per quartum. Animaduertere si morbus est acutus vel peracutus vel longus, & quando maximè in vigore consistet, nihil aliud est quàm morbi constitutionem considerare. Item anni tempora indicabunt easdem constitutiones & accessiones: Nam Aestas addit celeritatem: Hyems tarditatem, ita vt aestiuae quartanae magna ex parte breues sint: Autumnales & quae magis hyemem attingunt, longae. Circuituum etiam incrementa, hoc est accessionum quae fiunt in circuitibus incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue longiore tempore fiant, constitutiones indicabunt. Haec sicut aetas, natura, consuetudo, industria, regio, & aëris ambientis qui tunc vagatur, temperatura constitutionem morbi declarat, an ipse sit peracutus, an longus & chronicus: & declarant ipsas accessiones, an per tertium, vel per quartum, vel singulis diebus, siue qua hora diei aut noctis sint inuasurae. Haec autem eò pertinent, vt secundum vires, morbi constitutionem & accessiones particulares, recta victus ratio praescribatur. Morbi etiam constitutio breuisne futurus sit an longus coniectabitur ex iis quae post apparent ac superueniunt: cuiusmodi sunt in morbo costali sputum, vrina, alui excrementa,

menta, ſudores. Quod planum ſit exemplo laborantis ex pleuritide Anaxionis, de quo ſatis multa verba Galenus in commentario facit. Quantò enim citius apparent quæ excernuntur cocta in pleuritide, tantò breuior ſperari debet morbus: Quantò verò tardius, tantò longior.

XV.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων. ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Senes facillimè ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ętatem cōſiſtentem habent, minus adoleſcentes, omnium minimè pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores. 13. 1.

Aetatum differentia confert etiam ad conſtituendam victus rationem, nam indicatione ſumpta ab hominis ætate ſenibus inſtituendus eſt victus tenuis etiam in morbis, quia facilè ieiunium ferunt, ij præſertim qui ſunt in principio ſenilis ætatis: Nam extremè ſenes tale quid patiuntur quale lucernis penè extinctis accidit, quæ continuam exigunt olei ſuffectionem, multam autem & ſubitam ſimul nequeunt ſuſtinere. Pueris verò largior victus.

victus indulgetur, quia plurimum cibũ conficiunt propter abundantem in eis calorem naturalem. Mediæ *ætates inter ſenes & pueros quantò propinquiores his aut illis exiſtent, tantò minus aut magis offendentur ex longis inediis.*

XVI.

Τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς. εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Qui creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus abſumitur. Senibus verò parum calidi innati ineſt, propterea paucis alimentis egent, quia à multis extinguũtur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt, frigidum enim eſt eorum corpus. 14. 1.

Cùm tota moles animalium in perpetuo fluore ſit, ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea quæ defluxit reſtituta ſit, euaporabitur certè atq; diſsipabitur vniuerſa. Quo factum arbitror vt natura non animalibus modo, verum-

etiam stirpibus insitas quasdam vires deficientis ac desiderati semper appetentes statim ab initio dederit, tantò profectò magis aut minus intensas quanto maior minórve fieret iste fluor in vnoquoque animali. Proinde cùm ex humida & aëria substantia puerorum, eorumq́; qui crescunt, plurimum cótinenter dissipatur, ob innati caloris in eis abundantem substantiam, qui potenter cibos conficit, fit vt pluribus egeant alimentis. Senes autem, quia paucus fit fluor substantiæ illorum, quæ iam sicca est & terrestris, nec facilè resolubilis, & quia paucus ille calor senilis opprimitur multis & extinguitur, ideo frugaliter & parcè refici debent. Eadem ex causa subinfertur, febres acutæ non tam facilè contingunt senibus quàm iunioribus: multum enim calidum promptè in immensum attollitur, paucum verò non facilè. Accenditur autem febris ob innati caloris conuersionem ad igneam naturam: verùm tantam senibus euenire conuersioné, vt æqua sit ei quæ iunioribus accidit, vix fieri potest: nam corpora senum frigida, puerorum calida sunt.

XVII.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς

ἐκ πλείονος δέονται. σημεῖον, αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventres Hyeme & Vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. etenim tunc calor innatus plurimus est, vnde & pluribus egent alimentis: indicio sunt ætates & athletæ. 15. 1.

Non parum etiam conducunt ad victus rationem inueniendam anni tempora: nam hyberno tempore cùm plus appetant homines, & cibum faciliùs concoquant, quàm æstiuo, plus etiam exhibendum est. ventres enim, hoc est, capacitates omnes & internæ partes, ventriculus, venæ, arteriæ, cordis sinus, Hyeme & Vere calidissimi sunt calore naturali. Nam ob circunstantem extrinsecus frigiditatem se recipit intrò calor, sicut Aestate ad sibi affinem protenditur, atq; ita contingit dissolui quidem ac dißipari eius substantiam tempore æstiuo: contineri ac cohiberi & in profundum secedere hyemali. Ob hoc igitur, et quia ibi inclusus, & quia tum plurimus est, idcirco cibi appetẽtiam intendit, coctiones auget, & plus sanguinis cumulat, & crassius efficit corpus, & vt superfluitates excernantur prouidentiam habet: hic enim est omnium operationum naturalium

lium autor & caussa. Accidit & his temporibus somnos fieri longißimos ob noctium longitudinem, quod & ipsum multum confert ad coctiones, nutritiones, & cætera naturæ opera. Quod verò plurimum alimentum sit necessarium vbi calidum abundat, argumento sunt pueri, qui quia calidum plurimum habent, idcirco & pluribus egent, & plura concoquunt. Athletæ verò quia exercitijs augent calorem natiuum, ob id etiam multis frui possunt alimentis.

XVIII.

Αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & iis qui tali victu vti consueuerunt. 16. 1.

Hactenus de quantitate, nunc de qualitate victus agit tam ægrorum quàm sanorum: nam febri, quoniam calida & sicca est paßio (est enim conuersio natiuæ caliditatis ad igneam) victum humidum consulit, indicatione sumpta ab eo quod dicitur, contraria cōtrariorum esse remedia. Humidioribus verò naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinem,

non

non contrariam, sed magis affinem seruandam statuit: naturam enim eorum fouere debemus per humida, non eodem quo morbos modo demoliri, semper in memoria habentes quòd victuum sanorum indicationes in ijs quidē quæ præter naturam sunt, contrarias, in ijs autem quæ sunt secundum naturam, similes facere oporteat. Sed *in ægris si complicentur affectus, ita vt simul sit hydropisis & febris, quia indicatione sumpta à morbis ipsis calida & sicca vni, frigida & humida alteri debentur remedia, ad id festinandum est quod magis vrget, altero non omnino posthabito aut neglecto.* Sed, *cùm essentia febris sit in calore præter naturā, magis quàm in siccitate, cur vnius contrarij tantum, id est, humidi meminit, prætermittens omnino alterum. i. frigidum?* Dic *ipsum id fecisse studio breuitatis, aut vnius tantum humidi meminisse, vt suum* Aphorismum *pluribus communem faceret:* Sermo *enim institutus est tam de febrientibus quàm de sanis.* Item *alia causa est quòd intemperaturarum omnium pessima est siccitas & curatu difficillima, & ne talis intemperies, quæ ferè inemendabilis est, inualescat, eam oppugnat suo contrario.* Præterea *humidorum vsus est tutissimus, ergo tutissimè huiusmodi pestem ita corrigit: mors enim nihil est aliud quàm calidi & humidi defectus.* Item *calor in subiecto sicco eua-*

 dit

dit acrior, febricitantis autem corpus calidum & ſiccum eſt, hanc acrimoniam caloris, humiditate obtundit. Poſtremò ſolius humidi non frigidi meminit, quòd frigidorum vſus periculoſiſsimus eſt, vt docetur in libro methodi medendi.

XIX.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δὶς, καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

Et quibus ſemel aut bis, & quibus plura ne an pauciora particulatim oporteat offerre, conſiderandum. Condonandum autem aliquid ætati, regioni, tempori, & conſuetudini. 17. 1.

De quantitate & qualitate dictum ſuperius, nunc de modo offerēdi dicitur. Non enim ſatis eſt cognoſcere quòd huic tenuis vel plenius, illi conueniat humectans vel ſiccans victus, ſed nunquid ſemel aut ſæpius, plura aut pauciora ſingulis paſtibus offerri debeant, intelligendum. Nimirum ex viribus ægri & diſpoſitione eius qui eſt robuſtus vel imbecillus, plethoricus vel exuccus, intelligetur quàm multum & quàm parum, quàm frequens & quàm rarum alimentum inſtitui debeat. Robuſtus & exuccus eget multo, quia valet conquere

coquere

coquere multum: & frequente, vt quod habet diminutum resarciatur. Imbecillus & plethoricus eget pauco & raro. Si cum imbecillitate sit humorum defectus vel corruptio, parum & sæpius offeremus: parum quidem, quia vires imbecillæ multum non sustinent: sæpius autem, quoniam defectus exigit adiectionem, corruptio verò contemperamentum. Sic quidem oportet & à morbo & à viribus ægrotantis ad ea quæ proposuimus sumere indicationes. Qua in re magnum etiam momentum habet tempus, ætas, & consuetudo.

XX.

Θέρεος ἐ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον.

Aestate & Autumno cibos difficillimè ferunt, Hyeme facillimè, secundum locum Ver habet. 18. 1.

Superius in eo Aphorismo, Ventres Hyeme &c. quantum offerri debeat, nunc quomodo offerendum sit indicatione sumpta à tempore ostendit. Quapropter Hyeme quidem raro & plurimum cibi cocedit, quoniam tunc inest plus innati caloris: Aestate verò frequentius & parum singulo quoq; pastu propter diminutionem eiusdem caloris, cuius officium est coquendi ac conficiendi cibos. Reliqua verò

duo tempora, Autumnus quidem Aestatem ſubſequitur, Ver Hyemem.

XXI.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ᾽ ἀναγκάζειν, ἀλλ᾽ ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Iis qui per circuitus acceſsiones habent, nihil dare oportet, neq; cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante indicationes. 19. 1.

Ex ipſis etiam acceſsionibus quæ per circuitus, hoc eſt per certum ordinem & ſeriem temporis redeunt, diſcendum eſt quomodo cibus offerri debeat ægrotantibus. Nihil enim cibi vel potus exhibendum in acceſsione, nec niſi longè ante acceſsionem, ne cùm natura tota eſt in concoquendo morbo, ad conficiendos cibos reuocetur.

XXII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet, quæ verò breui breuiter. 7. 2.

Cum ſolida ſubſtantia niſi longo tempore extenuari

extenuari non possit, longo etiam tempore eget vt reficiatur: humida non tanto tempore eget: Spirituosa omnium minimo.

XXIII.

Εἰ ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσιος δεῖται.

Si à morbo cibum assumens quis nõ corroboratur, pluri alimento corpus vti significatur: quòd si non assumenti cibũ hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione. 8. 2.

Qui post morbi solutionem abundans alimentum sumentes cum appetitu, non possunt vires salubres recuperare, copiosiore vtuntur quàm pro ratione & quàm vires possint conficere, vnde ex eo grauantur & non nutriuntur. Qui verò nec appetunt, nec quod satis est assumere possunt, vitiosos humores habent, quos nisi euacuauerint, aut missione sanguinis, si corpus est plethoricũ, aut deiectione purgante, si cacochymum, fieri non potest vt sanitati restituantur. Hippocrates enim quando *proportione inuicem seruata humores omnes augentur, aut alio modo peccant, missione sanguinis auxiliatur: Vbi verò vnus aliquis su-*

perabundat, aut vitiosè se habet, purgatorium dat medicamen.

XXIIII.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

Non pura corpora quantò plus nutries tantò magis lædes. 10. 2.

Impura corpora, in quibus sunt aliquæ reliquiæ humoris corrupti per morbũ, offendũtur alimento cacochymiæ familiari, vt si pituitosum pituitosis, biliosum biliosis, &c. detur. Corrumpitur enim alimẽtum aduenieẽs corpori malos humores habenti. Nutries dixit, pro eo quod est largiore cibo implebis, nam nutritio propriè dicta, vacuati est repletio & perfecta assimilatio, quæ tum non fit cùm læduntur corpora nutrimento. Sunt ergo paulatim purganda, ac in purgati locum substituendus bonus cibus, sed paucus.

XXV.

Ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

Facilius est impleri potu quàm cibo. 11. 2.

Eiusdem sententia est in libello de alimento: Quicunque indigent citissima adiectione, humidum

humidum remedium ad recuperandas vires optimum est: vbi verò adhuc celeriore egent, per odores reficiuntur. Nam humida si non ita nutriunt: vt solidiora, superant tamen nutriendi celeritate, quoniam humidum vt facilius alteratur, ita promptius quoq; distribuitur.

XXVI.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

Eorum quæ vniuersim & velociter nutriunt veloces quoque fiunt excretiones. 18. 2.

Omnia quæ paruo post assumptionem tempore & velociter nutriunt, velocem etiam habent excretionem: sed quæ contrariam naturam habent, ea tardè excernuntur. Nam vnaquæq; pars proprium sibi ex cibis alimentum nata est atrahere & sibi apponere: mox vbi fuerit saturata, tunc ipsos emittere ad excretionem. Siquidem vbi id completum est cuius gratia retentrix facultas erat vsui, succedit expultrix, quæ quod reliquũ est expellit foras.

XXVII.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem vini potio soluit. 21. 2.

Fames non omnis, sed vehemens, implacata

ciborum appetentia, dicta canina fames, factus continuus oris ventriculi ab intemperie frigida, hæc meri potu soluitur. Vinum enim generosum (si præsertim post edulia pinguia offertur) innatas, quia longiore tactu calfacit, emendat intemperiem illam frigidam, vnde famem excitat am sedat.

XXVIII.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Eius qui ex ægritudine benè cibatur, nihil proficere corpus, malum. 31. 2.

Quòd corpus eius qui à morbo cibum capit, non proficit nec euadit carnosum, vegetum, floridum, hoc fit ex facultatis imbecillitate, vel ex malorum humorum superabundantia.

XXIX.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν· οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Omnes ferè qui malè se habent circa initia cupidè comedentes, nec quicquam proficiẽtes, ad postremum rursus cibum non appetunt: qui verò circa initia cibum

bum valde faſtidiunt, poſtea benè appetentes, ij in melius euadunt. 32. 2.

Quidam ſoluti morbo benè appetunt, qui ſi corroborantur, bonum: ſin minus, vel facultas nutrix imbecilla eſt, vel abundant humores noxij, vel plenius quàm pro naturæ modo cibantur. Quidam non appetunt, quia natura longa pugna fatigata, quiete gaudet magis quàm alimento: Quod ex longo itinere feſſis vſu venit, paulatim tamen comedentes corroborantur & reualeſcunt. Quòd ſi perſeueret deiecta appetentia, ſignificantur reliquiæ humorum vacuandorum.

XXX.

Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo mente conſtare & benè ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum: contrà verò ſe habere, malum. 33. 2.

Ex conſtantia mentis ſignificantur omnia ſana eſſe quæ circa cerebrum ſunt, ſicut ex promptitudine quadam ad ea quæ offeruntur coniectura fit de ijs quæ ad ventrem attinent & hepar & cor. Sic ſe res habet: In ijs omnibus in quibus æger parum receſſit à conſuetudine

dine naturali per morbum, siue in apprehensione & ratiocinatione, siue in appetitu cibi, in colore, vigore, siue in aliis omnibus consuetis, melius est quàm si multus fiat recessus. Omnes enim morbi iudicantur quanti sint aut quales ex recessu à natura.

XXXI.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Parum deterior potus aut cibus, suauior autem, melioribus quidem sed minus suauibus, est præferendus. 38. 2.

Hæc sententia vera est, non in cibo tantùm & potu, sed omnibus sumendis, admouendis, faciendis, educendis: vt medicus gratificetur ægro in eo in quo delectatur & cui consueuit, modò ne multùm recedatur ab eo quod secundum rationem faciendum est. Nam quæ cum voluptate sumuntur, ea ventriculus amplexatur auidius & magis concoquit: sicut illa quæ displicent refugit, vnde nauseæ, flatus & fluctuationes subsequuntur.

XXXII.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι.

Qui

Qui consueti labores solitos ferre, etsi inualidi sunt aut senes, facilius ferunt quàm qui non sunt assueti, quamuis robusti & iuuenes. 49. 2.

Magna vis est consuetudinis: nihil enim vbiq; tam difficile est & arduum, quod in familiaritatem non perducat assidua meditatio. Vnde fit vt alij terram fodiant aut arent, alij remigent, & facilius & iucundius, ij videlicet quibus id sæpe vsu venit. Nam exercitio robur, & cõsuetudine voluptas ad agendũ acquiritur. Quod Poëta significauit: Quod malè fers, assuesce, feres benè: cuncta vetustas lenit.

XXXIII.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Quæ longo tempore assueta sunt, etiam si deteriora sunt, minus iis quæ insueta sunt molestare consueuerunt: Conuenit igitur etiam ad insueta permutari. 50. 2.

Hic aphorismus de consuetis omnibus enunciat sumendis, admouendis, faciendis, educendis, quorum singula etsi mala sunt, minus tamen nocent quàm ea quæ natura quidem non æquè noxia, sed nunquàm in consuetudinem

nem peruenerunt. Verùm quoniam mutandæ consuetudinis incidere potest necessitas, & natura non sustinet repentinam mutationem absq; noxa, prouidendum ne repentè dissecemus mala consueta, sed dissuamus insuetis paulatim assuescentes.

XXXIIII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Qui bibere appetunt, iis admodum sitientibus si superdormierint, bonũ. 27. 5.

Noctu valdè sitientibus siue ex potatione vini meracioris, siue ex penuria humidi & frigidi sitis aduenerit, potus est dandus: Nam & defectui succurrere confert, & illam quæ facta ex vino est caliditatem, aqua restinguere theorema est medicum. Si verò non biberint parum sitientes & superdormierint, bonum, quia per somnum fit humectatio, & id quod sitim efficit coquitur calore ad interna recepto subdescenditq;.

XXXV.

Ἐπὶ νούσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno fastidium cibi & deiectiones syncerae, malum. 6. 7.

Fastidium cibi in morbis longis facultatis imbecillitatem ostendit, quæ quia ad finem morbi durare vix potest, periculosum est valde ne antè succumbat æger quàm possit adiuuari, præsertim vbi syncera deiectiones extiterint nulli aquosæ humiditati permistæ. Nam *deiectiones huiusmodi, quæ sunt vnius cuiuspiam humoris solius, siue is picrocholus sit, siue melãcholicus, siue porraceus, siue bilis æruginosa dicta, natiuam omnem humiditatem exustam esse à calore febrili demonstrant.*

XXXVI.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

Ex multa potatione rigor & desipientia, malum. 7. 7.

Quòd aliqui ex vini potatione desipiant, sanguine feruente & spiritu calido caput opplentibus, id vnicuiq; manifestum est: Sed quòd aliqui sint qui etiam cum desipientia rigeant, id rarius, & maioris cuiusdam mali indicium est. Nam tantum abest vt multitudine vini calor natiuus augeatur, vt etiam, sicuti lucernæ flamma oleo vniuersim superinfuso, prorsus extinguatur.

XXXVII.

Ἄλυκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νόσον.

Anxietudinem, oscitationem, horrorem, vinum æquali portione aquæ mistum epotum, morbum soluit. 56. 7.

Anxietudo illis euenire solet quibus in ore ventriculi humoris aliqua qualitas continetur ventriculo molesta, quam ipsæ tunicæ imbiberunt. Oscitationes autem sicut & pandiculationes fiunt in musculis ab humiditate flatuosa, vel spiritu vaporoso, quasi partium corporis distensiones. Horror autem prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Singula hæc vino æquali portione aquæ misto epoto percurantur. Vinum enim præterquàm quòd omnes humores optimos reddit, calfacit totum corpus & citò mouetur ad omnes partes.

XXXVIII.

ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νοῦσος.

Si quis febricitanti cibum dederit, sano quidem cibus est, laboranti verò morbus. 65. 7.

Vult dicere cibum sanis quidem augere robur, morbum verò laborantibus, ita vt in febrientibus ex duobus alterum necessarium esse videatur, aut vt nutriētes, febrem augeamus: quia natura ad cibi coctionem reuocata finis

finit inualescere morbum: aut non nutrientes, vires dissoluamus, quæ cibo foueri debent: Hîc vtendum prudenti coniectura, de qua in vndecimo aphorismo huius materiæ. Inter adulterinos & supposititios est habendus hic aphorismus.

De vacuatione.

I.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλές, καὶ ἄλλως ἢν καί τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Plurimum atq; repentè euacuare vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum: Quoniam omne nimium est naturæ inimicum: Sed quod paulatim fit, tutum est, cùm aliàs, tum cùm ab altero ad alterum fit transitus. 51. 2.

Meminit horum quatuor, euacuare, replere, calfacere & refrigerare: quia sanitas consistit in iusta quantitate & qualitate triplicis substantiæ, solidæ, humidæ, spirituosæ. Vacuatio quidem & repletio sunt quantitatis, calfactio verò & refrigeratio qualitatis.

In horum ergo mediocritate quia consistunt facultates corpus nostrum dispensantes, fit vt omne nimium tam in excessu quàm in defectu quod commoderationem illam destruit, non secus auersetur natura quàm subitas omnes ad insueta mutationes.

II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν. ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In perturbationibus ventris & vomitibus spontinis si talia purgentur qualia purgari oportet, confert & leuiter ferunt, sin minus, contrà. Sic & vasorum inanitio, si talis fiat qualis fieri debet, confert & benè tolerant, sin minus, contrà: Inspicere itaque oportet & regionem & tempus, & ætatem & morbos in quibus conueniat aut non. 2. 1.

Præponit vacuationem naturalem medicæ, vt exemplo sumpto à vacuationibus quæ fiunt à natura sciat medicus quales ipse moliri debeat.

beat: Medic*us enim minister est naturæ benè operantis*, & *Ars imitatur naturam*. Deie-*ctione ergo illa quæ tantū fit impetu facultatis naturalis, nō à causa externa, si qualia oportet purgari purgentur, hoc est, ea quæ sua qualitate corpus infestant, confert & leuiter ferunt: nam facilitas tolerantiæ indicium est quòd talis euacuatio facta est qualis erat facienda.* Quòd *si aliorum fiat euacuatio*, & *non eorum quæ corpora nostra molestant, contrarium euenit, neq; enim confert*, & *grauiter ferunt ægrotantes*. Eodem *pariter modo si medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum, esto quæ corpora nostra molestant, quem admodum* & *in aliis locis humorem noxium præcipit euacuari, neque alterum illi in euacuatione præferri*. Si *igitur pituita superabundet, hāc omnino oportet euacuari: flaua autem bile vel atra infestante, abstinendum est à pituita*, & *bilis infestans euacuanda*. Sic & *si humor sanguineus in corpore modum excesserit, sanguinem euacuari oportet, sicut* & *serosam eius partem si hæc fuerit superabundans*. Omnium *itaq; vacuationum intentio est humor superabundans, cuius notitia perquirenda est ex regione, tempore, ætate, natura* & *colore ægrotantis*, & *ex ipsis morbis: nam biliosæ pustulæ, fastidium cibi, sitis, amaritudo oris, erysipelas, tertiana febris, suadent vtendum medi-*

camento cholagogo. Item calor ad nigritiem tendens, pustulæ nigræ, elephas, cancer, quartana febris, lien magnus, varices nigræ, delirium mentis, melancholia, suadent vtendum medicamento melanogogo. Regio frigida humida, Hyems, ætas senilis, hæc significant abũdare pituitam: sicut regio calida, Aestas, ætas iuuenilis, bilem. Ad has & similes intentiones respicientes oportet nos inuenire qualitatẽ euacuationis, hoc est, qualis humor vacuandus est.

III.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ᾽ ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾶν.

Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè neq; mouere neq; nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere. 1 20. 1.

Cum sit crisis solius naturæ opus, nõ medici. Est enim crisis subitus naturæ, id est, facultatis naturalis, & præsertim expultricis, motus in morbis ad salutem omnino vel ad melius, ad mortem vel ad peius per insignem aliquam euacuationem. Nihil omnino agendum est medico cum ipsa perficitur crisis aut iam perfecta est, sed omnia naturæ permittenda, ne eius actionem turbemus, quæ in hoc tota est, vt materias nocentes expellat. Si verò quicquàm deficiat, medici est vt id quod deficit suggerat,

euacuans

euacuans ea quæ ab imperfecta indicatione sunt relicta, ne recidiuam faciant. Perfectæ *indicationis & cui nullus numerus indicatorius deest, hæc signa sint*, Primùm, *melior est quæ per euacuationem inferiorem fit, quàm quæ per abscessum* : Deinde *per quam humor noxius quàm per quam alius quispiam euacuatur* : Tertio loco, *quæ recto fit tramite*: Posthæc *quæ facilè toleratur* : Dein *quæ cum coctione* : Et *in die decretorio*. Horum *aliqua si desint, neque integra fuerit iudicatio neque exquisita.*

IIII.

Α δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ ducere oportet quò maximè natura vergit, per loca conferentia eò ducere. 21. 1.

In euacuatione eorum quæ sunt ab imperfecta indicatione relicta, oportet medicum naturæ motum animaduertere, & si quidem idoneus fuerit, ei conuenit adminiculari viam struendo, si verò contrarius & noxius, hunc prohibere atq; diuertere oportet, ne in partem principatum obtinentem humores noxios, aut omnino quò non expedit, detrudat. Sunt *autem euacuationibus conferentia loca, intestina deiectionibus, vesica vrinis, ventriculus vo-*

mitionibus,(nam si facultas naturalis ad vomitum insurgat,non est eius motus interrumpendus, postquàm locus & meatus conferens est & manifestus) cutis sudoribus, palatum & nares fluxui sanguinis & pituitæ, &c.

V.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Concocta medicari atq; mouere, non cruda neq; in principiis, modò non turgeant:plurima verò non turgent. 22. 1.

Humores qui agitantur & de loco ad locum mouentur ac transfluunt, medicamento vacuare primo quoq; tempore licet: crudos autem & qui in aliqua parte firmati sunt, hos neq; medicamentis irritare, neq; alio auxilio mouere oportet, nisi post coctionem: tunc enim natura pellente & pharmaco attrahente facilior sequitur eductio. Videtur siquidem ipsa natura post coctiones, humores discernere ac vtilibus in vsum asseruatis superfluos expellere. Quod sola si potest exequi, nec eget auxilio manum porrigentis medicamento opus non est. Si verò imbecillius agat, id quod deficit oportet supplere, vt tandem humoris noxij fiat euacuatio. Ratio itaque prohibitæ

purgatio

purgationis ante coctionem est, quia crudus humor ob crassitiem & frigiditatem est tardi motus, nec pharmaco obedit, vnde ex commotione symptomata praua sequuntur, tantò certè deteriora quantò pharmacum est in attrahendo generosius, & humor ob maiorem crassitiē in reluctando validior, aut magis fixus, & in vijs angustioribus. Per aluum quidem *ducere crudos humores vetat ratio aphorismi, sed aphorismo minimè prohibetur initio pharmaca lenia, quæ aluum lubricant & à ventre communes materias ducunt.* Nam hoc non *est crudum humorem, sed excrementa trahere.* Aphorismus *autem omnem crudi attractionem prohibet, non omnem alui deiectionem.* Vt *igitur medicandi prohibitio à cruditate, sic initio purgandi atq; à remotis attrahendi permissio ab illa turgendi ratione pendet.* Nomine *turgentium intelliguntur tenues, biliosi, aliquam motionem excitantes, aut aliquò erūpentes, ventrem molestantes, aut saltem non fixi, quales in morbis rarò cōtingūt. frequentius enim quietem habent humores & in vna aliqua parte consistunt in qua concoquuntur toto morbi tempore vsq; ad eius solutionem.*

VI.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ᾽ ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρει εὐφόρως. καὶ

 ὅκου

ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ, ſed ſi talia deiiciantur qualia conueniunt & ægri facilè tolerant. Atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerare. 2 ııı. 1.

Non ex copia vacuatio, ſed ex his duobus probanda eſt, ſi qualia oportet, nimirum quæ vitioſè ſe habent euacuentur, & ſi ægri facilè tolerent. Vacuationis autem modum ſtatuet etiam virtus ægrotantis, ad cuius vſq; defectionem procedendum eſt interdū, vbi in maximis inflammationibus, in adurentibus febribus & vehementiſſimis doloribus id ſuadet vſus, & vbi ſic valent vires vt ex animi deliquio rurſus emergere facilè queant. Nam huiuſcemodi euacuationibus multos ita adiutos eſſe cognouimus, vt vel ſanitati prorſus reſtituti ſint, vel obtuſa morbi vehementia plurimum alleuati.

VII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In acutis morbis, raro: & in principiis, medici

medicinis purgantibus vti, & hoc cùm præmeditatione faciendum. 24. 1.

Non sine ratione dixit raro circa principia morborum acutorum nobis in vsum venire purgationes, quoniam non sæpe turgent humores in principijs qui præcipuam offerunt purgationis initio faciendæ occasionem. In longis *quidem morbis expectanda concoctio est, sed in acutis in quibus turgent aut saltem fixi non sunt humores, inter initia purgandũ, ne morbus inualescat, dissoluantur vires, ac in partem aliquam principem decumbant humores vagi. Quæ in re cùm sint multa perpendenda tam ex modo humoris quàm dispositione corporis, meritò dixit* Hippocrates *multa præmeditatione ei opus esse qui in principijs purgare tentat.* Non *quòd in aluo exoneranda requiratur multa præcautio, sed in parte humoris noxij velut turgentis educenda: tunc enim perpendere oportet qualis sit humor, & quatenus turgentium vel fixorum participationem habeat:* In *corporis dispositione perpendendum, per quos meatus sint humores educendi, an satis illi sint reserati néсne, an idoneè se habeat æger ad huiusmodi purgationem.* Nam *qui cruditate laborant multa, qui tenaces ac crassos cibos assumpserunt, quibus est aliqua viscerũ inflammatio, ij haudquaquàm apti*

apti sunt ad purgationes. Quibus ex causis & quia medicamenta calida febrem augere nata sunt, suadet initio purgandum esse cum multa religione & cautela.

VIII.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgari purgentur, confert & facilè ferunt: si contra, difficulter. 25. 1.

Est hic Aphorismus magni vsus, qui toties ab Hippocrate inculcatur & tot locis in 2. 23. & 25. libri primi. In 2. & 3. libri quarti: In quo cùm aliàs purgationes tum eas præcipuè vult intelligi quæ per infirna fiunt deiectione. Nam morbi propemodum omnes initium habent à ventre inferiore, & per ventrem insignes purgationes fiunt totius corporis, & venter ipse totum hominem regit, ipsiusq; modera tur habenas, ac vitæ gubernacula tenet: acceptos enim cibos conficit & per omnia membra diuidit: ac vtili distributo quod ex his superfluum est educit. Certè huic nihil potest offensionis accedere sine grauissimo totius corporis incõmodo. Quod olim planum fecit Agrippa, confictо de membris conspirantibus in ventrem apologo.

IX.

IX.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora cùm quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere. 9. 2.

Siue per vomitum, ſiue per alui ſubductionem purgare velis, fluidum corpus efficiens optimè purgabis: Erit autem fluidum omnibus meatibus per quos educenda eſt materia ſic reſeratis, vt nulla obſtructione impediti facilè eam tranſmittant: humoribus autem ſi fuerint in corpore craſſi ac glutinoſi, ſic inciſis, abſterſis, atq; extenuatis, vt quàm maximè fieri poteſt ad fluendum ſint parati. Verùm in acutis morbis, in quibus ferè turgent humores, iſta præparandi non datur occaſio, nec ſemper etiam eſt neceſſe præparare.

X.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat. 14. 2.

Deiectiones verſicolores per criſin excerni melius eſt quàm eas in corpore retineri. Quòd ſi mutatio fiat ad ſigna coctionis, vel ad colorem

rem eum qui sit naturali vicinus, bonum: Sin minus, contrà. Idem iudicium de vrinis, in quibus si fiat talis mutatio, vt vbi tantùm apparebat nebula, nunc appareat enaorema, ac tandem hypostasis alba, læuis, æqualis, optima est mutatio: Sin minus, contrà.

XI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Vbi fames, laborandũ non est. 16. 2.

Est hic sermo communis ad sanos & ægros, sanis enim non sunt præcipienda exercitia simul cum inedia, neq; etiam ægris aliquis vehementior motus adhibendus eo die quo cibi abstinentia imperari debet, neq; sanguinem mittere oportet, neq; citare vomitum, neq; purgare, neq; multa vti frictione, neq; aliquo forti motu. Motus siquidem huiusmodi vires dissoluunt vbi cibus defuturus est. Ediuersò dici potest, vbi laborandum, esuriendum non est.

XII.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισιν ὑγραίνονται.

Quibus

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, iis senescentibus exsiccatur: quibus verò iuuenibus adhuc aluus sicca est, iis senescētib' humectatur. 20. 2.

Qui aluos habent natura humidiores magna ex parte fit, ijs senescentibus, ad contraria transmutatio: qui verò sicciores, ijs eadem victus ratione seruata, fient in senectute humidiores propter contrarias iuuenum & senum temperaturas. Vel quia minus cibi assumitur in senectute quàm potētiæ hepatis congruat, vel quia parum bilis cōfluit ad aluum, vel quia retentrix facultas est robusta, expultrix imbecilla, excrementa siccantur. Quibus verò ob innatam siccitatem facultas retentrix fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior, & ea ratione excrementa humectabuntur, quoniam expultrix valens est, retentrice imbecilla non remorante fluxum ciborum. Quod etiam ob hepatis refrigerationem accidere potest, vel ob multæ bilis affluxum ad intestina quæ ea sollicitat & ad excretionem inuitat.

XLII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

σκουσι.

Quicunque aluos humidas obtinent, hi quandiu iuuenes ſunt melius degunt quàm quibus ſicca eſt. In ſenectute verò deterius degunt, ſiccantur enim alui magna ex parte iis qui ſeneſcunt. 53. 2.

Hic Aphoriſmus conuenit cùm antecedente, vbi etiam innuit aluum humidam, quæ facilè excernit, meliorem eſſe: ſicut eam quæ non niſi ægrè, deteriorem.

XIIII.

Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει. ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Cùm morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum, moue: cùm verò conſiſtunt ac vigent, melius eſt quietem habere.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα.

Circa initia & fines omnia imbecilliora, circa ſtatũ verò fortiora. 29. & 30. 2.

Cùm humores in aliqua corporis parte fixos atq; firmatos ante coctionem mouendos eſſe vetuerit, non abs re conſulit hic vt ſi expediat & ſi quid initio mouẽdum appareat, moueamus, non ſemper inter morborum initia humores mouendi libertatem concedens, ſed tum ſolùm cùm turgent aut ſaltem fixi non hærent,

hærent. Quod certè non impedit quominus initio aluum ducas glande, clystere, vel leui pharmaco quod lubricando non fortiter attrahendo purget, vt ab excrementorum onere leuentur intestina, & aliis succis educendis reddantur paratiora. Hæc leuis inanitio, quæ vacuatio crudorum non est, sed excrementorum, prodest interim ad maiora: nam si quid noxii humoris circunstat, etiam educitur & omnibus his meatibus reseratis sæpissime per quandā sequelam ex superioribus partibus aliquid emittitur, vt 1. de compositione medicamentorū secundū locos, & 11. methodi traditū est de clystere, qui etiam ex mesenterio et simis hepatis frequēter educit. Rei summa in hoc sita est, vt cùm nobis non desint medicamenta clementia, antiquis etiam ignota, liceat initio morbi purgare eo pharmaco cuius vis ex ea parte non attrahat in qua hæret aliqua cruditas, & præsertim à mesenterio & iocinore: nam primarum venarum cruditas quamuis alia omnis, hæc tamen est quæ pharmacum maximè detestatur. Quare sicuti turgens humor & qui turgentis nomine potest intelligi, tenuis, syncerus, pestilens, mobilis, deorsum vergens, quiescere non permittens, & quicunque à crudis longius recedit, mox educi cum præmeditatione potest: ita crassus & fixus educendus in principio non dicetur, ideo quia

prius extenuari & incidi debebit, & morbi coctio expectari. Medicus itaq; si quid initio mouendũ esse duxerit, vel missione sanguinis vel purgantibus medicamẽtis id moueat, in memoria semper habens quòd desperatos attingere non oportet. In vigore autem ab omni remedio abstineat. Nam in statu symptomata omnia cùm sint acerbissima, & natura sit intenta morbo profligando, ea medicamentis auocanda non est ab instituto.

XV.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεώμενοι.

Qui sanitate corporis fruuntur medicamenta assumentes, statim exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo. 36. 2.

Qui partes similares & organicas temperatas & ob id actiones omnes inculpatas habet, si medicamentum validum sumit, syncope præhendi solet, viribus exolutus: quoniam medicamentum cùm non inuenit humorem sibi familiarem in homine temperato redundantem, necessariò & quasi tyrannicè trahit eum qui cum sanguine mistus vnà cum aliis essentiam hominis constituit. Itidem qui prauo vtuntur cibo, & ob id laborant cacochymia,

chymia, si affatim purgētur, viribus exoluuntur propter malorum humorū superabundantiam, qui cùm acres sint & mordaces transitu suo molestiam inferunt, & tandem animi defectum. Quare paulatim educendi sunt humores noxij, & boni vicißim apponēdi per epicrasin.

XVI.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui benè valent corpore, difficulter ferunt medicationes. 37. 2.

Nam & vertigines & tormina & syncopas patiuntur, & exoluuntur, & difficulter omnino his purgatio procedit, qui commoderato sunt corpore. Fiunt autem hæc omnia medicamento proprium quidem humorem attrahere appetente, vt flauam bilem, vel atram, vel pituitam, vel aquosam superfluitatem: qui, quia non adest peccans in corpore symmetro, absumit sanguinem, & carnes colliquat, vt ex ipsis proprium attrahat humorē.

XVII.

Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα. τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

In medicationibus talia educere è

corpore qualia ſponte prodeunt, vtile: Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet. 2. 4.

Cùm medicus in artis operibus ea quæ benè à natura fiunt, imitari debeat, hoc vnicè curabit, vt in ſingulis morbis tales vacuet humores, quales in vacuationibus ſpontinis vtiliter euacuantur à natura. Quod ita fieri, factúmve eſſe, indicio eſt facilitas tolerantiæ. Si verò fiat eorum euacuatio quæ natura non vtiliter educeret, ea maturè cohibenda eſt, vtpote quæ non iuuet ægrotum, ſed offendat.

XVIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

Medicari Aeſtate ſuperiores magis, Hyeme verò inferiores. 4. 4.

Iubet tamen Hippocrates, lib. de ratione victus priuatorum, æſtate reuelli bilem flauam ad inferiora: Et idem habet Galenus in commentario. Dicendum quòd hîc loquutus eſt de vniuerſali purgatione totius corporis: nam ſi velit quis purgare totum corpus bile, & ſit Aeſtas*, conuenientius id fiet vomitu: bilis enim propter ſui leuitatem, & propter ambientem caliditatem, ad ſuperiora magis mouetur. Qualibet autem ſuperfluitas eò quò vergit,*

vergit, ducenda, per loca conuenientia: Si verò opus est particulari purgatione ventris & intestinorum tantùm, commodius id fiet deiectione per inferiora, quam præsertim enemata perficiunt. In summa, quæ in præsenti abundãt, ijs medeberis purgatione, vt tamẽ per loca quò vergunt purgationẽ instituas: at quibus ne augeãtur velis, obsistere per opposita reuellere debes, Aestate & Hyeme *naturas suas seruantibus: Aestate quidem bilis abundat,* Hyeme *verò pituita. Quapropter meritò Aestate per vomitum,* Hyeme *autem per aluum magis vacuandum est, cùm bilis ob tenuitatem suam feratur sursum, pituita verò ob grauitatem deorsum deturbetur.*

XIX.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub Cane & ante Canem difficiles sunt medicationes. 5. 4.

Medicationes, hoc est, per medicamentum purgationes, & omnes aliæ magnæ & insignes euacuationes, quomodocunq; fiant, molestæ sunt, graues, & noxiæ omni æstu magno: nam multi purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura ex æstu imbecillis magis ex purgatione dissoluitur: praua etiam hoc nomine est purgatio, quòd calor ambientis in partem tra-

hat extrinsecam, contrariam ei ad quam medicina ducit humores. Medicamentis tamen benignè & leniter purgantibus (qualia non fuerunt tempore Hippocratis*) vti possumus, si visum ita fuerit, & res exigat.*

XX.I.

Τοὺς ἰσχνὰς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles & facilè vomentes purgare superius, cauentes Hyemem. 6. 4.

Magna ex parte graciles sunt biliosi. Si igitur hoc accesserit vt sint ad vomendum faciles, per superiora purgandi sunt, nisi obsistat Hyems:*nam purgamus* Hyeme *sæpius per inferiora.*

XXII.

Τοὺς δὲ δυσημέας καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

Vomentes verò difficulter, & mediocriter carnosos, per inferiora, cauentes Aestatem. 7. 4.

Qui mediocriter carnosi non facilè vomunt, non sunt cogendi vt vomant, ne vas aliquod rumpatur in pulmonibus: sed purgãdi sunt per inferiora, nisi impediat Aestas*:*

hoc

hoc enim tempus per superiora purgationem magis requirit.

XXII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ἄνω.

Tabidos, per inferiora, cauentes superiora. 8. 4.

Phthisi obnoxios purgamus deiectione, nec ad supernas per vomitum purgationes vnquàm ducimus, veriti scilicet instrumentorum quæ respirationi inseruiunt imbecillitatem: & ne pulmonis vlcera, propter commotionem illam quã vomitus excitat, irritentur.

XXIII.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τ' ἐναντία προστιθέντες.

Melancholicos verò plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes. 9. 4.

Bilis, quia repit sursum, purganda est vomitu. Quia humor melancholicus grauis tendit deorsum, per inferiora, valentiore medicamento, purgandus est deiectione, vt quò vergit vterq; humor, eò per loca conuenientia ducatur.

XXIIII.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ,

αὐθημερὸν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est. 10. 4.

In morbis peracutis qui statim circa primos dies in summo vigore sunt futuri, vtendum est initiò medicamento purgante, si materia turget: nam in eiusmodi morbis malum est cunctari, ne scilicet robur dissoluatur, febris caliditas augeatur, aut ad aliquod membrum principale decumbant ij qui per corpus vagantur humores, & mortem repentinam inducant.

XXV.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quorum alui intestinorum leuitate laborant, hyberno tempore per superiora purgari, malum. 12. 4.

Lienteriæ causa, imbecillitas facultatis retentricis ventriculi aut intestinorum est, aut distillatio multæ pituitæ, qua velut oblitæ sunt tunicæ ventriculi, vnde lubricæ fiunt. Fit interdum & leuitas intestinorum ex aliqua exulceratione cuius humor acris & tenuis est causa: hic, etsi per superiora purgari debet,

debet. quoniam huiuscemodi humores magis fluitare soleant, quàm ad inferiora secedere, non tamen hoc Hyeme faciendum est, sicuti etiam superius est dictum. Pituitosus verò humor quando adhæserit intestinis, nunquàm est per superiora purgandus, hoc est, per medicinam vomitoriam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in ventriculo continentur: eorum verò quæ continentur in intestinis, nihil potest per vomitum euacuari.

XXVI.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qui non facilè per superiora purgantur, ad veratrum admittendi sunt pleniore cibo & quiete corporibus ante potionem humectatis. 13. 4.

Qui non de facili per superiora purgari videatur, non oportet huiusmodi hominem ad helleborum ducere antequàm præparetur: hoc autem fiet, si per continuos vomitus assuescat is qui sumpturus est helleborum, ad promptè vomendum: Quod melius procedet prius humectando corpora: humectabuntur autem plurimo alimento atque quiete. Nam hellebori sumptio periculũ conuulsionis afferret ijs qui-

bus nerui sunt aliaéq; corporis partes exiccatæ.

XXVII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Cùm biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad somnos verò atque quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus. 14. 4.

Non tantum post helleborum, sed & post omne medicamentum prodest ad descensum humorum exercitatio. Indicat nauigatio: non enim mare tantum prouocat ad vomitum, sed & in mari corporis agitatio. Cæterû in somno & quiete naturales facultates magis agunt, ac purgans medicamentum quantum in ipsis est concoquunt, eiusq; actionem frangunt.

XXVIII.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει.

Cùm voles helleborum magis ducere, moue corpus: cùm verò sistere, somnû inducito nec moueto. 15. 4.

Non est absque ratione quòd ea quæ sistunt purgatio

purgationem sint contraria ijs quæ cient vomitum. Si igitur motiones ciebant, sistent quietes, & multò magis somnus, in quo vires animales quiescunt, tum quæ per sensus feruntur, tum etiam quæ per musculos, in motibus voluntarijs.

XXIX.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Carnes sanas habentibus helleborus periculosus, facit enim conuulsionem. 16. 4.

Corpus sanum cognoscitur ex illæsis actionibus, quæ sunt à quatuor humorum proba temperie. Hi si se habent secundum naturam, nec inuenit medicamentum vllum humorem noxium in quem agat, partes sanas colliquat & depascitur, vt secretum succum familiarem sibi, quamuis probum, attrahat. Sed hæc attractio violenta quàm sit periculosa, demonstrat conuulsio quæ ferè humiditatibus absumptis consequitur.

XXX.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Eum

Eum qui non febricitat, cibi faſtidium, morſus oris ventriculi, vertigo, & oris amaritudo, purgatione indigere per ſuperiora ſignificat. 17. 4.

In eo qui febre vacat, appetentia deiecta, morſus oris ventriculi, vertigo, oris amaritudo, hi caſus ſunt communes humorum omniũ mordacem habentium naturam, & qui alta petunt. Quare in huiuſmodi dicit Hippocrates *ſignificari medico, quòd purgare debeat per ſuperiora, vomitione: iuxta id quod alibi dixerat: Quò natura vergit, eò ducere.*

XXXI.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει: ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Dolores qui ſunt ſupra præcordia, quicunque egent purgatione, medicari oportere per ſuperiora ſignificant: quicunque autem infrà ſubſiſtunt, per inferiora. 18. 4.

Secundum humorum infeſtantium motiones oportet etiam facere euacuationes, ita vt dolores qui ſuperius ſentiuntur, per vomitiones: qui verò inferius, per medicamenta ſubducentia curentur. In pleuritide tamen, peripneumonia, & dolore capitis, non eſt cien-

dus

dus vomitus: quia materia committens illos morbos non est in ventriculo, nec in via per quam vomitione excernatur.

XXXII.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui medicamentis purgati non sitiunt, non cessant priusquam sitiant. 19. 4.

Finis iustæ purgationis est sitis, quando vacuatus ventriculus per medicamentum purgatorium siccatus est: Sitis enim fit à siccitate ex inopia frigidi & humidi. Sufficiens autem est ea quæ ex euacuatione prouenit siccitas hæc efficere, ac præterea ea quæ est medicamenti purgantis vis habentis aliquam, et si non manifestam sensui, tamen latentem acrimoniam atq; caditatem.

XXXIII.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος, καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborũ dolor, purgari per inferiora oportere significatur. 20. 4.

Facienda sunt euacuationes pro impetu & motione humorum noxiorum, quò per naturam impelluntur.

XXXIIII.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον, ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον, καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Deiectiones nigræ ſanguini atro ſimiles & ſponte procedentes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ: & quantò colores praui fuerint plures, deterius. A medicamento verò procedentes, meliores ſunt, idq; quantò plures fuerint colores, non praui. 21. 4.

Deiectio hominis ſani ſubfulua eſt, mollis, cohærens, & non valde graueolens: aliæ qualitates quantò plures fuerint, tantò peiorem indicant deiectionem. Color aduſtionis & corruptionis eſt niger, ſicut albus ſimilis aſſumptis cibis, cruditatis. Multi quidem deiectionum colores praui, ſponte naturæ procedentes, multarum atq; malarum in corpore diſpoſitionum ſunt ſigna: ducti verò à medicamento vim habente plures humorum ſpecies euacua-

re, nihil absurdum significant, sed praeualuisse naturam ostendunt, quae vitiosos humores vnà cum medicina superauit.

XXXV.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel supernè vel infernè exierit, lethale. 22. 4.

In morborum initijs nihil excernitur naturae conatu aut lege quae superflua non consueuit euacuare nisi cocta fuerint: Sed si quid tum excernitur, quum nulla adhuc apparent coctionis indicia, certum est id morbi vi fieri, & humoris malitia, à quo natura vehementer irritata cessit. Quo enim tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari est impossibile. Siquidem oportet coctionem praeire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem. Itaq; post morbi coctionem cùm aliquis humor vitiosus secretus excernitur, tunc corpus à natura expurgari, bonaq; fieri euacuatio rectè dicitur: Si verò aliter excernitur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare cùm in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala existimanda est

humorum

humorum talium in principio euacuatio.

XXXVI.

Ὀκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibuſcunque per morbos acutos vel diuturnos, aut vulnera, aut quemuis alium modum extenuatis, nigra bilis aut veluti ſanguis niger per inferiora ſubſederit, poſtridie moriuatur. 23. 4.

Viribus ob aliquem morbum vehementer imminutis, ſi atra bilis, hoc eſt, bilis non naturalis, aut humor melancholicus, hoc eſt, atra bilis naturalis exierit, mortem in proximo eſſe denuntiat huiuſmodi euacuatio. Nam cùm natura ſit imbecillis adeo vt non poſſit concoquere neq; diſcernere, neq; vt conuenit, excernere quæ ita praua exiſtunt, ea mortis moleſtiam in poſterum non differunt, propter virium imbecillitatem & morbi magnitudinem. Porrò diſtinctio inter humorem melancholicum & atram bilem facilè deprehendi hinc poteſt.

XXXVII.

Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται θανάσιμον.

Diffi

Difficultas inteſtinorum, ſi ab atra bi le inceperit, lethalis eſt. 24. 4.

Dyſenteria magna ex parte fit à bile flaua, abraſis primum propter humorum acrimoniã inteſtinis, deinde etiam exeſis, adeo vt exulcerentur. Hæc inteſtinorum difficultas ſæpe quidem ſanatur: ſed quæ ab atra bile fit, inſanabilis eſt omnino, cùm nihil differat à cancro exulcerato. Cancer autem internus occupans inteſtina, quia nihil imponi ſibi quod adhæreat patitur, & quia ſemper ab alimenti ſuperfluitatibus tangitur, eſt inſanabilis.

XXXVIII.

Αἷμα ἄνω μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν. κάτω δὲ, ἀγαθὸν μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguinem quidem ferri ſuprà, qualiſcunq; ſit, malum: infrà autem, bonum, cùm niger deiicitur. 25. 4.

Sanguinis excretionem, quæ fit non per nares, ſed per os, ait omnino eſſe malam, qualiſcunque fuerit is qui excernitur ſanguis, hoc eſt, ſiue ſpumoſus, ſiue rubeus, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus, ſiue craſſus: nam apertionem alicuius vaſis in ſuperiori parte, aut rupturam ſignificat, idq; in viris præcipuè. Poteſt enim ſalubriter reddi ſanguis in mulieri-

bus quibus purgationes menstruæ consliterũt: vt patet lib. 5. Aphorismo 32. Et in aliis etiam nonnunquàm vtiliter excernitur, vt in mutilatis & cacochymis. Infrà verò sanguinem atrum ferri per hæmorrhoidas, quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem, bonum: vt manifestum esse potest ex aphorismo 11. lib. 6. Cùm verò dixerit antè deiectiones nigras esse pessimas, hîc autem nigras deiectiones per hæmorrhoidas, vtiles, hinc planum fit à nigris deiectionibus distinguendas esse hæmorrhoidas.

XXXIX.

Ην ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Difficultatem intestinorum habenti, si veluti carunculæ deiiciantur, lethale est. 26. 4.

Quando magnæ partes intestinorum excernuntur in dysenteria, vt possimus eas carnes nominare, lethalem ait esse morbum, cùm neq; caro concrescere, neq; cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

XL.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ

κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus febricitãtibus ſanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte, cùm reficiuntur, iis alui humectãtur. 27. 4.

Propterea quòd cum ſanguine multo multum caloris natiui et ſpirituum exhalauit, & quod remanſit, conficiendo alimento non ſufficit: ob id ex cruditate ſequitur humiditas & lubricitas alui, durans donec vires ſuas natura recuperauerit.

XLI.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus building bilioſæ ſunt deiectiones, hæ ſuperueniente ſurditate ceſſant, & quibus ſurditas adeſt, ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus, ceſſat. 28. 4.

Non de ea ſurditate quæ ex habitu difficulter ſoluitur, ſed de ea quæ repentè in febribus vel aliter fit, accurrente ad cerebrum bile, ſermo ipſi eſt. Ipſa ſiquidem bilis cùm meatus auditorios occupauerit, efficit ſurditatem: Cùm verò hinc ipſa natura expellente, ad excretionem peruenerit, ſoluit ſurditatem, & aluum deijcit, materia videlicet ſurditatis è

supernis ad inferiora translata. vide aphorismum 60. lib. 4.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

Sudor multus ex somno factus absq; causa manifesta corpus vti pluri cibo significat: Si verò cibum non accipienti hoc accidat, scire oportet quòd euacuatione indiget. 41. 4.

Sudoris multitudo absq; causa manifesta, altera duorum causarum fit, vel propter ciborum qui sunt recenter assumpti, immoderantiam: vel illorum qui antea. Quod si propter recenter assumptos, prohibere oportet ne plures assumant. Quod si propter prius assumptos, euacuare.

XLIII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί. ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excretio

Excretiones in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ & biliosæ, omnes malæ. Sed si prosperè excernuntur, siue per aluum, siue per vrinas, bonæ. Si verò aliquid eorum quæ non confert excerni, per hæc loca excernitur, malum. 47. 4.

Indicia quòd aliqua benè excernatur, maxima sunt & coctio & bona tolerantia: cum ipsis verò & morbi species, & cum his tempus anni, & regio, & ætas, & natura ægrotantis. Quæ omnia concurrunt ad hoc, vt facilè ferat æger, & leuetur morbus. Liuidæ deiectiones, partium vnde excernuntur, mortificationem: Cruentæ, vasorum apertionem aut erosionem à biliosis humoribus factam significant: fætidæ, putrefactionem: biliosæ, abundantiam bilis in continuis febribus ostendunt. excretiones autem etiam per se prauæ si benè exeant, bonæ: nam partem malè affectam expurgant, quæ fieri solent peracta iam coctione & ægro facilè tolerante. Sed si aliquid eorum, quæ non iuuant, hoc est, quæ non leuant morbum excreta, excernitur, non bonũ.

XLIIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictio noctu plurima contingens, paruam significat deiectionem. 8 3. 4.

Docet nos & alui fluentis & astricta remedia. In quibus enim supra modum aluus humida deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac praeterea viam ad vesicam parabimus: In quibus verò siccior, plus dabimus potus, & distributionem eius, quantum fieri poterit, prohibebimus ne ad vias vrinae transmittatur.

XLV.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος σπασμὸς, ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus aut conuulsio superueniens, malum. 3. 5.

Singultus ventriculi, conuulsio articulorum etiam est, cùm sanguinis multa profusione multi caloris natiui & spiritus fit exhalatio: vnde vires deiectae, vix reparantur ex conuulsione.

XLVI.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

Ex nimia purgatione conuulsio aut singul

fingultus fuperueniens, malum. 4. 5.

Ex repletione conuulſio ſanabilis eſt per euacuationem: ea verò quæ fit ex immodica inanitione, quam partium neruoſarum ſiccitas inſequitur, non facilè admittit curationem: quoniam ſiccitatis remedium eſt difficillimum, & morbi acuties non patitur moram, ſed ſubitum exitium affert. Conuelluntur autem qui vltra modum purgantur, non alia ratione, quàm qui ſano exiſtentes corpore helleborum aſſumpſerunt.

XLVII.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

In longis leuitatibus inteſtinorum ſi ructus acidus ſuperueniat, qui prius non erat, ſignum bonum. 1. 6.

Lienteria ſeu leuitas inteſtinorum eſt paſſio per quam cibi celerrimè, priuſquàm permutationem accipiant, dilabuntur. Hæc ſi ab imbecillitate eſt facultatis retentricis & concoctricis ventriculi & inteſtinorum, ob aliquam eorum intemperiem, deiectiones habet abſq; dolore. Si verò ab humorum acrimonia ſuperficiem inteſtinorũ abradente, cum dolore permeat cibus & potus. Hîc autem ipſi ſermo eſt de ea leuitate quæ ex intemperie orta, retentricis

tentricis facultatis imbecillitatem sequitur: Cui si succedit ructus acidus, significat calorẽ natiuum augeri, & cibum assumptum tantisper in ventriculo retineri, donec mutationis coctionisve principium accipiat, & naturam sui tandem officij reminisci.

XLVIII.

Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι κακὸν, καὶ σὺν πυρετῷ κάκιον.

In longis difficultatibus intestinorum cibi fastidium, malum: & cum febre, peius. 3. 6.

In dysenterijs longis & difficultatibus intestinorum, si ventriculus, ipsis compatiens, nec appetit nec probè concoquit, id significat partem eorum humorum acrium à quibus exulcerantur intestina, ad os ventriculi efferri, qui mortificationem ipsi ventriculo ac nutrici facultati comminantur: Si vero vnà cum fastidio febris adueniat difficultati intestinorum, duorum alterum est, vel putredo aliqua est circa vlcera, vel magna inflammatio, atq; ita ægri se habent exitialiter.

XLIX.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διαῤῥοίην.

Longo

Longo alui profluuio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit. 15. 6.

In diuturno alui profluuio vomitum vtiliter mouet natura, qui in contrarium retrahendo malum ſanat: hoc vnum eſt eorum quæ rectè à natura facta medicum imitari oportet.

L.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

Quæcunque ruptiones ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſoluit. 22. 6.

Quoniam ruptiones ipſas deſcendere vnum eorum eſt quæ fieri queunt, intelligendi ſunt dolores in ruptione excitati ex defluxu humorum in eam partem decumbentium: qui ſi euacuentur per venæ ſectionem in cubito exiſtentis, quando huc apparent fluentes, fiet mali ſolutio. Eſt enim præceptum eius, ſecundum quòd humores repunt, facere euacuationes per loca conferentia.

LI.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunq; ſuppurati aut aquam intercutem patientes vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omnes moriuntur. 27. 6.

Omnes euacuationes quæ ſemel vniuerſum educunt, periculoſas eſſe docet exemplo ſuppuratorum & hydropicorum: Nam puris in ſuppuratis, & in hydropicis aquæ vniuerſa euacuatio lethalis eſt: quippe vnà cum humore, ſpiritus vitalis vacuatur, atq; è veſtigio deficit anima, & vires debilitantur, & debilitas iſta remedium præſens cùm non habeat, moriuntur. Neq; hoc fit propter pus, quod omnino malum eſt & noxium, ſed quia ſimul cum pure ſpiritus multi ex vaſis arterioſis exeunt, vnde periculum. Hydropici verò periclitantur etiam ab aëre frigido, qui plurimus ſubit locum aquæ confertim euacuatæ, & reliquum calorem natiuum extinguit. Idem eſt periculum mulieribus quæ nuper pepererunt.

LII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur. 32. 6.

Contingit iis qui natura balbi ſunt alterum

rum horum, aut cerebrum habere humidum, aut linguam, vel vtrunq;. Et cerebro quidem talem sortito temperaturam, defluere ab eo multas humidas superfluitates par est, atque inde fluentes in ventrem suscipi: vnde & longis profluuijs homo capitur. Lingua verò admodum humida natura existente, & ventriculum talem esse par est, vt qui alteram tunicam communem habeat cum lingua. Imbecillis *autem ex humiditate ventriculi propria paßio est diuturnum profluuium.*

LIII.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Difficultatem vrinæ vena secta iuuat, secare verò interiores. 36. 6.

Difficultatem vrinæ, eam videlicet quæ propter inflammationem fit aut multitudinem, eius venæ sectio soluit, quæ in poplite & malleolo est: hæc siquidem vena, partium quæ infra iecur sunt, vteri potißimum & vesicæ, malis confert. Huc pertinet Aphorismus 49. *lib.* 7.

LIIII.

Οκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσήκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν.

Qui

Quibuſcunque venæ ſectio vel medicatio conuenit, hos Vere purgare vel venam incidere oportet. 47. 6.

De ijs qui adhuc ſani ſunt, ſed ægri (niſi euacuentur) ſunt futuri, nunc ipſi ſermo habetur. Ver enim cùm ſit temperatiſsimum, hos oportet vt anticipemus adueniente Vere euacuare, vel per venæ ſectionem, ſi plenitudinis paſsionibus ſubijciuntur, vel per purgationem, ſi eis quæ ex corruptione proueniunt. Nam venæ ſectio commune auxilium eſt eorum, qui ex plenitudine fiunt, morborum: Purgatio verò eorum qui ab humoribus praua aliqua qualitate affectis ortum habent. Nonnullis ſiquidem confert humores pituitoſos euacuare, nonnullis verò amaram bilem, nonnullis atram, nonnullis ſeroſam ſuperfluitatem, ſecundum naturam earum quæ conſueuerũt ſuperuenire paſsionum. Quod vt exemplo planum fiat, Aliquis ſingulis annis incidit in melancholiam, niſi purgetur, is, ſi ex contemptu aliquando purgationem omiſerit, & morbum non anticipauerit, ſymptoma morbi præſentit. Quare non Vere modò, ſed etiam Autumno purgatio ei anteuertenda eſt.

LV.

Ἐπὶ ἰκτέρῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

A vom

A vomitu, ſingultus & oculorum rubor, malum. 3. 7.

Qualis eſt paßio conuulſio muſculis, talis eſt ſingultus ſtomacho, qui aduenit, humoribus infeſtantibus nonnunquàm totum ipſum ventriculum, nonnunquàm os eius & gulam: quos per vomitiones abÿciens, ſtatim à ſingultu liberatur. Qui ſi neq; per has ceſſauerit, duorum alterum oſtẽdit, vel ſcilicet cerebrum (neruorum principium) vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem. Rubor verò oculorum vtrãq; ſequitur diſpoſitionem, ſed præcipuè illam quæ exiſtit in cerebro.

L V I.

Επὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς κακόν.

A profluuio ſanguinis, deſipientia ac conuulſio, malum. 9. 7.

Deſipientia poſt ſanguinis fluxum non bonus eſt caſus, etiam ſi ſola contigerit, multò autem minus conuulſio, vel ſi abſq; deſipientia facta fuerit. Maximum verò malum eſt ambarum conuentus, vbi etiam ex immoderata euacuatione conuulſio caſus eſt admodum exitialis. quippe, quum fiat ab inanitione, defectum & ſiccitatem corporis, magnamq; virium imbecillitatem ſignificat.

L V I I.

LVII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

A deiectione syncera, difficultas intestinorum, malum. 23. 7.

Deiectiones synceras solet Hippocrates *nominare impermixtas aquosæ humiditati, quæ solùm habent syncerum illum, qui infrà deijcitur, humorem: siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur ab humore, qui suo transitu, morsus, erosiones, & exulcerationes efficit: vnde dysenteria.*

LVIII.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

Ex medicamenti potione conuulsio lethalis est. 25. 7.

Medicamenti potiones & medicationes consueuit Hippocrates *nominare eas tantùm, quæ purgantibus fiunt medicamentis. Quòd verò conuulsio, quæ fit istis supra modum euacuantibus, lethalis existat, iam dictum est abunde, significat enim siccitatē insanabilem.*

LIX.

Ὁκόσοισιν ἀφροώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇ-

σι

σι διαῤῥοίῃσι, τυλέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

Quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt, iis ex capite pituita defluit. 30. 7.

Hoc indiſtinctè dictum eſt: Fiunt enim aliquando excrementa ſpumoſa pituitoſo humore ex capite ad ventriculum defluente: fiunt autem & vaſis, quæ ad ipſum perueniunt, ilium effundentibus. Conflari etiam interdum poſſunt in ipſo ventriculo cùm vnam habeant, vt ita dicam, cauſam continentem, antecedentes verò plures. Eſt autem huius pituitæ cauſa continens ſpiritus flatuoſus, dum humori commiſcetur vehementem habens motum & inæqualem, ita quòd ipſe dirumpitur, & pituitam frangit in multas partes ac paruas ampullas. Ipſius verò motus cauſa eſt propria natura, & interdum multitudo caloris: ſic enim & in his quæ elixantur apparet ſpuma, & in Mari violentis ventis agitato.

I X.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἂν μὲν ἄνευ πυρετοῦ σωτήριον. εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι συπτικοῖσι.

Quicũq; euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: ſi verò cum febre,

bre, malum. Curare verò acerbis & refrigerantibus. 37. 7.

Febre vacantibus liquet nullam adesse inflammationem in loco vnde emittitur sanguis. Quare vel alicuius vasis ore adaperto fit sanguinis vomitus, vel ex vlcere quidem, sed sine inflammatione. Quare id bonum, hoc est minus malum, censendum est. Curantur enim quæ sunt absq; inflãmatione vlcera, facilè acerbis. Quæcunq; verò cum inflammatione sunt simul ac febribus, non solùm curari non possunt, sed ne sic quidem permanere: semper enim maiora fiunt ac maligniora.

LXI.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Quicunque suppurati vruntur vel secantur, si pus purum fluxerit, & album, euadunt: si verò subcruentum & fæculentum & fœtidum, pereunt. 45. 7.

Suppuratos nominat quibus inter thoracem atque pulmonem aceruatum est pus: hoc si purum effluxerit, & album, post vstionem aut sectionem, euadunt: significat enim quòd natura valida fuit & morbum deuicit: si

verò

verò pus quod effluit, subcruentum, feculentum & fætidum fuerit, pereunt: significat enim morbi ac putredinis victoriam, facultatumq; casum ac naturæ ruinam.

LXII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Vrinæ stillicidium, & mingendi difficultatem vini potio & venæ sectio soluit, incidere verò interiores. 49. 7.

Stillicidium vrinæ quod ab intemperie fit, præsertim frigida, & mingendi difficultas quæ à crassis humoribus & flatuoso spiritu fit, vini potione soluuntur: Nam vinum suo calore frigiditatem ex hisce dispositionibus discutit, ac obstructione liberat meatus: inflammatio verò si accedat, venæ eius quæ in poplite est aut malleolo, sectione sanabitur.

LXIII.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν. λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus carnes humidas habentibus famem adhibere conuenit: fames enim corpora siccat. 59. 7.

Quòd quidem omnia quæ exſiccant ſint paſsionum humidarum remedia, eſt manifeſtum: Siquidem contraria contrariorum remedia ſunt. Quòd autem & moderata fames ex accidenti corpora exſiccat: eſt minimè dubium: nam calor natiuus non habens quo paſcatur, carnium humiditatem abſumit.

LXIIII.

Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ, ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor multus, calidus vel frigidus, ſemper fluens, repletionem humorum eſſe ſignificat: abducere igitur oportet, robuſto quidem, ſupernè, debili verò, infernè. [illegible] 7.

Quòd neceſſarium ſit ſuperfluas corporis humiditates euacuare, eſt manifeſtum. An verò robuſtis ſupernè tantùm, debilibus autem infernè, id dignum eſt animaduerſione: nam hac ratione roboris, & debilitatis non videtur eſſe diſtinguendus remediorum vſus, ſed humores eò ducendos eſſe quò ſua ſponte repunt, facileq; vacuantur. Ideo cenſetur hic Aphoriſmus vnus ex adiectis.

LXV.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι καὶ μὴ κινήσῃς οἱονεὶ ὑφίσταται ξύσματα καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται. ἢν δὲ πολλά, πολλή· τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus deiectiones si stare permiseris & non moueris, veluti strigmenta subsistunt, & si pauca sint, paucus est morbus: Si multa, multus: iis confert alui purgatio. Quòd si aluo non purgata dederis sorbitiones, quantò plures dederis, tantò magis nocebis. 7.

Hic tam nominum quàm verborum vsus improprius ostendit fuisse intellectum præsentem Aphorismum, atq; in ordinem supposititiorum meritò redigendum esse.

LXVI.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅτι χολῆς μελαίνης ἔνεστιν ἢν πλείω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

Quibus infra cruda deiiciuntur, atra bilis inest: Si plura, maior: si pauciora, minor est morbus. 20. 7.

Huius scriptor voluit ostendere, quibus cru-

da deijciuntur, in ijs instrumentis quæ coquendi vim habent, esse atram bilem, ex qua refrigerata deterius concoquunt.

LXVII.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, καὶ ἤν πη ἄλλη τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται. ἢν δὲ πουλὺ, πολλή. ἢν πάνυ πουλὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualiscunq; aut per vesicam, aut per aluum, aut per carnẽ, aut per aliã quamuis corporis partem excretio recedens à naturæ modo, si parum quidem recedit, parua est ægritudo: Si multùm, magna: Si admodum multa, lethalis. ~~167.~~ 797

Cùm sanitas sit mediocritas quædam, in omnibus corporis excretionibus paruus à naturæ modo recessus, vel in qualitate vel quantitate, paruum quidem, & magnus magnum, sed admodum multus lethalem morbum indicat.

*

HIP

HIPPOCRATIS APHORISMORVM PARS SECVNDA,

In qua exponuntur ij qui locis affectis conueniunt, primum capiti, dein reliquis particulis sigillatim.

Capiti.

I.

ΤΑ ὄπισθεν τ῀ κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

Doleti posteriorem capitis partem, recta in frõte vena secta prodest. 68. 5.

Non solùm studet Hippocrates, *vbi sit opus euacuare, sed etiam cum auersione. Auersio autem ad contraria fit: secundum longitudinem quidem, infra supraq́; : secundum latitudinem verò, ad dextram & sinistram: secundum profunditatem, ad anteriora & posteriora. In dolore itaq; partis capitis posterioris, quando humor affligens in capite continetur,*

 vena

vena recta in fronte secta prodest, hoc est, ea vena quæ secundum rectitudinem filamentorum respondet ei quæ partem affectam alit: Sicuti & in anteriori dolore capitis vena in occipite secta iuuat. Sic enim diuturnæ oculorum fluxiones sæpius sanatæ sunt ex occipite sanguine misso, vnà cum cucurbitulæ vsu. Porrò si plethoricum esset corpus, non esset huic remedio locus, nisi prius liberatis obstructionibus & purgato corpore vniuerso.

II.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Caput dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum soluit. 10. 6.

Quando contigerit dolorem capitis fieri, vel propter inflammationem, vel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorum, tunc inflammatione suppurata, & humore excreto, solutio fit morbi. Si verò propter spiritum flatuosum, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura dolor acciderit, per alia curabitur: Quippe flatus extenuantibus & discutientibus, bilis, medicamento eam purgante,

purgante, & intemperatura remedijs eam alterantibus, sanabitur.

III.

Ὀκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Quicunq; sani dolore capitis repentè capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. 51. 6.

Quibus, adhuc sanis, dolor in capite repentè accidit cum vocis & actionum voluntariarum læsione, ĩ versantur in magno vitæ periculo, atq; eò maiore, si stertant, & eis sensus vnà cum motu perierit: hoc enim est indicium apoplexiæ manifestum: cuius causam referre oportet non solùm ad spiritum flatuosum, sed etiam ad materiæ vniuersim fluentis multitudinem, quam ad cerebrum fuisse delatam indicant casus dolori superuenientes, qui multam pituitam aceruatam esse in ventriculis cerebri commonstrant. Ob id febris succedens, vt quæ calfacit, extenuat atq; resoluit spiritum flatuosum & pituitosos humores, hoc periculo si qua res alia liberare potest.

IIII.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Duobus doloribus ſimul factis, non eodem loco infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat. 46. 2.

Si duo dolores eodem tempore, eodemq; in loco moleſti ſint, ij quidem augent loci afflictionem, cùm neuter lateat ægrotantem: Si verò ſint in locis diuerſis ſimul, vt in capite vnus, alter in brachio, tunc vnum ab altero obſcurari contingit, cùm vis ſenſibilis tota ad vehementiorem ducatur ac diſtrahatur. hinc tacitè monemur, vt quando res ita contigerit, vrgentiori ſuccurramus dolori, non neglecto tamen altero.

V.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν. Κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι. Κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac dare caput dolentibus, malum: malum verò & febricitantibus, & quibus hypochôdria ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis: malum autem & quibus in febribus acutis biliofæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Conuenit autem tabidis qui non multum febricitant, & in febribus longis & paruis, ſi nullum ex ſupradictis ſignis affuerit, & præter rationem conſumptis. 64. 5.

Quando in iis qui integra ſanitate fruuntur videmus lac capiti dolorem afferre, & ilium inflare: nihil mirum quòd iis qui iam caput dolent vel ſuſpenſa habent, hoc eſt inflata & flatuoſa ilia, ſit inimiciſsimum, ventrem ſiquidem flatibus implere conſueuit, & quia facilè euaporat, caput petit ac dolorem auget. Hac ratione quidem bonum eſt febricitantibus, quia frigidum humidum: Sed hac ratione malum, quia facilè aceſcit & corrumpitur in ventriculo, prompteq; vertitur in bilem, & quia flatulentum, generat vapores, qui elati in caput, ipſum replent & tendunt. Sitibundis etiam eſt inimicum, & iis quibus bilioſa deiiciuntur, & acutè febricitantibus: nam in vniuerſum didicimus, quòd celerrimè ab omnibus cauſis calidis lac ad fu-

mosum alteratur. Rationabiliter itaq; dicetur his paßionibus lac plurimum aduersari. Conuenit autem tabidis qui non valde febricitant: conuenit & in febribus longis & paruis: conuenit etiam ijs qui alia ex causa supra modum sunt extenuati, quibus est necessarius cibus bonum generans succum, & qui citò per venas distribuatur, si nullum ex supradictis signis, vt capitis dolor, febres acutæ, tumida hypochondria &c. obstiterit.

VI.

Επί πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex capitis ictu obstupescentia & desipientia malum. 14. 7.

Desipientia quidem agnoscitur loquentibus agentibúsve nihil consentaneum rationi: obstupescentia verò, quando neq; aliquid dicunt neque agunt, sed apertis oculis quieti manent, similes ijs qui ex timore sunt attoniti. Hæc sunt indicio quòd ictus intrà cerebrum penetrauerit.

VII.

Οκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

Quibus

Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum est, eos repentè mutos fieri est necesse. 58. 7.

Mutos appellare consueuit, qui iacent eodem modo quo apoplectici, sine sensu pariter & motu voluntario. Hic affectus ab alijs quidem causis fieri potest, sed nunc de eo loquitur qui concussionem cerebri sequitur ab aliquo violento casu vel ictu. Contrahitur enim vis animalis in seipsam, in talibus dispositionibus à motu periculoso molestata, & proinde quiescit. Atq; ideo donec se rursus ipsa vis collegerit, mutum atq; immobile totum iacet quod ita afficitur animal.

VIII.

Ὁκόσοισι ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quibus cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt: Si verò hos euaserint, sani fiunt. 50. 7.

Si sphacelus est corruptio substantiæ vniuscuiusq; partis quæ sphacelari dicitur, non contingit hunc, qui ita ægrotat, persanari. Quo fit vt abutantur hoc verbo ad significandam non completam corruptionem, sed huius dispositionis inceptionem. Sicut enim

gan

gangrænam, iam ita completam vt pars sit intermortua, sanare est impossibile, dum verò adhuc sit, possibile est: Sic & sphacelum, dum quis in eum incidit, quanquàm mortificationem carnosæ partis quæ prouenit ex magnitudine inflammationis, quam propriè medici gangrænam nominãt, etiam sphacelum Græci vocabant. Quòd verò cita sit ex ipso mors, est manifestum: nempe quoniam morbus est grauissimus, & pars maximè princeps. Quòd si ægrum mors in tribus primis diebus non anticipauerit, sperandum est morbum declinare, & vires esse fortes quæ corruptionem vincere possint.

I X.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Quicunque dolentes parte aliqua omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat. 6. 2.

Dolentes hìc intelliguntur habentes aliquam affectionem dolorificam: nam verè dolor non est absq; sensu, quum sit planè nihil aliud dolor, quàm rei contristantis & in contrarium naturæ habitum mutantis repentina perceptio: Quòd dormientes si pungas, vel colaphis

laphis cadas, non doleant, ideò fit quia eorum apprehensio id non animaduertit. Proinde in dolore sunt alteratio subita, vel solutio continui, impreßio in parte quæ nata est sentire, & apprehensio illius impreßionis: Vnde fit vt dolentes & non sentientes repugnantia sint, nisi intelligas dolentes, hoc est, habentes affe-ctus dolorificos, seu qui dolores excitare consueuerunt: huiusmodi affectus si adsint & ab ægroto non sentiantur, ei mentem læsam esse significant.

X.

Ὀκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τούτοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibuscunq; præciditur cerebrum, iis necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. 5. o. 6.

Vulnerato cerebro succedit febris ea ratione communi qua quolibet membro principali patiente inflammationem, subsequitur febris. Vomitus autem bilis fit compatiente ventriculo, propter eius cum cerebro communicationem, ore præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro quædam effatu digna neruorum coniugatio.

X I.

Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον,

ἦν δ' ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

In quo morbos somnus laborē facit, mortale: Si verò iuuat nō mortale. 1.2.

Somnus eo tempore quo non conuenit (vt in principijs accessionum, in quibus horror vel rigor, vel exteriorum partium refrigeratio contingit) si nocet, nihil nouū, aut graue aliquid portendit, vt qui non consueuit esse tunc vtilis. verùm quo in tempore morbi plurimùm conferre solet somnus, vt in declinatione, in eo si præter id quod nihil prodest, etiam nocet, mortem non absq; ratione significat. Nam per *somnum calor ad intima receptus & quātum fieri potuit auctus, cùm tamen causas morbum efficientes euincere præ imbecillitate sui aut humorum prauitate nequiuerit, ostendit quòd natura, quæ post somnum leuata non est, sed ex eo peius habet quàm antè, fortiori malo succumbit.* Ex *somno autem læsiones sunt, quòd febres aut non dissoluuntur, aut etiam exacerbantur, & quòd dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflammationes.* Quidam *autem inter dormiendum delira loquuntur, & vbi expergefacti fuerint, multo tempore in delirio perseuerant.* Quos*dam somnus grauissimus dormientes occupat, & vix cùm punguntur excitantur.* Hæc *verò*

contin

contingũt propter humorum prauitatem, qui, dum per somnum minimè concoquuntur à calore naturali, perniciem magnam indicant. Si verò euicti fuerint à natura, & somnus iuuerit, hinc sanitatis indicium habebunt, dummodo signa alia salubria eodem conspirent.

XII.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi somnus deliriũ sedat, bonũ. 2. 2.

Quoddam velut exemplum particulare sub iungit antecedenti sermoni, periculosioris morbi nomine alios etiam intelligi volens, quos, si somnus sedauerit, naturam victricem esse significabit.

XIII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

Somnus atq; vigilia vtrunq; si modum excesserit, malum. 3. 2.

Non solùm de somno & vigilia hoc verum est, sed & de admouendis, sumendis, faciendis, educendis omnibus, in quibus quicquid mediocritatem excesserit nociuum esse solet. Quemadmodũ somnus longus dicitur, qui modum

dum naturæ conuenientem excedit: ita grauis, qui præterquàm quòd immoderatus est, habet etiam difficilem expergefactionem, qualis in Comate soporifero videri potest: fit autem huiusmodi somnus refrigerato cerebro: quæ refrigeratio cùm fuerit fortis, mixta quidem humiditati, lethargicas passiones inducit: cum siccitate verò, eas quæ Catochæ seu catalepses aut deprehensiones vocantur. Cæterùm immodicæ vigiliæ, quæ vel ex sola intemperie calida cerebri, vel ex humoris biliosi abundantia cum siccitate fiunt, hoc habent mali, quòd spiritus vitales vnà cum calore naturali dissipant, cruditates pariunt, cibi & potus coctionem impediunt.

XIIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

A vigilia conuulsio vel desipientia, malum. 18. 7.

Cùm vigiliæ sint ex ijs quæ maximè euacuant & exiccant, conuulsio autem fiat ab euacuatione & repletione, nihil mirum si vigilias immoderatas comitetur ipsa conuulsio, ac interdum desipientia, ratione immodicæ siccitatis, & quia in longis vigilijs biliosior redditur sanguis.

X V.

XV.

Αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καρηβαρίας ποιέουσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Auſtrinæ conſtitutiones diffundunt corpora & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt, oculis atq; corporibus difficilem motum præſtant. 17. 3.

Auſtralis conſtitutio hoc magnum malum affert, quòd languida corpora reddit & ad opus omne minus habilia. Non paruum etiam malum eſt aggrauatio capitis & difficilis auditus. De vertiginibus autem quid dicere oportet? vtpote quæ proximæ ſunt morbis comitialibus, & ijs quos apoplexias nominant. Vertigo enim eſt velut obtenebratio quæ fit humoribus cum craſſo vapore per caput moto, & ideo præcedit epilepſiam & apoplexiam. Difficilem etiam operatur & oculorum & totius corporis motum: Nam humectato cerebro, & neruis multa humiditate expletis, neceſſe eſt vt in motibus voluntarijs ſequatur pigritia.

XVI.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A pulmonis inflammatione, phrenitis, malum.

malum. 12. 7.

Inflammatio pulmonis à calido humore excitata, multos vapores trāſmittit ad caput, iis cerebrum implet, & facit phrenitidem, malum priore deterius.

XVII.

Ἀποπληκτικοὶ δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexiæ in ætatibus maximè fiunt à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum. 57. 6.

Non omnem apoplexiam, ſed quæ ex atra bile fit, contingit aduenire iis qui hanc agunt ætatem quæ eſt à quadrageſimo anno vſq; ad ſexageſimum, quoniam in iis maximè abundat atræ bilis humor, qui ventriculos cerebri ſua craſſitie obſtruens, hanc ipſam efficit.

XVIII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Soluere apoplexiam fortem, impoſſibile: debilem verò, non facile. 42. 2.

Hic Aphoriſmus eſt prognoſticus, docens medicum, ne temerè curationem eius apoplexiæ attentet quæ curari non poteſt. In apoplexiis totum corpus ſenſu priuatur & motu, ſolus

lus restat anhelitus, qui si & ipse prohibeatur, maxima est apoplexia, quæ curationem non admittit: nam vita consistere non potest sublata respiratione. Omnes autem apoplexiæ fiunt vi animali non potente defluere ad partes infra caput existentes, idq; aut propter aliquam dispositionem similem inflammationi quæ in ipso est cerebro constituta, aut ventriculis ipsis oppletis humore pituitoso. Verùm causæ magnitudinem, morbi etiam magnitudo consequitur. Magna siquidem vel parua læsio respirationis vehementem arguit vel leuem apoplexiam: atq; illi quidem nulla salus, huic autem etsi aliqua, non potest tamen nisi dubia promitti.

Cerebro & neruis.

I.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur. 45. 2.

Quia iuuentus cùm mutatur, cedit ætati consistentiæ, quæ minus calida est, & ob id

ineptior ad superandum humorem illum frigidum & crassum, legatur in textu: Quicunque pueri, non iuuenes: Succedit enim pueritiæ iuuentus multò calidior. Neq; verò mutationes qualibet morbum soluunt comitialem, sed quæ calidiorem & sicciorem corporis habitum efficiunt, quæ nimirum ad contrarium transferunt. Morbus enim comitialis proximus est quodammodo apoplexiæ, cùm idem locus in vtroq; patiatur, & idem humor in causa sit, frigidus enim & crassus est humor ambobus. Verùm apoplexia ob omnimodam carentiam illius potentiæ quæ ad neruos defluit, vnde abolitio sensus & motus: Epilepsia verò, propter motum vitiosum (neruorum principio seipsum quatiente, quò id quod noxium est excutiat) generatur. Aetatis ergo, locorum, temporum & victuum mutationes ad contrarium liberant huic malo obnoxios pueros: quia contraria contrariis curantur.

II.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει. ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Quibuscunq; morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiũt: quibuscũq; autem anno vigesimo quinto,

to, ferè commoriuntur. 7. 5.

Nunc solùm eius mutationis meminit quæ ex ætate accidit, à qua docti, & formam victus, regionum, & temporum rationem vnà cum aliis remediis inueniemus. Quippe *morbo comitiali non liberantur omnes ex ætatis commutatione, in eam quæ calida est & sicca, nisi & in aliis rectè se gesserint.* Sed *si omnibus aliis magna diligentia adhibitis præsidiis, mutatione ætatis morbus hic sanetur, certè is maximè sanabitur, quem tempore pubertatis sanari contigerit.* Qui *verò vltra pubertatem processerit, aut post vigesimum quintum annum acciderit in iuuentute, ætate calida sicca, is profectò durat magna ex parte ad finem vsque vitæ.* Nam *iuuentus contraria quùm eum non profligarit, quomodo sequens ætas similis, nempe frigida humida, ad exitum adducet quem veluti similem sibi, conseruare nata est?*

III.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri cõuulsionem. 26.2.

Cùm sanum aliquem repentè conuelli acciderit, huiuscemodi conuulsionẽ fieri ex repletione partium neruosarum est necessarium.

Etenim nerui replentur frigidis & glutinosis humoribus, vnde contracti versus originem suam nobis nolentibus conuulsionem patiuntur. Hisce igitur febris sponte naturæ superueniens solita est magna ex parte calfacere, extenuare, digerere superfluam humiditatẽ, atq; adeo conuulsionem ipsam sanare, affectus affectum. Si verò ex febribus ardentibus totum corpus exsiccetur, & neruis deinde ex siccitate conuulsio accidat, hoc maximum est malũ & penè insanabile, quoniam longum tempus exigitur ad consummatam neruorum siccitatem remouendam: quinimo habitualis humiditas, si semel absumpta fuerit, vix vnquam recuperari potest: morbi autem acerbitas inducias non admittit, sed vires dissoluit, & subitum exitium affert.

IIII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Qui à conuulsione aut distentione tenetur neruorum, febre superueniente liberatur. 57. 4.

Cùm morbi ex repletione, curentur euacuatione, rectè superuenit conuulsioni febris, quæ suo calore digerat aut absumat materiam illam crassam conuulsionis ex repletione factæ: Nam bona ratione dictum est superius, conuulsiones

uulsiones quæ febres antecedunt non esse lethales, eas autem quæ sequuntur, vt quæ sunt à siccitate, valde perniciosas esse. Porrò *conuulsiones sunt numero tres,* Opisthotonus, *tensio ad posteriora:* Emprosthotonus, *tensio ad anteriora :* Tetanus, *æqualis tensio.*

V.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulsio à veratro, lethalis est. I. 5.

Conuulsio passio est inuoluntaria, neruosis partibus ad similem dispositionem venientibus quam etiam in motibus voluntarijs assumunt. Hæc *primaria ratione dicta, duas habet causas, plenitudinem & inanitionem seu exsiccationem.* Sicut *enim foris videmus lora & chordas tendi vbi multa turgent humiditate, aut vbi exsiccantur vehementius æquo (nam propter hanc causam sæpe rumpuntur) sic in corporibus neruosis par est fieri non rarò conuulsionem.* Verum *præter hanc, alia est conuulsio, qua per consensum partis alicuius accidit, non ob materiam quæ implere possit neruosas partes, neq; ob inanitionem, sed à qualitate quadam, partibus videlicet quæ communicationem habent, alteratis & compatientibus.* Iis *itaq; qui helleboro purgati sunt, ista conuulsio videtur accidere posse, vtpote per*

ipsam vomitus vehementiam neruis laborantibus; ob consensum quem habent cum ore ventriculi: quæ conuulsio per consensum lethalis non est. Cùm verò fit ob immodicam vacuationem, aut pharmaci efficaciam ex neruis etiam humiditates attrahentis, ac ipsorum substantiam violentius exsiccantis, hæc vna sanari vix vnquàm potest, quòd siccæ intemperiei consummatæ remedium nullum sit in ægris, non magis quàm senij in sanis.

VI.

Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, θανάσιμον.

Conuulsio ex vulnere lethalis est. 2. 5.

Conuulsiones ex vulneribus factæ, ratione sequentis ipsa inflammationis, vbi partes neruosas attigerit, magna ex parte lethales sunt.

VII.

Ἤν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiam repentè obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut vbi ad horam peruenerit qua crapulæ soluuntur, vocẽ recuperet. 5. 5.

Vinum

Vinum generoſum omnes partes neruoſas replet facilè, corripit & cerebrum (neruorum principium) vnde conuulſio & totius corporis ſtupor accidit. Conuulſioni verò ſuccedit mors, niſi febris ſuperuenerit, quæ ſuo calore coquat, abſumat, & diſsipet illud humidum: aut niſi hora qua crapulæ ſoluuntur, illo ſtupore liberatus iterum loquatur: Nam ſolutio linguæ argumento eſt quòd victrix natura totam materiam frigidam vel extenuarit vel diſcuſſerit.

VIII.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνε ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quicunque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, ſani fiunt. 6. 5.

Fieri non poteſt vt in morbis peracutis, cuiuſmodi eſt diſtentio, iudicatio differatur in longum tempus. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum hæc paſsio iudicatur ad mortem vel ad ſalutem, non tolerante natura diutius tenſionis laborem: ſed ſi vltra diem quartum progrediuntur, certiſsima ſpes eſt naturam ſuperaſſe morbum.

IX.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις

χρεοφλώοισι, (σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

Calidum, vbi quis sæpius eo vtatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluuia sanguinis, animi defectiones, quibus succedit mors. 1 6. 5.

Vsus immodicus aquæ calidæ in balneo, carnium effœminationem affert, hoc est, mollitiem aut laxitatem, neruorum imbecillitatem: calidum enim externum dissoluit & trahit ad cutim calorem internum, vnde imbecillitas succedit neruorum pariter & cerebri, substantia videlicet ipsius dissoluta. Excitat & sanguinis profusiones, à calore laxatis & dilatatis venis: Sanguinis autem profusiones immodicas, in quibus multi spiritus dissipantur, animi defectiones sequuntur: has subsequi solet mors, nonnullas quidem citius, alias verò tardius. Proinde monemur in omnibus rebus quantúmvis bonis videndum esse quatenus: etsi enim suus cuiq; modus est, tamen magis offendit nimium quàm parum.

X.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigi

Frigidum conuulsiones, distentiones, liuores & rigores febriles efficit. 17. 5.

Frigidum indurat ex concretione, siccat etiam,(vt apparet in gelu) vnde spasmus accidit refrigeratis & induratis neruis. Sicut enim non oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neq; vltra modum conuenientem refrigerari & in vnum cogi ac cohiberi. Ad hoc ex refrigeratione fit cutis liuore & nigrore decolorata: fiunt & rigores, qui, prohibita transpiratione, dum corpus externo frigore obrigescit, febres excitant.

X I.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Nonnunquàm in Tetano sine vlcere, iuuene benè carnoso, Aestate media, frigidæ aquæ multa perfusio caloris reuocationem facit. Calor autem hæc sanat. 21. 5.

Iuuenibus temperatis in Aestate media, aspersio frigidæ cutem refrigerat & constringit, quæ constricta calorem colligit & auget: calor autem per antiperistasin auctus conuulsioni remedio est, si fuerit æger iuuenis ac mediocri

diocri corporis habitu præditus in aëre calido: Nam aquæ frigidæ occursus vt vincit & extinguit calorem imminutum, ita colligit, cùm fortis est, ipsum difflari prohibens. Calor ergo per se passionem hanc sanat: Aqua verò per accidens. Porrò non hîc intelliguntur ea quæ cum vlcere sunt conuulsiones, vt quæ nunquàm ab aqua frigida sanari queāt. Quod manifestum est ex eo aphorismo: Frigidum vlceribus mordax dolorem facit insuppurabilem.

XII.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibus tumores in vlceribus apparent, ij rarò conuelluntur neq; insaniunt: si verò repentè euanescunt, iis quidem quibus à tergo vlcera fuerint, conuulsiones & distentiones accidunt: quibus verò in anterioribus partibus vlcera fuerint, maniæ, aut lateris dolor acutus, aut suppuratio, aut dysenteria si rubri fuerint tumores. 65. 5.

Quibus tumores in vlceribus apparent, ij rarò

rarò conuelluntur neq; insaniunt, quia materia conuulsionis circa vlcera ipsa hæret, nec ad neruosas partes aut cerebrum transmittitur. Si verò tumores repentè euanescant qui prius apparebant in dorso, conuulsiones excitabunt in neruosis partibus maximè: posteriora siquidem neruosa sunt, anteriora venosa atq; arteriosa. Qui autem in anterioribus partibus euanescunt, insaniam, si humor feratur ad caput, inducent: aut lateris dolorem, si idem ad thoracem conuertatur. Sed si non dissoluatur humor, intra thoracem & pulmonem se recipiente puris materia, suppurationem facient. Cæterùm ad intestina translatis humoribus noxijs dysenteria accidet cruenta, si tumores rubri fuerint.

XIII.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πλησμονῆς, ἢ κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Ita verò singultus. 39. 6.

Quemadmodum conuulsio duas habet causas, plenitudinem & inanitionem, nimirum neruis crassa materia oppletis, aut supra modum exsiccatis, & ad suum principium contractis, ita & singultus. Singultus enim quasi quædam conuulsio est ventriculi cibos cum saltu

ſaltu motuq; concuſſiuo retinentis. Nam ventriculus eo motu tentat ea quæ ſunt in ipſius ore penitius impacta expellere, ſubindeq; validè excitatur, vt eo ſuccuſſu quod nocuum eſt vacuetur. Poteſt tamen fieri ſingultus & ab aliis cauſis, vt à corruptis in ventriculo cibis, à mordacibus humoribus, à frigiditate, &c.

XIIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

A vehementibus æſtibus conuulſio aut diſtentio, malum. 13. 7.

Nonnulli quidem æſtus idem quod febres intellexerunt. Nonnulli verò aëris ambientis feruorem ita nominari dixerunt: Alij pro cauterijs & eſcharis: & omnes verum dicunt: ſuperueniunt enim his omnibus haudquaquàm in bonum, Tetani ac conuulſiones propter neruorum ſiccitatem, quas diximus eſſe peſſimas.

XV.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι. αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deſipientiæ quæ cum riſu fiunt, ſecuriores: Quæ verò ſeriò, periculoſiores. 53. 6.

Fiunt omnes desipientiæ patiente cerebro, siue per seipsum, siue per compatiendi rationem, differunt autem inuicem par causas ipsas efficientes: Nam quæ fiunt à sanguine parùm adusto, aut à sola caliditate sine humore vitioso, similes sunt eis quodammodo quæ ex ebrietate contingunt cum risu. Quæ vero ex flaua bile seriò perficiuntur, ipsaq; multùm exusta, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, sunt insaniæ valdè furiosæ & periculosæ, quoniam à prauo humore procreatæ sunt. Duplex enim cùm sit atra bilis, vna quæ est veluti fæx sanguinis, quam, cùm volumus exquisitè loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum: nominibus verò abutentes atram bilem aliquando etiam vocamus, quoniam si non prius vacuetur, paulò pòst atra futura est. Cæterùm altera est ex flaua bile superassata genita, quæ omnium est pessima, & vnde sæuissima nascuntur symptomata. Desipientiæ quæ ab hoc humore gignuntur sunt periculosiores.

XVI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις.

Insanientibus si varices vel hæmorrhoïdes superuenerint, insaniæ solutio. 21. 6.

Hîc

Hîc insaniam, quæ propriè melancholia dicitur, vocat, non illum qui fit ex bile furorem. Est autem varix cùm venæ latiores fiunt in femore & cruribus: quod ex crasso & melancholico humore contingit, adeo quòd pellente natura ad partes ignobiliores eos qui insaniam efficiunt humores, & præsertim cùm melancholici fuerint ac crassi, varicum aut hæmorrhoidum generatio sequitur, & insaniæ solutio.

XVII.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum. 5. 7.

Difficultatem quidem intestinorum, vel aquam inter cutem transmutationis ratione esse furoris sanationem, non est extra rationem, cùm à capite noxij humores transferantur ad inferiora. Mentis autem alienatio, quæ est motus ac vehemens perturbatio, qualis accidit ijs quibus paulò pòst adfutura est crisis, significat quòd natura in hoc est, vt humorem peccantem discretum paulò pòst euacuet per iudicationem.

XVIII.

Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ,

πλέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si timor atque mœſtitia longo tempore perſeuerant, melancholiam ſignificant. 23. 6.

Metus & mœſtitia ſi longum tempus perſeuerent abſq; cauſa manifeſta externa, ſunt atræ bilis caſus manifeſti: Sed ſi propter aliquam cauſam incipientes deinde inueteraſcant, inſaniam melancholicam portendent. Nam plures viſi ſunt furore correpti, qui ab excandeſcentia, vel ira, vel mœſtitia principium habuere, ipſo ſcilicet corpore ad id inclinato vt in talem paßionem incideret.

XIX.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τὰ δὲ ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

In morbis melancholicis ad partes corporis decubitus humorum ſunt periculoſi: aut enim apoplexiam, aut conuulſionem, aut furorem, aut cæcitatem ſignificant. 56. 6.

Si materia illa, quæ committit morbum melancholicum, transferatur in neruos, conuulſio: ſi in ventres cerebri, apoplexia vel furor: præſertim cùm ſupra modum exuſta fuerit:

h *ſi in*

si in oculos, cæcitas:atq; sic pro vario decubitu materia diuersi morbi excitantur.

Oculis.

I.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φαρμακείη λύει.

ἢ φλεβοτομίη

Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum, purgatorium soluit. 31. 6.

Non sunt hæc vsurpanda remedia sine determinatione, cùm oculorum dolores aliqui meri potu soluantur, alij balneo, nonnulli venæ sectione aut medicamento. Nam quibus sanguinis crassioris copia in oculorum venulis continetur sine plethorica dispositione in toto corpore, ij vini potu iuuantur, vtpote quod excalfacere, diffundere sanguinem, & sui motus vehementia obstructiones aperire ac digerere possit. Balneum autem confert ijs in quibus cùm nulla cruditatis signa appareant, nec sit plenum corpus, in oculos tamen influunt acres humores, qui balneo dulcis aquæ fusi aut excernuntur aut certè diluti mitigãtur. Porrò fomentis calidis locus est, vbi fluxus constiterit, vt discussio fiat eius quod in oculorum tunicis superfluè derelictum est: vel si aliquid adhuc

adhuc influit, fomentum adhiberi potest, non vt causa salubris, sed vt qualis sit ægri dispositio certius inde cognoscatur. Hîc (vt vbiuis alibi) cautè se gerat medicus, ne dum fomento dolori medetur, alteram fluxionem irritet. Nam qua ratione fotus potest id quod in oculis continetur discutere, eadem potest ex vicinis attrahere nouam fluxionem. Prodest ergo vel tanquam causa sanitatis oculorum, vel tanquàm signum ad dignotionem, vnde nos dispositionem ægri comprehendentes ad totius corporis euacuationem perueniamus: ipso quidem sanguine redundante, per venæ sectionem: sed malicia humorum infestante, per purgationem eius qui molestus erit: neq; enim est difficile admodum distinguere cacochymiam à plethora.

I I.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πότισας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

Dolores oculorum post meri potionem & aquæ calidæ balneum, venæ sectione curato. ~~41~~ 45 7.

Cùm tria hæc remedia nusquàm in vna dispositione conueniant, hic Aphorismus videtur ex ijs vnus esse qui fuerunt interiecti: neq; enim vinum neq; balneum tolerat ple-

thorica dispositio absq; maximo detrimento, verùm hæc auxilia sunt sanguinis crassi in aliqua parte compacti, cùm non adest totius corporis repletio. Quare si absq; plenitudine dolor fiat propter obstructionem ac compactionem crassi sanguinis, tum balneum vtile erit & vinum, inutilis autem venæ sectio: si verò plenitudo fuerit, vtilis quidem erit venæ sectio, inutile autem balneum & vinum.

III.

Ὀφθαλμιῶντι ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Lippientem alui profluuio corripi, bonum. 17. 6.

Quæ rectè à natura fiũt, ea medicus imitetur in lippitudine, aluum subducens, vt humor à quo fit talis affectus, ad inferiora deriuetur.

IIII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Considerare oportet oculorum in dormientibus suspectiones: nam si quid album commissis palpebris subinspicitur,

tur, neque ex alui profluuio aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum & lethale valde. 52. 6.

Cùm oculi per ſomnum integrè claudi non poſſunt, ſed albedinis aliquid in aperto relinquunt, id (modò ne praeceſſerit immodica quaedam euacuatio) ſignificat palpebrarum ſiccitatem, aut potentiae ipſas mouentis imbecillitatem extremam in cerebro.

Naribus.

I.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον. οἷσι δὲ τὰ ἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra ſanitate fruuntur: Quibus verò contrà accidit, ſalubrius degunt. 2. 6.

Qui laborant humida intemperie pluribus morbis ſunt obnoxij: nam diſtillationibus ex parua occaſione capiuntur: & ſi ſuperfluitas eis ad inferiora deſcendat, partes ſubiectae facilè offenduntur, fauces, guttur, aſpera arteria, pulmo, gula, ventriculus. Tuſſes itaq; in ipſis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas cruditatesq; & ventris profluuia, eſt neceſſarium.

 rium.

rium. Præterea corporis vniuersi humiditas febribus putridis & alijs morbis à putredine natis obnoxia est, necnon grauitati capitis, quæ subindè comitialem morbum inuehit. Qui verò sicci sunt, ij dolent minus sæpe quidem, sed periculosius. Porrò nares humidæ vel siccæ cerebri dispositionem indicant. Semen autem genitale cùm decidat ex omnibus corporis partibus, fidele testimonium habet de temperatura totius corporis. Alioqui ex temperatura partis vnius, frustrà aut non nisi dubiè pronunciaremus de totius corporis temperamento, vt Phidias statuarius ex vngue leonem totum æstimantes: vt docetur in libro de temperamentis.

II.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Raucedines & grauedines in valde senibus coctionē non admittunt. 40.2.

Raucedines & grauedines, quæ sunt destillationes, illa quidem à capite ad fauces, hæ verò ad nares, coctionem vix admittunt in valde senibus propter caloris naturalis imbecillitatem & virium: sed ipsos senes ferè comitantur ad mortem, vt alia morborum genera quæ ex frigidis humoribus ortum habent, tusses, asthmata, nephritis, arthritis, coxendi-

cum dolores, &c.

III.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultienti sternutamenta si superuenerint, tollunt singultum. 13. 6.

Autor ipse est singultum vt conuulsionem fieri vel ex inanitione vel plenitudine. Quando igitur à plenitudine fit (magna autem ex parte ita fit) violento opus est motu, vt veluti conclusæ ipsum efficientes humiditates diffluentur atque euacuentur: hoc autem facit sternutatio. Sernutando enim non solum cerebrum, sed & ventriculus ob neruos ad eum deriuatos vehementer concutitur.

IIII.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ. ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐννεὼν ἔξω, ψοφεῖ δὲ ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutamentum fit ex capite, cerebro calfacto, aut humectata capitis parte inani. Aër enim intus contentus extrà erumpit, sonat autem quoniam per angustum exit. 51. 7.

Hic de sternutamento agit quod habet suæ generationis principium, naturam appetentem flatuosum spiritum ex capite excernere. Fit enim rarefactis ijs qui sunt in capite humoribus & naturæ impetu excretis. Rarefieri verò ipsis accidit concalfactis: calfiunt autem natiuo calore excitato & aucto, ob cuius imbecillitatem prius erant superfluitates aggregatæ. Cùm igitur ait: calfacto eo quod est in capite inani, maximè quidem intelligere oportet de eo qui est in ventriculis cerebri, atque etiam de ambiente ipsum extrinsecus aëre: facile enim est & illi per cerebrum, primùm quidem ad ipsos ventriculos, hinc verò subire ad nares. Quia verò vniuersim excidit, & per angustum narium meatum, sonitum edi Hippocrates inquit.

Ori & linguæ.

I.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναί, ὤτων ὑγρότητες.

In ætatibus autem talia contingunt: Puerulis & recens natis oris vlcera (quæ aphthæ vocantur) vomitus, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates. 24. 3.

Aphthas

Aphthas Græci vocant vlcera quæ superficiem oris occupant ob mollitiem maximè facta instrumentorum, quæ neq; tactum neq; lactis sustinent qualitatem, quod non paruam in se serosam continet partem. Hæc autem pars vim habet abstergendi. Quare non mirum si in corporibus mollibus quasdam superficiarias facit exulcerationes.

II.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

Si lingua repentè incontinens fiat, aut aliqua corporis pars stupore elanguit, tale est melancholicum. 40. 7.

Incontinentem linguam nominat quæ infirma est ita, vt non possit articulatā edere vocem, aut immobilem & omnino resolutam, sicut corporis partem stupidam, etiā resolutam dicit. harum autem passionum eam causam indicat esse, quæ quartani est circuitus: melācholicus enim humor crassus & lentus haud aliter ac pituita sua crassitie, neruos sensum & motum à cerebro deferentes obstruens impedit, ne vis sensifica & motrix ad linguæ aliarumq; partium musculos peruenire queat.

Dentibus.

I.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ. τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

Frigida inimica ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medullæ: Calida verò vtilia. 18. 5.

Omnes hæ partes frigidæ sunt, quia exangues: iuuantur tamen modico contrariorum vsu: Quo fit vt calidum sit ijs conuenientius.

Gutturi & faucibus.

I.

Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Qui ab angina liberantur, his ad pulmonem malum transit, & intra septem dies moriuntur: Si verò hos euaserint, suppurantur. 10. 5.

Si humor anginæ transferatur ad pulmones, id exitio esse plerunque ante septimum diem indicat, ægro videlicet suffocato ab humoribus eò delatis: Si verò id tempus effluxerit absq; alio malo fluxione in pus conuersa, suppurari, & non mori. Quibus autem ipsum pus non, vt decet, subinde repurgatur,

hos tabidos fieri contingit.

II.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina correpto si tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus deducitur. 37. 6.

Sermo verus est, & causa in promptu, siquidem humores noxios ab internis ad externa transferri conducit.

III.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθὸν, ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina habito tumor & rubor in pectore superueniens, bonum: extra enim vertitur morbus. 49. 7.

Hic Aphorismus non dissimilem habet cum praecedente sententiam.

IIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, θανάσιμον.

Si febricitanti, nullo existente in faucibus

cibus tumore, ſtrangulatio ſubitò accidit, lethale. 34. 4.

Cùm vehemens febris indigeat pro refrigerio cordis plus quàm par eſt calfacti, abundanti inſpiratione, fit vt in præſentaneū vitæ diſcrimen adducantur febricitantes, qui repentè ſuffocantur, ob eum defectum inſpirationis, qui fit vel à conuulſione muſculorum laryngis, vel ab inflammatione in faucibus aut gutture facta, vel quia ſiccitate tenduntur ipſi muſculi: præſertim cùm nullus tumor exiſtit in faucibus. Tumorem enim *& ruborem apparere aut in externas partes conuerti, id quidem ſignificat cynanchen minus periculoſam eſſe, & humores noxios à partibus nobilibus ad ignobiles transferri à natura.*

V.

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόλις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Si febricitanti collum repentè peruertitur, & vix poteſt deglutire, tumore nullo apparente, lethale. 35. 4.

Cùm neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinſecus apparuerit tumor, hominem verò febrientem contigerit non poſſe deuorare, vertebris ad anteriorem regionem ceruicis luxatis,

tis, symptoma est lethale, proueniens ex inflammatione musculorum gulam munientium, aut gulæ ipsius. Est enim communio quædam partibus istis per ligamenta & neruos cum spinali medulla & membranis ipsam ambientibus, ac præterea ossibus vertebrarum quæ his extrinsecus adiacent. Extentis itaque ad partes inflammatas ligamentis & neruis, trahi vertebras vel intrò vel ad latus est necessarium.

VI.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταδυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν οἷσι ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Qui strangulantur & moriuntur, nondum tamen mortui sunt, non redeunt ad vitam quibus spuma circa os fuerit. 43. 2.

Qui à causa vel externa vel interna strangulantur, nondum tamen viribus omnibus priuati, rarò ad sanitatem redeunt qui spumante ore conspiciuntur. Spuma enim pulmonis violentiam significat, quam patitur dum animal suffocatur.

VII.

Οἷσι φάρυγξ νοσέῃ, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεις

λώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet: Nam ſi bilioſæ fuerint, corpus vnà ægrotat: Si verò ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire. 15. 2.

Ore aphthis aut alijs vlceribus afflictato, vel tuberculis in corpore natis, excretiones inſpiciendæ ſunt: Nam ſi bilioſæ fuerint aut atrabiliariæ, aut etiam phlegmaticæ, ſignificât non tantùm ad cutem hærere ipſos humores prauos, ſed & intus eſſe. Quocirca purgationi tum potius inſiſtendum quàm nutritioni, quoniam impura corpora quò magis nutries eò magis lædes. Si verò excretiones ſint ſanis ſimiles, tunc ſignificant naturam omnes prauos humores ad cutem expuliſſe, ac nihil intus reliquiſſe mali, Quare ſine periculo corpus huiuſmodi vitioſis humoribus vacuum nutriemus.

Pulmonibus & pectori.

I.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui ſanguinem excreant ſpumoſum, iis

ijs de pulmone educitur. 13. 5.

Sanguis qui è pulmone educitur ſpumoſus, eſt ſimilis viſceri quod leue eſt, rarum, aërium, ſpirituoſum, & veluti ex ſpuma quadam ſanguinis concreta conflatum. Qui verò ſanguis è ventre aut thorace effluit, ne tali quidem ſimilis eſt, adeo vt hoc verè dici poſsit, ſanguis ſpumoſus ſolius pulmonis vlcera indicat: non autem verè, læſo pulmone ex neceſsitate ſpumoſus expuitur.

I I.

Τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν, κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοϊκά.

Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tuſſes mouent, ſanguinis profluuium & deſtillationes. 24. 5.

Immodicè frigida omnia, ſicut nix & glacies, thoracis partibus ſunt inimiciſsima, cùm & tuſſes moueant, & vaſis diruptis ſanguinem ſæpius manare faciant: & ex capite deſtillationibus thoracem offendant atq; pulmonem, quas etiam excitant nix & glacies cerebrum refrigerantes.

I I I.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσι.

Deſtil

Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies. 38. 7.

Ventrem superiorem nominat hîc thoracem in quo pulmo continetur, & in quem à capite destillatio fertur per asperam arteriam. Supparatur autem magna ex parte in viginti diebus, nempe 14. *aut* 17. *aut ad summum vigesimo die*: Semper enim Hippocrates diem vigesimum *iudicatorium facit, non vigesimum primum.*

IIII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A peripneumonia delirium, malum. 12. 7.

Peripneumonia inflammatio est pulmonis cum febre acuta, cui si delirium succedat, vaporibus à pulmone ad caput delatis, malum est duplicatum.

V.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibbi ex asthmate fiunt aut tussi ante pubertatem, moriuntur. 46. 6.

Qui ante pubertatem ex asthmate aut tussi gibbi facti sunt, eos citò interituros esse dicit: quia thorax in his cùm diminuatur aut

ſaltem non augeatur, pulmones autem & cor per ætatem increſcant, tanta anguſtia premuntur ea quæ reſpirationi obſeruiunt inſtrumenta, vt neceſſe ſit ex difficultate ſpiritus hominem breui tempore interire. Gibboſitas eſt dorſi in poſteriorem exterioremve partem diſtortio. Lordoſis, gibbus ad anteriora, malum eſt priori contrarium: fit enim vbi in anteriorem partem diſtortio contingit, ita vt in dorſo cauitas fiat, in pectore autem tumor. Scolioſis eſt vbi in latus vel dextrum vel ſiniſtrum diſtortio fit. Omnibus quidem commune ſponte ita affectis, hoc eſt, quibus ſine ictu vel caſu ſpina paſſa eſt, tales fieri propter dura tubercula & concoqui difficilia.

VI.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

A ſanguinis ſputo puris ſputum malum. 15. 7.

Non omne ſputum ſanguinis, ſequens habet ſputum purulentum, ſed quod malignum exiſtit: tale autem eſt omnino à pulmone.

VII.

Ἐπὶ φύματος εἴσω ῥήξεως ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi intus ruptione exolutio, vomitio,

vomitio, aut animi defectio fit. 8. 7.

Vt suppurationum ad ventriculum ruptionem sequitur vomitus, sic ad pulmones tussis, & ad intestina puris deiectio. Communis autem omnium ruptionum, quamcunq; in partem decumbant, est virium lapsus & animi defectus, propter vitalis spiritus excretionem.

VIII.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις. ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputo tabes & fluxus: quum verò sputū retinetur, moriuntur. 16. 7.

Phtisin nominat aut tabem totius corporis cum parua febre extenuationem consequentem insanabilia pulmonis vlcera. Per fluxum autem intelligit vel capillorum defluxum, vel alui fluorem: vtrunq; enim consueuit euenire cùm tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex siccitate, alterum ex potentiæ imbecillitate. Cæterùm eousque tabidi viuunt dum pulmonem expurgare possunt per ea quæ expuendo excernuntur. Cùm verò non expuunt præ imbecillitate, sed puris copia in pulmone coaceruata viam spiritus obstruit, strangulantur.

IX.

IX.

Τοῖσιν ὑπὸ τῆς φθίσιων ἐνοχλευμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα, ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

Qui tabe molestantur si sputum quod extussiunt graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale. 11. 5.

Tabidorum sputum, quòd per tussim excreatur, carbonibus impositum si grauiter olet, ostendit extremam humorum qui sunt in pulmone putrefactionem: Si verò & ex capite capilli defluãt ita affectis, lethalis etiam nota est, quæ vltimi alimenti defectum ostendit, ac virtutis naturalis magnam imbecillitatem, atq; aliquando humorũ corruptionem.

X.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριάκοντα.

Tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimo octauo vsq; ad trigesimum quintum. 9. 5.

Victus errore magis morbosi sunt iuuenes quàm senes: Ab ætate ergo non est hoc malum, sed ab intemperantia.

XI.

Οκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, ὑπὸ διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

Quibuscunque tabe laborantibus capilli à capite defluunt, ij alui profluuio superueniente moriuntur. 12. 5.

Defluuio capillorum superueniens alui fluxus tabe ab vlcere pulmonis laborantibus, is prosternit vires quæ ex ipso casu sunt valdè imbecilles, vnde coniiciendum mortem imminentem esse.

XII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

Tabe laboranti profluuium alui superueniens, lethale. 14. 5.

Hîc simpliciter dicit esse lethale alui profluuium in tabe, tanquàm illud solum sufficiat mortem significare, non tamen ita è propinquo neq; tam citò secuturam, sicuti cùm defluuium capillorum adiungitur.

XIII.

Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα.

Tabidis lac conuenit, iis videlicet qui non valdè febricitant. 64. 5.

Ex vlcere pulmonis tabidis lac conuenit, quia pus quod in pulmone est coaceruatum abstergit, vlcera eiusdem conglutinat, ac ægros nutrit. Conuenit autem dummodo non adsit magna febris, dolor capitis, aut hypochondriorum tumor.

Hypochondrijs, Epigastrio, & ventri.

I.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν, βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In omnibus morbis, partes quæ ad vmbilicum & imum ventrem sunt crassiores esse melius est: plurimùm verò extenuari & contabescere, prauum. Ad purgationes etiam quæ per inferna fiũt, hoc idem tutum non est. 35. 2.

Hypochondria optimum est absq; dolore esse, & mollia & æqualia. In his autem quæ carnosa sunt & crassa, hæc meliora sunt: Quæ verò tenuia, mala: & tanquàm signa & tanquàm causæ. Signa enim sunt partium quæ

contabuerunt, imbecillitatis: caussæ verò, quòd ciborum concoctio bona non fiat in ventre, neq; sanguificatio in hepate. Nam à crassitie abdominis calor natiuus augetur, à quo partes subiectæ calfactæ cibum benè concoquunt, & bonum generant sanguinem. Porrò qui easdem partes colliquatas & extenuatas habet, non sustinet inferiores purgationes. Oportet enim omnes quæ infra thoracem sunt partes robustas esse, vt benè purgationibus seruiant: alioqui magna incommoda patiuntur à vi medicamentorum.

II.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγινομένου αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus hypochondria inflata murmurant, lumborũ dolore succedente, iis alui humectantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ copia prodeat: hæc verò in febribus accidunt. 73. 4.

Si hypochondria à flatuoso spiritu inflentur atq; adeo murmurent, lumborumq; dolor succedat, alui paulò pòst humectantur: quippe cum spiritu commixta est modica humiditas,

quam

quam spiritus mobilis secum ad aluum deducit, nisi fortè humiditas & spiritus ab inuicem separentur, & humiditas quidem per vrinam, spiritus autem per intestina vacuetur. Idq; in febribus accidit quæ ipsæ morbi sunt, non aliorum morborum symptomata. In febribus enim cùm imbecillus sit calor natiuus, fit vt minus rectè cocti cibi in flatus maximè resoluantur.

III.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus dolor circa hypochondrium fit citra inflammationem, iis febris succedens morbum soluit & dolorē. 40. 6.

Cùm dolor aliquis hypochondrium occupauerit, nec sit is ab inflammatione nec à morsu excitatus, relinquitur, vt sit vel propter obstructionem, vel propter spiritum flatulētum, vel aliquam intemperiem inæqualem: Quo fit vt febre succedente crassos humores obstructionem efficientes extenuante, flatusq; discutiente, atq; intemperiem frigidam corrigente, dolor huiusmodi soluatur.

IIII.

Ἢν ἐπὶ πλέον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum ceciderit, neceſſe eſt vt putreſcat. 58. 6.

Omentum dictum à Græcis Epiploon, à Latinis etiã Rete, ventriculo inſidet & calorem eius innatum ſouet ac tuetur. Hoc *ſi per vulnus ventris inferioris excidat, putreſcit poſt longum tempus ſi non ligatum fuerit & exciſum antequam reponatur.* Pars autem *ſyncera ſeparabitur ab infecta, ligatura fili è ſerico, quod poſtea extrahetur, deinde ſcindetur infecta pars ac ſyncera reponetur.*

V.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα. τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores ventris ſublimes, leniores: qui verò non ſublimes, fortiores. 7. 6.

Sublimes hîc dolores appellat qui ſupra peritonæum quaſi in ſuperficie fiunt, qui verò infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis atque ventriculo, & in profundo, non ſublimes. Porrò *dubium non eſt quin affectus interni multò periculoſiores ſint externis, nec tam facilè partibus principatum aliquem obtinentibus adhibentur remedia.*

VI.

Ην ἐς τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγ-

ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari. 20. 6.

Si vase rupto vel aperto præter naturam, sanguis effunditur in aliquam capacitatem, necesse est vt corrumpatur.

VII.

Επὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A ventris diuturno dolore suppuratio fit. 22. 7.

Cùm ventris dolor à frigore, vel inæquali intemperie, vel flatibus, vel mordacibus humoribus excitatus, non possit in longum tempus extendi, si omnia circa ægrum opportunè fiant. Reliquum est igitur, si diu duret, vt ab inflammatione suam habeat originem, quæ processu temporis suppurabit, nisi hominem morte præripiat.

VIII.

Επὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψῦξις, κακόν.

In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum. 26. 7.

Fit partium extremarum frigiditas propter

pter dolorem vehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, veluti pedes & manus & caput, sed & cutim vniuersam.

IX.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

Quibus inter ventriculum & septum transuersum pituita concluditur, doloremq; infert, vtpote quæ ad alteram cauitatem exitum non habet, iis, per venas ad vesicam conuersa pituita, morbus soluitur. 55. 7.

Per locum in quo concluditur pituita, illud spacium laxius est intelligendum quod est quidem infra septum, sed intra membranæ abdominis interioris eam partem quæ ad epigastriũ attinet: Pituita igitur ibi conclusa cum dolore, ad venas per vias oculos fugientes, rursus à venis ad vesicam transferri à natura potest, prius sufficienter extenuata.

Lateri.

I.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Quicunq; morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur. 8. 5.

Nominat purgationẽ ac repurgationẽ eam quæ fit per sputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem. Tempus autem præfinit, in quo si non fiat huiusmodi purgatio per sputa, morbus lateralis in suppurationem conuertitur, pure scilicet inter pulmones & thoracem effuso, atq; ita morbi fit in alium morbum conuersio.

II.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ᾽ ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίσανται.

Quicunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur: si verò non, ad tabem transeunt. 15. 5.

Pleuritidi si per sputa non purgetur ante quar

quartumdecimum diem, succedit suppuratio, suppurationi verò tabes, nisi in quadraginta diebus à ruptione & puris effusione purgatio fiat per sputiones, quam solutio morbi consequitur. Sed si non purgetur per sputa intra dies quadraginta, qui terminus est indicationis acutorum ex decidentia, transit ad tabem, nam pure processu temporis putrescente, necessarium est pulmonem exedi exulcarari've. Porrò vlcera pulmonis comitatur macies ea corporis quæ tabes appellatur.

XII.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

Dolores laterũ & pectoris, aliarumq; partium num multùm præualeant differant've, considerandum. 5. 6.

Hoc aphorismo admonemur ne temerè præcipitemus sententiam de aliquo affectu assignando curandò've, priusquam eius causa cognita sit, eius differentia, & natura partis affectæ, ne cùm capiti sit medendum, reduuiam curare videamur. Non enim simpliciter partium dolores considerare oportet, neq; arbitrãdum eandem esse temporum rationem, aut similem in omnibus hominibus dispositionem: veluti

veluti si prius quidē Dion,postea verò Theon costam doluerit,non eodem modò se vtrunque habere existimandum, sed considerare oportet nunquid maximè inuicem in dolore differant, an quodammodo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, ex doloris specie, & ex vehementia: ex specie quidem si pungenti similis, vel tendenti, vel torporem inducenti, vel grauanti, vel lancinanti, aut rodenti, vulneranti, vel continuus, vel cum intermissione, vel æqualis, vel inæqualis. Secundum autem vehementiam, quis sit maior aut minor aduertendum.

IIII.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

Pleuritide & Peripneumonia correpto alui profluuium adueniens, malum. 16. 6.

Vehementer laboranti pleuritide vel peripneumonia profluuium alui superueniens malum est: significat enim hepar ob consensum quem habet cum partibus respirationi inseruientibus, ita malè affici, vt præ imbecillitate non possit ad se attrahere alimentum, neq; conuertere in sanguinem. Verùm in mediocri pleuritide atq; mitiori peripneumonia profluuium alui potest prodesse ratione euacuatio-

cuationis, præsertim vbi in morbis signa co-ctionis apparuerint.

V.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες ὐ πάνυ πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur. 33. 6.

Lateralis morbus, licet ab alijs humoribus ortum habeat, ferè tamen est à bile flaua semper aut sola aut cum alijs mista: ructus autem acidus à pituita & frigiditate, corruptis scilicet in ventriculo cibis à frigore & pituitosis humoribus. Ob hāc igitur causam qui acidum ructum habent, aut quibus superabundat natura pituita, raro à morbo laterali corripiuntur.

VI.

Επὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. 11. 7.

Quando non potest is qui morbum lateralem facit, in costis humor contineri totus, pars eius aliqua ad pulmonem fertur, vnde pleuritidi superuenit peripneumonia, malum priore deterius, vtpote quod nobiliorem partem occupet.

Ventriculo & cordi.

I.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui frequenter ac fortiter absq; causa manifesta animo deficiunt, de repente moriuntur. 41: 2.

Non omnes qui deficiunt animo, repentè moriuntur, nisi sæpius hoc patiantur, & fortiter, & sine causa manifesta. Nam mulier longum in balneo tempus commorata frequenter animo deficiebat, ob temporis diuturnitatem: Alteri idem accidebat si per horam lauabatur, nisi aliquid panis assumpsisset: quibus os ventriculi debile erat, aut exactissimo sensu præditum. Verùm non erat hoc mortis signum, cùm causam haberet manifestam. Sed qui ex nulla tali causa sæpius ac fortiter animo deficiunt, iȷ ob virtutis vitalis imbecillitatem hoc patiuntur. Etenim quibus robur vitale infirmum est, animi verò affectiones ob imperitiam fortes, iȷs animæ essentia facilè dissolui potest. Cæterùm vt propriè affectu cor laborare solet, quem cardiaca syncope consequitur, sic ex stomachi vitio syncope eos affectus insequitur quibus os ventriculi (stomachum nonnulli appellant) infestatur. Porrò vtriusq; partis,

partis, tum oris ventriculi, tum cordis, hæ dispositiones aut à forti duntaxat intemperie, aut venenoso humore, nonnunquàm ab erysipelate, aut inflammatione, aut alio quopiam præter naturam tumore fieri solent: quas interdum mors repentina comitatur.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM

PARS TERTIA,

In qua ij præcipuè exponuntur qui instrumentis facultati naturali seruientibus conueniunt.

Primùm intestinis.

I.

ὉΚόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus adsunt tormina & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neq; à medicamento neq; aliter solui tur, Hydrops siccus contrahitur. II. 4.

Tormina fiunt & propter morsum vehementem & spiritum flatuosum qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quòd verò dolores ad tales dispositiones consequantur, nemini dubium. At cùm circa vmbilicū ac lumbos se firmauerint,

neq; à medicamentis sumptis, admotis, iniectis, purgantibus, digerentibus, anodynis, neq; alijs soluuntur auxilijs, quædam est earum partium habitualis intemperies, quæ magna ex parte perseuerãs in Hydropen *transit qui tympanias appellatur, ab eo videlicet quòd imus venter percussus talem sonũ edit qualem tympana.* Hippocrates *nominauit hoc morbi genus* Hydropen *à tumoris similitudine, non tamen humidi tumoris vt ascitem. In tympania est tumor à flatulento spiritu, in ascite ab humoris aquosi copia. Videtur autem à maiori frigiditate generari aquosus* Hydrops, *quem asciten vocant, quoniam velut in vtre quodam in peritonæo humor continetur: à minori autem tympanias. Neq; enim humida substantia in flatuosum aërem sine calore aliquo potest transmutari.*

II.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται.

Recto intestino & vtero inflammatione affectis, renibusq; purulentis, vrinæ stillicidium accidit. 58. 5.

Stranguria Græcis, Latinis vrinæ stillicidium dicitur, non est aliud quàm vbi guttatim distillat vrina, atq; assiduam ad mingendum

dum irritationem inducit. Recto igitur intestino & vtero inflammatione laborantibus, non mirum si vrinæ stillicidium accidat: nam per compatiendi rationem vesica etiam vnà cum ijs malè afficitur, adeo vt ceruice eius compressa, & vi retentrice dissoluta, non possit vrinam retinere: ijs siquidem patientibus, vicinitatis ratione pati vesicam est necessarium, vt quæ & intemperiei particeps sit & inflammationis, & prematur à tumoribus præter naturam qui vicinis partibus insunt. In purulentis autem renibus, pus ad vesicam delatum eam sua acrimonia mordicat, atque facultatem expultricem irritans excitat ad excretionem.

III.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus ileos superuenit à stranguria, intra septimum diem moriuntur, nisi febre succedẽte vrina satis effluat. 44. 6.

In ileo nihil deijcitur, ne si quidem quis acerrimo vtatur clystere: stercus autem in morituris vomitu reijcitur. Quòd igitur astricto podice, et interclusa via vrinæ, hæc passio fiat, & quòd in tenuibus intestinis accidat, non

autem crassis, omnes fatentur: sed vnde hoc vitij contrahitur semel dici non potest, alijs in hunc morbum incidentibus ex continua ciborum corruptione ac cruditate, quam obstructio in tenui intestino ferè consequitur: alijs ex frigore, vel ex frigidæ potu immoderato: nonnullis ex inflammatione, vel scirrho, vel abscessu: quibusdam ab indurato stercore & circa tenue intestinum impacto: quandoq; ex plagis & ictibus: nonnunquam ex lethalium medicamentorum potione, atq; aliàs alijs ex causis. Sed quantum ad huius aphorismi expositionem attinet, multitudinem crudorum humorum vnà cum multa frigiditate melius est eorum quæ in ileo contingunt symptomatum causam arbitrari: Sic enim febris succedens, medicina est huius dispositionis, & retentarum vrinarum euacuatio. Nouimus siquidem illis morbis conferre febrem qui ex frigiditate fiunt, aliquando sola, aliquando cum humoribus crudis pituitosis, & flatuosis spiritibus.

IIII.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λὺγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus aut singultus, aut conuulsio, aut delirium, malum. 10. 7.

In ileis nihil descendit ad inferiora, & hoc est

est proprium inseparabile passionis huius: vomitus autem non semper adest, sed quādo exitiales sunt: & si vehementius distorqueantur, stercus eis superiora petit, atq; singultiunt. Quidam verò desipiunt & conuelluntur, compatiente cerebro stomachi passioni. Hæc verò mihi fieri videntur intestinis, in quibus talis passio existit, à se expellere stercus appetentibus, & non potentibus se exonerare, propter factam in partibus inferioribus obstructionem, sed coactis contra naturam violenter moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

Hepati.

I.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ περιωδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus hepar vehementer dolet, iis febris superueniens soluit ægritudinem. 53. 7.

Ei dolori hepatis qui est à flatuoso spiritu, febris superueniens est auxilio, vtpote quæ flatus dissoluat & discutiat sua caliditate. Ei verò qui est ab inflammatione si febris noua superueniat, tantum abest vt medeatur, vt plurimùm etiam obesse credatur adueniente calore calorem inflammationis qui febrilis erat

adaugente.

II.

Ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

Iecoris inflammationem singultus sequitur. 58. 5.

Ob ventriculi consensum cũ hepate, & neruorum vtriusq; partis cõmunicationẽ, hepate inflammationem patiente, singultus accidit ventriculo, non quidem semper, sed cùm ad maximam inflammationem hepar attollitur.

III.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λὺγξ, κακόν.

In hepatis inflammatione singultus, malum. 17. 7.

Communium neruorum ratione, qui sunt breuißimi, stomachus hepati compatitur tum cùm inflammatione maxima & peßima laborat hepar: nonnunquàm etiam bile multùm calida & multa in huius visceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium: qua superfluitante atq; ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi atq; ideo singultire.

IIII.

Ἐν πλευρίσιν ἐκπεριρρήξεσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι

ῆναι, πονηρόν.

Hepar durum effici regio morbo correptis malum eſt. 42. 6.

Cùm morbus regius fiat ab hepatis obſtructione, & fiat aliquando per modum criſeos, ipſa natura humorem exuperantem in venis contentum ad cutem expellente: morbum regium hoc loco dicit qui fit ex hepatis inflammatione, durities enim oſtendit in eo ſcirrhum eſſe, vel inflammationem, quorum vtrunq; malum eſt.

V.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν. ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Qui iecore ſuppurato vruntur aut ſecantur, ſiquidem pus purum effluxerit & album, euadunt, iis enim pus conclusum in membrana eſt: ſi verò velut amurca effluxerit, intereunt. 45. 7.

Ipſe cauſam dixit ob quam nonnulli pereunt ſuppurati, nonnulli verò euadunt. Quibus enim in tunica eſt pus, nihil patiente ſubſtantia hepatis, ſaluantur: Quibus verò vſq; ad carnem hepatis corruptio pertingit, non

absq; ratione moriuntur. Quòd autem amurcam Græci nominent fæcem olei, & quod talem par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet vnicuiq;.

VI.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua intercutem laborantibus, vlcera quæ in corpore fiunt, non facilè sanantur. 8. 6.

Docuit ipse in libro de vlceribus, non prius ad cicatricem vlcera perduci, quàm omnino exsiccentur: hoc autem non facilè fit in Hydropibus, ob humiditatis immoderantiam, necnon ob sanguinis boni penuriam.

VII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγενομένη, κακόν.

Aqua inter cutem laborantibus tussis superueniens, malum. 35.6. Item 48. 7.

Superuenire passionibus alias passiones prisci medici dicere consueuerunt, quæ ratione ipsius passionis adauctæ contingunt. Neq; enim cùm ex alia fit occasione in homine aquã inter cutem patiente, tussis signum est exitiale, sed quando ipsius morbi ratione. Cùm enim in passione tali aquosa humiditas tantum adaucta

adaucta fuerit, vt iam asperam arteriam occupet, tussis superueniens periculum suffocationis adfert.

VIII.

Ὁκόσοισι ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, iis venter aqua repletur, & moriuntur. 55. 7.

Si quando contingat vesicas aquosas quae circa iecur generantur, rumpi, aqua effunditur ad locum membranae abdominis interioris, ad epigastrium, in quo etiam aqua hydropicorum continetur. Ad omentum autem non potest è ruptis illis vesicis aqua effluere, nisi ipsum aliquo modo exedatur: est enim solidum & firmum vndiquaque, ita vt nihil in ipsum incidere possit nisi ex ventriculo, colo intestino ac liene, illisque partibus vnde ipsum enascitur. Ventrem autem aqua impleri, non de illo ventre dictum est in quo cibi recipiuntur, sed de tota cauitate quae est infra thoracem, secundum quod significatum ventres nominantur, & mulieres dicuntur gestare ventrem. Porrò aqua ad eum locum effusa, moriuntur tum hi tum hydropici, nisi per medicamenta purgantia humiditates superfluas, &

præterea per epithemata, quæ vim habeant ciendi vrinam, & in vapores soluendi talem humorem, beneficio naturæ & artis seruentur.

IX.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Aqua inter cutem correpto si aqua, quæ in venis est, ad ventrem defluxerit, mali fit solutio. 14. 6.

Hoc exemplum est vnum earum quæ sponte & vtiliter fiunt euacuationum, si aqua hydropicorum à iecore ad intestina deriuata per aluum excernatur: spontaneum autem dicimus, non quod sine causa fit, sed sine causa nostra fit: Quando enim data medicina aquam educente talis fit euacuatio, nequaquàm hanc spontaneam nominamus. Quare cùm sic vtiliter euacuetur aqua hydropicorum à natura, hãc in operibus suis tutò imitabitur medicus.

X.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunq; empyi aut hydropici vruntur, aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnino moriuntur. 27. 6.

Valde

Valde periculosæ sunt quæ semel vniuersum educunt vacuationes. Nam omne nimium & repentinum est naturæ contrarium, Quapropter paulatim euacuandum est.

XI.

Ην ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

Ei qui leucophlegmatia detinetur, si ventris fluxus superuenerit vehemens, à morbo liberatur. 29. 7.

Speciem aquæ inter cutem leucophlegmatiam nominant, quæ alba pituita dicitur: hæc soluitur alui profluuio vehementi (dummodo hoc non accidat ab imbecillitate facultatis retentricis) nimirum ad aluum delabente eo qui morbum faciebat humore pituitoso.

Felli & Lieni.

I.

Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

Qui regio morbo laborant non admodum flatuosi fiunt. 72. 5.

Flatuosos dicit qui colligunt in ventre multitudinem venti flatuosi, qui vel per ructus vel flatus excernitur, vel remanet & extendit quæ inibi sunt. Fit autem hoc nonnun-

quàm ob debilitatem, & partium ad ventriculum attinentium imbecillitatem, nonnunquàm verò ex pituitoso & frigido humore. Hi itaq; qui propter pituitosum humorem flatuosi sunt, contrarij sunt regio morbo laborantibus, vtpote biliosis: nam icterus fit à bile flaua calida sicca, flatus fiunt à materia frigida humida: Quo fit vt icterici ex humoris exuperantis natura non fiant flatuosi, nisi forte id accidat ob imbecillitatem partium.

II.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Quicunq; lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, iis superuenientem lõgam difficultatem intestinorum, aqua inter cutem, aut leuitas intestinorum excipit, & moriuntur. 43. 6.

Lienosi, hoc est, in liene tumorem habentes ex melancholico humore natum, difficultate intestinorum superueniente, liberantur à morbo, quando ratione euacuationis humorum melancholicorum lieni insertorum, talis difficultas euenerit. Sed quoniã sæpius huiusmodi euacuationes vltra modum extenduntur,

tur, & noxiæ sunt laborantibus, conuenienter Hippocrates quem finem habeat hæc intestinorum difficultas ostendit: læsis siquidem intestinis transitu vitiosorum humorum, vires eorum laborant, & temperies natiui caloris aboletur. Ob hanc igitur causam & leuitas intestinorum ex ipsorum læsione superuenit, & aqua inter cutẽ: nam iecur larga & multa euacuatione debilitatur & refrigeratur, coaf-ficitur item ventriculus, vnde mors, prostrata eius virtute.

III.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. 48. 6.

Lienosis intestinorum difficultas est auxilio, cùm per eam vacuantur crassi & melancholici lienem obsidentes humores. Id in superiore aphorismo dictum est abundè.

Ano.

I.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

A diuturnis sanato hæmorrhoïdibus si

ſi vnà nõ ſeruatur, periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem aduenire. 12. 6.

Hæmorrhoïdes ſiunt ob multitudinem & craßitudinem ſanguinis ora venarum, quæ terminantur ad anum, aperientis, hepate ad ipſas reponente fæcem & aliquando ſanguinem melancholicum. Si quis igitur ei hoc intercludat iter, nec vnam ex hæmorrhoïdibus relinquat apertam, periculum eſt ab hydrope vel tabe. Regurgitat *enim ſanguis ille craſſus & fæculentus, qui per hæmorrhoïdas ſolebat fluere, in totum corpus. Si in hepar, & vi præpolleat, calorem natiuum extinguet, ac ita peribit ſanguificatio, vnde hydrops: Si in pulmones ruat, excitabit vlcus, vnde phthiſis accidit. Quare non fruſtrà conſulit vnam ſaltem ſeruare hæmorrhoïdem, vt per hanc euacuetur fæculenta ac vitioſa materia hepatis, præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales venas excerni.*

II.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholia & nephritide laborantibus hæmorrhoïdes ſuperuenientes, bonum. 11. 6.

Quod mulieribus eſt purgatio menſtrua, hoc melan

melancholia morbo laborantibus est purgatio per hæmorrhoïdas, in quas sese exonerat lien, si quando humore melancholico grauetur. Renes etiam cùm ab humore crasso & terreo nephritide vexantur, ex fluxu hæmorrhoïdum sentiunt non mediocre leuamen.

Renibus.

I.

Τὰ νεφρικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

Renum & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur. 6. 6.

Vix sanantur in quibusvis, quoniam renum opus & vesicæ indesinens est, quietem autem requirit sanatio: & quia excrementũ acre exacerbare natum est, siue vlcus, siue inflammatio, siue aliqua alia passio in ipsis constiterit. Verùm *in senibus non tantùm renum & vesicæ vitia difficulter sanantur, sed & omnes alij morbi, præcipuè longi, qui maxima ex parte comitantur eos ad mortem*: Concoqui *enim non possunt ob virtutis imbecillitatem & natiui caloris inopiam.*

II.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας

τοὺς

τὰς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γένωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς εἴσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω.

Quibus autem morbo renali laborantibus mala signa accidunt, doloresq; circa spinæ musculos fiunt, siquidem circa loca exteriora fiant, abscessus quoque exterius futuros expecta: si verò dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abscessus expecta futuros interius. 36. 7.

Qui longo tempore nephritici sunt, doloresq; circa spinæ dorsive musculos sentiunt, ijs abscessus accidunt: ij autem interni externive futuri sunt pro vario positu musculorum. Nam siue retrò siue antè se firmauerit dolor, illic quoq; abscessum futurum expecta.

Vesicæ.

1.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Vesica discissa aut cerebro aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex tenui bus

bus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt. 18. 6.

Veſica vſq; ad ſpacium interius diuiſa, mortem ineuitabilem affert : tale ſiquidem vulnus coaleſcere non poteſt, quòd ſit in parte neruoſa, tenui, & exangui.

II.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα. τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per veſicam excernuntur inſpicere oportet an talia ſint qualia ſanis excernuntur. Quæ igitur minimè ſimilia ſunt iis, hæc morboſiora : Quæ verò ſanis ſimilia ſunt, hæc minimè morboſa. ατ. 7.

Quicquid præter naturam eſt, quantum receſſit ab eo quod eſt ſecundum naturam, tantam habet prauitatem. Vrina dicitur optima quæ ſanorum vrinis ſimillima eſt, & quæ ſedimentum album, leue, & æquale habet, ſignificat ſalubrem ſecuritatem, & morbum pauco tempore duraturum : Quæ verò contraria eſt, & nullam ſubſidentiam habet, aut aliam habet à ſupradicta, mala eſt, & cruditatem ſignificat.

De vrinis.

III.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

Quibuscunque vrinæ distantes sunt aut inæquales, iis turbatio vehemens in corpore est. 33. 7.

Per inæquales aut diuulsas vrinas intelligi vult substantiæ vrinæ inæqualitatem, quã rectè dixit fortem significari perturbationem. Nam superante natura, omnia æqualiter vnita sunt: morbificis verò causis illi seditiosè reluctantibus, illud quod vincitur quidem atq; concoquitur aliam habet formam, quod verò reluctatur, aliam.

IIII.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus adhuc febricitantibus vrinæ sunt crassæ, grumosæ, paucæ, multitudo earum tenuis superueniens iuuat: præcipuè verò tales veniunt, quibus ab initio, vel non ita multò pòst, sedimentum inest. 69. 4.

Non

Non simpliciter vrinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterum ostendens, vel craßitudinis quantitatem, vel consistentiæ inæqualitatem ac diuulsionem, ita vt plures veluti grumi ipsarum consistentia circunscriptæ appareant. Porrò *non absq; ratione, crassæ vel grumosæ vrinæ sunt multitudine paucæ, vt quæ vix pertranseant renes per angustias, veluti per colum defæcatorium emunctæ. Cùm itaq; maior pars talium humorum malorũ fuerit euacuata, & reliquum simul concoctum, tunc excernuntur multò tenuiores prioribus:* Tenuiores dico, *non tenues absolute:* Nam *quæ secundum naturam sunt, neq; tenues existunt neq; crassæ, cùm hæ, naturæ laborem in segregando & expellendo humorum copiam significent, illæ verò morbi & succorum in venis cruditatem. Sed laudabiles medium tenent inter vtrunq; excessum, & cùm mediocritatem habeant, craßiores sunt tenuibus aut aquosis, tenuiores autem grumosis.* Verùm *ideo multæ excernuntur, quia prius fuere retentæ, quo tempore crassæ existentes difficulter exibant.* Fiunt autem *& sine febre tales vrinæ, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates; fiunt etiam in febre quæ à multitudine & craßitie humorum ortum habet, quorum ratione sedimentum in fundo matulæ apparet initio mor-*

bi, non lege naturæ quæ coctionem initio non perficit, sed ratione grauitatis materiæ descendentis ad imum. Quo fit vt tale sedimentum boni nihil portendat. Vrinæ dijudicantur laudabiles substantia inter tenuem & crassam, colore subaureo, quantitate respondente potui, contentis albis, leuibus, & æqualibus. Contenta *trifariam diuisa. Quæ in fundum matulæ descendunt, hypostases dicuntur*: *Quæ ad medium concesserunt, enæoremata .i. sublationes:* Quæ *verò ad superficiem peruenerunt, nubes.* Porrò *in hoc differunt, quòd hypostasis, si bona sit primum obtineat bonitatis locum, enæorema secundum, & nebula tertium.* Præterea *enæoremata materiam tetigisse hypochondria, viscera, & pectus arguunt*: Nubes *affectum in capite esse.* In *biliosis autem morbis cùm nulla ferè habeatur hypostasis, aut prorsus minima, satis est si enæorema appareat, aut nubes.*

V.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀναστεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τούτοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus febricitantibus vrinæ perturbatæ sunt veluti iumentorum, iis dolores capitis vel adsunt vel aderunt. 70. 4.

Vrinæ perturbatæ, quales sunt iumentorum aut boum, dolores capitis præsentes aut paulò pòst futuros esse denotant. Tales enim *sunt materia crassa ac densa quæ à calore agitata in spiritum soluitur, spiritus autem flatuosus vnà cum calore promptè fertur ad caput.* Non tamen *si cui dolet caput aut dolebit, hic statim tales habebit vrinas: sunt enim dolores capitis etiā ex calore solo, nōnunquàm verò à flaua bile quæ vel in capite vel in ventriculo continetur, interdum ex humorum abundantia caput opprimente, vel ex aliqua loci obstructione, vel ex spiritu flatuoso in parte ipsa generato: quorum nullum perturbatam vrinam efficere natum est.* Cæterùm *vrina crassa & perturbata cùm sit à succorum multitudine frigidorum & crudorum cum flatuoso spiritu turbationem ciente, non mirum si ob agitationem & euaporationem humorum, dolorem capitis adesse aut breui pòst adfuturum esse demonstret.* Turbidarum *autem vrinarum omnium generalis hæc nota esto, conatus naturæ coctionem aggredientis, crassi à liquidiore separatio aut properè aut tardè facta, aut prorsus nulla: Tardè quidem vel citò, cùm quod subsidit discretum citò vel tardè apparet album, leue, & æquale:* Si verò *nulla omnino separatio fiat, vel id quod subsidit malum est, significatur imbecillitas natu-*

ræ ope aliqua egentis ad ſuccos percoquendos, alioqui ſubacta à materiæ copia ſuccumbit.

Sed turbida vrina tribus conſideratur modis, nam vel turbida micta paulò pòſt reſidet, vel ſemper turbida manet; vel pura mingitur: & poſtea conturbatur. Prima *parum aliquid turbulentiæ inæqualis ſupereſſe oſtendit:* Secunda *vigere eam adhuc quæ in ſanguine eſt agitationem, & crudorum humorum craſſitiem vltra fluctuoſam turbationem:* Tertia *crudi ſucci coctionem aggredi naturam aut paulò pòſt aggreſſuram.* Sic *igitur vrina cùm ſit ſanguinis colatura, aut ſeroſa pars ſanguinis à renibus attracta, ſuccorum qui in vaſis ſunt qualitatem prodit, hoc eſt, cuiuſmodi ſit ſanguis oſtendit, quando ſi is bilioſus ſit, ſerum quoq; eius bilioſum eſſe neceſſe eſt, idq; pro vtriuſq; bilis ratione:* Simili *modo pituitoſum, ſi is ſit pituitoſus.* Ergo *vbi crudus planè eſt ſanguis, vtiq; tenuis aquoſaq; vrina cernitur, nihil nec quod ſidat, nec quod pendeat in ſe habens.* At *vbi is concoctus eſt, laudabilis in vrina eſt hypoſtaſis: atq; etiam mehercule quædam tenues ſuperſtant, veluti quod in ſummo lacte colligitur, & quod in ſummo refrigerati iuſculi concreuit.* Sed *ſi turbida ſit, qualis in hoc* Aphoriſmo *deſcribitur, crudis refertas venas indicat, non tamen ceſſare naturam, ſed eos valenter concoquere,*

donec ſuperet, aut præ multitudine humorum ipſa ſuperetur.

V I.

Οκόσοισι ἑβδομαίᾳ κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

Quibus ſeptimo die iudicatur morbus, iis quarto die nubeculam habet vrina rubicundam, & alia ſigna pro portione. 71. 4.

Cùm quarta dies ſit index, & qualis ſit futura ſeptima nuntiet, quodcunq; ſignum concoctionis in ipſa manifeſtum apparuerit, futuram ſeptima die indicationem oſtendit. Itaq; non ſolùm rubra aliqua nubes apparens, antea non viſa, indicationem ſignificat, ſed & alba multò magis quàm ipſa, adhuc autem magis & ſublimamentum album, leue, æquale & conſiſtens: aut id quod ſubſidit (ſi tale appareat) ſufficiens eſt ſignum futuræ indicationis. Verùm vt alba nubecula vel rubra bonam, ſic nigra in quarta apparens, malam iudicationem in ſeptima die futuram eſſe demonſtrat. Solis enim coctionis ſignis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes indicantur.

V I I.

Οκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά.

μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Quibus vrinæ perſpicuæ ſunt & albæ, malæ: præſertim vbi in phreneticis apparuerint. 72. 4.

Vrinæ quæ tinctæ non ſunt, albæ dicuntur, quæ ſi ſint etiam in febrientibus tranſparentes & aquoſæ, magnam cruditatem ſignificant. Nam cùm *febris ſit biliosa, ſi natura coqueret, coquendo tingeret multa bile deiectiones, quæ tota cùm rapitur in cerebrum, febrim auget & phrenitidem excitat.* Melius *eſt ſemper, cùm morbus bilioſus eſt, vrinas apparere bilioſas, ac in aliis ſuorum morborum qualitatem aliquam repræſentare.*

VIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Quibus ſpes eſt ad articulos futurum abſceſſum, liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba prodiens, vt in laborioſis febribus quarto die nonnullis exire incipit: Si verò ſanguis quoque à naribus profluxerit, breui admodum leuatur æger. 74. 4.

Morbi

Morbi longi finiuntur abſceſſu, vel paulatim natura coquente materiam & expurgante. Quòd ſi de repente fiat aliqua euacuatio multæ vrinæ, illa liberat ab abſceſſu, humore qui decubiturus erat in laborantes articulos, vnà cum vrinis euacuato. In laborioſis etiam febribus, è multitudine craſſorum humorum natis, vrina multa craſſa & alba prodiens in die decretorio, liberat ab abſceſſu. Quòd ſi è naribus quoq; ſanguis eruperit, tum citiſſima fit morbi ſolutio ſine abſceſſu vllo.

IX.

Ην αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat. 75. 4.

Siue in renibus, ſiue in veſica vlcus ſit, ſiquidem in vaſe aliquo magno ac rupto conſtiterit, & præcipuè cum aliqua exeſione, ſanguinis aut puris excretio per vrinas ſequitur. Vreteres autem qui renes ac veſicam interiacent, oportet vnà cum illis intelligere: exulcerantur enim ſæpe iis qui in renibus lapidem habent, quando à lapide aliquo acuto aut admodum aſpero in ipſis interſepto excoriantur. Contingit etiam exulcerari penem, vnde abſ-

quę vrina pus exit & sanguis. Exit & simul cum vrinis aliquando pus dirupto abscessu in aliquo superiorum locorum, vt pulmonum, membranę succingentis costas, & hepatis, cùm abscessus materia ad vrinę instrumenta defertur. Praetereà mulieribus est aliquando cruenta vrina, quibus menses suppressi sunt, sed sine pure, vt non statim & temerè pronuntiandum sit de locis vnde fiat fluxus, quando sanguis aut pus cum vrina excernitur. Verùm dolor qui in differentibus accidit locis, & exeuntia cum vrinis ostendunt maximè quę pars affecta sit.

X.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina crassa, carunculæ paruæ aut veluti capilli vnà exeunt, iis à renibus excernuntur. 76. 4.

Carunculę cum vrinis mediocriter crassis exeuntes renum quidem partes sunt, quas ob vehementem vlceris erosionem auulsas esse constat. Qui verò veluti capilli exeunt à renibus cum vrinis, nullo modo renum partes esse possunt, neq; enim fieri potest vt ad talem substantię formam renes quanuis exulcerati

dissoluantur. Ex renibus autem ipsos excerni dicimus, non quòd pars sit substantiæ eorum, sed quoniam in ipsis suam habuerunt consistentiam: nam ex humore crasso in renibus quodammodo vsto, substantiæ capillis similes generatæ cum vrina simul egeri possunt.

XI.

Οκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus cum vrina crassa, furfurea quædam simul prodeunt, iis vesica scabie laborat. 77. 4.

Quando vrina tenuis & aquosa fuerit, non secundum naturam venæ se habent: Cùm verò non tenuem, sed mediocrem habuerit substantiam (in quo significato crassam accipere oportet hoc loco) ea quæ simul cum tali vrina excernuntur, circa renes aut vesicam passionem ostendunt. Cùm enim ex venis vrina veniat, in renibus autem percoletur, in vesica verò aggregetur: quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aut vesicam malè se habere indicabit: sicuti & nunc furfurea vesicam scabie laborare, quando venæ nullum affectum habent. feruntur enim & ex ipsis aliquando furfurea, cùm earum tunica patitur, quemadmodum & vesica.

ſicæ. Non enim alia ratione venæ ipſæ quàm veſica ſcabie laborantes, furfureos cortices vnà cum vrinis emittunt: ſed diſtinctio fiet ex tenuitate ac craſsitudine vrinæ. Tenuis enim vrina venas & totum corpus, non tenuis autem veſicam pati, quoties huiuſmodi furfurea cum vrinis exibunt, indicabit.

XII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Quicunque ſanguinem repentè mingunt, iis à renibus venula rupta ſignificatur. 78. 4.

Cùm diuerſis ex cauſis renes cruentam vrinam excernant, nam aut propter imbecillitatem renum vrinam ſubindè ſecernere nequeuntium, aut propter amplitudinem oſculorum ex vena caua vrinam ad renes excolantium, aut propter eroſionem ab acribus humoribus factam, aut propter venæ alicuius in renibus ruptionem, mictio ſanguinis accidit. nunquàm tamen ſyncerus, copioſus, & repentè cum vrina ſanguis excernetur, niſi venæ ruptio facta ſit in renibus: veluti contingit iis qui graue onus leuarunt, aut valde ſaltarunt, aut ex alto ceciderunt, aut aliud quippiam tale violentum pertulerunt.

XIII.

Οκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τούτοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in vrina velut arenulæ subsistunt, iis vesica laborat calculo. 79. 4.

Siue in renibus siue in vesica calculi generantur, in vrinis subsident arenosa. Ideo mancus esse videtur aphorismus, qui de vesica tantùm mentionem fecit.

XIIII.

Ἤν αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸν περίνεον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis sanguinem mingat & grumos, & vrinæ stillicidium habeat, dolorq; ad imum ventrem, pectinem, & femen incidat, ea quæ circa vesicam sunt laborant. 80. 4.

Ea quæ memorat symptomata, si accidant vnà aut seorsum, communia sunt affectibus omnium, quæ vrinæ seruiunt, instrumētorum, vesicæ, renum, vrinariorum meatuum. Porrò *vbi legitur femen, intellige locum inter anum & pudendum, interfemineum dictum, Græcis* Perinæum.

XV.

Ἤν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρέη

βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem & pus minxerit aut squamulas, & grauis odor adsit, vesicæ exulcerationem significat. 81. 4.

Sanguinem quidem & pus meiere, omnium instrumentorum quæ vrinæ obseruiunt, sunt signa communia. Odor autem grauis & insuauis, adhuc autem magis squamulæ sunt propria vesicæ malè affectæ signa.

XVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα φύεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur, iis, suppuratione facta & eruptione, solutio accidit. 82. 4.

Ob sermonis breuitatem nihil magni hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiam: facilè enim est vnicuiq; intelligere, quòd in meatu vrinario qui in pene est (hunc etenim meatum fistulam vrinariam nominant) si consistant turbercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verùm si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim vrinam aliquando retineri ob tale tuberculum, ex cuius diruptione sanitas proculdubio sequetur, doloris & suppressionis vrinæ solutio.

XVII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictio noctu plurima facta, exiguam significat deiectionem. 83. 4.

Ergo si des operam vt cesset alui profluuium, moue vrinas, ac minorem potum exhibe: Si verò cupias astrictam aluum mouere, liberalem potum indulge, qui per vrinas statim non coletur. Vnius enim solutio, alterius est astrictio, & contrà.

XVIII.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus febricitantibus vrinæ sedimina crassioris farinæ speciem referunt, diuturnum fore morbum significant. 31. 7.

Qui febricitantes mingunt vrinam similem farinæ crassiori, si saluari debeant, viribus existentibus robustis, non nisi tardè liberantur, quia crassa materia quæ exiguo tempore discuti non potest, in longum producit ægritudinẽ. Qui verò cum tali vrina imbecilliores fuerint, ac in morbo exitialiter se habuerint,

morte

morte præripiuntur antequàm ægritudo diutius protrahatur.

XIX.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξείην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

Quibus verò sedimina nunc sunt biliosa, quæ ab initio fuerunt tenuia, acutum morbum significant. 32. 7.

Quum sedimina vrinarum ab initio tenuia fuerint, & subindè biliosa fiunt, acutum & breuem morbum significant: nam biliosum semper acutos morbos operatur. Bilis *autem appellatione sine alia adiectione,* cholericus *humor intelligitur, vt* atræ bilis *nomine,* melancholicus.

XX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίσανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι καὶ μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis superstant bullæ, iis morbum renum, & longum fore significant. 34. 7.

Bullæ fiunt ab humiditate quæ à flatuoso spiritu circùm extenditur. Solet autem hoc magis accidere quando humor aliquid tenacitatis habet: tunc enim bullæ ipsæ sunt stabiles.

les & difficulter solubiles. Cùm igitur spiritus flatuosus vnà cum vrinis excernitur, signum est frigidæ ægritudinis renum. Quòd si frigida est ægritudo, vt sit longa necesse est: frigidum enim omne est difficulter solubile, & vix coctionem admittit, atq; ideo diu durat.

XXI.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὸν, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus in vrina pinguedo supernatat & confertim exit, iis renum vitium & acutum morbum significat. 35. 7.

Siue alui excrementum, siue vrina pinguis fuerit, ex colliquatione adipis fit non magis in renibus quàm in toto corpore existentis: quare non propriè morbi renalis est signum, sed consumptionis vniuersi corporis, & commune omnis adipis ab igneo calore colliquati. Verùm hoc discrimen est, in aliis enim partibus corporis adipes colliquati paulatim & non confertim cum vrina exeunt, primùm colliquatione participata à venis illi vicinis, deinde ab iis quæ continuantur, & rursus ab aliis, donec ad renes perueniant. Adipis verò circa renes colliquati, transsumptio ad vrinas celerrima est, & non paulatim, sed confertim fit, atq; ideo in renibus ipsis dispositio esse mon

 stratur:

ſtratur: Cui rei & experientiam ſi diligentius animaduerteris, inuenies conſentientem.

Mulierum affectibus qui conueniunt.

I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & vſq; ad ſeptimum, ſed hæ minus. A iuniore autem fœtu & ſeniore abſtinere oportet. I. 4.

Fœtus eandem proportionem habent cum vtero, quam fructus cum arboribus: hi ſiquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt quando vehementior ventus ipſos concuſſerit. poſtea verò aucti difficilem habent ab arboribus diſſolutionem: ſicuti rurſus cùm perfecti ſunt, ſponte ſua ſine vi extrinſeca decidunt. Eodem modo & conceptus in primo quidem tempore quo ſemen nuper iniectum eſt, ſi aliquando ſaltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, ſiue quouis alio modo, vel ſecundum animam, vel ſecundum corpus moueri veh-

ri vehementius, facilè dirumpuntur: sic & quando iam perfecti sunt: tempore verò intermedio ligamenta habent robustiora: quare mulier vtero gerens, potest fortiores motus sustinere sine fœtus offensione. Quæ omnia Hippocrates *noscens rectè inquit: Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense & vsq; ad septimum, quod est tempus medium fœturæ, cum fœtus vtero firmiter alligatur.* Non tamen omnes *quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari, sed si materia turget, inquit, hoc est, vrget & cogit accelerare.* Tractum enim *vocabulum est ab animalibus ad coitum incitatis.* Nam cùm *superabundantes humores mouentur, & per totum corpus feruntur, nondum in aliqua parte firmati, tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente.* Eos *verò qui aliqua in parte firmati sunt humores non oportet mouere.* Sic *enim dictum est ab* Hippocrate: *Quicunq; inflammationes, in morborum principio, medicamento conantur soluere, nihil de eo detrahunt quod aceruatum est & inflammatum, neque enim morbus, cùm crudus sit, cedit: quæ verò sana sunt, & morbo resistunt, absumunt contabefaciuntq;.* Quòd *autem dixit, à iuuene fœtu & seniore oportet abstinere, eo voluit*

intelligi, quæ quartum mensem impregnationis nondum attigerunt, aut ad septimum vsq; progressæ sunt, eas non esse medicandas medicinis purgantibus. Verùm Hippocratis *&* Ga*leni sæculo, maiore purgabant religione, quia valentiora tantũ medicamenta nouerant, cuius generis sunt* Helleborus, Colocynthis, Scammonium, *Turpetum,* Hermodactylus, *& alia huiusmodi. Nobis autem sunt clementissima medicamenta, quibus vti possumus ipsa re exigente, etiam ante quartum mensem, vt* Cassia, Manna, Rhabarbarum, Tamarindum, *confectio* Catholici, *&c. licet post quartum mensem tutius his vtamur. Vt demus ante quartum mensem & post septimum, prægnantes acuto aliquo morbo correptas offendi à medicamento quod suadente necessitate datum est, tamen præstat ista ratione lædi vtrunq; matrem scilicet & fœtum, quàm vt nullo prorsus dato, & matrem & fœtum de vita periclitari patiamur.*

II.

Γυναικείων ἀξωγὸν ἡ ἐν θυώμασι πυρίη. πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει.

Suffitus aromatum muliebria ducit, sæpius verò & ad alia vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. 28. 5.

Muliebria dicit purgationes quæ ex vtero singulis mensibus & à partu fieri solent. Vbi mulier est matura viro, plus ei natura conficit sanguinis quàm sit ipsi nutriendæ ex vsu, qui cùm incipit esse molestus venis & arterijs, foras erumpit per vterum. Eæ tamen quæ propter inflammationem ipsius vteri, vel euersionem, aut aliam similem causam non purgantur statis temporibus, non aliter rectè curabuntur, quàm eam passionem vteri remouendo, quæ suppressionis mensium est causa. Verùm quibus absq; hac passione parcius fluũt menses, aut propter sanguinis crassitiem, aut acetabulorum obstructionem, vel propter horum obserationem, totiúsve substantiæ densationem, ijs prouocantur suffitu Casiæ, Costi, Amomi, Cinamomi, & similium calidorum aromatum, quorum vapor in vasa vteri receptus, obstructiones soluit, extenuat, incidit suo calore lentos humores & ad fluxum apparat. Sed quia vapor calidus est & tenuis, qualitatem malam materiarum vteri secum rapit & tollit in caput: vnde grauitas.

III.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est. 31. 5.

Non absq; ratione lethale est. Si enim fit cum febre morbus acutus, necesse est esse continuam febrem, talis enim est morbus acutus: & in hoc duplex periculum, vnum quidem ex febre ipsa, alterum ex alimenti defectu. Nā *acutus morbus tenuißimum victum exigit, qui periculum abortus adfert, fœtu ipso inedia pereunte. Si verò vt seruemus hunc non verebimur crebrò cibum exhibere, febrem continuam victu intempestiuo augentes, matrem necabimus. Sed si absque febre morbus aliquis acutus alius grauidam mulierem inuadat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, conuulsio, tetanus, propter magnitudinem morbi & vehementiam fieri vix potest vt laborans euadat. Ergo illi, aut fœtui, aut vtriq; cadendum, saltem ingens periculum impendet ab aliquo morbo acuto.*

III.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulier vtero gerens sanguine misso ex vena abortit, & præcipuè si fœtus sit grandior. 31, 5.

Grauidis non temerè secanda vena est, propter periculū abortus quod sanguinis missionem immodicam aut intempestiuam comitatur, præsertim cùm fœtus grandior indigeat

alimento copiosiore, & substrahatur illud ex quo nutritur per sanguinis eductionem. Verùm in acutis morbis, in quibus mater & fœtus vnà periclitantur, incidere potest necessitas venam secandi, & pharmacum exhibendi, modò virtus, ætas, corporis habitus, victus ratio quæ præcessit, tempus, Cœliq; status hoc ipsum permittant, ne si remedio destituantur, pereant.

V.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erũpentibus, solutio aduenit. 32. 5.

Reuulsio in contrarium molienda, sursum scilicet, repentibus humoribus deorsum: deorsum, sursum: intrò, foras: Quod ex naturæ manifestum est operibus.

VI.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens, bonum. 33. 5.

Eadem ex causa, profluuium sanguinis è naribus auxilio est ei malo quod ex suppressis contra naturam mensibus ortum est.

VII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri in vtero gerenti si aluus plurimùm profluat, periculum est ne abortiat. 34. 5.

Si mulieri grauida fluat aluus supra modum, periculum est ne defectu alimenti pereat infans: non enim tum fit proba coctio, nec cibi distributio, cùm immodicè fluit aluus.

VIII.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri quæ ab vteri strangulationibus infestatur, aut quæ difficulter partum edit, sternutamētum superueniens, bonum. 35. 5.

Sternutatione significatur, quòd natura quæ prius erat sopita & obruta, iam collectis viribus expergiscitur & redit ad se. Signum ergo bonum sternutatio, & causa etiam iuuaminis est, quia vehementiore concussu partim quidem naturam excitat, partim verò excernit quæ partibus corporis firmiter infixa hærent.

IX.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα & μὴ κα-

τὰ

τὰ τὰ αὐτὰ ἀιεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menſes decolores nec per idem ſemper tempus venientes, purgationem indicant eſſe neceſſariam. 36, 5.

Mulieri temperatæ menſes debent eſſe rubicundi: biliosæ, flauicantes: melancholicæ, nigricantes: Pituitoſæ, albi. Pro diuerſitate coloris alieni à ſolito & laudabili, purganda eſt medicamento ducente nũc bilem, nunc melancholiam, nunc verò pituitam: id autem indicabit mutatio ipſa coloris conſueti.

X.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μασθοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

Mulieri grauidæ ſi mammæ repentè extenuentur, abortit. 37. 5.

Gracilitas mammarum abortum futurum portendit, ob defectum alimenti: Communes enim quædam venæ ſunt mammis ac vtero, quæ vbi parum habuerint ſanguinis, fœtu inde alimentum rapiente, graciles mammas relinquunt, & inedia fœtum nonnunquam perire ſinunt, nonnunquam verò eundem ad excretionem excitant: nam fœtus, indigentiam nutrimenti non ferens, voluendo ſeſe & calcitrando rumpit membranas quibus in vtero

continetur, & sibi ad natiuitatem viam parat, ac intempestiuè foras exit. Succursurus medicus debet ea dare quæ cito sanguinem generent & augeant.

X I.

Γυναικὶ ἐν γαςρὶ ἐχέσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαςὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχέσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει. καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριςερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri grauidæ geminos ferenti si altera mãma extenuatur, alterum abortit: Et si quidem dextrã extenuatur, marem: sin sinistra, fœminam. 38. 5.

Existentibus in vtero geminis, altero mare, altero fæmina: si dextra quidem mamma arescat ac extenuetur, mas in periculo est, ob eam quæ prius dicebatur causam, nimirum ob alimenti inopiam: si verò sinistra gracilis fiat, fæmina. Nam fœtus fame excruciati, appendices & ligamenta dilacerant, atq; hac ratione mulier abortit.

X I I.

Ην γυνὴ μὴ κύεσα, μηδὲ τετοκῦια γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si mulier quæ neque grauida est neq; peperit, lac habet, huic menstrua defecerunt. 39. 5.

Alimentum trifariam dicitur Hippocrati: est enim quod exquisitè adsimilatum alit. est veluti alimentum, est & quod alere debet, aut quod aliquando alet. Derelictus autem similis quidem naturæ partis humor aliquis existit, vt in ossibus, medulla: in hepate, sanguis: spumeus humor, in carne pulmonis: & in articulorum compagibus, glutinosus humor: & in testibus & assistentibus anfractibus, semen: & in lingua, saliua: sunt etiam quidam in mammis adenes, vim habentes id quod influit alterandi: cùm autem sint exangues & albi, proprium efficiunt humorem talem quale est lac, atq; huius plus faciunt, quantò plus alimenti defertur ad ipsos, plus autem defertur octauo & nono mense conceptionis. Fit etiam tale quandoq;, licet admodum rarò, cùm mulier grauida non est nec peperit, quando ad similem peruenerint communes venæ mammarum & vteri repletionem, ex menstruorum retentione: id verò tum accidere potest, cùm sanguis, qui euacuabatur per menses, regurgitauit in mammas.

XIII.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Si mulieri coaceruatur sanguis in mammis, furorem indicat. 40. 5.

Eorum

Eorum adenum qui sunt in mammis exanguis est natura, & frigida, omne enim exangue frigidum: Quinetiam eum qui ad ipsos defertur sanguinem, in lac frigidius sanguine transmutant. Sed si transmutari non potest sanguis eò delatus, aut propter abundantiam, aut propter feruorem eius & prauitatem, furorem indicat: labitur enim biliosissimus per totum corpus, caputq; potissimum petit, vt minimè sit mirum eas mulieres, quibus hoc accidit, in furorem agi, fit enim furor & mania à sanguine bilioso in caput delato.

XIIII.

Γυναῖκα ἢν θέλης εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ μελίκρητον διδόναι πιεῖν, καὶ ἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μή, οὐ κύει.

Si nosse velis num mulier conceperit, quum dormitura est à cœna ei aquam mulsam bibendam dabis: Et si cruciatus hanc circa ventrem corripuerit, concepit: sin minus, non concepit. 41. 5.

Mellicratum crudum ventrem & intestina flatibus implet, qui facilem non habentes exitum in muliere quæ concepit, ob vteri compressionem, tormina generant: in ea verò quæ non concepit, flatus quidem à mellicrato fieri possunt,

possunt, sed hi exhalantur absq; torminibus. hoc tamen signum conceptus certum non est, nec perpetuum.

XV.

Γυνὴ ἔγκυος εἰ μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχροος ἐστὶν, ἢν δὲ θῆλυ, δύσχροους.

Mulier si marem concepit, benè colorata est: si verò fœminam, malè colorata. 42. 5.

Quæ marem concepit, melius est seipsa colorata, nimirum à calore, quia mas est calidior fœmina. Nec est hoc signum certum: *sunt enim & fœminæ viragines, & viri effœminati.*

XVI.

Ην γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si mulieri grauidæ in vtero fiat erysipelas, lethale. 43. 5.

Si febris acuta sola fœtum interimere potest, non mirum si erysipelas in vtero ex sanguine feruido & bile natum, quod febris acuta consequitur, hoc ipsum efficiat.

XVII.

Οκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν,

ἔχουσιν, ἐκλιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæcunque præter naturam tenues existentes vtero gerunt, abortiunt priusquàm crassescant. 44. 5.

Quantò magis accedit mulier ad mediocritatem, tantò est aptior concipiendo, & in tempore pariendo. Quo fit vt supra modum extenuata, fœtum portare non possit ad tempus legitimum, ob alimenti inopiam: si verò vehementer emaciata post conceptionem crassescat, signum est quod alimentum totum absumitur in mulierem, & sanguis ad conceptus alimentum deputatus, ad eius quæ concepit nutritionem recipiatur. Quare non absque ratione, fœtus sufficienti indigens alimento, corrumpitur.

XVIII.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ᾽ ἀπορρήγνυνται.

Quæcunq; mediocri corporis habitu præditæ, secundo & tertio mensibus sine causa manifesta abortiunt, iis acetabula vteri plena mucoris sunt, neq; præ pondere fœtum continere possunt, sed rumpuntur. 45. 5.

Mulier ante quartum mensem plus obnoxia est abortioni. Quare temperata etiam quae fuerit, si secundo aut tertio impraegnationis mense abortiat, idq; fiat non ab alimenti penuria, non à febre vehemente, euacuatione immodica, erysipelate, aut alia quapiam occasione manifesta, ei sunt acetabula plena mucoris. Nam si pituita intercedat mucosa inter orificia illa (Graecè dicuntur cotyledones, quae sunt ora velut oribus iuncta) faciet vt amplius non haereant sibi: vnde soluta, vt ita dicam, contiguitate, sequitur abortio.

XIX.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι οὐ κύουσιν.

Quae immodicè crassae concipere nequeunt, iis omentum os vteri comprimit, & priusquam extenuentur non concipiunt. 46. 5.

Supra modum tenues concipiunt quidem, sed abortiunt ob alimenti defectum: crassae verò nimiùm non concipiunt. Nam omentum cùm adipe multo tegens intestina, os internum vteri tantùm comprimit, vt genituram non excipiat. Quare nisi ad mediocritatem redeant, concipere non possunt.

XX.

Ην ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Si vterus, ea parte qua coxæ incumbit adiacet've, suppuratur, necesse est emmotum fieri. 47. 5.

In vteri suppuratione ad exteriora, necesse est per emmotum fieri curationem, hoc est, linteolum carptū cum idoneis remedijs applicari parti necesse est, ne si absq; linamentis medicamentum imponatur, effluat ipsum, & ex eo nulla percipiatur vtilitas.

XXI.

Εμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Fœtus qui mares sunt, in dextra vteri parte: qui fœminæ, in sinistra magis continentur. 48. 5.

Par est vt qui calidior est fœtus, in calidiori vteri parte cōsistat. Calidior autem vteri pars est dextra, eo quod iocinori è directo subdita sit. Quo fit vt in dextra parte magis consistant mares, fœminæ in sinistra.

XXII.

Ες ὑστερέων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Vt

Vt ſecundæ procidant, ſternutatorio appoſito nares & os comprime. 49 5.

Secunda ſeu ſecundina corium eſt fœtum inuoluens: hæc ſi poſt partum remaneret in vtero, odoris grauitate caput repleret, & ſtomachum putrefacta euerteret. Quare maturè excutiendam eſſe docet, appoſito ſternutatorio ex pipere, pirethro, helleboro, vel caſtorio confecto, vel ex ſimilibus. Sternutamenti enim violentia & concuſſione, ſecundina deorſum fertur, ore præſertim & naribus occluſis, vt ſpiritus ad infernas partes deſcendens, expultricem vim adiuuet in educendis locis.

XXIIII.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

Si mulieri menſtrua ſiſtere volueris, cucurbitulam quàm maximam ſub mammis defige. 50. 5.

Sunt communes vtero & mammis venæ: per reuulſionem ergo retrahitur ſanguis ſurſum, affixa ſub mammis ingenti cucurbitula. Sed non eſt fidendum vni remedio, tentanda quoq; ſunt & alia, repellentia, aſtringentia, emplaſtica, &c.

XXIIII.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ vtero gerunt, iis vteri os coarctatum est. 1. 5.

Post conceptionem tam arctè clauditur vteri os, vt ne aciculæ quidem pateat, ne calor natiuus fœtum ipsum fouens expiret, aut ne frigus offendens subintret. Adueniente tamen in coitu nouo semine, aperitur interdum, vnde superfœtatio: quæ, licet admodum rarò fiat, fieri tamen aliquando potest.

XXV.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἔωσι, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri vtero gerenti si lac è mammis plurimum effluat, imbecillum esse fœtum significat: si verò solidæ mammæ fuerint, saniorem esse fœtum indicant. 2. 5.

Si multus sanguis fertur ad mammas per venas communes vtero & mammis, paucus ad vterum feretur: Vnde cognoscetur imbecillitas fœtus, qui parum sanguinis absumat. Præterea est mala causa, quia omnis immodica vacuatio

tio noxia est vtero gerenti. Liquet autem quòd mulieris grauidæ mammas neq; tenues oportet apparere, sicut in muliere non grauida, (hoc enim signum inopiam sanguinis ostendit, & hac ratione fœtus in ipsis corrumpitur) neque adeo plenas vt lac effluat, sed tantum intumescere, vt solidæ tangentibus videantur. Media enim hæc consistentia inter renitentes, propter nimiam repletionem, & molles ac laxas, propter defectum sanguinis, est laudabilis: mediocriter enim impletæ ipsi fœtui satis esse alimenti demonstrant, reliquum verò sanguinis, quo non eget, ad mammas deferri, vt illic in lac mutatum præsto sit infanti, vbi primùm in lucem editus fuerit, vt inde alatur.

XXVI.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται), ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ abortum facturæ sunt, iis mammæ extenuantur: Si verò contrà duræ fiant, dolor erit vel in mammis, vel coxis, vel oculis, vel genibus, & non abortient. 53. 5.

Mammæ tenues omnino præcedunt fœtus

corruptionem. Extenuantur autem vel penuria sanguinis, vel eius transmißione ad vterum dolentem à causa aliqua aborsus. Natura siquidem ad afflictam vteri partem transmittit sanguinem, quo destitutas mammas contingit arescere ac extenuari. Si verò extenuatæ, rursus duræ fiant propter materiam supervacuam quæ illuc ab vtero defertur, dolor mammas infestabit, aut coxas, aut oculos, aut genua, si in has partes natura reposuerit inutilem materiam, & non abortient, vtero scilicet ea materia liberato.

XXVII.

Ὀκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμεμύκειν.

Quibus os vteri durum est, iis coarctari id ipsum necesse est. 54. 5.

Os vteri coarctari commune est signum & tumoris alicuius in eo existentis, & conceptionis in muliere, id quod oportet ex duritie distinguere: Nam grauidis molle est, & secùdùm naturam: in quibus autem est tumor præter naturam siue phlegmonæ similis siue scirrho, durum.

XXVIII.

Ὀκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται

ἐκύονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæcunq; mulieres grauidæ à febribus capiuntur, & vehementer fine causa manifesta extenuantur, difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortientes periclitantur. 55. 5.

Mulier grauida febre aliqua laborans ex vitiosis humoribus antequàm conciperet aceruatis orta, si plus quàm ratio postulat extenuetur affligatúrve diutius, non audentibus medicis aliquod auxilium grauidæ exhibere, neq; exactam victus rationem imperare, ne fœtui necessarium alimentum auferatur, non est mirum si periclitetur ipsa, aut difficulter pariat, aut etiam abortiat: fœtus enim cùm aliquando nequit obsistere malo, ex febre & vitio humorū corrumpitur: nonnūquàm verò perdurat quidem vsq; ad tempus partus, sed cùm & ipse valetudinarius sit (vt qui longo tempore laborauerit) & matrem habeat imbecillem, non sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum vigore est opus, & grauidæ mulieris & infantis.

XXIX.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

In fluxu muliebri si cõuulsio & animi defectus aduenerit, malum. 56. 5.

Animi defectio commune quidem est omniũ immodicæ euacuationis symptoma, conuulsio verò, etsi non cõmunis existat, ad plurimas tamen consequitur euacuationes, & præcipuè si pars quæ patitur neruosa fuerit. Porrò vtrũq; à purgatione muliebri malum est, nam animi defectio summam virium imbecillitatem ostendit: Conuulsio verò ex siccitate aut inanitione magna ex parte lethalis est.

XXX.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινασμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

Mulieri vtero gerenti si tenesmus superuenerit, facit abortum. 27. 7.

Tenesmus nomen accepit ab ea passione ob quam cùm cacare vehementer appetant, continuè exurgunt. Ob talem igitur molestiam totum aliud corpus laborat, & præcipuè matrix, quæ cognata est recto intestino in hoc affectu maximè dolenti. Nihil autem mirum si propter vehementes atq; frequentes exurrectiones, cõceptus abortitur, quando & ex aliis omnibus fortibus motibus atq; doloribus, mulieres grauidæ solent abortire.

XXXI.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Menstruis largius fluentibus morbi eueniunt, non fluentibus autem ex vtero morbi contingunt. 57. 5.

Conuenit quidem inter medicos, ex immodico fluxu sanguinis menstrui generari subinde morbos, vt refrigerato totius corporis habitu, cachexian, hydropen, fœdum colorem, tumorem pedum, ac virium omnium imbecillitatem. Verum Hippocrates hoc loco dicit etiam fieri morbos ex eiusdem fluxus menstrui retentione: menses enim supprimi contingit, vel quid venæ, ferentes ad vterum menstruam purgationem, comprimuntur, vel obstruuntur propter crassitiem sanguinis & lentorem, vel ob robur vasorum vteri, adeo vt quod influit non admittant. Quodcunque autem horum fuerit, necesse est processu temporis ipsum vterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut scyrrho, aut cancro. Quibus denuò totum corpus compatitur, vt vel decoloratio, vel artuum grauitas, vel febres errabundæ, vel alius aliquis subsequatur affectus, pro natura excrementorum in corpore aceruatorum.

XXXII.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω. κἢν μὲν προσέρπεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipit, scire autem vis an conceptura sit, pannis circumtectam infernè suffias, & si odor videatur per corpus ire ad nares & os, scito, quòd ipsa non ex seipsa sterilis est. 59. 5.

Suffitus aromatum collo vteri per infundibulum immissus si non permeet ad nares, scito corpus vteri frigidum esse nimis, & densum, ac ideo ad concipiendum ineptum.

XXXIII.

Ην γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες προσδέωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si mulieri vtero gerenti purgationes procedant, impossibile est fœtum esse sanum. 60. 5.

Fœtus nec alimentum trahit, nec probè nutritur, si copiosè fluant purgationes singulis mensibus: Siquidem ex menstruo sanguine fœtus alitur.

XXXIIII.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si purgationes mulieri cessent, neque febre neque rigore superueniente, & fastidia cibi incidant, iudica ipsam in vtero habere. 61. 5.

Supprimuntur grauidis menses à natura, vt sint alimentum fœtui. Suppressi ergo sine causa manifesta significant imprægnationem, quod plurimæ mulieres ipsa experientia duce didicerunt: Cùm enim fastidium cibi patiuntur, menstruis suppressis, tunc se concepisse coniiciunt. Fit autem fastidium cibi eadem qua pica ratione, læso ore ventriculi in grauidis. Contingit & nonnullis aliquid tale propter humores vitiosos totum corpus occupantes, verùm hoc cum horrore & febre patiuntur, atq; his signis distinguuntur morbosæ à grauidis.

XXXV.

Ῥῖγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν. ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό

τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἔτι δὲ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Refrigerationes incipiunt mulieribus quidem à lumbis magis, & per dorsum ad caput percurrunt, sed & viris in parte posteriore potius quàm anteriore corporis, veluti cubitis & femoribus: Sed & cutis rara: indicio autem est pilus. 69. 5.

Partes posteriores non in fœminis tantùm, sed & in viris paratiores sunt recipere frigiditatem, quæ celerrimè facta per spinalem medullam, compaßione recurrit ad caput, principium neruorum. Partes autem anteriores non ita frigori sunt obnoxiæ, quoniam calidiorem habent temperaturam: Cuius rei argumentum sumit ex cutis raritate, huius verò ipsius rursus ex pilorum multitudine.

XXXVI.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier ambidextera non fit. 43. 7.

Homines qui ambabus manibus pro dextris vtuntur sæpius visi sunt, mulier verò nulla ad hunc vsq; diem, ob naturæ imbecillitatem. Satis enim habet si sola dextra modicè vtatur.

XXXVII.

XXXVII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, οὐ κυΐσκουσι. καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος. καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαεῖς· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Mulieres quæ frigidos & densos habent vteros, non concipiunt, quæ etiam præhumidos habent, haud concipiunt: (extinguitur enim in eis genitura): & quæ siccos & immodicè calidos habent, inopia enim alimẽti corrũpitur genitale semen. Quæ verò in vtrisque oppositionibus mediocriter temperatum habent vterum, hæ fœcundæ sunt. 62. 5.

Muliebris vterus rectè confertur cum terra, quæ nisi temperata in qualitatibus primis, fœcunda non est: Siquidem in ea quæ supra modum frigida est, semen refrigeratum extinguitur: in humida, quasi in palustri & cœnoso loco, superfluo humore delibutum summergitur, nec habet cui radicibus innixum hæreat: in sicca, sabulosa, argillacea, aut petrosa, semen alimenti defectu arescit: In ea verò quæ immodicè calida est, torretur. Quo fit vt vterũ benè

benè temperati in iisdem qualitatibus sint ad conceptionem idonei, malè autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: Si verò nimium, mulieres steriles fiunt. Omnium autem vteri intemperaturarum quas sequitur sterilitas, indicia sumentur à vapore & suffitu aromatum, de quo superius dictum est.

Quæ viri dispositio inepta ad generandum.

1.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων. ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρεῖ ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυριᾶται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Similiter autem & in maribus euenit: aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, vt semen transmitti non possit, aut ob densitatem humor non excernitur, aut propter frigiditatem non excalescit, vt eo in loco coaceruari possit, aut propter calorem hoc idem euenit. 63. 5.

Hic Aphorismus non censetur Hippocratis, quòd omni ferè ex parte sit falsus. poterat autem sic verius efferri: Similiter & in viris, vel caliditas, vel frigiditas, vel humiditas, vel siccitas immodica causa est sterilitatis. Nam ob excedentem calorem semen fit tosto simile: Ob frigiditatem non benè concoquitur, atq; ideo si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget vtero calido multùm: si verò immodica sit, sterile est: Ob siccitatem verò quòd vbi primùm excidit, extendi non potest, quod maximè sit necessarium si mulier debet concipere. Ob humiditatem rursus non concoquitur, ac ideo si modica sit intemperatura, vtero calidiori indiget & sicciori, si verò immodica, sterile est: Immodicæ ergo intemperaturæ sterilitatis sunt causæ, modicæ verò si sint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres: Si verò similibus, non concipient. Neq; enim fieri potest vt frigidum semen in vtero frigidiore sit fertile, neq; siccum in sicciore, & aliorum vtrunq; eodem modo: sed indiget semen quidem frigidius vtero tantò calidiore, quanto deficit ab optima temperatura: & humidius, ficciore: & in alijs eodem modo.

Ab Oribasio inseritur & hic Aphorismus.

Viri semen aquæ iniectum si supernatat,

natat, aquosum & nimis tenue est, nec ex eo concipit mulier.

Qui dubitat virine an mulieris culpa contingat sterilitas, mittat semẽ viri in aquã, & si supernatauerit, aquosum esse & tenue sciat, nec aptum excitandæ proli. Non enim concipit ex semine mulier, nisi fuerit mediocriter spissum & crassum. Arist. cap. 22. lib. 3. de historia animalium.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM PARS QVARTA,

In qua referuntur ij qui ætati conueniunt & habitui corporis. Tota ferè hæc pars ad Simeoticen attinet & Aetiologiam.

I.

Ὀτέον τι ἐς τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, ἐς ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

Dandum aliquid consuetudini, tempori, regioni, & ætati. 17. 1.

Non solum in sanis, verum etiam in ægrot

siue ratio victus instituenda, siue pharmaco medicandum, consuetudo imprimis attendenda est. Non enim temerè dictum est à veteribus, consuetudinem esse adquisititiam aut alteram naturam. Quare cùm aliquid innouare suadebit vsus, id nisi paulatim non est faciendum, & matura cum deliberatione: ne si mutatione subita consuetudinem euertamus, ipsi naturæ vim intulisse videamur. Similiter & temporis occasio, & regio, & ætas, & vires tam magnum habent in omni opere medico momentum, vt indicationes, quæ ab his rebus sumi debent, negligenti grauissimum impendeat offensionis periculum. His omnibus medicus à non medico differt, quæ nulli nisi excellentes artifices obseruare didicerunt.

II.

Εν τῇσι νέσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆ φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆ ἕξιος, καὶ τῆ ὤρης ἡ νῦσος ῇ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

In morbis minus periclitantur quorum naturæ, habitui, aut ætati, aut tempori, magis cognatus est morbus, quàm quibus nulli horum cognatus est. 34. 2.

Omnis morbus calidus, frigidus, humidus, siccus, ægri temperaturæ conueniẽs, aut ætati,

aut

aut habitui, aut tempori, ideo minus habet periculi quia cùm minus recedit à statu naturali, ad eum faciliorem regressum fieri permittit. Vt perniciosa mala sunt quæ sunt dissimilia, ob idq; maiori de causa prouenerunt, ita minus malum putandum est quod accummodatum naturæ facilè irrepserit: curatur enim facilius quod ex causa prodijt leuiore. Quibus efficitur vt duarum febrium ardentium magnitudine parium, ea quæ iuueni contigerit Aestate, sit multò minus periculosa, quòd ætati congruat & tempori: Quæ verò seni & Hyeme, calidissima frigidissimo, & per tempus frigidissimum acciderit, hæc vt sit maximè perniciosa necesse est, quòd scilicet excitari non potuerit nisi à maxima & vehementissima causa.

III.

Οἱ πρεσβύται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον. ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Senes magna ex parte minus quàm iuuenes ægrotant: diuturnis verò morbis correpti commoriuntur. 39. 2.

Senes quia diligentes sanitatis suæ custodes prudentius viuunt quàm iuuenes, qui sunt intemperantes, magna ex parte minus

ægro-

ægrotant. Sed id acceptum referre debent optimæ victus rationi, non dispositioni senili, quæ natura ita morbosa est vt Poëtæ Comico *sit senectus ipsa morbus,& permulti senectutem morbum naturalem, alij morbum insanabilem esse non immeritò dixerint. Quòd verò multi morbis diuturnis commoriantur, quales sunt raucedines & grauedines, aliáq; huiusmodi morbi frigidi, clarum est, siquidem & calor est paucus & facultas imbecillis, ita vt morbos frigidos concoquere non possit. In hos autem faciliùs incidunt senes, quoniam omnes congruentibus naturæ suæ morbis faciliùs corripiuntur: & minus in his periclitarentur per sententiam præcedentis Aphorismi: ac re vera minus periclitantur, quàm in calidioribus morbis. Sed cùm non possint illos concoquere propter caloris inopiam & virium imbecillitatem, diutius ægrotant.*

IIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui natura admodum obesi sunt, celerius moriuntur quàm qui graciles. 44. 2.

Est habitudo corporis à prima conformatione mediocris, duæ sunt extremæ, obesorum

& extenuatorum : Sed excessus ad crassitiem peior est eo qui est ad gracilitatem, nam graciles habent venas latiores, & in his plus sanguinis, ac ideo plus caloris & spiritus, & ita sunt viuaciores : hoc tamen habent incommodi, quòd adipis munimento destituti à causis exterioribus, vento, aqua, frigore, & similibus promptius offendũtur. Obesis autẽ quia paucus est sanguis & spiritus, citò ipsis vel paruam ob causam calor natiuus extinguitur.

V.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν, ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδές. ἐγγηρᾶσαι δὲ δύσχρηστον καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Magnitudo corporis iuuentæ quidem neq; indecẽs neq; illiberalis, senectæ verũ inutilis & deterior paruitate. § 4. 2.

Proceritas corporis vt sit in iuuentute pulchra, tamen in senectute est inutilis, vt quæ gibbositatis occasionem præbeat : nam isto velut onere pressi senes, incuruãtur ac gibbi fiũt.

VI.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν, ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναί, ὤτων ὑγρότητες.

Per ætates hæc accidunt, paruis quidem

dem & recens natis puerulis, oris vlcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates. 24. 3.

Qui morbi fiunt in ætatibus hic deinceps ordine recenset. Paruis, inquit, & nuper natis, oris vlcera contingunt ob instrumentorum mollitiem, quæ à sero lactis, abstergendi vim habente, offenduntur. Vomitus, ob lactis abundantiam. Tusses autem facilè propter cerebri humiditatem ad pulmonem asperamq; arteriam defluentem accidunt. Vigiliæ verò haudquaquam ipsis sunt assuetæ, vt qui maiori parte temporis dormiunt, nisi fortè ob ipsum morbum fieri infantibus vigilias opinetur, siquidem somni abundantia ipsis maximè secundum naturam inest. Pauores etiam per somnum infantibus adsunt, ob alimenti in ventriculo corruptionem, vnde nidor elatus terribilia somnia excitat. Accedit quòd nuper ex vtero prodeuntes puerulí aëris eos ambientis transmutationem reformidantes, ad quemuis occursum facilè perterrentur, præsertim à somno. Vmbilicis autem paulò antè præcisis, inflammationes contingunt. non alia ratione quàm alijs partibus abscissis. Aurium quoq; humiditates morbis annumerat, siquidem à natura aliena est expurgatio per aures, quæ

tamen querulis euenit ob corporis totius atq; adeo capitis superfluam humiditatem.

VII.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν, προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

His qui ad dentitionis tēpus accedūt, gingiuarum pruritus fiunt, febres, conuulsiones, alui profluuia, maximè cùm caninos edunt, & iis pueris qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. 25. 3.

Pueris cùm dentire incipiunt, gingiuæ cum dolore pruriunt, quòd dētes prodeant & tanquam stimuli perforatis gingiuis infigantur. febres accidunt propter dolores, vigilias, & inflammationes. Cōuulsiones autem cùm propter hæc, tum propter crudum alimentum & quia neruosæ partes nondū satis validæ sunt. Ad hæc omnia etiam ex necessitate ventris profluuia consequuntur, quoniam alimentum non benè coquitur neq; distribuitur: & maximè cùm caninos edunt dentes, qui quoniam tardius exeunt, maiorem ob id inferunt dolorem quòd gingiuæ factæ sint sicciores & duriores, alioqui minus læderent, quia cùm sint acutiores, minorem faciunt solutionem continui.

Quæ etiam ratione incisores exeunt facilius & minore cum dolore, licet sint latiores, propterea quòd cutis adhuc mollis est et obediẽs cùm erumpunt: Sed maximè *dolent gingiuæ subnascentibus molaribus. Pueris autem, præsertim qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, sæpius accidunt superiores morbi, & potissimum conuulsiones ob plenitudinem & superfluitatum abundantiam.*

VIII.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες, στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τὰ ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα,

Vbi ætate paulùm processerint, tonsillæ, vertebræ (quæ in occipitio est) ad interiora luxationes, asthmata, calculi, lübrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta. 26. 3.

Pueris paulò adultioribus fiunt tonsillæ: tonsillæ verò seu paristhmia sunt inflammationes partis quæ os & gulam interiacet: Vertebræ eius luxatio quæ ad occipitium est, paris anginã. Asthma, seu creber anhelitus, fit propter

pter angustiam asperæ arteriæ, oppletis respirationis instrumentis ab his quæ desuper fiunt fluxionibus. Causa efficiẽs calculi est caliditas, causa materialis est multa pituita cum viarũ angustia: in pueris vtraq; est causa, qui ob edacitatem non paucos crudos humores coacervant, ex quibus pars crassior vna cum vrinis ad vesicam perueniens, generandi lapidis fit materia, quæ retenta diu propter crassitiem, à caliditate tandem durescit in formatum lapidem. Lumbrici teretes longi sunt, lati verò cucurbitini vt semen cucurbitæ, quos tamen Galenus dicit longissimos hoc sensu, id est, longa serie & congerie sese complexos. Ascarides tenues ac breues similes vermibus. Omnium autem lumbricorum origo est ex cruda, crassa, pituitosaq; materia & putredini accommoda, qualis in pueris & voracibus colligitur maximè. Verrucæ & strumæ sunt soboles vitiosi sanguinis ad exteriora & cutem repentis, nam putres in corpore humores cùm foras pelluntur robusta existente potentia, verrucas excitant pensiles, aut myrmecias latentes, satyriasmos, strumas, scrophulas, & alia phymata à materia frigida & pituitosa.

IX.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαι.

Gran

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus, præcedentium ætatũ multi accidunt morbi, & febres magis diuturnæ, & sanguinis è naribus profluuia. 27. 3.

Pubescentes superioribus etiam morbis obnoxij propter similitudinem temperaturæ, sæpius incidunt in febres diuturnas, nam in hac ætate plus est materiæ vnde febres procreari possunt, & quia sanguis incipit superabundare in corpore duriusculo, ex quo per cutim paucum quiddam dißipatur, & minus quàm priore ætate in augmentum absumitur, profluuia sanguinis è naribus patiuntur.

X.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν, ὅσα δ᾽ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Plurimi verò morbi puerulis iudicantur, hi quidem in quadraginta diebus, illi verò in septem mensibus, aliqui in septẽ annis, nonnulli quum ad pubertatem accedunt. Quicunque autem puerulis per-

durarint, nec prope pubertatē desierint, aut fœminis quum menstrua eruperint, hi consenescere consueuerunt. 28. 3.

Plurimi morbi diuturni ijs qui in tribus ætatibus prædictis constituti sunt iudicantur & terminantur (perfecta enim iudicatio est quæ morbum soluerit.) nōnulli quidem in 40. diebus, quadragesimus enim dies primus est iudicatorius morborum diuturnorum, & vltimus acutorum ex decidentia. Nonnulli *in septem mensibus, vt asthmata, quartanæ febres: qui verò hunc transcendunt numerum, secundum septenarij quidem rationem habent iudicium, verùm non diebus tantùm enumeratis, sed mensibus primùm, deinde annis iudicantur, vt manifestum sit alios ad septimum annum, alios autem ad decimum etiam quartum annum peruenire, cuiusmodi est morbus comitialis, qui multis in pubertate iudicatur, quo tempore magnæ fiunt corporis mutationes, in fœminis maximè propter menstruorum eruptionem. Quare si qui morbi ne hac quidem ætate finiuntur, vsq; ad longum tempus perdurare consueuerunt.*

X I.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πλύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Iuueni

Iuuenibus autem ſanguinis ſputiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales & alij morbi, & præcipuè antè dicti, accidunt. 29. 3.

Ex alijs ætatibus de quibus meminit, licet conijcere de adoleſcẽtia, quæ in multis quidem communicat cum illis quæ ex vtraque ipſam circunſtant: quapropter eam hîc prætermiſit, iuuenes autem non ſecundum naturam ætatis patiuntur ſputum ſanguinis, ſed ob incontinentiam. Ad ſputum verò ſanguinis tabes conſequitur. Corripiuntur & febribus biliofis, quia flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate. Comitialis morbus non eſt huic ætati familiaris, quæ calida eſt, morbus autem frigidus humidus, niſi dicatur accidere ob victus errorem.

XII.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Qui hanc ætatem exceſſerint, his aſthmata, pleuritides, pulmonis inflãmationes, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, difficultates inteſtinorũ, leuitatesq́; eorundem, & hæmorrhoïdes accidũt. 30. 3.

Lethargi, hæmorrhoides, leuitates intestinorum à pituita, vt alij morbi frigidi & melancholici, proprij quidem sunt ætatis declinātis. Cæteri verò aut ab immoderata victus ratione proueniunt, aut magis à iuuentute differuntur ad ætatem declinantem: nam, vt dicitur à Tullio, intemperanter acta iuuentus effœtum corpus reddit senectuti.

XIII.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτησι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

Senibus accidunt spirandi difficultates, destillationes tussim afferentes, stillicidia vrinæ, difficultates vrinæ, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus vniuersi corporis, vigiliæ, ventris, oculorū, & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, & graues auditus. 31. 3.

Senibus spirandi difficultates accidunt propter humoris pituitosi in thoracem desluxum. Destillationes tussim afferentes, quoniam partes ad caput attinentes in ipsis facillimè refri- gerantur

gerantur: & cùm frigidam cerebri temperaturam habeant, ideo multæ colliguntur pituitosæ superfluitates, quæ renes & meatus vrinarios obstruentes aliquando difficultatem vrinæ, aliquando frigidam inducentes intemperiem, quam facultatis imbecillitas consequitur, stillicidium vrinæ generant. Articulorum *autem dolores fiunt, fluentibus ad hæc loca superfluitatibus: vertigines propter spiritum vaporosum qui in partibus cerebri inordinato cietur motu:* Apoplexiæ, *nullus est morbus adeò senili ætati familiaris, quoniam in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus, quæ ventriculos eius opplentes facilè morbum hunc inducunt.* Mali habitus, *nam alimentum non concoquitur, & quod distribuitur impurum est, vnde etiã pruritus à superfluitatibus quæ difficilem habent per cutem euacuationem.* Vigiliæ, *quia senectus plena curarum est, & senibus non planè morbosis siccum est natura corpus.* Humiditates *autem in ipsis oculorum & narium liquet fieri propter cerebri superfluitates, quibus ad aluum defluentibus ipsa etiam sæpius humectatur.* Hebetes *autẽ visus & auditus graues accidunt ob imbecillitatem potentiæ sensitiuæ.* Glaucedines *verò, propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis à concretione crystallini humoris in oculis.*

Qui

Qui temporibus & causis morborum ex diuersis aëris dispositionibus contingentium accommodantur. Ad Prognostica referuntur.

I.

Νοσήματα δὲ πάντα, ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

Morbi quidem omnis generis in omnibus temporibus fiunt, nonnulli tamen in quibusdam illorum magis & oriuntur & irritantur. 19. 3.

Licet omnibus temporibus omnes morbi fieri possint ob errata quæ in viuendi ratione contingunt, aut ob ambientis variam temperaturam, cuius attractione viuimus: Quibusdam tamen temporibus quosdam morbos fieri magis accidit, propter affinitatem quam cum illis temporibus habent. Non parum autem ad hoc confert etiam naturarum differentia, neque enim similiter ab eadem causa calidum corpus & frigidum, humidum & siccum offendi aptum est. Nam quamuis aër pestilens agat in omnes absque discrimine, non omnes tamen prehenduntur peste, quia agens non agit nisi in passum

sum dispositum. Aër quidem habet magnum momentum ad generationem morborum, sed concurrunt alia multa, vt victus ratio, natura, dispositio, consuetudo, &c.

II.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere quidem furores, melancholiæ, morbi comitiales, sanguinis profusiones, anginæ, grauedines, raucedines, lepræ, tusses, impetigines, vitiligines, pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula & articulorum dolores accidunt. 20. 3.

Tempora constantia dicuntur cùm suam propriam seruant temperaturam: hincq; annus constans, cùm tempora in quæ distributus est à sua propria temperatura non discedunt, & sunt quatuor: Ver humidum & calidum dicitur, aut potius temperatum & saluberrimum, ac morbis qui mortem afferant minimè obnoxium, in quo tamen morbi plurimi fiunt, non ob eius temperaturam, quæ bona est, sed eò quòd verno tẽpore corpora rara & laxa fiũt, humoresq; vitiosi, qui in profundo corporũ la-

tebant,

tebant veluti sopiti, excitantur, & ab intimis ad externa expelluntur, vnde furores, atræ biles, impetigines, vitiligines, pustulæ &c. Quos melius est apparere, quod est opus naturæ vincentis, quàm intus delitescere ad maiorem perniciem.

III.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τούτων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἱδρῶα.

Aestate autem aliqui ex iis, & febres continuæ & ardentes, & tertianæ plurimæ, & quartanæ, & vomitiones, & alui profluuia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudores accidunt. 21. 3.

IIII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumno verò plurimi æstiui morbi sunt & febres quartanæ atque erraticæ,

lienes magni, aquæ inter cutem, tabes, vrinæ stillicidia, leuitates & difficultates intestinorum, coxæ dolores, anginæ, asthmata, ilei, morbi comitiales, furores & melancholiæ. 22. 3.

V.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων καὶ πλευρέων καὶ ὀσφύες, καὶ κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme, pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucedines, tusses, dolores pectoris, laterum, lumborum, & capitis vertigines, & apoplexiæ. 23. 3.

Aestas autē, Autumnus & hyems, vt Ver, licet in multis communionem habeant, vnicuiq; tamen illorum temporum proprij morbi magis excitantur, qui nimirum sunt illis temperatura proximi.

VI.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

Mutationes temporum maximè pariunt

riũt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes aut frigoris aut æstus, & alia pro ratione, eodem modo. 1. 3.

In anni temporibus magnæ mutationes aëris, id est, multæ alterationes temperamentorum alia post aliam frigoris vel caloris, humiditatis vel siccitatis, ventorum vel horum defectus, causæ sunt effectrices morborum naturæ suæ familiarium, in ijs præsertim corporibus quæ sunt ad patiendum idonea. Aër dici potest res naturalis, vbi concurrit ad compositionem hominis: Non *naturalis, quia sinistrè adhibitus corpus humanum alteret atq; adeo sanitatem destruat. Præter naturam est aër, vbi à sua temperatura multùm immutatus, corpus nostrum lædit atque corrumpit.* Nam *quum aëre ne momento quidem carere possimus, fit vt is nos continenter afficiat, ac in suam qualitatem alteret, & si corruptus est, in similem trahat corruptionem, propriumq; in vitium transmutet.* His *de causis mutationes quædam sunt aëris naturales, quæ fiunt temporibus propriam seruantibus naturam, vt mutatio ad calidum & siccum in Aestate, ad frigidum & humidum in* Hyeme, *&c. Quædam sunt mutationes non naturales, quæ sunt aëris à natura sua non multùm recedentis: non naturales enim dicuntur quia possunt vtili*

vtiliter & inutiliter applicari corporibus nostris. Quædam sunt mutationes præter naturam, quæ ideo possunt alterare corpora nostra & corrumpere, quia magnæ sunt & repentinæ: de his hîc loquitur Hipp. *Sanitas enim, cùm sit mediocritas quædam, nisi idoneo temporum statu conseruari non potest,*

VII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τ̃ αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

Per tempora quando eodem die modò quidē æstus, modò frigus fit, autumnales morbos expectare oportet. 4. 3.

Rectè: neq; enim appellationes temporum causæ sunt morborum, sed temperaturæ. Cùm igitur ipsæ variāt, necesse est & morbos sīuariari. Quod etiam cognouit Ouidius:

Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur æstu. Aëre non certo, corpora languor habet. Autumnales morbi sunt inæquales, inconstantes, & mali indicij.

VIII.

Νότοι βαρύηκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοί, νωθροί, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν. ἢν δὲ βό-

ρέον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſtri auditum hebetant, caliginem obducunt, capitis grauitatem efficiunt, pigros reddunt & languidos, vbi ita præualuerit tẽpeſtas, huiuſcemodi in morbis patiuntur: Sin aquilonia fuerit conſtitutio, tuſſes, faucium aſperitates, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, laterum & pectoris dolores fiunt. Quando hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis expectare oportet. 5. 3.

Vix poteſt quicquàm de ventis abſolutè pronunciari, propterea quòd diuerſas vires accipiant à locis per quæ flant: ob id Auſtri ſunt lethales magis & minus pro natura locorum. Cùm continenter inſpiretur aër, neceſſe eſt vt tales reddantur ſpiritus, qualis eſt aër qui ſenſus omnes & actiones ſpiritus animalis, viſum, auditum, odoratum, guſtum, & deniq; motum tardas pigraſq; efficit, ſi craſſus, turbulentus, & caliginoſus eſt: Et cùm ſit aër medium quo videmus, audimus, olfacimus, non mirum ſi craſſus & turbulentus, craſſas imaginationes & falſas efferat ſenſibus. Aquilo verò ventus Auſtro contrarius, nempe frigi- dus

dus ſiccus, tuſſes inducit, & faucium aſperitates, quòd tum frigidus inſpiretur aër qui aſperam arteriam aliaq; inſtrumenta inſpirationi ſeruientia lædit, fauces deſiccat & exaſperat: & quia temporis huius conſtitutio tota vergit ad ſiccitatem, alui conſtringuntur, toto corpore exſiccato, tum præcipuè quia ad ſeipſum trahit humidiores partes alimẽti, tum etiam quoniam fæces in corpore diutius remanent nec excernuntur, eæ omnino exugũtur & areſcunt. Vrinæ etiam accidunt difficultates, veſica frigiditate Aquilonis *offenſa.* Eadem Aquilonis *frigiditas horrores efficit, laterum & pectoris dolores, quando hæc tempeſtas præualuerit, id eſt, cùm* Aquilo *vehementior & crebrior aliis ventis fuerit.*

IX.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quando Aeſtas fit Veri ſimilis, ſudores in febribus copioſos expectare oportet. 6. 3.

Aeſtas egreſſa temperaturam ſuam quæ eſt calida & ſicca, ſi naturam Veris induat, quæ eſt calida & humida, ob caliditatem quidem attrahit ad cutim: ob humiditatem verò non poteſt per modum vaporis reſoluere. Affa-

tim igitur dum tota humiditas in morborum iudicijs excernitur, sudores facit.

X.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Per ficcitates febres acutæ fiunt: quòd si amplius talis pergat esse annus, qualem fecerit constitutionem, tales plurimum morbos expectare oportet. 7. 3.

Ambientis humiditas pituitosos aceruat humores, & non paucas generat aquosas superfluitates: siccitas verò pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores: Et hanc ob causam febres numero quidem sunt pauciores quàm in temporibus pluuiosis, sed acutiores, vt temporibus morbi respondeant.

XI.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

In moderatis temporibus quum tempestiua fiunt tempestiuè, morbi stabiles & boni iudicij accidunt: in immoderatis autem

autem instabiles & mali iudicij. 8. 3.

In constantibus temporibus quæ ordine quodam suam seruant temperaturam, cùm tempestiuè fiunt omnia, vt cùm syderum ortus & occasus, pluuia, serenitas, & venti suo tempore fiunt, morbi constantes & faciles & boni iudicij accidunt, quorum causas facilè demoliantur vires minimè deiectæ. In inconstantibus autem quæ non seruant secundùm aliquid anni constantis ductum, instabiles morbi fiunt, inquieti, & mali iudicij: vel enim cum periculosis symptomatis indicantur, vel statim sunt perniciosi, vel omnino faciunt recidiuam.

XII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν. αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Constitutionum quæ quotidie fiunt, aquiloniæ quidem corpora cogunt, robustiora reddũt, facilè mobilia, benè colorata,

lorata, & rectius audientia. Aluos præterea exsiccant, oculos mordent: & si thoracis dolor aliquis præcedit, magis irritatur. Austrinæ verò corpora languida efficiunt & humectant, difficilem auditum, capitis grauitatem & vertiginem afferunt, oculis atq; corporibus difficilem motum præstant, & aluos humectant. 17. 3.

Constitutiones quotidianæ aquiloniæ quidem frigidæ siccæ corpora densant & firmant sua frigiditate: eadem mobilia reddunt, quòd superuacuas corporis humiditates exhauriant: Coloratiora, quòd actiones naturales & probam sanguinis in iecore elaborationem adiuuent: melius audientia faciunt, facultate animali tum benè valente. Cæterùm auditus nomine reliquos vult intelligi sensus qui omnes hac tempestate vigent: Aluos exsiccant vt totum corpus: Oculos mordent, non erodendo, sed diuellendo continuum. Pectoris dolores excitant, quia frigidum inimicum est pectori vt faucibus. Austrinæ verò constitutiones humidæ calidæ corpora dissoluũt & humectant, auditũ obtundunt & caput aggrauant, ipsum opplentes humiditate nimia, à qua & pauca caliditate vertigines fiunt: Oculis & corporibus difficilem motum præstant, nimirum humecta

mectato neruorum principio circa voluntarios motus, pigritiam apparere necesse est: Ab eadem humiditate aluos mouent & lubricant.

XIII.

Τῶν δὲ καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Ex anni constitutionibus (vt in vniuersum dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores & minus mortiferæ. 15. 3.

Sicca constitutio (quod semel dictum sit) salubrior est humida constitutione: nam morbi magna ex parte fiunt à putredine, cui contraria est siccitas, humida siquidem intemperies aëris excrementorum prouentum generat, qui prouentus est morborum soboles: Siccitas autem & exercitatio non colligunt multa excrementa, aut collecta absumunt.

XIIII.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι. ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι. φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Morbi per assiduos imbres magna

ex parte fiunt, febres longæ, alui deiectiones, putredines, comitiales morbi, apoplexiæ & anginæ. Per ſiccitates autem tabes, lippitudines, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum. 16. 3.

Febres quidem longas fieri ex multitudine humiditatu minimè mirum, ſiquidem ægroti ad morborum ſolutionem egent coctione, plures autem humiditates non niſi in longo tempore concoqui poſſunt. Neq; extra rationem eſt quòd alui profluuia in temporibus pluuioſis eueniant, quum humorum ſuperabundantia per aluum expurgetur, ſicuti etiam quòd eiſdem temporibus putredines fiant, quoniam perſpicuum eſt humida ſiccis magis eſſe obnoxia putredini. Morbi autem comitiales *ex pituita ortum habent: Et angina fit ſuperfluitatũ multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. In humida conſtitutione alij etiam morbi ab* Hippocrate *non commemorati naſci poſſunt. In ſicca verò conſtitutione, licet aura ſit ſalubrior, in ea tamen proprij erunt morbi naturam conſtitutionis ſequentes, morbi tabem afferentes, abſque tamen pulmonis exulceratione, quæ in ſicciore tempore potius curetur quàm irritetur.* Lippitudines *ſiccæ,*

articulo

articulorum dolores ij qui ex humorum acrimonia ad articulos decumbente, procreantur, cùm caliditas immodica accesserit. Vrinæ stillicidia fiunt propter acrimoniam vrinæ & facultatis retentricis imbecillitatem. Difficultas autem intestinorum non simpliciter ad siccitates consequitur, sed ad ingentes siccitates, & in naturis id pati idoneis.

XV.

Εν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν. ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Per Autumnum morbi acutissimi & exitiosissimi magna ex parte accidunt: Ver autem saluberrimum & minimè morbis exitiosis obnoxium. 9. 3.

Cùm tempora conuenientem seruant totam temperaturam, inter ipsa Ver est saluberrimum, vt quod optimam habeat temperaturam: Autumnus autem morbos acutissimos atq; exitiosissimos aliorum comparatione affert, propter eius inæqualitatem. Ob id à veteribus Philosophis *& medicis tanquàm morbifer, & à poëtis tanquàm pestifer iustis rationibus est damnatus: Prima, quòd traditum ab* Aestate *corpus languidum & iam effœtum is excipit, quod tantum abest vt iuuet, vt ei*

penitus aduersetur: Corpora enim nostra sanguine constant, sanguine facta sunt, sanguine nutriuntur, Autumnus verò sanguinem gigni tota sua natura prohibet. Secunda, quòd *vita nostra in calido & humido est, at ille frigidus est & siccus.* Tertia, quòd *excrementa per totam Aestatem liquata & fusa per corpus, & ad cutim vt vacuentur festinantia, Autumnus suo frigore intra corpus regerit, ibiq; continet, mille morborum genera paritura.* Quarta, quòd *suo calore per meridiem cutim corporis rarefacit & aperit, mox intra corpus tanquàm hostis frigidus irruit, & veluti odio quodam destinato, vesperi, tota nocte, manè, per ipsum grassatur, & quicquid habet frigoris & mali, id vniuersum in corpus intrudit, quo calorem nostrum natiuum (qui paucus ab Aestate superfuit, & idem imbecillus & languidus) sua qualitate mala extinguat.* Quinta, quòd *eundem calorem & nos miseros sua illa inaequalitate caloris, & frigoris, veluti charybdi & syrti quadam, perpetuò agitat.* Sexta, quòd *cruditatem in corpore nostro cumulat, qua nos & nostrum calorem obruit ob vsum crudorum, qualia sunt fructus omnes, omnia noua quae liberalis, si dijs placet, Autumnus nobis suppeditat.*

XVI.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus. 10. 3.

Autumnus siccitate quidem prodest vlceri ipsius pulmonis: sed multis aliis nominibus obest, tum quia frigidus: omne enim frigidum (quatenus tale est) vlceribus inimicum, tum, quia mordax, ex paruo vlcere magnum facit, tum quòd vlcera reddit insuppurabilia quæ suppurari conuenit. Præterea cùm calidus interdum sit, & Phthisis rarò sit absq; hectica, calorem & febrem intendit: & excrementa auget quæ in vlcus inuehit. Verùm Hippocrates *in* Epidemiis *cùm dicit ver etiam esse tabidis malum, intelligendum est* Veris *principium tantùm, quod fermè conuenit cum Autumno, eiusq; naturam habet, hoc est, inæquale existit, iam scilicet frigidum, iam calidum. Proindè cùm hic dicatur* Ver *saluberrimum & minimè exitiale, non simpliciter alibi dixit esse malum, sed cum quadam conditione, quando nimirum fici folia cornicis pedibus similia fuerint: quæ periphrasis est principii veris, qua etiam vsus est* Hesiodus *in lib. cui titulus,* ἔργα καὶ ἡμέραι.

XVII.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας

καὶ

καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Inter anni tempora si Hyems plus iusto sicca & frigida fuerit, Ver autem pluuium & austrinum, febres acutas fieri Aestate necesse est, & lippitudines & difficultates intestinorum, præsertim mulieribus & viris natura humidis. II. 3.

Cùm antea generatim dixerit mutationes temporum parere morbos, nunc particulatim idipsum in mutationibus, quæ per varia anni tempora fiunt, ostendit. Nam *si* Hyems *aquilonia fuerit,* Ver *autem australe & pluuiosum, necesse est* Aestate *sequenti febres acutas fieri, & lippitudines, & difficultates intestinorum. Tali siquidem vere existente colliguntur in corporibus humiditates, quæ per* Aestatem *calfactæ & corruptæ, febres acutas generant cum reliquis omnibus, tum præsertim pituitosis. Conuenit etiam difficultates intestinorum fieri, & oculorum lippitudines, ijs præcipuè qui ad huiusmodi affectus sunt paratiores, vel materia ad oculos decumbente, vel eadem ebulliente & à capite ad intestina transmissa, quæ tandem sua mordacitate corrodit intestina & exulcerat. Vide* Problema 8. *primæ sectionis apud* Aristotelem.

XVIII.

XVIII.

Ην δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἐπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ᾗσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν. αἱ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλῦντες.

Si verò Hyems austrina & admodum pluuia fuerit, Ver autem ficcum & aquilonium, mulieres quibus partus Vere imminent ex quacunq; occasione abortiũt: Quæ verò pepererint, imbecilles & morbosos infantes edent, ita vt aut statim pereant, aut inualidi & morbosi viuant. Cæteris verò difficultates intestinorum & lippitudines oculorum accidunt siccæ: Senioribus autem destillationes breui interimentes. 12. 3.

Hyeme verò humida existente & calida, Vere autem frigido ac sicco, mulieres quibus partus incidit in Ver ex quacunq; abortiunt occasione: Corpora siquidem humida ac mollia & rara reddita per Hyemem tepidam, ad intimas sui partes frigiditatem aëris admittunt: itaq; quicunq; infantes longo tempore assue-

uerunt

uerunt aëris tepori, à frigore facilè offenduntur, alij quidem in ipso iam vtero mortui, alij verò in ipso partu morituri. Qui verò ex ijs viui in lucem eduntur, non ferentes subitam ad contrarium mutationem, vel breui pòst tempore moriuntur, vel imbecilles & morbosi vix in vita perdurant. Cæterùm alijs seu pituitosis ac mulieribus difficultates intestinorum ait accidere ex pituita à capite ad ventrem defluente, quæ si salsa est & veluti biliosa, transeundo affliget, intestinis hærens, ac semper aliquid deterens propter qualitatem faciet intestinorum difficultatem. Lippitudines autem siccas (sic vocat eas, quæ sunt absq; fluxu) par est in sicca constitutione calidis & siccis naturis accidere. Caput enim *prius repletum est & in humida & calida constitutione, frigus autem superueniens veluti manus quædam capiens ac premens quandam vti spongiam, cerebrum, exprimit illam quæ in ipso continetur humiditatem: hæc verò non effluit extrà, propter ambientis frigiditatē densantis superficiem exteriorem. Senes autem à destillationibus correpti in tali constitutione, repentè ob venarum colliquationem & neruorum dissolutionem intereunt. Huc pertinet* Problema 9. *prima sectionis* Aristot.

X I X.

Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένη-

ται

ται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Si Aeſtas ſicca & aquilonia fuerit, Autumnus verò pluuius admodum & auſtrinus, dolores capitis Hyeme fiunt, & tuſſes, raucitates atque grauedines: nonnullis etiam tabes accidit. 13. 3.

Sed ſi Aeſtas ſicca fuerit & aquilonia, Autumnus autem humidus & Auſtrinus, neceſſe erit ijs qui naturam habent humidiorem, ſupra modum repleto capite, hos morbos Hyeme aduenire, Hyeme videlicet ſuſcipiente capita auſtrinis pluuijs repleta. Si ergo humor in capite conſtiterit, grauitatem committit: ſed ſi ob nimiam ſui copiam concreſcere non potuit, in partes inferiores defluit: atq; ita tuſſim & raucedines ſi in aſperam arteriã: ſi in nares, grauedines: & tabem ſi in pulmones, contrahit. 10. *Problemate prima ſectionis apud Ariſtotelem.*

XX.

Ην δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες τε καὶ μακροὶ, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Si verò Autumnus aquilonius & ſic-

cus

cus fuerit, iis qui natura humidi ſunt, & mulieribus confert: reliquis verò lippitudines ſiccæ accidũt, & acutæ febres & longæ: Nonnullis verò & melancholiæ. 14. 3.

Autumnus ſiccus & aquilonius confert ijs qui ſunt humido præditi temperamento, exſiccantur enim ab hac conſtitutione, & exſiccati perueniunt ad Hyemem, aut minus humidi: Bilioſis verò talis Autumnus eſt inimiciſſimus, quia nimis exſiccantur: bilis enim pars humidiſſima atq; aquoſiſſima abſumitur, craſsiſſima verò & acutiſſima relinquitur, vnde hi & alij morbi contingunt.

XXI.

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας δὲ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morborum alij ad alia tempora magis aut minus procliues ſunt, eodem modo & ætates ad tempora, loca, victus rationes, magis aut minus aptæ ſunt. 3. 3.

Morbi, vt quædam ætates, ad contraria quidem benè, ad ſimilia verò malè ſe habent: præterquàm ſi ætas temperata victui & regioni & aëri temperato comparetur, hoc enim

solùm modo similes à similibus benè afficiuntur. Quæ verò plus à commoderatione recesserunt ætates, ijs secundùm temperaturam contraria loca, & tempora, & victus genera conferunt. Porrò morbi omnes cùm à temperie & modo recedant, generatio quidem à similibus locis, temporibus, viuendi rationibus fit, solutio verò à contrarijs. Nam morbi calidi in locis calidis magis generantur, & minus sunt periculosi, sed magis soluuntur in frigidis, atq; in alijs proportionaliter. Idem est iudicium de ætatibus & naturis quæ à proba temperie declinauerunt.

XXII.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Naturarum hæ quidem Aestate, illæ verò Hyeme benè aut malè afficiuntur. 2. 3.

Naturæ nomine intelligi hîc debet temperatura quatuor qualitatum, calidi, frigidi, humidi, sicci. Temperatura verò multis modis dicitur: nam vndequaq; optima & exactissima censetur vnica & simplex, quæ reliquarum est index & regula. Siquidem in omnium rerum genere, quod optimum & perfectissimum est, id vnicum est, vitiosa verò pluri

plurima. Quare cùm vna temperatura sit optima, octo sunt ab optima illa deficientes magis & minus pro varietate recessus à mediocritate: quatuor quidem simplices secundum qualitatem excedentem, quatuor verò compositæ secundum duas: quarum tamen vnaquaq; (modò ne per eam actiones consuetæ impediantur) intra terminos sanitatis contenta, corrigenda est contrariis, vt siccior humectantibus, sumendis, admouendis, educendis, faciendis, & aliæ similiter non secus quàm quæ morbosa est intemperies, nisi quòd hæc morbosa valentiora requirit contraria, ob id quòd ab æqualitate magis recessit. Quapropter naturæ frigidæ & humidæ benè afficiuntur Aestate *suam seruante naturam, quòd earum immoderatio* Aestatis *caliditate & siccitate temperetur:* Contrà, *malè tum afficiuntur calidæ & siccæ naturæ, quando propter similitudinem* Aestatis *auctæ in immoderantiam quandam incidunt.* Hyeme *benè afficiuntur calidæ & siccæ naturæ, quòd per vtranq; oppositionem,* Hyemis *emendetur excessus, & ad symmetriam fiat reditus: malè verò afficiuntur frigidæ humidæ, quòd à simili* Hyemis *temperatura earundem excessus augeatur.* Aestatis *&* Hyemis *tantum meminit, propterea quòd duæ partes anni sunt hæ maximè insignes, & sub his reliquas cõplectitur.*

XXIII.

XXIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι. τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι. καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Per tempora anni, Vere quidem, & principio Aestatis, pueri & qui eos ætate mox sequuntur, optimè degunt, maximeq; valent: Aestate autem & Autumno aliquantisper senes: per reliquum autem Autumnum & Hyemē, qui mediam ætatem habent. 18. 3.

Naturis, ætatibus, & regionibus benè temperatis, optimum tempus quod optimam habet temperiem, cùm non egeat habitus sui permutatione, sed cōseruatione: Rerum enim vnaquæq; à similibus quidem cōseruatur, à contrarijs autem transmutatur. Quare pueri & adolescentes Vere & Aestatis principio optimè degunt. Senibus verò vtilissima est Aestas, à qua frigiditas eorum contemperatur.: Sicuti ijs qui in ætatis vigore cōsistunt, Hyems maximè confert, hæc enim cōtraria est biliosæ eorum intemperaturæ. Itaq; naturarum biliosiores quidem Hyeme optimè degunt. Pituitosiores autem Aestate: benè autem temperatæ, Vere.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM PARS QVINTA,

In qua exponuntur ij qui febribus conueniunt, item quibusdam morbis criticis & acutis, qui commodè cum febribus annumerari queunt. Tota ferè hæc pars ad eam in medicina attinet, quæ futura prædicere solet.

I.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες, οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

Acutorum morborum non omnino tutæ sunt prædictiones neque salutis neq; mortis. 19. 2.

Acuti morbi quos magna ex parte comitantur febres continuæ, preterquàm quòd celerrimè iudicantur, statim etiam magnitudinem habent: fiunt vel ex humoribus calidis nullum certum obsidentibus locum, vel in loco certo patiente fiunt, vt pleuritis, peripneumonia, synanche. Morbi verò longi à crassis,

lentis

lentis, & frigidis humoribus facti, in patientibus partibus impacti sunt atq; fixi, qui quia causam habent non adeò mobilem, prædictiones in his sunt tutiores: In acutis verò non omnibus certæ sunt, verùm aliquando falli præcognitionem fatetur Hippocrates, *ob subitas quæ in his contingunt mutationes. Et quia humor noxius sæpe ex vno loco transfertur ad alterum, de parte ignobili ad principem, & de principe ad aliam fertur: hac est causa propter quam multi reualescunt, quos morituros medicus prædixit: & multi moriantur quos minimè morituros existimauit: huius autem rei causa est humor noxius sic errabundus, vnde prognostici falsitas contingit. Quo fit vt in his non temerè sit de morbi exitu pronuntiandum.*

II.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ relinquuntur in morbis à iudicatione recidiuas facere consueuerunt. 12. 2.

Humorum prauorum reliquiæ, post crisim imperfectam, in putredinem conuertuntur, ac febres accendunt, aut alios morbos excitant, nisi in tempore vacuentur à medico. Qui relinquitur inter alios sophista, hæreticus

lus homo, aliis morbum afflat, & scabiem affricat sanis contagiosus : ita morborum reliquiæ putredine inualescente recidiuas facere consueuerunt.

III.

Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quibus iudicatio instat, iis nox quæ accessionem præcedit difficilis est, quæ verò subsequitur magna ex parte facilior existit. 13. 2.

Crisis est subita in morbis ad melius vel ad deterius mutatio : fit autem natura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Quo fit vt in tali turbatione grauiter se habeant ægri : grauitas autem hæc nocte præcedente accessionem, clarius percipitur, quòd ea somnum interrumpi contingat, nocte verò sequente crisim perfectam, lenius habent, natura scilicet à superuacuis & molestis humoribus exonerata.

IIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur. 23. 2.

Acuti

Acuti morbi simpliciter quia magni sunt, & ad suum vigorem celeriter properant, magnas & subitò faciunt permutationes: in quibus si ad melius vel ad sanitatem mutatio repente fiat, superante natura perniciem imminentem ab eo qui morbum committebat humore, bona iudicatio dicitur ab Hippocrate: *si verò ad deterius vel ad mortem fiat, natura vi prostrata, mala. Terminum autem istius iudicationis definit secundam septimanam, ita vt non vltra decimum quartum diem prorogetur, licet illum diem anticipare possit. Sunt alij quidem, sed non simpliciter acuti, quos interpretes nonnulli ex decidentia vocant.* Hippocrates *in prognost. hos dicit acutos qui in quadraginta diebus indicantur.*

V.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη, αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ ἑνδεκάτης.

Quartus dies septenorum est index, octauus alterius septimanæ principium existit: est verò & vndecimus contemplabilis, ipse enim quartanus est alterius septimanæ: contemplabilis rursus decimus septimus, quippe quartus est à quar

to decimo, septimus verò ab vndecimo. 24. 2.

Indices & contemplabiles dies nominat, quòd sequentes dies decretorios quales futuri sint qualésve habebunt mutationes aut crises indicent. In diebus autem quoniam septenario circuitui magna vis inest in iudicãdo, quartanario verò in demonstrando, fit vt quartus dies septimi, vndecimus decimi quarti, decimus septimus vigesimi, vigesimus quartus vigesimiseptimi, & sic deinceps à quartanario ad septenarium procedendo, sit index. Caterùm alij inter indicatorios & indices, dies intercidentes dicuntur, in quos non nisi errati quibusdam interuenientibus crises transferuntur. Quippè in ijs non natura motu ac impulsu, sed morbi magis malitia, aut extraneo aliquo impellente iudicationes fiunt: hinc est quòd à nonnullis prouocatorij nominentur, quòd nimirum in ijs natura non sua sponte, sed prouocata pugnam contra noxios humores adoriatur.

VI.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aestiuæ quartanę magna ex parte brẽues

nes sunt, Autumnales verò longæ, præsertim quæ Hyemem attingunt. 25. 2.

Non solùm quartanæ breues Aestate fiunt, sed & ægritudines aliæ, propterea quòd humores vitiosi ambientis calore per vniuersum corpus fusi, promptè discutiantur meatibus totius corporis patefactis. Quibus igitur vires validæ sunt, noxijs humoribus euacuatis, ij citò reualescunt à morbo: quibus verò sunt imbecilles vires, vnà cum euacuatione humorum ipsæ dissoluũtur ac ægri intereunt. Quare non sine ratione morbi Aestate longi nõ sunt. Sicuti verò Aestate discuti humores & vires dissolui contingit, hoc est, ægros sanitati restitui aut citò interire: ita Hyeme contraria eueniunt, vt & humores intus remaneant meatibus corporis frigore occlusis, & vires seruentur robustæ. Neq; igitur morbi soluuntur manentibus ijs qui eos efficiunt humoribus, neq; ægri moriuntur viribus interim sufficientibus.

VII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθενείην.

Corpus eorum qui non omnino leuiter febricitant, perstare & nihil comminui, aut magis quàm ratio expostulet

extenuari, malum. Alterum enim diuturnitatem morbi, alterum imbecillitatem significat. 28. 2.

Febricitantium non omnino leuiter, id est, grauiusculè & velut media quadam febre inter mitem admodum ac vehementem, corpus permanere & nihil minui neque collabi, vel plusquàm magnitudo morbi postulat contabescere, malum. Nam quòd tale permaneat, *id ex densitate cutis accidit & crassitie humorum, & propterea longitudo morbi significatur: quòd autem contabescat nimis, id contingit ob humorum tenuitatem, aliquando & cutis raritatem, aliquando verò & ob solam virium imbecillitatem, quæ magna ex parte cutis & humoris tenuitatem consequitur: tum enim celerrimè corpora emaciantur & euacuantur per eam quæ difflatio insensibilis nominatur.*

VIII.

Ὁκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐῖγεα γίνεται, δύσκριτα.

Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, ij difficile iudicium afferunt. 29. 4.

Quicunq; ad febres & præcipuè ardentes, rigores superueniunt, iudicium habere solent bonum atq; perfectum vbi in die indicatorio

fiunt,

fiunt, & cum signis coctionis: non bonum autem neq; perfectum, quando vel diei vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quapropter cùm indicationes in dies intercidentes translatæ suspectæ esse debeant, quòd non naturæ motu, sed morbi malitia fiant, certè diei sexti indicatio suspecta sit oportet, in quo nullus iudicatur morbus, nisi cum difficilibus symptomatis & maximo periculo.

IX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus accesſiones fiunt, ſi febris quacunque hora dimiſerit, poſtero die eadem inuaſerit, iis difficulter ſoluitur. 30. 4.

Febrium interpellantium accessiones, quacunq; hora obseruata, febris dimiserit, si eadem cras hora & postero die, ac deinceps occupauerit, iudicium habent difficile ob causam quæ accessionem facit fixam, firmatam, & stabilitam: nam quæ firmata sunt ægrè soluuntur, & in longum tempus durant.

X.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

In febribus in quibus lassitudinis sensus est, in articulis & circa maxillas potissimùm abscessus fiunt. 31. 4.

Qui quomodocunque in febribus lassitudinem habent, ijs ad articulos & circa maxillas præcipuè fiunt abscessus. Hoc verò contingit propter eam quæ est in febribus caliditatem, sublata plenitudine ad caput, & postea eam suscipientibus articulis, & illis qui circa maxillas adenes existunt: sicuti qui circa inguina & alas sunt, quando ad illas partes multitudo peruenerit.

X I.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitantibus si euenerint tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & decimo quarto, & decimoseptimo, & vigesimo primo, & vigesimo septimo, & trigesimo primo, & trigesimo quarto, boni sunt: ij enim sudores iudicant morbos. Qui autem secus euc

eueniunt, laborem significant longitudinemq; morbi, & recidiuam. 36. 4.

Sudores saluberrimi censentur in omnibus acutis morbis, si diebus iudicatorijs oriantur febremq; finiant: contrà, inutiles, qui id efficere non possunt, quiq; diebus accidunt non iudicatorijs.

XII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι.

Sudores frigidi cum acuta febre facti, mortem significant: cum mitiore autem longitudinem morbi. 47. 4.

Frigidi sudores sic è corpore manantes cum acuta febre facti, mortem significant: quippè tantam humorum frigidorum in corpore copiam esse monstrant, vt neq; à natiuo calore neq; à febrili possint calfieri, vnde naturæ (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) extrema imbecillitas, vel eiusdem extinctio, atq; adeo mors in propinquo esse intelligitur. Sudor verò frigidus si fiat, remissis existentibus febribus, contingit saluari hominem, concocta in tempore multitudine humorum atq; euicta à natura.

XIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Qua parte corporis ſudor eſt, ibi morbum eſſe oſtendit. 38. 4.

Sudores à natura ipſa propellente facti, non à cauſa externa, membrorum patientium humiditatem euacuant.

XIIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et qua in parte calor aut frigus eſt, ibi morbus eſt. 39. 4.

Si in parte aliqua aut etiam in toto corpore caliditas inſignis fuerit, aut frigiditas ſponte prodiens & perſeuerans, hic neceſſarium eſt eſſe morbum: hoc enim recedit à temperie naturali, quæ ſanitas eſt: ſanitas autem commoderatio calidi, frigidi, humidi, ſicci.

XV.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

Et vbi in toto corpore mutationes fiunt,

fiunt,& modò corpus frigeſcit,modò caleſcit, aut color alius ab alio fit, morbi longitudinem ſignificant. 40. 4.

Mutationes qualitatum atq; colorum, humores morbum efficientes oſtendunt, qui cùm diuerſi ſunt, ad eos concoquendos natura ipſa longo indiget tempore. Pro dominante verò humore diuerſi fiunt & apparent in cute colores: cæterùm omnia varia ſunt periculoſa in alimentis, in deiectionibus, vrinis, ſputis, &c.

XVI.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus frigidus vel calidus aſſiduè fluens, frigidus quidem longiorem, calidus autem breuiorem morbum ſignificat. 41. 4.

Sudor frigidus craſſam & multam materiam oſtendit, quæ non facilè diſcuti aut à calore vinci queat, ideoq; longitudinem etiam morbi ſignificat: calidus verò materiam tenuem & quam promptè concoquere ac diſcutere natura poſſit, ac ideo breuiorem morbum portendit: hîc autem agit de ſudore qui erumpit, non in die indicatorio, ſed in toto morbi tempore.

XVII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι. ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Quæcunque febres non intermittentes tertio die validiores redduntur, periculosæ existunt: quoquomodo autem intermiserint, periculum abesse significant. 43. 4.

Continuæ febres quæ ad infebricitationem non desinunt, si tertio quoq; die exacerbentur, vt semitertianæ, periculosiores sunt intermittentibus: quocunq; enim modo intermiserint, periculum abesse significatur, hoc est, siue vehemens, siue longa fuerit accessio, eo enim tempore quo vacant febre, virtus se recolligere potest.

XVIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quos diuturnæ febres exercent, iis vel tubercula vel dolores in articulis fiunt. 44. 4.

Propter multitudinem vel crassitiem vel frigiditatem humorum efficientium febres, plerunq;

runq; morbi in longum extenduntur, cùm longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur est ob hæc & absceſſus fieri, & ad articulos ſuperfluitatem decumbere. Non autem ſemper hoc fit, ſicuti neq; quicquam aliud huiuſmodi, ſed magna ex parte videlicet contingere videtur.

XIX.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula vel dolores in articulis fiunt poſt diuturnas febres, ij pluribus cibis vtuntur. 45. 4.

Conualeſcentibus repletis rationabile eſt hæc aduenire ſymptomata: nam cùm poſt febres longas cibos ingerant ſupra mediocritatem aut virium menſuram, fieri non poteſt vt rectè concoquant. Igitur vt multa excrementa coaceruent neceſſe eſt, quæ ſi ad cutem protruduntur, tubercula, ſin ad articulos, dolores excitant.

XX.

Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον.

Si rigor incidat febre non intermittente, ægro iam debili, lethale eſt. 46. 4.

r Frigus,

Frigus, minima: horror, maior: rigor est totius corporis concussatio maxima, quæ si sit irrita, & quam nulla sequatur euacuatio quæ faciat intermissionem ægro iam debili, in hoc vltimo naturæ conatu lethale signum est, indicans summam imbecillitatem naturæ, quæ solita in rigoribus noxios humores euacuare, nunc id efficere non possit, quòd victa ceciderit & extinctioni proxima sit.

XXI.

Αἱ ἀποχωρήσιες αἱ ἐν πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί.

In febribus non intermittentibus excretiones liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ. 47. 4.

Vt bonæ excretiones bonarum, sic malæ malarum dispositionum sunt indicia. Liuidæ quidem mortificationem significant, cruentæ vasorum apertionem, fœtidæ putrefactionem insignem, biliosæ redundantiã bilis in febribus cõtinuis. Indicia verò laudabilium excretionũ maxima sunt & coctio & bona tolerantia.

XXII.

Εν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ἢ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In

In febribus non intermittentibus si partes exteriores sint frigidæ, & interiores vrantur & sitim habeant, lethale est. 48. 4.

Quando aliqua fortis inflammatio in parte corporis profundiori, vel erysipelas euenerit, totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atq; ideo vruntur profunda, sed cutis refrigeratur, vt fit in principijs accessionum, quod signum est exitiale.

XXIII.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ,τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

Si in febre non intermittente, labrum aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur, si non videat nec audiat imbecillo iam existente corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo est. 49. 4.

Partium fiunt peruersiones tensis atq; ad sua principia contractis ijs neruis qui ad eas pertingunt. Quod cũ acciderit febre existente continua, & ægro debili, non absque ratione mortem esse vicinam est existimandum: multò autem magis quando non audiat aliquis

vel non videat, propter virtutis animalis imbecillitatem.

XXIIII.

Οκὼ ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente difficultas ſpirandi & delirium accidit, lethale eſt. 50. 4.

Fit interdum ex eadem cauſa vtrunq; horum, & difficultas ſpirandi & delirium, patiente videlicet cerebro, & tunc apparet ſpiritus magnus & rarus. Contingit etiam ſpirandi difficultas ob aliquam earum partium quæ reſpirationi obſeruiunt, paſſionem. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis paſſiones ſpirandi faciunt difficultatem. Hæc verò omnia periculoſa ſunt, præſertim febre continua adiuncta: Nam ſemper cum tali fieri conſueuerunt, quæ & ipſa per ſe ſatis eſt efficax ſola vt vires deijciat atq; proſternat.

XXV.

Εν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus, abſceſſus qui in primis iudicationibus non ſoluunt morbum, eiuſdem

dem longitudinem significant. 51. 4.

Liquet hoc ipso sermone, quòd quæ ad primas indicationes, non soluuntur, ægritudines, vel quia natura est imbecilla, vel quia materia est contumax, diu sint duratura, nisi mortem anticipent.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον. ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Qui in febribus aut in aliis morbis voluntariè illacrymant, nihil absurdi est: Qui verò non voluntariè absurdius. 52. 4.

Lacrymæ non sponte exeuntes ostendunt magnam imbecillitatem facultatis naturalis retentricis. Idem est iudicium de excrementis, vrinis, quæ ne in lecto quidem retinentur. Habendum tamen hoc in animo, quòd signa à facultate naturali singula sunt valde imbecilla nisi consensu aliorum firmentur, in turba valere possunt.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περιγλίσχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus in febribus iuxta dentes lentores nascuntur, iis febres vehementiores fiunt. 53. 4.

Neque enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem exsiccante.

XXVIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ διψώδεές εἰσιν.

Quibus tusses siccæ modicè irritantes in ardentibus febribus diu durant, ij non admodum siticulosi sunt. 54. 4.

Siccas tusses illas nominat in quibus nihil expuitur, quæ si leniter irritantes in febribus ardentibus acciderint, ob motum in ipsis factum ex locis vicinis aliquis trahitur humor, quo madescunt loca quæ ad asperam arteriam pertinent, adeo, vt hoc nomine minus siticulosi ægri fiant, non quòd careant siti, sed quòd non admodum, nec vt febris magnitudo exigit, sitiant.

XXIX.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Febres ex inguinum bubonibus ortæ,

omnes malæ, præter diarias. 55. 4.

Ex inguinum tumoribus ortæ febres, malæ: nam viscera ipsa atque adeo partes principes malè esse affectas significant, vtpote quæ superuacua à se repellant in adenas, promptè hæc eadem suscipientes. Excipit ipse diarias, quarum proprium est vt à causa aliqua externa incipiant, & vnica die durent quantum est ex ipsarum natura.

XXX.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti si sudor crebrò accidit febre non deficiente, malum: Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem. 56. 4.

Sudor hic malus est, quia præter id quod morbum non soluit, etiam ipsum prorogari ostendit. Causam verò prorogationis multam ait esse humiditatem, quam natura breui tempore concoquere non potest. Econtrariò, sudor est bonus qui sponte prodiens in die iudicatorio morbum soluit; alio quippe die factus verius symptomaticus dicetur quàm criticus.

XXXI.

Ὑπὸ νούσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

Qui ardente febre correptus est à morbo liberatur si rigor successerit. 58. 4.

Quum febris ardens non fiat nisi à bile in venis putrescente, rigor autem non accidat nisi vbi per sensiles corporis partes bilis veloci motu defertur, post quem alui soluuntur, & sudores & vomitus biliosi superueniunt, rationabile est vt ipsa bile (ex qua febris ardens habuit ortum) expurgata, soluatur febris.

XXXII.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana exquisita in septem circuitibus quàm tardissimè iudicatur. 59. 4.

Tertiana febris ab ea quæ ardens nominatur, humore faciente, non differt: vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt autē, quoniam febris ardens habet in venis vnà cum sanguine flauam bilem plurimam ebullientem: Tertiana verò eandem bilem habet in toto corpore fusam. Exquisita *dicitur quòd ex syncero simplicię; humore bilioso procreetur, vt differat à notha tertiana, quæ non à simplici sed misto humore generatur. Quando enim bilis maxima ex parte pituitæ miscetur, spuria fit tertiana & notha. Simplex itaq; tertiana exquisita septenos circuitus non excedit: Circuitus autem*

autem dicitur ſimilis ad idem reditus. Quo fit vt tertianæ febris ſeptima ab initio acceſſio in decimum tertium diem incidit, & ſæpius in ipſo morbus iudicatur, non expectato decimo quarto die. Sicuti igitur in morbis continuis *acutorum quidem morborum terminus eſt decimus quartus, peracutorum verò ſeptimus, ſic in intermittentibus longiſſima tertiana febris terminum habet circuitum ſeptimum.* Rurſus *autem ſicuti in peracutis, morbus poterat indicari tertio & quarto & quinto die, ſic & in tertiana eiſdẽ circuitibus fieri ſolutio poteſt, nõ expectante natura ſeptimum. Quod enim in continuis vna dies valet, hoc in intermittentibus acceſſio.*

XXXIII.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

Quibus in febribus aures obſurduerint, iis ſanguis è naribus profluens, aut aluus turbata morbum ſoluit. 60. 4.

Nihil mirum eſt ſi euacuatis aut tranſmutatis noxijs humoribus ceſſent paſsiones, ſublatis nimirum cauſis, ſi tollantur effectus.

XXXIIII.

Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem, nisi diebus imparibus febris reliquerit, reuerti solet. 61. 4.

Nisi febris soluatur bona crisi, per insignem euacuationem humoris noxij iam concocti quo tramite magis conueniat, reliquias morbi superesse argumento est recidiua. Porrò concoctionis & euacuationis tempus idoneum solis imparibus assignare diebus superstitiosum arbitror, necnon alienum ab Hippocratis *&* Galeni *doctrina, qui subindè criticos appellat quartum, decimumquartum, vigesimum, trigesimumquartum, quadragesimum. Quare cum pares sint etiam critici, melius legetur: criticis, quàm imparibus. Vbi maxima fit exacerbatio, ibi fit crisis, quæ vt incipiat ab impari, sæpe tamen finitur pari. Quare febris ea recidiuæ periculo vacat, quæ non impari, sed critico die soluta est.*

XXXV.

Ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur. 63. 4.

Cùm rigores accidant, bile per omnem corporis habitum mota, cumq; singulis accessionibus expurgetur ipsa atque euacuetur, non absq; ratione talium febrium intermissio ad

in febricitationem peruenit, hoc est, quotidie sine febre sunt ipsi ægroti: sed resoluto in prima accessione putri humore, remanet vestigium, & putredinis aliquod veluti seminarium, in quo postero vel alio deinceps die sequente rursus putrescit humor, vnde noua fit accessio: fietq; dum putridorum in corpore humorum soboles aliqua manebit.

XXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῆς ἑβδόμης ἡμερῶν, κακόν.

Quibus in febribus morbus regius ante septimũ diem accidit, malũ. 62. 4.

Icterus aliquando fit in morborum iudicationibus iecore nequaquàm malè affecto, quando natura flauam bilem ad vniuersum corpus & ad cutem effundit. aliquando etiam fit hepate malè se habente: nam hepatis vitia, ex quibus icterus solet aduenire, tria sunt, scirrhus, inflammatio, & obstructio. Verùm scirrhus quidem diutinus morbus existit: inflammatio verò & obstructio etiam repentè fieri possunt: & qui regij morbi ante septimum diem accidunt, hoc habent mali, quòd hepar inflammatione aut obstructione laborare portendant. Neque enim *icterus ex iudicatione tam citò nasci potuit, quòd hæc ipsa ante septimum diem fieri non posit.*

XXXVII.

XXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρισκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ. ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quarto decimo successerit, bonum: nisi dextrum hypochondrium durum fuerit: si verò non, non bonum. 64. 4.

Ante septimum diem morbum regium accidere, malum omnino: Post septimum verò, quia benè potest fieri in die iudicatorio, natura scilicet bilem flauam, vnde procreata est febris, ad catem indicatoriè reponente, bonum: nisi dextrum hypochondrium obdurerit, id est, nisi aliquis malus affectus ex ijs quos antea diximus, hepati acciderit. Non expurgato enim qui in ipso est sanguine, neque translata bile ex venis ad meatus bilem excipientes, siue obstructio fuerit in locis per quæ transfertur, siue inflammatio aliqua vel scirrhus, necessarium est omnino non expurgari sanguinem, & vnà cum ipso bilem per totum corpus deferri: vnde morbus regius generatur.

XXXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In

In febribus circa ventriculum vehemens æstus, & cordis morsus, malum. 65. 4.

Fortis ventriculi æstus in acutis febribus à flaua bile in ipsius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem iis qui ita affecti sunt, & os ventriculi (quod antiqui cardiam, & eius dolorem cardialgiam, sicut eiusdem morsum cardiogmon appellauerunt) mordetur, atq; ob id malus est casus. Si quis verò per cardiogmon, crebrum & velocem cordis motum, & præcipuè similem palpitationi intellexerit, extremum ex eo malum significatur, vim scilicet vitalem maximo incendio teneri.

XXXIX.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In febribus acutis conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores malum portendunt. 66. 4.

Febres vehementes veluti ignis neruos exsiccantes, eos extendunt atq; conuellunt, atq; ita malas afferunt conuulsiones, nimirum ex inanitione & siccitate. Nonnũquàm verò propter incendij vehementiam ac siccitatem dolores circa viscera sentiuntur: viscera quidem, renes, pulmones, hepar, lien, cerebrum, habent venas

venas & arterias, sed quia neruosa non sunt, propriè non dolent, circa ipsa verò dolores fiunt.

XL.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

In febribus à somno pauores, vel conuulsiones, malum. 67. 4.

Pauores in febribus à somno, melancholicorum humorum copiam caput per somnum replētium & aggrauantium significat: Conuulsiones autem pituitosorum humorum multitudinem ostendunt. Porrò somnus hîc accipiendus est, qui fit in declinatione febris & tempore conuenienti, in quo si noceat cùm deberet tum iuuare, malus est.

XLI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον κακόν. σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus spiratio quasi interrupta subsistens, malum: Conuulsiones enim significat. 68. 4.

Spiratio subsistens & interrupta conuulsionem significat, eamq; ex siccitate ortam, quam quidem acuta febris, musculos & ner-

uos

uos thoracem mouentes plus iusto exsiccans, procreauit.

XLII.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται. ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui quartana laborant, conuulsionibus omnino non capiuntur: Si verò antea capiantur, & subindè quartana succedat, cessant. 70. 5.

Quæ quidem fit ex euacuatione conuulsio acutissima est & perniciosissima. Quæ verò ex repletione partium neruosarum, qualis in morbo comitiali fit, neq; acutissima neq; similiter periculosa est. Hanc itaq; conuulsionem quartana non solùm prohibet fieri, verùm si prius facta est soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus neruosis inserti sunt. Cùm verò horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet, & coctio, vtranq; quartana habet, excretionem quidem ex rigore (hæc enim sola agitatio sufficiens est crassum excernere humorem) coctionem autem caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

XLIII.

Οκόσοισι δ' ἐξερχόμενοι ὑπολείπεται καρφάλεα

καὶ σκληρὸν, ἄνευ ἱδρώτων τελευτῶσιν. ὁκόσοισι δὲ χαλαρὸν καὶ ἀραιὸν, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus cutis obtenditur arida & sicca, sine sudore moriuntur: Quibus verò laxa & rara, cum sudore intereunt. 7. 1. 5.

Morituri, qui quidem squalidas, duras, & siccas habent cutes & extensas, sine sudore moriuntur, quòd scilicet ob febris vehementiam humiditas omnis exhausta sit: Quibus contrà laxa & rara est cutis, cum sudore moriuntur, quòd videlicet cuti illi insit adhuc aliqua humiditas, quæ iam propter extremam retentricis facultatis imbecillitatem exit.

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

Quibus in ardentibus febribus tremores fiunt, iis delirium succedit. 26. 6.

Quæ febrem ardentem efficiunt causæ in venoso genere existentes, quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt, compatiente verò principio etiam deliria: quæ non tantùm non liberant hominem, sed ei etiam plus periculi creant.

XLV.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In

In acutis morbis qui cum febre affligunt, luctuosæ spirationes malum significant. 54. 6.

Spirationes luctuosæ quæ in medio sui interrumpuntur, & luctui similes existunt in paßionibus acutis, musculorum & neruorum præ se ferunt duritiem, vel virium imbecillitatem, vel dolorificum aut conuulsorium aliquem affectum.

XLVI.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In morbis acutis frigiditas partium extremarum, malum est. 1. 7.

Partium extremarum frigiditas in acutis morbis absq; causa manifesta, significat vehementißimam cuiusdam visceris, vt iecoris, aut ventriculi inflammationem, cuius calor instar cucurbitulæ sanguinem ad se trahit, vnde extremæ partes frigescunt sanguine destitutæ.

XLVII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

Post sudorem horror minimè bonum significat. 4. 7.

Quòd indicatoria, quæ non iudicant nec

 soluunt

soluunt morbos, partim mortalia, partim malè indicantia sint, ab ipso dictum est, quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit. Horror igitur qui sudori succedit, vtpote vniuersis noxijs per sudorem non expulsis, sed iuxta sensiles partes hærentibus, malam indicationem significat.

XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris non ex bile sit, multa aqua calida capiti superfusa febrem tollit. 42. 7.

Ex *balneo aquæ calidæ sentiunt vtilitatem febres quæ non ex humore fiunt, sed ab alijs causis, vt à lassitudine, exustione, frigore, obstructione meatuum: respirat enim & dissoluitur per ipsos humido tepenti referatos febrilis calor, ac ita corporis habitus sæpe refrigeratur.* Diarijs *igitur & hecticis vtiles sunt balneæ, ijs autem quas humoris putredo vel inflammatio aliqua excitarit, non conueniūt, nisi prius concoctis aut euacuatis humoribus. Verùm cùm à pituita putrescente fiat etiam febris putrida, hic videbitur Aphorismus non esse verus, qui bilis tantùm meminit, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in alterutram bilem conuerti.*

HIP

HIPPOCRATIS APHORISMORVM

PARS SEXTA,

In qua exponuntur ij qui externis locis affectis conuenientes, ad Chirurgiam maximè attinent.

I.

Κόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων ἤ τι πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus conualescentibus è morbis pars aliqua laborauerit, illic abscessus fiunt. 32. 4.

II.

Ατὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Quin & si priusquam aliquis ægrotet, pars quædam doluerit, aut labore fatigata fuerit, in ea morbus firmatur. 33. 4.

Si cui ex morbo reualescenti aut ante-

quàm ægrotet pars aliqua corporis doleat, aut labore lassata sit, in eam morbus decumbit, hoc est, in ea futurus est abscessus per quem morbus ipse iudicabitur, labore quidem rationem causæ obtinente, dolore verò signi. Do-*lor enim signum est abscessus qui fit, validitas autem atq; imbecillitas ad locum affectum prouehit superfluitates. Nam vbi aliqua pars affectus cuiuspiam occasione imbecillior est reddita, ex omnibus in illam confluere quæ superuacua sunt, est necesse, quæ tandem per abscessum expurgantur, nisi fortè per aliam viam deriuata, natura eduxerit, antequàm firmetur abscessus.*

III.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

Lassitudines sponte natæ morbos prænunciant. 5. 2.

Non hîc lassitudinum meminit quæ ex motionibus & laboribus fiunt, sed earum quæ sponte, hoc est, sine vllo motu corporis & animi natæ contingunt. hæ morbos prænuntiant, nimirum febres ijs in toto sentiantur corpore, vel morbos partium in quibus consistant illæ lassitudines: Quippè ex ipsis morbi causa adesse significatur. Sunt autem vtriusq; lassitudinis tres species, Prima quæ vlcerum,

Secun

Secunda quæ tentionis, Tertia quæ inflammationis sensum habet: Prima quidem ex vitiatis humoribus ortum habet, Secunda ex plenitudine, Tertia ex vtrisq; simul coniunctis: De quibus amplissimè aliis in libris disputatum est, vt hîc non sit opus repetitione.

IIII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον ἢ γενομένου.

Dum pus conficitur, dolores accidunt magis quàm iam confecto. 47. 2.

Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt ex quadam veluti ebullitione atq; exustione sanguinis, in extenta simul ac calefacta præter naturam inflammata particula, qui vbi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodum ex lignorum exustione cinis: atq; ideò tempore illo dolores sedantur ac febres præsertim cùm pus fuerit excretum, vtpote iam consumpta quidem materia, extincta autem ignea caliditate.

V.

Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

In omni corporis motu quum fatigari cœperit, quies confestim lassitudinis est remedium. 48. 2.

Vt alia omnia suis contrariis sanantur, sic etiam fatigatio, quam ex valido motu contrahimus, quiete. Nam, vt est apud Poëtam,

Hæc reparat vires, fessáq; membra leuat.

VI.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελαίνει, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Vlceribus frigidũ mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrat: rigores febriles, conuulsiones & distentiones creat. 20. 5.

Frigida aqua mordax est, non cùm in cutem simpliciter incidit, sed cùm in vlceratam: nam integram cutem mordicare non potest, cùm ipsa sit densior quàm vt eius substantiam peruadere queat, quam etiam duriorem reddit, ipsam constringens ac densans. Ad hoc dolorem efficit insuppurabilem, refrigerando natiuum calorem qui vlcera ad suppurationem perducit, & ea difflari prohibet quæ dolorem efficiunt: liuores inducit, refrigerata cute: rigores, demorsis videlicet partibus neruosis à frigido.

VII.

Ὁκόσα καλέεψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Quæ

Quæ refrigerata sunt, ea excalfacere oportet, exceptis iis vnde fluit sanguis copiosus, aut profluxurus est. 19. 5.

Refrigeratæ partes ab immodico frigidæ vsu ad suum temperamentum reducuntur per calidi contrarij appositionem, nisi cùm fluit sanguis: nam tum intemperie frigida post habita sanguinis eruptioni succurrendum, à qua maius ægrotanti periculum imminet. Relictis *itaq; calfacientibus frigidis & astringentibus vtendum ad copiosum sanguinis profluuium reprimendum.* Quintò tamen Methodi, *adhibetur cauterium calidum ad partem vnde sanguis plus æquo defluit: dicendum quòd cauterium non quatenus calidum sistit sanguinem, sed quia vasis os occludit vrendo.*

VIII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τὴν δ' ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δ' μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται. καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calida vbi ſuppurationem facit, non tamen in omni vlcere, maximum ſecuritatis indicium exiſtit, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulſiones, & diſtentiones mitigat: Grauitatem capitis ſoluit, plurimùm confert oſſium fracturis, ſed iis præcipuè quæ denudatæ ſunt: præterea iis maximè quæ in capite vlcera habent, & iis quæ à frigore moriuntur aut vlcerantur, & herpetibus exedentibus, ſedi, pudendis, vtero, veſicæ, his calidum amicum & iudicans: frigidum inimicum & perimens. 22. 5.

Quemadmodum frigidum conuulſiones & Tetanos facere aptum, ſanat tamen aliquando ſic & calidum quamquàm ad ſuppurationem efficax, eam tamen aliquando fieri prohibet. Siquidem vlcera putrida, & ea quæ fluxiones habẽt, tantùm abeſt vt aquæ calidæ fotu promoueantur ad ſuppurationem, vt etiã eo peiora reddantur. Similiter & quæcunque vlcera ſunt putredini obnoxia, & quæ partes circunſtantes exeſas habent, & quæ difficulter ad cicatricem perducuntur, vniuerſa minimè ſuppurantur, & quæcunq; ex malis vlceribus proprijs inſigniuntur nominibus, veluti quæ cancroſa, chironia, telephia, phagedanica, id eſt, carnem comedentia: hæc omnia non ſuppurantur.

rantur: nec ea quæ conuulsionem afferunt. Contrà verò si calidum prodest & ad suppurationem ducit, maximum est vlceri signum ad securitatem: Nihil enim malè potest aduenire vlceri pus generanti. Cognosces autem calidum prodesse aut obesse vlceribus, ex eo quòd illa suppurentur à calidi vsu, hæc insuppurabilia perdurent. Deinceps calidi *vsum multiplicem commemorat: etenim cutem induratam mollit, & crassatam extenuat, dolorem sedat, conuulsiones ac* Tetanos *mitigat, dolorem suppurabilem efficit, calorem nostrum natiuum, cui est amicus, adaugens, cum quo nonnulla concoquens & ad melius alterans, quædam verò discutiens atq; euacuans, si non ex toto sanat, certè doloris partem retundit: & ex his quæ in capite sunt malis grauitatem soluit, concoquens atq; dissoluens quæcunq; à crassa & vaporosa materia in caput tracta molestant: fracturis ossium vtilissimum, ijs præcipuè quæ carne sunt exutæ, adhuc autem magis ijs quæ in capite fiunt, nam ijs vt cerebro frigidum est vehementer inimicum, atq; ideo calidum amicum:* Et *quæcunq; à frigida læsa sunt, ijs remedium est calidum. Item herpetibus, sedi, pudendis, & similibus confert calidum: frigidum autem nocet.*

IX

Ἐν τετάνοισι δ' ἐν δεῖ τῷ ψυχρῷ χρῆσθαι, ἀ-

-κόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥέει. καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τά γε παλαιὰ μελαίνει. καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει· ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον βλάπτει.

In his frigida vti oportet vnde sanguis copiose profluit, aut profluxurus est, non tamen supra ipsas partes vnde profluit, sed iuxta eas adhibita. Quinetiam vbi inflammationes aut velut incendia quædam ad rubrum & subcruentum tendentia, recenti sanguine sunt, iis frigidum admouere conuenit: quippe veteribus inflammationibus nigrorem inducit. Erysipelas quoque non vlceratum curat, vlceratum verò lædit. 23. 5.

Quibus intempestiuè aut immodicè fluit sanguis aut fluxurus est, frigida confert, non ipsis partibus fundētibus sanguinem admota, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circumstantibus, illis præcipuè vnde aliquid ad vlcera profluit. frigida enim constringit, sanguinemq; crassiorem, adeoq; ad profluendum minus idoneum reddit. Inflammatas etiam partes & velut à flamma quadam deustas frigida iuuat, propter humorum à quibus fiunt caliditatem: sed habenda ratio est totius

corporis,

corporis, vt non nisi euacuato eo (si euacuatione indigeat) adhibeatur. Adde frigidam non debere adhiberi vbi metus est, ne ad principes corporis partes noxios humores propellat. Suo itaq; tempore adhibita frigida recentibus inflammationibus auxilio est, nam & calorem temperat & fluxionem repellit: Veteribus autem liuorem inducit & nigredinem, quòd à crasso fiant sanguine, quem adhuc crassiorem frigida efficit, & in grumos conuertit, quos nigredo comitatur. Eodem modo & erysipelas non vlceratum iuuatur à frigida, quippe feruorem sanguinis & bilis acrimoniam è quibus procreatur erysipelas (quod ignem sacrum nominant) extinguit. Vlcerato verò erysipelati mordax est frigida & dolorem infert, & hac ratione nocet, quia partes dolentes ad se semper alliciunt ipsas fluxiones.

X.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἑλκέος, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει. Νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Tumores articulorum & dolores sine vlcere, podagricos quoq; dolores & conuulsiones, horum quidem plurima frigida aqua superfusa copiosè, leuat, dolo

doloremq; minuit ac soluit: Stupor enim mediocris dolorem leuat. 25. 5.

Quæcunq; inflammationes vel tumores ardentes absq; vlcere ad rubrum & floridum recenti sanguine tendunt, à frigida ait aqua sanari, quæ influxum cohibet, & hac ratione dolorem in talibus soluit, quia & eius causam abscindit. Et refrigeratio etiam largior partium affert torporem mediocrem, qui & ipse dolorem soluit, vt remedium narcoticum, sensum hebetando.

XI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua quæ citò calescit, & citò frigescit, leuissima. 26. 5.

Aquam non pondere leuem dijudicat, verùm quæ tenuium partium existens facilè alteratur, citò calescit & citò refrigeratur, in gustu ac odoratu nullam exoticam referens qualitatem, non turbida, non cœnosa, sed veluti exquisitè colata, frustillorumq; innatantium expers. Talis concoctu & distributu facilis ventrem non grauat, sed celeriter permeat. Sicuti enim cibi laus est facillimè posse alterari, ita & aquæ: siquidem facilè transmutari volumus quicquid probè concoqui debeat

ab

ab instrumentis, quibus est coctionis munus demandatum à natura.

XII.

Ην τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si in vulneribus prauis & magnis tumores non apparent, ingens est malum. 66. 5.

In vulneribus essatu dignam magnitudinem habentibus, si tumor non apparet, malum est, quia suspicio est humorem noxium ad partes principes transmitti, qui ad vulnera ipsa confluere deberet propter dolorem ibi existentem, quippè dolor attrahit, & fluxiones concitat. Hinc intelligitur quòd deiecta natura vincitur.

XIII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα κακά.

Molles tumores, boni : crudi verò, mali. 67. 5.

Molles tumores significant materiam minimè rebellem : duri verò & qui digitis non cedunt, significant materiam crudam, crassam, valenter impactam. Non enim fieri potest vt sit tumor renitens, benè concoquente membri natura humores ad ipsum confluentes.

XIIII.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

Vulnera vndiquaque glabra, maligna sunt. 4. 6.

Quum videris pilos à circumiacentibus vlceri locis defluentes, vel cutem squamulas è summa parte dimittere, scito iis qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui vlcus erodunt, & pilorum radices depascuntur, nec permittunt vlceratum locum ad cicatricem peruenire.

XV.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

Pustulæ latæ nō valdè pruriunt. 9. 6.

Latæ pustulæ non admodum pruriunt ob duplicem causam: difflantur enim in latitudinem extensæ, & facientem ipsas humorem minus acrem habent.

XVI.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Profundum vesicæ vulnus, cerebri, cordis, præcordiorum, intestinorum tenuium, ventriculi, iecoris, lethale. 18. 6.

Vesica

Vesica profundius vulnerata, lethale est signum: nam vulnus quod ad eius interiora progreditur, coalescere non potest: est enim vesica neruosa, tenuis, & exanguis: collum autem eius, quia carnosum est, videmus quotidie sanari quādo lapis extrahitur. Porrò *quod vulneratum cerebrum, & cor, mortem affert ineuitabilem, vnum ex ijs est quæ in confesso habentur. Siquidem in corde ac septo transuerso, ob ingem motum, vulnus coalescere non potest. Tenuium autem intestinorum natura, & ventriculi, non parum habet carnosæ substātiæ, & ideo ipsa in summa parte vulnerata sæpius agglutinantur, discissa verò vsq; ad eorum cauitatem, rarissimè. Hepatis vulnera multo sanguine madent, itaque prius ita vulnerati moriuntur, quàm vulnera agglutinari possint.*

XVII.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Quum discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, vel genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur neq; coalescit. 19. 6.

Os, vel alia quæuis pars spermatica, nisi in admodum paruis non glutinatur primo & per

se, sed interuentu alterius, nam à medulla efficitur callus, quo confirmantur partes ossis effracti: Sic nec cutis vnquàm regeneratur, licet aliquid regenerari possit loco cutis: caussa, quia omnes partes spermaticæ sunt exangues & frigidæ, & parum habentes alimenti.

XVIII.

Εντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit. 24. 6.

Eadem sententia paulò antè exposita est.

XIX.

Ερυσίπελας ἔξωθεν μὲν εἴσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν. ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas ab exterioribus verti ad interiora non est bonum, ab interioribus autem ad exteriora, bonum. 25. 6.

Non solùm erysipelas, sed aliud quodcunque malum quod ex profundis & principibus partibus trāsfertur ad cutem, bonum esse signum & caussam existimare debemus. Si verò contrà ad interiora & profunda transmutetur, malum: nam quicquid est illorum humorum à quibus erysipelas nascitur, ad partes principes protruditur, vnde præsens vitæ periculum imminet.

XX.

Εὐνοῦχοι ὀ ποδαγρῶσιν, ὀδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi neq; podagra laborant, neq; calui efficiuntur. 28. 6.

Eunuchi, præsertim Hippocratis tempore, podagra non laborabant, quòd cùm reginis inseruirent, ocio prorsus non vterentur, nec coitu neruosas partes debilitante, & quòd moderata victus ratione contenti viuerent. Item calui non fiebant, mulieribus enim similes multam humiditatem redundantem obtinent ad capillos assiduè fluentem, vnde ipsi capilli augentur & nutriuntur.

XXI.

Γυνὴ ὀ ποδαγρᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ ἐκλίπῃ.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. 29. 6.

Ob retentos menses, mulieres podagra laborabant, & nulla alia de causa, quia moderata victus ratione vtentes sobriè viuebant, & mediocriter exercebantur.

XXII.

Παῖς ὀ ποδαγρᾷ, πρὸ τῶ ἀφροδισιασμῶ.

Puer podagra non laborat ante vsum venereorum. 30. 6.

Quòd magnam vim habeat ad generationem podagræ venereorum vsus, liquet eunuchorum exemplo & puerorum.

XXIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται. ὁκόσοισι δ' ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui capillorum defluuio laborant, iis varices magnæ non fiunt, quibus verò capillorum defluuio laborantibus varices superuenerint, iis capilli denuò nascuntur. 34. 6.

Calui, & ante tempus depilati ob malum aliquod, veluti propter alopeciam aut ophiasim, iis varices non fiunt, quòd tum vitiosi humores ad caput & non ad crura ferantur. Quibus verò caluis & capillorum defluuio laborantibus varices superueniunt, ii rursus capillati fiunt, nam vitiosi humores, qui antea radices capillorum corruperant, ad crura transferuntur.

XXIIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως, μὴ θεραπευόμενοι δὲ πλείω χρόνον διατελοῦσι.

Cancros occultos habentes, melius est

non

non curare: curati enim citò pereunt, nõ curati longius tempus perdurant. 38. 6.

Cancros minimè apparentes, sed in profundo corporis existentes melius est non curare, siue medicamentis, siue sectione, siue vstione, quòd ita magis irritentur, ac ægri citius intereant: placandi igitur ac mitigandi potius medicamentis dolorem sedantibus saniemq́ eluentibus.

XXV.

Οκόσοισι διὰ πύον ἢ ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνῃ, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου οὐκ ἀποσημαίνῃ.

Quibus suppuratio aliqua in corpore abdita non innotescit, iis propter crassitudinẽ vel puris vel loci, delitescit. 41. 6.

Si pus crassum fuerit in profundo latens, nunquàm ad circunferentiam mouetur, nec tumorem excitat, qui nos puris illic existentis commonefacere queat. Sic quoq; cutis ipsa, sub qua pus coaceruatur, si crassior & densior fuerit, qualis est in calcaneo, in tumorem attolli non potest, ideoq; nos latet, quanuis aliis signis ipsum deprehendere liceat, nimirum dolore & febre.

XXVI.

Ελκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότε-

ρον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

Quæcunq; vlcera annua sunt, aut longiore tempore durant, in iis os abscedere, & cicatrices cauas fieri est necesse. 45. 6.

In vlceribus malignis, cuiusmodi sunt phagedenæ, quæ longum tempus durant, medicis etiam in curatione nihil delinquentibus, necesse est vt non tantùm caro ipsa, verùm etiam os quod carni subiectum est, corrumpatur & abscedat, necnon vt cicatrices cauæ fiant propter os deperditum: nam ipsum corruptum regigni non potest.

XXVII.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νουσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀποκαθίσταται.

Podagrici morbi intra quadraginta dies, sedata inflammatione, finiunt. 49. 6.

Si medicus omnia rectè administrauerit, & æger in nullo deliquerit, intra quadragesimum diem soluitur inflammatio podagrica. Nam in quadragesimo die indicantur morbi quicunq; neque iam sunt diuturni exquisitè, neq; acutorum numero planè exciderunt.

XXVIII.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Podagrici morbi Vere & Autumno magna ex parte mouentur. 55. 6.

Vere quidem mouentur non ratione Veris, quod saluberrimum existit, sed cùm per Hyemem antecedentem multi collecti sint humores, ij Veris calore funduntur, ac in partes imbecillas protruduntur, vnde morbi fiunt articulares. Mouentur & in Autumno, ob Autumni videlicet inæqualitatem, quæ horum aliorumq; multorum morborum causa esse solet, præsertim cùm Aestate præcedente, & ipso Autumno, vitiosi humores ex esu crudorum fructuum coaceruati, hos morbos excitare possint, ad imbecilliores partes delapsi.

XXIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus à coxendice infestatis diuturna coxa exit, & rursus illabitur, iis mucores in ea parte nascuntur. 59. 6.

Sæpe in articulis humor pituitosus aceruatur,

tur, quem mucorem appellat, à quo madefacta articulationis ligamenta, laxiora redduntur, atq; ideo facilè à cauitate articulus excidit, & rursus facilè recidit: quæ nunc ait accidere ijs qui ita morbo laborant coxendicum.

XXX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλευμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibuſcunque à dolore coxendicum moleſtatis diuturno, excidit coxa, iis crus tabeſcit, & claudicant ſi non vrantur. 60. 6.

Quibus à coxendicum dolore molestatis excidit coxa coxæq; articulus, ratione humorum qui illuc decurrerunt, ijs crus tabescit, & atrophia laborat. Mucoris enim copia obstructionē parit, atq; adeò impedit ne nutrimentum illuc deferatur: & claudicant si candentibus ferramentis non vrantur circa vertebram. Nam vstio mucorem in pixide collectum ac illapsum absumit & exsiccat, ligamentaq; solidiora efficit, & in habitum naturalem reducit.

XXXI.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

In osse ægrotante caro liuida morbum significat. 2. 7.

Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginibus talis species coloris circunstantibus carnibus aduenit, extincto scilicet in eis natiuo calore.

XXXII.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας.

Ab ossis denudatione erysipelas, malum. 19. 7.

Osse nudato carnem circunstantem videri ab erysipelate apprehensam, malum: significat enim sanguinem calidiorem flauamq; bilem confluere, quæ partes adiacentes sua acrimonia exedit & absumit.

XXXIII.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab erysipelate putredo aut suppuratio, malum. 20. 7.

Tale siquidem erysipelas significat, quòd non tantùm in superficie existentes corporis partes exulcerat, sed & profundiores depascitur, atq; adeò vlcus putridum efficit, quòd vndiq; ad sanas partes pascendo serpit.

XXXIIII.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A vehementi in vlceribus pulsu, copiosa sanguinis fit eruptio. 21. 7.

Membris inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, tristem afferunt laborantibus sensum ex motu arteriarum, quem natura (cupiens id quod alienum est excernere) magnum & violentum efficit, atq; ita a violentia sanguis erumpit.

XXXV.

Ἐπὶ ὀστέυ διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

In osſis capitis præciſione, ſi vacuum excipiat, delirium fit. 24. 7.

Osse quod in capite est præciso vsq; ad interiorem superficiem, quam vacuus excipit locus qui cerebrum cōtinet, desipientia fit. Nam iam passio proxima existit membranis & cerebro, hoc est, quod ipse dicit, si vacuum excipiat.

XXXVI.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.

A corruptione, oſsis abſceſſus ſuccedit. 77. 7.

Vtrum verò ad ossis an ad carnis circumstantis corruptionem sequatur ipsius ossis abscessus,

ſceſſus, non manifeſtauit. Vtrumq; autem poteſt eſſe verum.

Duorum ſequentium vſus longè lateq; per omnes aphoriſmos diffunditur.

XXXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

His quæ non ex ratione leuant, confidere non oportet, neq; admodum formidare mala quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim horum inſtabilia & infirma ſunt, nec perſeuerare aut diutius durare conſueuerunt. 27. 2.

Cùm morbus vehemens ſubitò ceſſat & remittitur, idq; neq; per ſudorem aut vomitum, neq; per alui deiectionem aut profluuium ſanguinis, corpore euacuato, ac nec apparente quidem vllo coctionis ſigno, exiſtimat talem morbi remiſſionem infidam eſſe, & minimè ſecuram, vtpote quæ deterius quiddam in poſterum comminetur. Mala verò quæ in morbis præter rationem accidunt, vt ſpirandi difficultas, delirium, rigor, febris, non admodum formidanda ſunt, nam hæc quoq; ſtabilia non ſunt, tantumq; abeſt vt malum aliquod ſigni-

ficent, vt etiam futuram breui tempore morbi indicationem ostendant, præsertim vbi primum signa coctionis apparuerint.

XXXVIII.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ᾽ ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Omnia ſecundùm rationem facienti ſi non ſuccedat ſecundum rationem, non eſt ad aliud tranſeundum, dum manet quod à principio viſum eſt. 52. 2.

Non eſt mediocris prudentiæ, non diſcedere ab ijs quæ recta viſa ſunt, & ſi nondum manifeſta appareat vtilitas ex ijs ita factis conſequi. Quemadmodum enim gutta ſubiectam petram percutiente, vix longo tempore ſenſibilis paſſio deprehenditur in lapide, ſic accidit etiam in crudis, & quæ difficulter concoqui poſſunt diſpoſitionibus: in quibus cùm recta ratio id quod conducit ſecundùm omnes indicationes, prout earum vnaquæq; ſuadet, inuenerit, non diſcedit ab illo quod primum faciendum eſſe putauit, etiam ſi nihil ex illius vſu ſit effectum: modò non aliud interueniat ſymptoma, quod à priore inſtituto recedere nos cogat. Rationabiliter enim his vtimur remedijs, quæ ipſa ſuggerunt indicationes.

Finis Aphoriſm. Hippocratis.

HIPPOCRATIS COI IVSIVRANDVM.

*

APollinem medicum, & Aesculapium, Hygeamq; ac Panaceam iuro, deósque omnes, itemq; deas testes facio, me hoc iusiurandum, & hanc contestationem conscriptam, pro viribus & iudicio meo integrè seruaturum esse. Præceptorem sanè, qui me hanc edocuit artem, loco parentum habiturum, vitam communicaturum, eaq; quibus opus habuerit impertiturum: Eos item, qui ex eo nati sunt, pro fratribus masculis iudicaturũ, artemq; hanc si discere voluerint, absq; mercede & pacto edocturum: Præceptionum ac auditionum, reliquæq; to-

tius disciplinæ participes factu-
rum tum meos, tum præceptoris
mei filios, imo & discipulos qui
mihi scripto cauerint, & medico
iureiurando addicti fuerint: alium
verò præter hos nullum. Cæte-
rùm quod ad ægros attinet sanan-
dos, diætam ipsis constituam pro
facultate & iudicio meo commo-
dam, omneq; detrimentum & in-
iuriam ab eis prohibebo. Neq; ve-
rò vllius preces apud me adeò va-
lidæ fuerint, vt cuipiam venenum
sim propinaturus, neq; etiam ad
hanc rem consilium dabo. Simili-
ter autem neque mulieri glãdem
suppositítiam ad corrumpendum
fœtum dabo. Puram autem, ca-
stam, & sanctam meam vitam &
artem præstabo, & conseruabo.
Nec verò calculo laborantes seca-
bo, sed viris chirurgiæ operariis
eius rei faciendæ locum dabo. In
qualcunq; autem domos ingre-
diar, ob vtilitatem ægrotantium

intrabo, ab omniq; iniuria voluntaria inferenda, & corruptione cùm alia, tum venereorum operum præsertim abstinebo, siue muliebria, siue virilia, liberorúmve hominum aut seruorum corpora mihi contigerint curanda. Quæcunq; verò inter curandum videro aut audiero, imo etiam ad medicandum non adhibitus, in communi hominum vita cognouero, tacebo, si quidem ea efferre non contulerit, & tanquàm arcana apud me continebo. Hoc igitur iusiurandum mihi integrè seruanti, & non confundenti, contingat & arte & vita feliciter frui, & apud omnes homines in perpetuum gloriam meam celebrari; Transgredienti autem & peieranti, his contraria eueniant.

HIPPOCRATIS PRAENOTIONVM LIBRI TRES, Græcè & Latinè,

*

Cum explicatione ex Commentariis Galeni sumpta per IO. BVTINVM medicum.

IO. BVTINI PRAEfatio in Prænotiones Hippocratis.

*

VETVS *opinio est iam vsq; à primis deducta temporibus, & magno omnium gentium firmata consensu, in mentibus hominum esse tanquàm oraculum aliquod, ex quo futura præsentiant. Quæ res, vt immortalis* Dei nos quodammodo *similes efficit eiusdem prudentiæ & rationis socios, ita ab aliorum animalium natura, quæ quantum sensu mouetur, tantum ad id quod adest*

adest se accommodant, longius abducit: A *quibus pauloriminus homo differret, si nihil animus eius præsentiens in posterum causas rerum earumq; progressus, & quasi successiones ignoraret.* Quapropter *vt in seminibus vis inest earum rerum quæ ex ijs progignuntur, sic in causis conditæ sunt res futuræ, quas esse futuras aut concitata mens, aut somno soluta cernit, aut ratio, aut coniectura præsentit.* Nihil *enim est futurum, cuius non causas id ipsum efficientes natura contineat: ex quibus quod eueniet qui intelligant, prouidentes aut prudentes, quasi præuidentes appellati sunt:* & Prouidentia *indè dicta est, quæ quidem ex obseruatione eorum quæ diuturno vsu notata fuerunt, ars præsagiendi facta est.* Nam *sicuti medici ex arterijs & spiritu ægroti, multisq; ex alijs indicijs, & venientes & crescentes morbos intelligunt, & declinantes:* Gubernatores *item cùm exultantes* Loligines *viderint, aut* Delphinos *se in portum conijcientes, tempestatem significari, longa id animaduersione edocti, putant.* Sic *deinceps alij alia signa habent, quæ ad varias rerum futurarum prænunciationes non immeritò obseruare censentur:*

Cana fulix etenim fugiens à gurgite ponti,
Nunciat horribiles clamans instare procellas,
Haud modicos tremulo fundẽ sẽ gutture cãtus.

Sæpe

Sæpe etiam pertriste canit de pectore carmen,
Et matutinis acredula vocibus instat,
Cùm primùm gelidos rores Aurora remittit.

Verùm vt in cæteris artibus coniectores, sic in hac posse falli concedimus, potest accidere, vt aliquod signum dubiè datum, pro certo sit acceptum: potest aliquod latuisse, aut ipsum, aut quod esset illi contrarium. Medicus morbum ingrauescentem ratione præuidet: insidias Imperator: tempestates Gubernator: *tamen ij ipsi sæpè falluntur, qui nihil sine certa ratione opinantur: vt* Agricola *cùm florē oleæ videt, baccam quoq; se visurum putat, non sine ratione ille quidem, sed nonnunquàm tamen fallitur. In medicina cùm sæpius ipse respondeat euentus, interdum tamen fallit nos, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit: Et quæ medendi causa reperta sunt, nonnunquàm aliquid in peius conuertunt.* Neq; *id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Quòd si falluntur ij, qui nihil sine aliqua probabili coniectura ac ratione dicunt, quid existimandum est de coniectura eorum qui extis aut auibus aut somnijs futura diuinant?* Verùm *ad ægros non vates aut hariolos, sed medicos solemus adducere, quibus cùm morbus ipse, differentia, partis afflicta natura, situs, & adiacentia cognita fuerint, multò certius philosophari datur, & à*

ſignis quæ in ſenſum cadant, ab excretis, facili ſpiratione, leui tolerantia, bonitate pulſuum, ſomno minimè laborioſo, facie ſimillima ſanis, decubitu decenti, loco, tempore, &c. ad morbi cognitionem, hinc autem ad inuentionem remediorum via certa deduci contingit. Quâ ex re factum eſt vt ea medicinæ pars, quæ ex ſignis quid futurum ſit in morbis inueſtigat, Semeiotice dicta ſit. Hæc eſt quæ præteritorum cognitionem, præſentium inſpectionem, & futurorum prædictiones continet. Porrò vt ſalutis aut boni ſigna prognoſtica ſumit à facultatum corpus noſtrum diſpenſantium, vitalis, animalis, & naturalis, paruo in ægris receſſu à ſtatu ipſarum ſecundum naturam, & qui ſanis ipſis inerat: Ita verò ſigna mortis aut mali à magno receſſu. Receſſum hûc indicant actiones dictarum facultatũ, magis aut minus læſæ pro morbi magnitudine. Sed ne diutius in veſtibulo ſimus hærentes, propius accedendum, & de ijs ordine differens Hippocrates ipſe audiendus eſt.

Prænotionum lib. tres sic per capita distinguuntur: nam in libro

Secundo habet ca.

6 *De vrina.*
7 *De vomitu.*
8 *De sputo.*
9 *De grauedine & sternutatione.*
10 *De abscessu.*
11 *De dolore à vesica.*
12 *De signis quibus cognoscuntur purulenti.*

Tertio scribit capita

1 *De febribus.*
2 *De dierum decretoriorum obseruatione.*
3 *De iudicijs mulierum à partu.*
4 *De dolore capitis & faucium in febre.*
5 *De angina.*
6 *De gurgulione inflammatione laborante.*
7 *De signis febrium non determinato loco affecto.*
8 *De vomitione spontina.*
9 *De conuulsione puerili.*
10 *De signorum inter se comparatione.*
11 *De signis in genere.*
12 *De signorum certitudine.*
13 *De quibus morbis fiunt prædictiones.*

Primo docet cap.

1, 2 Necessariam esse medico praenotionem, & praedictionem.
3 Signa ex vultu.
4 Signa ab oculis.
5 Signa à decubitu aegri.
6 Decumbere in ventrem quàm malum.
7 Signa à stridore dentium.
8 Signa ab vlcere.
9 Signa à gesticulatione manuum.
10 Signa à spiratione.
11 Signa à sudore.
12 Signa ab hypochondrijs.
13 Signa à tumore in hypochondrijs.
14 Signa à suppuratione.
1 De aqua intercutem.
2 De somno.
3 De deiectione.
4 De generibus malarum egestionum.
5 De praecordiorum dolore.

HIPPOCRATIS PRÆNOTIONVM

LIBER PRIMVS.

Quàm sit necessaria prænotio prædictiòve

CAPVT I.

ΤΟν ἰητρὸν δοκέει μοι ἄριστον εἶναι, πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος πιστεύοι τ' ἂν μᾶλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα, ὥστε τολμᾷν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωυτοὺς τῷ ἰητρῷ. τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν ποιέοιτο, προειδὼς τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παθημάτων. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας ἀδύνατον. τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, κρεῖττον ἂν ἦν.

Medicum vti prouidentia vt mihi videtur optimum est. Prænoſcens enim & prædicẽs apud ægrotos, & præſentia,& præterita & futura,& quæ ægrotos prætereunt

tereunt exponens, fidem vtiq; fecerit, quòd ægrotorum res magis cognoſcat, quare audebũt homines ſeipſos medico committere. At verò curationẽ optimè fecerit, vbi prænouerit futuras affectiones. Sanos enim facere omnes ægrotos impoſſibile. hoc enim præſtantius eſſet quàm prænoſcere in poſterum euẽtura.

CAP. II.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν, οἱ μὲν πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν ὑπὸ ἰσχύος τῆς νούσου· οἱ δὲ καὶ ἐσκαλεσάμενοι, παραχρῆμα ἐτελεύτησαν· οἱ μὲν, ἡμέρην μίην ζήσαντες· οἱ δὲ, ὀλίγῳ πλείονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι· γνόντα οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιούτων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμίν εἰσι τῶν σωμάτων· ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, καὶ τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν· οὕτω γὰρ ἂν θαυμάζοιτό τε δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη· καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγίνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα· καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγινώσκων τε καὶ προαγορεύων, ἀναίτιος ἂν εἴη.

Quandoquidẽ homines moriuntur, alij priuſquàm medicũ vocent, præ violentia morbi: alij etiam accito medico,

de repente vita decedunt, quidam vbi vnam vixerunt diem, quidam tempore paulò diuturniore, ante quàm medicus per artem aduersus morbos repugnet. Itaq; nosse oportet, talium affectionum naturas quantum corporis vires excedunt. Simul verò etsi quid diuini in morbis inest, etiam huius prænotionem ediscere. Ita enim meritò admirationi fuerit, vtpote ex multo tempore singula consultò perpendens, ac ita morituros victurosq; præsentiens atq; denuncians, omnem prorsus calumniam vitabit.

Prouidentia, dicta quòd aliquid antè videatur quàm fiat, in anima est nostra, vt præsensio. Hæc prædictionem quæ per vocem efficitur, antecedit: Nam quæ in anima summus opinati, ea demùm nos prædicere posse constat. Quis enim futura prædicere valeat, nisi ea præcognouerit? præcognoscimus autem ex iis quæ plerunq; obseruata sunt: imbres siquidem siccitatesq;, & frigora, & æstus, & ventos, quibusdam ex signis præsentiunt etiam nauium rectores & rustici. Apud Vergilium rubens luna signum est venti: & cornicum garritus, obstreperæq; ranarum querelæ, pluuiæ. Deniq; quid vesper serus vehat, vnde serenas ventus agat nubes; quid cogitet humidus auster,

ster, Sol tibi signa dabit. Medici, si Hyems squallida & aquilonia fuerit, Ver verò pluuiosum, febres acutas Aestate fore coniectant, & alia mala quæ nos ob circumflui aëris causam infestare solent, præsentiunt. Quare *medicum (vt prædicere posit exitum morborum, qui magna ex parte causas ex qualitate cæli trahunt, aut ab ambientis nos aëris conditione dependent) cæli & temporis rationem tenere oportet.* Hoc *est quod* Hippocrates *diuinum in morbis esse putauit. Causa nimirum admirabilis, obscura, nec vllo sensu comprehensa, ab ipso diuina nuncupatur, quæ toto confusa aëre ex primis qualitatibus non constat, neq; ex illis proficiscitur, sed cùm sit sublimioris ac cælestis cuiusdam originis, vim ad progignendos morbos maximam habet.* Ex *horũ atq; similium præsensione prædictioneve existimans æger medicum agnoscere naturam ægrotationis, in spẽ erigitur, ac se exhibet obsequentem.* Porrò *obsequio parentis ægri, & consilio benè monentis medici, facilè dispellitur morbus qui adest, aut qui futurus imminet præcauetur, modò ne sit ita desperatus, vt nulla ope sanari posse videatur: nã, vt ait* Poëta, *Nõ est in medico semper releuetur vt æger,*

Interdum medica plus valet arte malum.

Quare medicus naturam affectuum præsentiens, ac inde reualituros aut morituros

prædicens, nō solùm à crimine interemti ægri vindicabitur, sed vt fidus meritò commendabitur, omnésque in admirationem sui concitabit.

De signis ex vultu. CAP. III.

Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι, πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ ὅμοιόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων· μάλιστα δὲ, εἰ αὐτὸ ἑωυτῷ. οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον· τὸ δ' ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου, δεινότατον. εἴη δ' ἂν τὸ τοιόνδε· ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ ξυνεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐόν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε, ἢ καὶ μέλαν ἐὸν, καὶ πελιὸν ἢ μολιβδῶδες. ἢν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισι ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανέρεσθαι χρὴ, μὴ ἠγρύπνησεν ἄνθρωπος, ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, ἢ λιμῶδές τι ἔχῃ αὐτόν. καὶ ἢν μέν τι τουτέων ὁμολογῇ, ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι. κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. ἢν δὲ μηδὲν τουτέων φήσιν εἶναι, μηδὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προειρημένῳ καταστῇ, εἰδέναι χρὴ ἐγγὺς ἐόντα τοῦ θανάτου. ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος, ἢ τριταίου, ἢ τεταρταίου,

ταίν, τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, περὶ τουτέων ἐπανέρεσθαι περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα. Καὶ τἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι, τά τε ἐν τῷ ξύμπαντι προσώπῳ, τά τε ἐν τῷ σώματι, καὶ τὰ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν.

Conſiderare porrò hoc modo conuenit in morbis acutis: Primum quidem faciem ægroti, ſit'ne ſimilis ſanorum, maximè verò an ipſa ſibi ipſi, ita enim optima fuerit: Si verò maximè contraria ſimili fuerit, horrendiſsima eſt. Talis autem fuerit: naſus acutus, oculi concaui, tempora collapſa, aures frigidæ ac contractæ, & extremitates earum auerſæ, & cutis circa frontem dura, & circum tenta, ac arida, & color totius faciei pallidus, aut etiam niger, aut liuidus, aut plumbeus. Siquidem igitur in principio morbi facies talis fuerit, & nondum ex aliis coniecturam facere licuerit, interrogare oportet, num vigilauerit homo, aut alui excrementa valdè liquida ſint, aut fames aliqua ipſum teneat. Et ſi quidem horum aliquid confiteatur, minus graue eſſe putandum eſt: iudicantur autem talia per diem ac noctem, ſi ob has cauſas facies talis fuerit. Si verò nihil horum eſſe dicat, neque prædicto tempore

destiterit, nosse cõuenit morti proximũ esse. At si vetustiore existente morbo, aut triduano, aut quatriduano, talis fuerit facies, de his interrogare oportet de quibus etiam prius iussi: itemq; alia signa considerare & in vniuersa facie, & in corpore, & in oculis.

Signa quæ sumuntur à vultu, vt primùm se medico offerunt ad ægrum admisso, ita vim maximam & ad prædicendum & ad curandum obtinent. Quantò plus enim aut minus à naturæ forma recessit vultus, tantò plus aut minus prauus existit, tantoq; faciliorem aut difficiliorem curandi rationem fore portendit: atq; eo periculi plus habet id formæ vitium, si contractum non est ab aliqua causa exterius euidente, vt ab insomnia, alimenti inopia, aut alui fluore. Nam si non indè est, consumptio talis existit ob morbi malignitatem.

De signis ex oculis. CAP. IIII.

Ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως, ἢ διαστρέφωνται, ἢ ὁ ἕτερος θατέρου ἐλάσσων γίνηται, ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν, ἢ πελιὰ φλέβια ἢ μέλανα ἐν αὐτέοισιν ἔχωσιν, ἢ λῆμαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας, ἢ καὶ ἐναιωρεύμενοι, ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπέες, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου ἠλλοιωμέ-

νον

τὸν ἦ, ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν, καὶ ὀλέθρια εἶναι. Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων, μὴ ἐκ διαῤῥοίης, ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες λίαν. Ἢν δὲ καμπύλον ἢ ῥικνὸν γένηται, ἢ πελιὸν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥὶς, μετά τινος τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι χρὴ, ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. Θανατώδεα δὲ καὶ χείλεα ἀπολυόμενα, καὶ κρεμασμένα, καὶ ψυχρὰ, καὶ ἔκλευκα γινόμενα.

Si enim lucem fugiant, aut inuoluntariè illacryment, aut distorqueantur, aut alter altero fiat minor, aut albas partes rubentes habeant, aut venulas liuidas aut nigras in ipsis habeant, aut sordes circa oculos appareant, aut etiam instabiles, aut eminentes, aut caui vehementer facti, aut squallentes & obscuri fuerint, vel totius color euariet vultus: hæc omnia mala & perniciosa esse putandum est. Considerare verò conuenit etiam oculorum subapparitiones in somnis. Si enim albæ quid partis subapparuerit palpebris non commissis, si id non ex alui profluuio, aut medicamenti potione fuerit, aut ægrotus non ita dormire consueuerit, malum signum & valdè

dè lethale eſt. Lethale etiam ſi contracta fiat palpebra, liuida, aut pallida, ſi labia aut naſus reſoluta & pēdētia, & frigida, & albicantia facta ſint cū aliquo ex aliis ſignis, morti proximū eſſe ſciendum eſt.

Hæc indicia ſumpta ab oculis peſſima quidem ſunt, omnia ſi concurrant, mala etiam ſingula, ſed pro quantitate contrarietatis minus aut magis exitioſa cenſeri debent. Oculorum etiam album commiſſis palpebris apparens inter dormiendum, exitium præ ſe fert, extremam enim imbecillitatem facultatis palpebras mouentis oſtendit. Quiddam ſimile conijci poteſt ex contracta palpebra & labijs.

Decubitus ægri. CAP. V.

Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ, ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν, ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται.

Ἄρισται δέ εἰσι τῶν κατακλίσεων αἱ ὅμοιαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων· ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, ἧσσον ἀγαθόν.

Εἰ δὲ καὶ προπετὴς γένοιτο, καὶ καταρρέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, δεινότερόν ἐστιν.

Εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διεῤῥιμμένα καὶ γυμνὰ, κακὸν· ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

Θανατῶδες δὲ, καὶ τὸ κεχηνότα καθεύδειν αἰεὶ, καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ διαπεπλεγμένα.

Decumbentem ægrotum à medico deprehendi conuenit, in latus dextrũ aut sinistrum, & manus, & collum, & crura modicè inflexa habentem, & totum corpus flexibile situm. Ita enim plurimi ex sanis decumbunt.

Optimi autem sunt decubitus qui sanorum decubitibus similes existunt. At verò supinum iacere, & manus, & collum, & crura extenta habere minus bonum est. Si verò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur, magis horrendum est.

Si verò nudos quoq; pedes habere comperiatur, nec admodum calidos: & manus, & collum, ac crura inæqualiter disiecta, ac nuda, malum est. anxietatem enim significat.

Lethale autem est & hiantem semper dormire: & crura supini iacentis valde incuruata esse ac complicata.

Decubitus in latus, robur indicat facultatis per musculos firmātis corpus, quomodo rursus debilitatem, vbi cubare in latus non poßit æger. Qua in re quæ peculiaria sunt ægrotis, consideranda. Si enim offendas ægrum vt plerinq; benè valentium vsuevenit, cubantem, laudabis talem iacentis habitum: Si verò contrario modo reperias decūbentem, non conuenit statim horrere quasi malum indicium, sed requirere vtrum in consuetudine sit talis ægro figura. Nam consueta cùm in naturam penè transierunt, ea vt minus officere solent, ita non adeò magnum malum portendunt: Quamuis extentis & manibus, & cruribus, supinus qui cubet, non poßit alicuius boni significationem vllam exhibere, minorem, qui de lecto ad pedes deuoluitur, & qui manus & pedes disijcit, aut hianti ore dormit, tunc enim significatur extinctio quædam facultatis corpus regentis.

In ventrem decumbere quàm malum sit.

CAP. VI.

Ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι, ᾧ μὴ συνήθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην τινὰ σημαίνει, ἢ ὀδύνην τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων.

Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νούσου ἀκμαζούσης, πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασι, κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσι.

At in ventrem decumbere, si quis non sit adsuetus dum sanus fuit, ita dormire, delirium significat, aut dolorem locorum circa ventrem.

Cæterùm erectum sedere velle ęgrum, in morbi vigore, in omnibus morbis acutis malum est: pessimum autem in peripneumonicis.

Cubare in ventrem contra consuetudinem aut delirium significat, aut dolorem quendam qui circa tales partes fatiget. Cæterùm in morbi vigore cùm ament omnes acuto morbo laborantes immoti cubare, & si quis eos excitet, ęgrè ferant, arbitrare propter vehementem spirandi difficultatem, aut inquietationem, aut delirium, ęgrum postulare vt erectus sedeat.

Stridor dentium in febribus quid portendat.
CAP. VII.

Ὀδόντας ἢ πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, ὁκόσοισι μὴ ξυνήθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, μανικὸν καὶ θανατῶδες, ἀλλὰ προλέξειν ἀπ' ἀμφοῖν κίνδυνον ἐσόμενον· ἢν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιῇ, ὀλέθριον γίνεται κάρτα ἤδη.

Dētibus stridere in febribus quibus nō familiare id est à pueris, furiosũ ac letale est. Verũ pdicere oportet ab vtrisq; periculum

lum futurum. Si verò etiam delirus hoc faciat, perniciosum valde iam existit.

Dentium stridor in febribus vel à mentis vehementi commotione, quæ futuri delirij est indicium, vel ab affecta neruorum origine existit, quæ mortem propè esse demonstrat, atq; eò magis si cum stridore præsens concurrat delirium.

De signis ex vlcere. CAP. VIII.

Ἕλκος δὲ ἤν τε καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ γίνηται, καταμανθάνειν δεῖ· ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου, πελιδνόν τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

Vlcus autem siue prius factum fuerit, siue in morbo accesserit, considerare oportet. Si enim moriturus est homo, ante mortem liuidum ac siccum erit, aut etiam pallidum & siccum.

Facultas corpus nutriens si debilis habeatur, siccum relinquetur vlcus; nec vllus color in eo certus manebit; sed pro diuersitate humorum redundantium euariabit, à bilioso croceum, ab atrabiliario liuidum aut viride erit, sicut à pituita pallidum.

Gesticulatio manuum quid significet.

CAP. IX.

Περὶ δὲ χειρῶν φορῆς, τάδε γινώσκω· ὁ- καὶ

κόσσοισιν ἐν πυρετοῖσιν ὀξέσιν, ἢ περιπνευμονίῃσιν, ἢ ἐν φρενίτισιν, ἢ ἐν κεφαλαλγίῃσι, πρὸ τῶν προσώπου φερομένας καὶ θηρευούσας διὰ κενῆς, καὶ ἀποκαρφολογούσας, καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἄχυρα ἀποσπώσας, πάσας εἶναι κακὰς καὶ θανατώδεας.

At verò de manuum motione ita sentio, quæ in febribus acutis, aut peripneumoniis, aut in phrenitide, aut capitis dolore, ante faciem feruntur, & frustra venantur, & festucas legunt, & floccos de vestibus euellunt, & de pariete paleas detrahunt, eas omnes malas & letales esse.

Gesticulationes manuum deprauatæ ob imaginationem fiunt, illi similem quæ per suffusiones oculorum contingit. Fit enim vt per cruditates exhalantibus ad caput humoribus crassis, visa quædam appareant: Si enim restitit humor crassus, aut niger, prohibens digredi foras visorium splendorem, ibi visa pro natura humoris consistunt, quæ interdum pilorum aut subtegminis, aut staminis, quandoque culicis, aut muscæ ob os volitantis, aut lentis, aut milij, aut festucarum speciem repræsentant. Humor enim in oculo mundus concipit illam exhalationem, quæ vbi perturbatur, non mirum si visa appareant, quæ non

nisi cruditatem humorum, morbi magnitudinem, & naturæ perturbationem consequũtur.

Spiratio. CAP. X.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν, πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην δηλοῖ. ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται.

Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὅσα ξὺν πυρετοῖσιν ἐστὶ, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

Spiritus densus dolorem significat aut inflammationem, in locis supra septum transuersum: qui verò magnus expiratur, & per multum temporis interuallum, delirium iudicat. Si verò frigidus è naso & ore expiretur, valde iam perniciosus est.

Bonam autem spirationem valde magnam vim habere ad salutem, in omnibus acutis morbis putare conuenit, qui cum febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur.

Spiratio frequens & eadem parua, significat dolorem: crebrior autem, & magna, inflam

flammationem etiam partium ſupra ſeptum tranſuerſum poſitarum, quæ ſunt cor & pulmo. At verò rara ſpiratio, hoc eſt, multò interpoſito tempore facta, ſi magna eſt, indicat delirium, quaſi obliuiſcente actionum ægro: Si parua, adeo vt ſenſum effugiat, extinctionum caloris naturalis: quod percipietur ex habitu frigido oris & narium. In ſumma, ſpirandi facilitas optimum cùm vbiq; præbet indicium, tum præſertim in acutis. Spiratione ſiquidem integra manente, natiuus calor ſupereſſe demonstratur, qui ſolus vel à medico adiutus, vrgenti malo repugnare ſufficiat.

Sudores. CAP. XI.

Οἱ δὲ ἱδρῶτες, ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ὁπόσοι ἐν ἡμέρῃσί τε κρισίμοισι γίνονται, καὶ τελέως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττουσιν. ἀγαθοὶ δὲ καὶ ὁπόσοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. οἳ δ᾽ ἂν μὴ τοιοῦτόν τι ἐργάσωνται, οὐ λυσιτελέες. κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροί τε καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι καὶ τὸν αὐχένα. οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι, ξὺν δὲ πρᾳοτέρῳ, μῆκος νόσου.

Sudores optimi ſunt in omnibus acutis morbis, qui in diebus iudicatoriis fiunt, & febrem perfectè ſubmouent. Bo-

ni verò sunt, qui per totum corpus fiunt, & hominem facilius morbum ferre faciunt. Qui verò tale quid non effecerint, incommodi sunt. Pessimi autem sunt frigidi, & qui tantum circa caput & faciem fiunt, & circa ceruicem. Hi enim cum acuta quidem febre mortem præsignificant, cum mitiore verò longitudinem morbi.

Sudor post coctionem in die decretorio modicè calidus, ex toto manans corpore per cutis spiracula, solutorius est, aut huiusmodi, vt ex eo melius habeat æger: huic diuersus non est vtilis. Frigidus autem sudor, qui sic è corpore fluit, crassitiem materiæ quæ non facilè discuti, aut à calore vinci queat, præ se fert: ideoq; longitudinem morbi, si cum mitiori est febre: si verò cum acuta, mortem significat.

Signa ex hypochondriis. CAP. XII.

Ὑποχόνδριον δὲ, ἄριστον μὲν, ἀνώδυνόν τε ἐὸν, καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλὸν, καὶ ἐπὶ δεξιὰ, καὶ ἐπ' ἀριστερά. φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ὀδύνην παρέχον, ἢ ἐντεταμένον, ἢ ἀνωμάλως διακείμενα τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρή. εἰ δὲ καὶ σφυγμὸς ἐνείη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, θόρυβον σημαίνει, ἢ παραφροσύνην.

Ἀλ

Ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπικατιδεῖν τῶν τοιουτέων· ἢν γὰρ αἱ ὄψιες πυκνὰ κινέωνται, μανῆναι τούτους ἐλπίς.

Hypochondria saluberrima sunt si dolore vacant, si mollia & æqualia sunt dextra ac sinistra parte. Si verò inflammatione vexantur, aut dolore, aut intenta sunt, aut inæqualiter affecta dextra ac sinistra parte, hæc omnia animaduertenda sunt. Si verò pulsus in hypochondriis insit, perturbationem significat, aut delirium. Verùm oculos talium intueri oportet. si enim oculi frequenter moueantur, furiosos hos fore timor est.

Docet quid medico prædicendum sit ex hypochondrijs, aut naturæ simillimis, aut ijsdem inflammatione tentatis, mollibus, intentis & renitentibus, atq; adeò inæqualiter affectis, opponendo saluberrimis pessimorum & inæqualium signa. Nam vt censentur salubria quæ sunt naturæ similia, sic tantò sunt deteriora quantò magis à naturæ similitudine recedunt. In horum regione pulsantes subsultantésve arteriæ, perturbationis aut delirij periculum adesse denunciant: Quod magis pro certo firmabis, si oculi vagi appareant & instabiles.

Tumor in hypochondriis. CAP. XIII.

Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ σκληρόν τε ἐὸν καὶ ἐπώδυνον, κάκιστον μὲν, εἰ παρὰ πᾶν εἴη τὸ ὑποχόνδριον. εἰ δὲ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ μέρει, ἀκινδυνότερόν ἐστιν ἐν τῷ ἐπ' ἀριστερά.

Σημαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα οἰδήματα, ἐν ἀρχῇ μὲν θάνατον ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι· ἢν δὲ ὑπερβάλλῃ εἴκοσιν ἡμέρας ὅ, τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον, ἐς διαπύησιν τρέπεται.

Γίνεται δὲ τουτέοισιν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, καὶ αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ κάρτα ὠφελέει.

Ἀλλ' ἐπανερωτᾶν χρὴ, εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἢ ἀμβλυωποῦσιν. ἢν γάρ τι τοιοῦτον εἴη, ἐνταῦθα ῥέπει μᾶλλον δὲ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, τὴν τοῦ αἵματος ῥῆξιν προσδέχεσθαι χρή.

Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων, καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῷ δακτύλῳ ὑπείκοντα, χρονιωτέρας τὰς κρίσιας ποιέεται, καὶ ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστιν. εἰ δὲ ὑπερβάλλει ἑξήκοντα ἡμέρας ὅ, τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθίσταται, ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει. καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ ταὐτό. ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστὶ, καὶ σκληρὰ, καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον. ὁκόσα δὲ μαλθακά τε καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα ὑπείκει, χρονιώτερα ἐκείνων.

Τὰς

Τὰς δὲ ἀποστάσιας ἧσσον τὰ ἐν τῇ γαστρὶ οἰδήματα ποιέεται, τῶν ἐν τοῖσιν ὑποχονδρίοισιν· ἥκιστα δὲ τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς ἀποπύησιν τρέπεται. αἵματος δὲ ῥῆξιν ἐκ τῶν ἄνω τόπων μάλιστα προσδέχεσθαι.

Απάντων δὲ χρὴ τῶν οἰδημάτων χρονιζόντων περὶ ταῦτα τὰ χωρία, ὑποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας. τὰ δὲ διαπυήματα ὧδε δεῖ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν. ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστι, μικρά τε ἐόντα, καὶ ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα· τὰ δὲ μεγάλα τε ἐόντα καὶ πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα, κάκιστα. ὅσα δὲ ἔσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν, ἃ μηδὲν τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει, ἀλλ᾽ ἐστὶ προσεσταλμένα τε καὶ ἀνώδυνα, καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον, ὁμόχροον φαίνεται.

Tumor in præcordio durus existens & dolorosus, pessimus quidem est si per totum fuerit præcordium: si verò fuerit in altera parte, minus periculosus est in sinistra.

Significant autē eiusmodi tumores, in principio quidem, mortem breui affuturam: si verò viginti dies transgrediatur, tum febris detinens, tum tumor non con sidens ad suppurationem conuertitur.

Contingit autem his in primo circuitu, etiam sanguinis eruptio è naribus, & valde prodest.

Verum interrogare conuenit, an caput doleant, aut hebetem visum habeant. Si enim horum quid fuerit, ad eum locum repit. magis tamen in iunioribus V. ac XXX. annis sanguinis eruptionem expectare conuenit.

Molles verò tumores, & doloris expertes, & digito cedentes diuturniores iudicationes faciunt, & minus illis sunt horrendi. Si transgreditur LX. dies febris detinens, & tumor non considit, suppuraturum significat & hunc & eum qui in reliquo ventre est eodem modo. Qui igitur tumores dolorosi sunt, duri, & magni, periculum mortis breui affore significant: at qui molles, & doloris expertes sunt, & digito compressi cedunt, diuturniores illis sunt.

Cæterum tumores in ventre minus faciunt abscessus, iis qui sunt in præcordiis. Minimè verò qui sub vmbilico sunt ad suppurationem cõuertũtur. at sanguinis eruptio, ex supernis locis maximè expectanda.

Omnium autem tumorum diuturnorum circa hos locos, suppuratio consideranda. Sunt autem suppurationes, quæ hinc fiunt, hoc modo considerandæ: quæ extra vertuntur, optimæ sunt, eæq; paruæ,

paruæ, & quam maximè foras eminentes, & in acutum fastigiatæ: quæ verò magnæ sunt, & latæ, & minimè in acutum fastigiatæ, eæ pessimæ: quæ verò intro rumpuntur, optimæ sunt, quæ nil cum externo loco communicãt: sed sunt contractæ, & sine dolore, & totus externus locus concolor apparet.

Tumor in hypochondrijs præter naturam, cum dolore quem phlegmonem appellant, si dextra affligat parte, periculosior est, propter hepar: mitior, si sinistra, propter lienem: exitiosissima, si vtraq; lacessit: adeo vt si intimũ aliquod inde viscus afficiatur, vita non sit in tutò. Mollis autem tumor, nec dolens, quem œdema vocant, diutius immoratur, quia frigidior est: Calore enim *concoctio perficitur, sed minori cum periculo est, quia dolore vacat, dolor siquidem vires exoluit. Verùm vt calidiorem illum tumorem dolentem si febris non desinat vigesimo die, in suppurationem verti dicit: ita huic frigido, suppurationis limitem ponit sexagesimum diem.* Si qui *sint inter hos medij tumores, quadragesimum diem habent terminum suppurationis suæ.* Suppuratio *verò non est aliud quàm tumoris aut inflammationis ad pus transmutatio, quæ quia multiplex est, ea minus mala censetur, quæ foras*

non intrò tendit, quæ non in multam est latitudinem extenta, quæ in sublime effertur coni formam referens, hæc enim robur foras expellentis indicat facultatis: Quæ autē intrò rumpitur, deterior est omnino quàm quæ foras ad cutim mouetur: hæc enim eruptio intrò in partes nobiliores fit, non facilè medicamentum admittit, pus secretum mordicat internas partes, committit intestinorum difficultates, alimoniæ vitiat diductionem, atq; ventriculi concoctionem debilitat. Mala quidem est hæc suppuratio: sed ea quæ introrsum rumpitur, atq; extrorsum cùm malum habeat geminatum, alijs omnibus est deterior.

De signis puris. CAP. XIIII.

Τὸ δὲ πῦον, ἄριστον λευκόν τε εἶναι, καὶ ὁμαλὸν, καὶ λεῖον, καὶ ὡς ἥκιστα δυσῶδες· τὸ δὲ ἐναντίον τουτέου, κάκιστον.

Pus optimum est album, læue, ęquale, & quàm minimè graueolens: quod verò huic contrarium est, pessimum est.

Tres in corpore humano fiunt alterationes: Vna exquisitè secundùm naturam, qua cibi in cremorem nutritioni aptum vertuntur: Altera contraria huic, præter naturam, qua computrescunt omnia, & sanguis (deuicta à fluxione natura) in peregrinam quandam

qua

qualitatem peruenit, vnde abscessus mali, corruptelæ partium & mortificationes: At tertia, quæ suppurationes comitatur & pus generat, medium inter has obtinet locum, neq; à solo calore extra naturam, neq; à solo secundùm naturam facta: Mixtus enim ex vtroq; est calor inflammationis, & pus ex fluore seminali sanguinis ortum habens ipsum, nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiam omninò aliena. Nam materia illa sanguinea, ex qua in puris generatione assimilationem molitur natura, aliquid habet quod substantiæ similitudine effici potest familiare, cuius ratione, vicinæ phlegmonæ partes concoctionem aggrediuntur, atque ita in concoquendo natura laborat, vt assimilationem moliens putrefacienti causæ resistat, impediatq; ne amplius in putrefaciendo pergat. Qua in re superior ipsa coloris quidem assimilationem consecuta est, non autem substantiæ omni ex parte, ob incidentem causam putrefacientem, quæ obstitit. Itaq; pus non putredo simpliciter, sed concoctio dici potest, quæ in vnam speciem semper mutatur coloris & consistentiæ, & odoris. Optimum enim pus esse censetur crassum, sibi simile, candidum, & minime fætidum. Illa verò putredo quæ euicta natura contingit, aut facultate ad vltimam debilitatem adducta, aut humore extremè prauo vincente,

cente, neq; consistentiam habet, neq; colorem vnum, neque odorem, sed putrescens humor semper variatur, ac in peiorem continuè aliàs aliam qualitatem mutatur. Puris autem generatio sic fit: sanguis in partes laborantes decumbens (vt prouida natura solet afflictæ parti succurrere) ex vasis in tunicas earum resudat, ac vnicuiq; particulæ adiacēti roris modo immiscetur. Talis igitur sanguis dispersus in locis inflammatione affectis, vtpote extra conceptacula positus, cùm nō possit ad pristinam remeare naturam, vel putrescit omnino, si calor natiuus est imbecillus, vel permixta quædam alteratio fit, tum à causa naturali, tū ab ea quæ præter naturā est: naturalis enim causa concoquit, causa præter naturam putrefacit: quo in conflictu, si natura superior euaserit (euicta fluxione contraria) hæc quicquid humoris in partem procubuit, vel perspiratu digeret, quæ curatio magis optāda est, vel cōcoquet: concoctione verò pus generabitur, quo tandem extra pulso à facultate alienorum expultrice, partes affectæ ad statum naturalem redibunt: sed si fluxio vicerit, corruptio sequetur victarum partiū. Cæterùm ex ijs causis tū cōseruantibus, tū putrefacientibus, vtra præpolleat in inflāmatione, signū hoc erit manifestū, vincentis quidem causæ cōseruātis pus quale describit Hippocrates: putrefaciētis autem, contrarium.

HIPPOCRATIS PRAENOTIONVM LIBER SECVNDVS.

De aqua inter cutem. CAP. I.

ΟΙ δὲ ὕδρωπες, οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοί. οὔτε γὰρ τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν, ἐπώδυνοί τε εἰσὶ κάρτα καὶ θανατώδεες. ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος.

Οἷσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς οσφύος αἱ ἀρχαὶ γίνονται, οἵτε πόδες οἰδέουσι, καὶ διάρροιαι πολυχρόνιοι ἔχουσιν, οὔτε τὰς ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος, οὔτε τὴν γαστέρα λαπάσσουσαι. ὁκόσοισι δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος ὕδρωπες γίνονται, βῆχές τε καὶ θυμὸς τούτοισιν ἐγγίνεται, καὶ οὐδέν τι ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην, καὶ περὶ τὴν κοιλίην γίνονται οἰδήματα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερά, ἱστάμενά τε καὶ καταπαυόμενα.

Κεφαλὴ δὲ, καὶ χεῖρες, καὶ πόδες ψυχρὰ ἐόν-

ται, κοιλόν. τῆς τε κοιλίης, καὶ τῶν ὑποχονδρίων, θερμῶν ἐόντων· ἄριστον δὲ καὶ ὅλον τὸ σῶμα, θερμόν τε ἐὸν, καὶ μαλθακόν.

Στρέφεσθαι δὲ χρὴ ῥηϊδίως τὸν ἀλγέοντα, καὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι· εἰ δὲ βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐπικινδυνώτερον.

Εἰ δὲ πρὸς τῷ βάρει καὶ οἱ ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος παραυτίκα· μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ πόδες, ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσίν.

Ἀλλὰ καὶ τἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή· ἢν γὰρ εὐπετέως φέρων φαίνηται τὸ κακὸν, καὶ ἄλλό τι τῶν περιεστηκότων πρὸς τουτέοισι τοῖσι σημείοισιν ὑποδεικνύῃ, τὸ νόσημα ἐς ἀπόστασιν τραπῆναι ἐλπίς· ὥς τε τὸν μὲν ἄνθρωπον περιγενέσθαι, τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος ἀποπεσεῖν.

Ὄρχιες δὲ καὶ αἰδοῖα ἀνεσπασμένα, πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα.

Aquæ porrò intercutem, ex acutis morbis obortæ, omnes malæ sunt. neq; enim à febre liberant, & valde dolorosæ sunt, ac letales. Incipiunt autem pleræq; à laterum mollitie, & à lumbis : aliquæ verò etiam ab hepate.

Quibus igitur à laterum mollitudine & lumbis principia fiunt, his & pedes

intumescunt, & alui profluuia diuturna ipsos tenent, quæ neque dolores ex laterum mollitudine ac lumbis soluunt, & ventrem molliunt. quibus verò ab hepate aquæ inter cutem oriuntur, his tusses tussiendíq; promptitudo accedit, & nihil memorabile expuunt, & pedes tument, & venter non egerit nisi dura, & coactus: & circa aluum fiunt tumores, aliqui in dextra, aliqui in sinistra parte, tum consistentes, tum considentes.

Caput autem & manus, & pedes, si frigida sunt, malum est, vbi & vẽter, & latera calida sunt: optimum verò est & totum corpus calidum esse, ac molle.

Cõuerti autem facilè conuenit ægrotum, & in attollendo se leuem esse. Si verò grauis esse appareat, & reliquo corpore, manibus, & pedibus, magis periculosum est.

Si verò supra grauitatem vngues & digiti liuidi fiant, mors e uestigio expectanda est: at si digiti ac pedes penitus nigrescant, minus perniciosi sunt quàm liuidi.

Verùm & alia signa considerare oportet. Si enim facilè ferre videatur malum, & aliud quoddam ex salutaribus ad hæc signa subindicet, morbum ad abscessum

verti ſpes eſt: ita vt æger quidem ſuperſtes manſurus ſit, corporis verò partes nigræ factæ, caſuræ.

Teſtes & pudenda reuulſa, dolores fortes ſignificant, & periculum lethale.

Hydropis communis quædam cauſa eſt fruſtrata ſanguificatio, quæ fit iecore vel per ſe affecto, vel per conſenſum. Nam iecur per magnas venas & neruos ventriculo & inteſtinis, & lieni copulatur, quæ dũ afficiuntur, ipſum quoq; affici par eſt. Sed vt intumeſcere pedes omnis aquæ inter cutem commune eſt, quia calor naturalis cùm ſit in eis debilis, ob diſtantiam à corde, non poteſt digerere quod ad pedes eſt miſſum pro nutritione, vnde inflatio: Et quia ſunt in loco decliuiori, humiditates aptæ ſunt ad ipſos confluere: ita profluuium alui peculiare eſt ei Hydropi qui fit inteſtinis, & meſenterio phlegmone laborantibus, irritatis ſcilicet ipſis ad excernendum, vel à bilis copia illuc demiſſa, vel quia non diſtribuitur alimentum, ſed corrumpitur ob calorem partium quæ inflammatione vexantur. In hydrope autem qui ab hepate eſt, cùm neque inteſtina, neq; meſaraicæ venæ affectæ ſint, nec corruptum in ijs alimentum ſit, non fiunt diarrhœæ, quinimo vix aliquid deijcitur, ſed ipſius hepatis tumor incumbens diaphragmati, & faciens

faciens angustiam pulmoni, tussiendi cupiditatem inducit, vnde nihil effatu dignum expuitur. Porrò si calentibus costis & ventre, externe partes frigent, id mali significant in morbis acutis, parum sanguinis in totum corpus permeare, plurimum verò eius in ea parte quæ inflammatione vexatur, includi, ac ob eam rem calorem ibi & inflammationem augeri, quæ pessima est constitutio. Ex qua econtrario optimam eam esse cognosce, in qua corpus omne molle pariter & calidum æquè est. Summa verò totius præsagitionis est, morbi collatio cum ægri viribus: Si enim morbus fortior est, æger omnino morietur: Si debilior quã ægri vires, haudquaquam morietur, si modò nihil peccetur. Quemadmodum ferentes onera, aut grauati ab eis vix mouentur, aut si leuius appareat onus, innocuè ferunt: ita facultas, si fortis quidem fuerit, facilè corporis onus fert, vt haudquaquàm ad mouendum corpus offendatur: si imbecilla est, vtpote grauata, vix corporis partes erigit. Grauitas enim partium præcipuum est indicium debilitatis facultatis: Cuius extinctæ signa etiam sunt vngues ac digiti liuidi, qui si nigrescunt, id fit, vel quia pars est mortificata, vel quia materia eò decumbit in abscessum. Cæterùm vitalis facultas deficiens præ dolore, ad suam contrahitur originem: ita fit vt partes eam comitatæ conuel-

lantur, conuulsio autem hæc extinctionem significat.

De somno. CAP. II.

Περὶ δὲ ὕπνων, ὥσπερ κατὰ φύσιν σύνηθες ἡμῖν ἐστὶ, τὴν μὲν ἡμέρην ἐγρηγορέναι χρή, τὴν δὲ νύκτα, καθεύδειν.

Ἢν δὲ εἴη τοῦτο μεταβεβλημένον, κάκιον. ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο, εἰ κοιμῷτο τὸ πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης.

Οἱ δὲ ἀπὸ τουτέου τοῦ χρόνου ὕπνοι, πονηρότεροί εἰσι.

Κάκιστον δὲ μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης· ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνίη, ἢ παραφροσύνη ἔσται ἀπὸ τουτέου τοῦ σημείου.

Quod ad somnos attinet, quemadmodum secundum naturam consuetum nobis est, interdiu vigilare oportet, noctu dormire: Si verò hoc fuerit transmutatum, peius est. Minimè verò lædi æger poterit, si dormiat mane ad tertiam partem diei: qui verò ab hoc tempore fiunt somni, deteriores sunt. Pessimum autem est non dormire, neque noctu, neq; interdiu: aut enim præ dolore & afflictionibus, vigiliæ adsunt, aut delirium aderit ab hoc signo.

Som

Somni quantitatem ac durationem metietur optimè natura, & bona consuetudo. Verùm si diu noctuq; somnus interturbatur, ex insomnia magnum quoddam malum portendetur.

De deiectione. CAP. III.

Διαχώρημα δὲ ἐστὶν ἄριστον, τὸ μαλθακόν τε καὶ ξυνεστηκὸς. καὶ τὴν ὥρην, ἣν περ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει· πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων· τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη ὑγιαίνοι ἄν.

Εἰ δὲ εἴη ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μήτε τρύζειν, μήτε πυκνόν τι εἶναι, καὶ κατ' ὀλίγον ὑποχωρέειν· κοπιῇ γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ τῆς ξυνεχέος ἐξαναστάσιος, καὶ ἀγρυπνείη ἄν.

Εἰ δὲ ἀθρόον πολλάκις διαχωρέει, κίνδυνος λειποθυμῆσαι. ἀλλὰ χρὴ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰσιόντων, ἢ δὶς, ἢ τρὶς τῆς ἡμέρης ὑποχωρέειν, τῆς δὲ νυκτὸς ἅπαξ· πλείονα δ' ἐπὶ τὸ πρωῒ, ὥσπερ συνήθές ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ.

Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα, ἰούσης πρὸς κρίσιν τῆς νούσου· ὑπόπυρρον δὲ ἔστω, καὶ μὴ λίην δυσῶδες.

Επιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας διεξιέναι μετὰ τοῦ διαχωρήματος, πρὸς κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου.

Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νοσήματι, λιπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι, καὶ εὔογκον.

Egeſtio alui optima eſt, mollis & cohærens, & ſecundum horam, in qua etiam à ſano egerebatur. Iuxta copiam verò, pro ratione ciborum ingeſtorum. Tali enim contingente exitu, venter infernus ſanus fuerit.

Si verò liquida fuerit egeſtio, conducit neq; ſtridere, neque frequentem eſſe, & paulatim ſecedere. Delaſſatur enim homo ex frequenti deſeſſu, & vigilias vtique contraxerit.

Si verò ſæpe aceruatim egerit, periculum eſt ne in animi deliquium incidat. Quin & iuxta copiam ingeſtorum egerere oportet, bis aut ter in die, & noctu ſemel. Plura verò mane, quemadmodum in conſuetudine eſt homini.

Inſpiſſari autem oportet egeſtionem, morbo ad iudicationem tendente: ſit autem ſubfulua, & non valde graueolens.

Commodum eſt & lumbricos rotundos cum egeſtione prodire, morbo ad iudicationem tendente.

Oportet autem in omni morbo mollem eſſe vẽtrem, & iuſta mole præditum.

A conſiſtentia, quantitate, & tempore quo deiectiones excernuntur, argumentum ſumit optimæ deiectionis, quæ ſi mollis coa- ctaſ

ctaq; est, & eo tempore secreta quo secunda valetudine assueuit, pro copia ingesti cibi, ac subrufa, nec admodum graueolens, indicat non solùm inferiorem ventrem benè valere, sed nihil in eum aliundè, vtpute à iecore aut liene, defluere quod molestum sit.

Genera malarum egestionum.

CAP. IIII.

Ὑδαρὲς δὲ κάρτα ἢ λευκὸν, ἢ χλωρὸν, ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες διαχωρέειν· πονηρὰ ταῦτα πάντα.

Επι δὲ πονηρὸν, καὶ σμικρόν τε ἐὸν, καὶ γλίσχρον, καὶ λευκὸν, καὶ ὑπόχλωρον, καὶ λεῖον.

Τουτέων δὲ θανατωδέστερα ἂν εἴη τὰ μέλανα, ἢ λιπαρὰ, ἢ πέλια, ἢ ἰώδεα, ἢ κάκοδμα.

Τὰ δὲ ποικίλα, χρονιώτερα μὲν τουτέων, ὀλέθρια δ' οὐδὲν ἧσσον. ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, ξυσματώδεα, καὶ χολώδεα, καὶ πρασοειδέα, καὶ μέλανα, ποτὲ μὲν ὁμοῦ διεξερχόμενα ἀλλήλοισι, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος.

Φῦσαν δὲ ἄνευ ψόφου καὶ περδήσιος διεξιέναι, ἄριστον· κρέσσον δὲ, καὶ σὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι. καὶ οὕτω διελθοῦσα, σημαίνει ἢ πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραφρονέειν, ἢν μὴ ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος οὕτω τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης ποιήσηται.

At verò aquosum valde, aut album, aut pallidum, aut viride, aut vehemen-

ter rufum, aut spumosum stercus egerere: hæc omnia mala sunt.

Malum insuper est & quod exiguum est, & viscosum ac album, aut subuiride ac læue.

His verò magis lethalia fuerint stercora nigra, aut pinguia, aut liuida, aut æruginosa, & malè olentia.

Quæ verò varia sunt, diuturniora quidem his sunt, nihilominus autem perniciosa. Sunt autem talia, ramentosa, & biliosa & cruenta, & prasina, & nigra, aliquando simul inter se exeuntia; aliquando particulatim.

Flatum porrò sine strepitu ac crepitu prodire optimum est. melius autem est & cum strepitu exire, quàm isthic reuolui. & qui sic progressus est flatus, aut dolere quid hominem significat, aut delirare: nisi sua sponte homo ita flatum emittat.

Aquosa deiectio cruditatem; candida, qualis ferè in ictero est, nullam, aut valde paucam bilem ad intestina defluere significat: nigra verò ab atra bile sic tingitur. Porrò pinguis deijcitur, quoties pinguedo ab ignito calore cõsumitur: Graueolentia putredinis est indicium. Multiplicis coloris deiectio multas indicat esse

affectiones, & ob eam rem tempore opus est ad concoctionem, siquidem natura tanquàm cum multis hostibus conflictura, multum temporis insumat oportet.

Præcordiorum dolor. CAP. V.

Τοὺς δὲ ἐκ τῶν ὑποχονδρίων πόνους τε καὶ κυρτώματα ἢν ᾖ νεαρὰ καὶ μὴ ξὺν φλεγμονῇ, λύει βορβορυγμὸς ἐγγινόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ· καὶ μάλιστα μὲν διεξιὼν ξὺν κόπρῳ τε, καὶ οὔρῳ, καὶ φύσῃ· ἢν δὲ μὴ, καὶ αὐτὸς δὴ παραμειφθεὶς, ὠφελέει· ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

Cæterùm præcordiorum dolores ac tumores si fuerint recentes, & non cum inflammatione, soluit murmur in præcordio obortum, & maximè quidem si pertransierit cum stercore ac vrina ac flatu: Sin minus etiã per seipsum transierit, iuuat, si ad inferas sedes deuoluatur.

Murmur non solùm spiritus indicium est, sed spiritus humori permisti. Quoties igitur egreditur spiritus ille flatuosus, aut nequaquã egrediens descendit deorsum ad aliquam inferiorem sedem, hypochondria vindicantur vtroq; accidente, tum doloris cruciatu, tum

etiam tumore, sed potissimùm si cum vrina & stercore vacuetur. Talis enim vacuatio nullum praeterea relinquit in hypochondrijs excrementum.

Vrina. CAP. VI.

Τὸ δὲ οὖρον ἄριστόν ἐστιν, ὅταν εἴη λευκή τε ἡ ὑπόστασις, καὶ λείη, καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔς τ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος· σημαίνει γὰρ ἀσφάλειάν τε, καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι.

Εἰ δὲ διαλείποι, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέοιτο, ποτὲ δὲ ὑφίσταται τὸ λευκὸν καὶ λεῖον, χρονιωτέρα γίνεται ἡ νοῦσος, καὶ ἧσσον ἀσφαλής.

Εἰ δὲ εἴη τό, τε οὖρον ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτοῦ ὁμοίη, καὶ λείη, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρώτου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα.

Κριμνώδεες δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν αἱ ὑποστάσιες, πονηραί· τουτέων δὲ εἰσὶ κακίους, αἱ πεταλώδεες· αἱ λευκαὶ δὲ καὶ λεπταί, κάρτα φλαῦραι· τουτέων δ' ἔτι κακίους εἰσὶν αἱ πιτυρώδεες.

Νεφέλαι ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισι, λευκαὶ μὲν ἀγαθαί, μέλαιναι δὲ φλαῦραι. ἔστ' ἂν δὲ πυῤῥόν τε εἴη τὸ οὖρον καὶ λεπτόν, σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι. ἢν δὲ καὶ πουλυχρόνιον εἴη τοιοῦτον ἐόν, κίνδυνος μὴ οὐ δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, ἔστ' ἂν πεπανθῇ τὸ οὖρον.

Θανατωδέστερα δὲ τῶν οὔρων, τά τε δυσώδεα καὶ ὑδατώδεα, καὶ μέλανα, καὶ παχέα.

Επὶ δὲ τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ, τὰ

μέλα

μέλαινα τῶν οὔρων κάκιστα· τοῖσι δὲ παιδίοισι, τὰ ὑδατώδεα.

Ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέουσι πουλὺν χρόνον, ἢν τἆλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, τουτέοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία.

Καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ὑφισταμένας, ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· συντήξιος γὰρ σημεῖα.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν αἱ νεφέλαι, ἤν τε ἄνω, ἤν τε κάτω ἔωσι, καὶ τὰ χρώματα ὁκοῖα ἴσχουσι· καὶ τὰς μὲν κάτω φερομένας ξὺν τοῖς χρώμασιν, οἷσιν εἴρηται, ἀγαθὰς εἶναι νομίζειν καὶ ἐπαινέειν. τὰς δὲ ἄνω ξὺν τοῖσι χρώμασιν, οἷσιν εἴρηται, κακὰς εἶναι, καὶ μέμφεσθαι τὰς τοιάσδε.

Μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἤν γε ἡ κύστις τι νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῷ· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖόν ἐστιν, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς.

Optima verò eſt vrina, quum fuerit alba ſubſidentia, & læuis, & æqualis per totum tempus, donec iudicatus fuerit morbus: ſignificat enim & ſecuritatem, & morbum fore breuem.

Si intermiſerit, & aliquando quidem pura meiatur, aliquando verò ſubſidet album ac læue, diuturnior fit morbus, & mi

minus securus. Si verò fuerit & vrina subrubra, & subsidentia ipsius similis, & læuis, diuturniorem quidem hæc morbum quàm prior significat, sed valde salutarem.

At subsidentiæ in vrinis crasſiores pollentæ partes referentes, prauæ sunt. His autem peiores sunt laminosæ. Albæ verò & tenues valde malæ sunt. Verùm his deteriores sunt furfuraceæ.

Nubeculæ quæ feruntur in vrinis, albæ quidem bonæ sunt, nigræ verò malæ.

Quandiu verò fulua fuerit vrina & tenuis, morbum inconcoctum esse significat. Si verò & diuturna fuerit talis existens, periculum est ne sufficere homo possit, donec vrina fuerit concocta.

Lethaliores autem sunt vrinæ, & fœtidæ, & aquosæ, & nigræ, & crassæ.

At tum in viris, tum in mulieribus nigræ vrinæ pesſimæ sunt, in pueris autem aquosæ.

Quicunque vrinas tenues & crudas meiunt multo tempore, si alia veluti superstitibus futuris signa fuerint, ijs abscessum expectare oportet ad locos infra septum transuersum.

Sed & pinguedines supernè instantes, araneorũ telis similes, damnare oportet:

sunt enim colliquationis signa.

Considerare verò conuenit in vrinis in quibus nubeculæ sunt, an supernè aut infernè sint, & quales habeant colores. Et quæ quidem deorsum feruntur, cum coloribus relatis, eas bonas esse putare, ac laudare: quæ verò sursum feruntur, cum coloribus relatis, malas esse, & tales damnare.

Nec verò decipiat te, si vesica morbum aliquem habens, eiusmodi vrinas reddiderit: non enim totius corporis signum est, sed ipsius per se vesicæ.

Vt facultatis naturalis, quæ in ventre est, indicia agnoscuntur ex ijs quæ quotidie deijciuntur, ita eius quæ in iecore ac venis est ex vrina. In hac enim indicia clara sunt partim optima, partim imperfecta, partim in totum frustratæ concoctionis, quemadmodum & in ijs quæ deijciuntur. Præterea vt in deiectionibus signa sunt aliorum affectuum, quàm ventris, ita vrina alios affectus quàm venarum & hepatis, indicare potest. Vrina ergo faciens sedimentum album, læue, & æquale, securitatem significat, & morbum breui soluendum, cùm signa habeat concoctionis: subrubra verò cum sedimento subrubro & læui, indicat exuperantiam sanguinis non exquisitè elaborati.

borati. Igitur quia optimi humoris exuperantia est, idcirco sine periculo est: sed quia humidior, eget concoctione. Porrò sedimentum crassius, laminosum, & furfuraceum, exassato sanguine, contingit à febrili calore atq; inaequaliter colliquatis carnibus. Album verò & *tenue à spiritu flatuoso fit, tenacius admixto humorum excremento semicocto.*

Nubecula sublimamentum *vrinae est: quod si nigrum est, id ob vehementem accidit frigiditatem, qua ratione sanguis concretus nigrescit: aut propter exuperantem fit calorem: etenim sanguis nigrescit si aduritur. Et qui diutius in sole versantur aestiuo, nigri redduntur. Ergo iure nigrum sublimamentum damnatur, probaturq; album. Sed in vrinis contenta quantò magis deorsum feruntur ad fundum vasis, tantò meliora sunt, leuantur enim sursum à vaporoso spiritu. Optima est vrina subaurea vel subcrocea colore, substantia mediocris, proportione respondens potui facto, hypostasi alba, laui, aequabili, in qua nulla innatet bulla, neq; tuberculum aliquod subsideat, non inhaereat matulae, neque quicquam complicetur ex eis quae solent inferri similia capillis & ramentis, & aliis eius generis. Quantùm vnaquaeq; vrina ab hac declinauerit, tantùm ab optima sanitate recessit. Tenuis enim aquosa morbum crudum significat,*

ficat, & naturalis facultatis debilitatem: Crassa frigidorum & crudorum multitudinem: nigra obstructionem, & humorum assationem: fœtida eorundem putrefactionem, sicut desuper pinguis consumptionem indicat. Verùm vrinæ prauæ, vt interdum humorum in toto corpore existentium vitia, & facultatis concoctricis ostendunt, ita renum & vesicæ tantùm nonnunquam affectum declarant, non humorum aut facultatis. Quinimo fieri potest vt totum animal per vesicam & renes expurgetur, & abscessus etiam cum vrina excernantur, eò videlicet materia deriuata.

Vomitus. CAP. VII.

Ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος, ὁ φλέγματος καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος, καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μηδὲ πολὺς ὡς μάλιστα· οἱ γὰρ ἀκρητέστεροι κακίους εἰσίν.

Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμεύμενον πρασοειδὲς ἢ πέλιον, ἢ μέλαν, ὅ, τι ἂν ᾖ τουτέων τῶν χρωμάτων, νομίζειν χρὴ πονηρὸν εἶναι.

Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέει, κάρτα ὀλέθριον τοῦτο γίνεται. τάχιστα γὰρ θάνατον σημαίνει τὸ πέλιον τῶν ἐμεσμάτων, εἰ ὄζει δυσῶδες.

Πᾶσαι δὲ αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεες ὀσμαὶ, κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἐμεομένοισιν.

Vomitus commodissimus est, ex pitui

ta ac bile quam maximè permixtus, & non crassus valde neq; multus: nam meraciores, deteriores sunt.

Si verò id quod vomitu reiectum est, prasini fuerit coloris, aut liuidum, aut nigrum: quicunque horum fuerit colorum, malum esse putandum est.

Si verò omnes colores idem homo vomit, valde perniciosum hoc est. Celerrimam enim mortem significat liuidus vomitus si graueolens fuerit.

Omnes verò subputridi ac fœtidi odores, in omnibus vomitibus mali sunt.

Syncerus in vomitu humor apparens, peior est: nam vt biliosus caloris copiam immodicam, sic pituitosus indicat frigus. Quinetiam syncerus humor crassior redditur mixto, pituitosus quidem propter frigiditatem quasi concretus, biliosus verò propter abundantem calorem exuctus & frixus: Calidum enim exugit, *frigidum astringit. Porraceus autem vomitus quorundã esculentorũ in ventriculo cruditatem, aut calorem præter naturam ratione ægrotationis indicat. Et quantò plures præter naturam colores, seu nigri, seu liuidi apparẽt, tantò id deterius est, præsertim si cum aliqua alia mala qualitate tetri odoris apparent.*

Sputum. CAP. VIII.

Πτύελον χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι, τῶ-

σι περὶ τὸν πλεύμονα καὶ τὰς πλευρὰς, ταχέως τε ἀναπτύεσθαι, καὶ εὐπετέως ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν, ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ· εἰ γὰρ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης, ἀναπτύοιτο ξανθὸν ἐὸν ἢ πυῤῥὸν, ἢ πολλὴν βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται τό, τε γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, κινδυνῶδες· τὸ δὲ λευκὸν καὶ γλίσχρον καὶ στρογγύλον, ἀλυσιτελές. κακὸν δὲ καὶ τὸ χλωρὸν ἐὸν κάρτα καὶ τὸ ἀφρῶδες. Εἰ δὲ εἴη οὕτως ἄκρητον, ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν ἐστι τούτων ἐκείνων. Κακὸν δὲ καὶ ἢν μηδὲν ἀνακαθαίρηται, μηδὲ περαίη ὁ πλεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν ζέῃ ἐν τῷ φάρυγγι.

Sputum in omnibus doloribus qui sunt circa pulmonem & costas, citò & facilè expui conuenit, & flauum sputo valde permixtũ apparere. Si enim longè post principium doloris, expuerit quod flauum est, aut rufum, aut quod multam tussim inducit, & non valde permixtum est, deterius est. Nam & flauum merum periculosum est: & album, & viscosum, & rotundum, inutile est. Malum est & quod viride est valde, itemq; pallidum & spumosum. Si verò ita fuerit meracũ, vt etiam nigrũ appareat, hoc ipsum deterius est quàm illa: malũ etiam est si nihil repurgetur, neq; pulmo aliquid eiiciat, sed plenius in gutture ferueat.

Facilis & prompta screatio demonstrat quòd non vehemens sit in thorace dolor, quòd sputum non sit glutinosum, membris tenacius inhærens, nec admodum crassum, & præterea quòd non sit aquosum nimis: Nam materia tenuis vix screatur, vt quæ in pulmonibus circunfluitet. Materias autem quæ expuuntur *permisceri inter se salubrius est, nec quicquàm excerni syncerum: flauum enim sputum redditur propter flauæ bilis abundantiam: candidum verò, glutinosum ac rotundum, propter assatam pituitam Quo fit vt syncerum quod egeritur, malum semper affectum indicet.* Nam *vbi serosus humor assatur, fit flaua bilis, quæ pallida apparebat mixta eidem humori seroso. Aeruginosa verò fit vbi is multùm assatur, & vbi supra modum nigra, quæ est deterrima & quàm maximè erodens atra bilis, aut vbi crassus sanguis similiter exsiccatur: aut id fit ratione mortificationis & refrigerationis. Spumans autem sputum fit à spiritu flatuoso cum humore mixto, qui dum frangitur, pituitam quoq; in multas & exiguas partes frangit.*

Grauedo & Sternutatio. CAP. IX.

Κορύζας δὲ καὶ πταρμοὺς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι περὶ τὸν πλεύμονα νοσήμασι, προγεγονέναι ἢ ἐπιγίνεσθαι, κακόν· ἀλλ' ἐν τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι τοῖς θανα

θανατώδεσι τοῖσιν οἱ πταρμοὶ λυσιτελοῦσιν.

Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τοῖσι περιπλευμονικοῖσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον περιεστηκὸν καὶ κάρτα ὠφελέει· ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι καὶ παλαιοτέρῳ, ἧσσον ἀσφαλές.

Πάντα δὲ πτύελα πονηρά ἐστιν, ὁκόσα ἂν τὴν ὀδύνην μὴ παύῃ· κάκιστα δὲ τὰ μέλανα, ὡς διαγέγραπται· τὰ δὲ παύοντα ὀδύνην, πάντων ἀμείνω ἀναπτυόμενα.

Grauedines & sternutationes in omnibus circa pulmonẽ morbis & antecedere & succedere, malũ. At in aliis morbis lethalibus sternutationes prosunt. Sputum autem flauum sanguine permixtum non multo, si in pulmonis inflãmatione in principio morbi reiiciatur, salutare est & valde prodest. Si verò septimo die, aut posterius, minus securum est. Omnia sputa mala sunt quæ dolorem non sedant. Pessima verò sunt nigra, sicut scriptum est. Quæ dolorem sedant omnium optima existunt.

Grauedines ac destuxiones in morbis qui affligunt in pulmone, non esse bona indicia semper existimare oportet. Nam antecedentes, pulmonem malis humoribus implent, procedente verò morbo apparentes grauem affe-

ctum pulmonis indicant, & caput ab eo læsum significant. Porrò sternutationes vt plurimùm grauedinibus comites sunt, & vehementer vtiq; totum thoracem commouentes, pulmonem aliquo modo lædunt. At verò in aliis morbis si posterius appareant, ostendunt salutem, licet lethalis morbus quantùm ad alia signa attinet, habeatur: indicant enim concoctionem ac robur excretoriæ in cerebro facultatis, à qua in nares flatuoso spiritu excreto pariter cum alio humore, sternutatio fit. Sputum in pulmonis morbo si commixtis humoribus coctionis signa quædam habeat, salubre est: sed si id non accidat, periculum exolutionis virium imminet, antequàm concoquatur, & ob eam rem minus securum pluribus diebus permanere sputa & syncera & semicocta. Quæ verò sedant dolorem, ea sputa maximè laudabilia sunt, quouis excreta tempore: nam quæ è corpore excernuntur, ea potissimùm facilitate tolerantiæ commendantur.

Suppuratio. CAP. X.

Ὁκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων τῶν χωρίων μὴ παύηται, μήτε πρὸς τὰς τῶν πτυέλων καθάρσιας, μήτε πρὸς τὴν τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας τε καὶ φαρμακείας, καὶ διαίτας, εἰδέναι δεῖ ἐκπυήσοντα.

Τῶν

Τῶν δὲ ἐκπυημάτων ὁκόσα μὲν ἐπὶ χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπυΐσκεται, ὀλέθρια κάρτα, ἤν τε ἐν μέρει τὸ χολῶδες τῷ πύῳ ἀναπτύοιτο, ἤν τε ὁμοῦ. μάλιστα δὲ ἢν ἄρξηται χωρέειν τὸ ἐμπύημα, ἀπὸ τουτέου τοῦ πτυέλου, ἑβδομαίου ἐόντος τοῦ νοσήματος. ἐλπὶς δὲ τὸν τὰ τοιαῦτα πτύοντα, ἀποθανεῖσθαι τεσσαρεσκαιδεκαταῖον, ἢν μή τι αὐτέῳ ἐπιγένηται ἀγαθόν.

Ἐστι δὲ, τὰ μὲν ἀγαθὰ τάδε· εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα, εὔπνοον εἶναι, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι, τό, τε πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν, τό, τε σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι, θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακὸν, καὶ δίψαν μὴ ἔχειν, οὖρά τε καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται, ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα ἐπιγίνεσθαι· οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τουτέων ἐπιγινομένων, οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὁ ἄνθρωπος.

Ην δὴ τὰ μέν τοι αὐτέων ἐπιγίνοιτο, τὰ δὲ μὴ, οὐ πλείονα χρόνον ζήσας ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας, ἀπόλοιτ' ἂν ὁ ἄνθρωπος.

Κατὰ δὲ τὰ ἐναντία τουτέων· δυσπετέως φέρειν τὴν νοῦσον, πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὀδύνην μὴ παύεσθαι, τὸ πτύελον μόλις ἀναβήσσειν, διψῆν κάρτα, τό, τε σῶμα ὑπὸ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι, καὶ τὴν μὲν κοιλίην καὶ τὰς πλευρὰς, θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς. τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς· οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται, ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα οὕ-

τως γὰρ εἰ ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τουτέων, ἀπόλοιτο ἂν ὁ ἄνθρωπος, πρὶν ἢ ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐνναταῖος, ἢ ἑνδεκαταῖος. οὕτως οὖν ξυμβάλλεσθαι χρὴ, ὡς τοῦ πτυέλου τουτέου θανατώδεος ἐόντος μάλα, καὶ οὐ περιάγοντος ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας.

Τὰ δὲ ἐπιγινόμενά τε κακὰ καὶ ἀγαθὰ ξυλλογιζόμενον ἐκ τουτέων χρὴ τὰς προρρήσιας προλέγειν· οὕτω γὰρ ἄν τις ἀληθεύοι μάλιστα. Αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπυήσιες ῥήγνυνται αἱ πλεῖσται, αἱ μὲν εἰκοσταῖαι, αἱ δὲ τριηκοσταῖαι, αἱ δὲ τεσσαρακονθήμεροι, αἱ δὲ πρὸς τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται.

Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ἔσεσθαι λογιζόμενον, ἀπὸ τῆς ἡμέρης ἧς τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος πύρεξεν· ἢ εἴποτε αὐτὸν πρῶτον ῥῖγος ἔλαβε· καὶ εἰ φαίη ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἤλγει· ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχῇσι γίνεται τῶν ἐμπυημάτων.

Ἐξ οὖν τουτέων τῶν χρόνων τὴν ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι τῶν ἐμπυημάτων ἔσεσθαι ἐς τοὺς χρόνους τοὺς προειρημένους.

Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μοῦνον, στρέφειν τε καὶ καταμανθάνειν χρὴ ἐπὶ τουτέοισι, μήτι ἔχῃ ἄλγημα ἐν τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ, καὶ ἢν θερμότερον ᾖ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου, κατακλινομένου ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν, ἐρωτᾶν εἴ τι αὐτῷ δοκέει βάρος ἐκκρέμασθαι ἐκ τοῦ ἄνωθεν· εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, ἐπὶ θάτερόν ἐστι τὸ ἐμπύημα, ἐπὶ ὁ-

κοῖον

κρῖον ἂν πλεῦρον τὸ βάρος γίνηται.

Quicunq; dolores ex his locis non sedantur, neq; ad sputorum purgationes, neque ad stercorum alui subductionem, neq; ad venæ sectiones, & victus rationem, & medicamenta, eos ad suppuratio nem verti sciendum est. Ex suppurationibus quæcunq; dum sputum adhuc biliosum est, suppurãtur, perniciosæ valde sunt, siue biliosum illud in parte, siue simul cum pure expuatur: & hoc potissimùm si morbo ad septimum diem pro gresso, suppuratio ad hoc sputo procedere incipiat. Timor autem est eum qui talia expuit, moriturum esse decimaquarta die, si non aliquod bonum signum ipsi acciderit: sunt autem bona hæc, facilè ferre morbũ, benè spirare, à dolore liberatum esse, sputum tussiendo facilè reiicere, corpus æqualiter calidum ac molle apparere, sitim non habere, vrinas, & alui egestiones, & somnos, & sudores, velut descriptum est, hæc singula nosse conuenit accidere: Nam omnibus his ita contingentibus homo non morietur. Si verò aliqua ex his accesserint, aliqua nõ, non ampliore tempore vita producta, decimaquarta die homo peribit. Porrò ma-

la ſigna his cōtraria ſunt, ægrè ferre morbum, ſpiritum magnum & denſum eſſe, dolorem non ſedari, ſputum vix tuſsiendo reiici, ſiti infeſtari, corpus inæqualiter à febre teneri, ventrem quidem ac coſtas fortiter calfieri, frontem verò & manus & pedes frigeſieri. Vrinas autem & alui excrementa & ſomnos & ſudores, velut deſcriptum eſt. Hæc ſingula noſſe oportet mala eſſe. Quicquid enim horum iam dicto ſputo ſuperuenerit, hominem moriturum ſignificat, priuſquam ad decimumquartum diem peruenerit, aut nono die, aut vndecimo. Sic igitur coniecturam facere oportet, quòd hoc ſputum lethale ſit valde, & non perducat ad decimumquartum diem. Proinde & bona & mala ſigna expendentem ex his prædictiones facere oportet: ita enim potiſsimùm veritatem conſequi quis poterit. At verò aliæ ſuppurationes rumpuntur, plurimæ quidem vigeſimo die, aliæ trigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliquæ verò ad ſexaginta dies perueniunt. Conſiderare oportet ſuppurationis futuræ principiū, ſuppuratione facta ab ea die qua primùm homo febricitauit, aut ſi fortè ipſum primùm rigor apprehendit, etſi pro dolore grauitatem ſibi

bi factam esse dixerit, in eo loco in quo dolebat: hæc enim in principiis suppurationum fiunt. Ex his igitur temporibus eruptionem suppurationum fore ad prædicta tempora expectandum est. Si verò suppuratio fuerit in altero latere solùm, vertere & considerare oportet in his num aliquem habeat dolorẽ in altero latere, & an alterũ altero sit calidius, & reclinato ægro in latus sanum, interrogare ipsum an videatur ipsi graue quid ex superno latere incumbere: Si enim hoc fuerit, in altero est suppuratio, in quo grauitas affuerit.

Affectus qui in thorace ac pulmone non desinunt, adhibitis omnibus remedijs, eos suppuraturos expectabis (Suppurationem autem intellige puris inter thoracem & pulmonem effusionem.) Porrò qui purulenta septima die expuerit, non tamen sola, neq; toto die, sed, aut cùm eis biliosum aliquid, aut sine materia purulenta biliosum solùm expuerit, hic ne decimo quarto die intereat periculum est: Quòd si bona signa accedant, præscriptus mortis terminus in maius temporis spatium proferetur: Si verò mala, ante decimumquartum diem morietur. Cæterùm bona maláve signa, persequitur ipse postea. Si cui enim conuale

ualescendum est, omnia bona indicia adsint necesse est: Si moriendum, vel vnum adesse malum sufficiet. Aliæ suppurationes sunt, quæ nec in thorace sunt, nec bilem immixtam habent, nec septimo rumpuntur, sed diutius immorantur. Quarum differentiæ sumuntur à loco patiēte, & ab humore morbum committente: Caliditas enim & loci & humoris celeritatem motus, frigiditas tarditatem operatur. Sumuntur etiam indicationes ab ætate, natura, tempore, regione, constitutione & viribus ægri. In omnibus his calidus humor citius, frigidus tardius suppuratur.

Quibus signis cognoscuntur purulenti. CAP. XI.

Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ τοῖσι δὴ τοῖσι σημείοισι· πρῶτον μὲν, εἰ ὁ πυρετὸς οὐκ ἀφίησιν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡμέρην λεπτὸς ἴσχει, τὴν δὲ νύκτα πλείων.

Καὶ ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίνονται, βῆχές τε καὶ θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι, καὶ ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου.

Καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ, ἔγκοιλοι γίνονται· αἱ δὲ γνάθοι, ἐρυθήματα ἴσχουσι.

Καὶ οἱ μὲν ὄνυχες τῶν χειρῶν γρυποῦνται· οἱ δὲ δάκτυλοι θερμαίνονται, καὶ μάλιστα ἄκροι. καὶ ἐν τοῖσι ποσὶν οἰδήματα γίνεται.

Καὶ σιτίων οὐκ ἐπιθυμέουσι, καὶ φλύκται-

ναι

ναι γίνοιτο) ἀνὰ τὸ σῶμα. Ὁκόσα μὲν οὖν ἐγχρονίζει τῶν ἐμπυημάτων, ἔχει τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ πιστεύειν αὐτέοισι χρὴ κάρτα.

Ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνιά ἐστι, σημαίνεσθαι τουτέων, ἤν τι ἐπιφαίνηται, οἷα καὶ τοῖσιν ἐν ἀρχῇσι γινομένοισιν. ἅμα δὲ καὶ ἤν τι δυσπνούστερος ᾖ ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ δὲ ταχύτερον αὐτέων καὶ βραδύτερον ῥηγνύμενα, τοῖσδε γινώσκειν χρή. ἢν μὲν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇσι γίνηται, καὶ ἡ δύσπνοια, καὶ ἡ βὴξ, καὶ ὁ πτυαλισμὸς διατείνῃ, ἐς τὰς εἴκοσιν ἡμέρας ἔχειν, προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, ἢ καὶ ἔτι πρόσθεν. ἢν δὲ ἡσυχαίτερος ὁ πόνος ᾖ, καὶ τἄλλα πάντα, τουτέοισι κατὰ λόγον τουτέου προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν ἐς ὕστερον.

Γίνεσθαι δὲ ἀνάγκη καὶ πόνον, καὶ δύσπνοιαν, καὶ πτυελισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξιος.

Περιγίνονται δὲ τουτέων μάλιστα μὲν οὓς ἂν ἀφῇ ὁ πυρετὸς αὐθήμερον μετὰ τὴν ῥῆξιν, καὶ σιτίων ταχέως ἐπιθυμέωσι, καὶ δίψης ἀπηλλαγμένοι ἔωσι, καὶ ἡ γαστὴρ σμικρά τε καὶ ξυνεστηκότα ὑποχωρέῃ, καὶ τὸ πῦον λευκόν τε καὶ λεῖον καὶ ὁμόχροον ᾖ, καὶ φλέγματος ἀπηλλαγμένον, καὶ ἄτερ πόνου τε καὶ βηχὸς ἰσχυρῆς ἀνακαθαίρηται.

Ἄριστα μὲν οὕτως καὶ τάχιστα ἀπαλλάσσουσιν· ἢν δὲ μή, οἷσιν ἂν ἐγγύτατω τουτέων γίνηται.

Ἀπόλλυνται δὲ οὓς ἂν ὅ, τε πυρετὸς μὴ ἀφιείη, ἢ δοκέων αὐτέους ἀφιέναι, αὖθις φαίνηται

αὐαθερμαινόμενος· καὶ δίψαν μὲν ἔχωσι, σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι· καὶ ἡ κοιλίη ὑγρὴ ᾖ, καὶ τὸ πτύσμα χλωρὸν καὶ πέλιον πτύῃ, ἢ φλεγματῶδες καὶ ἀφρῶδες. ἢν ταῦτα πάντα γίγνηται, ἀπόλλυνται.

Ὁκόσοισι δ' ἂν τουτέων, τὰ μὲν ἐπιγένηται, τὰ δὲ μὴ, οἱ μὲν αὐτέων ἀπόλλυνται, οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ περιγίνονται. ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν τεκμηρίων τῶν ἐόντων ἐν τουτέοισι, σημαίνεσθαι χρὴ καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πᾶσιν.

Ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νοσημάτων, παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐκπύουσιν ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται.

Επισκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὰ τοιαῦτα, ὧδε· ἢν ὅ, τε πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη μὴ παύηται, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ εὔλυτοί τε καὶ ἄκρητοι γίγνοιντο, καὶ μηδὲ τὸ οὖρον πουλύ τε κάρτα καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον· ὑπηρετῆται δὲ περιεστηκῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν περιεστηκῶν σημείων, τουτέοισι χρὴ τὰς τοιαύτας ὑποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι. γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ κάτω χωρία, οἷσιν αὖ περὶ τὰ ὑποχόνδρια τοῦ φλέγματος τι ἐγγίνηται· αἱ δὲ ἄνω, οἷσι τὸ ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον διατελέῃ· δύσπνους δὲ τινα χρόνον γενόμενος, παύσηται ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης.

Cæterùm omnes ſuppuratos ex his ſignis

signis cognoscere oportet: Primùm quidem si febris non dimittit, sed per diem quidem tenuis est, noctu verò vehementior, & sudores multi oboriũtur, tussisq́; ac tussiẽdi promptitudo ipsis adest, & nihil memorabile expuunt, & oculi caui fiunt, & maxillæ ruborem contrahunt, & vngues quidem manuum curuantur, digiti verò calescunt, & potissimùm summi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & pustulæ per corpus enascuntur. Quæcunque igitur suppurationes diuturnæ sunt, hæc signa habent, & fidem ipsis valde habere oportet: Quæ verò breues sunt, ex his signis cognoscere oportet, si quid apparuerit ex iis qualia in principiis fiunt: Simul autem & si aliquanto difficilius spirauerit homo. At verò quæ ex ipsis citius & tardius rumpuntur, his signis cognoscere oportet: Siquidem enim dolor in principiis fiat, & spirandi difficultas, & tussis, & spuitio perseuerans ad vigesimum diem pertingat, eruptionem tunc expectare oportet, aut etiam prius. Si verò quietior fuerit dolor, & alia omnia pro huius ratione, eruptio posterius expectanda est. Necesse verò est accedere & dolorem, & spirandi difficultatem, & spuitionem ante puris

puris eruptionem. Ex his autem maximè superstites manēt hi, quos febris eodem post eruptionem die dimiserit, & qui cibos statim appetiuerint, & à siti liberati fuerint, & si venter parua & compacta egesserit, & pus album, & læue, & eiusdem coloris fuerit, & à pituita liberum, & citra dolorem ac tussim fortem, repurgetur. Ac optimè quidem sic ac celerrimè liberantur. Sin minus, hi quibus proxima his contigerint. At verò intereunt ij quos febris non dimiserit, aut vbi ipsos dimisisse putata fuit, rursus recalescens apparuerit, & qui sitim quidem habuerint, cibos autem non appetiuerint, & si venter liquidus fuerit, & pus pallidum siue viride & liuidum expuerint, aut pituitosum & spumosum: Si hæc omnia contigerint, intereunt. Quibus verò ex his quædam accesserint, quædam non, horum aliqui intereunt, aliqui in multo tempore superstites euadunt. Verùm ex omnibus signis quæ adsunt, tum in his tum in alus omnibus, coniecturam facere oportet. Quibuscunque ex inflammati pulmonis morbis abscessus fiunt circa aures, & suppurantur, aut ad inferas sedes ac fistulas contrahunt, hi superstites euadunt. Verùm

rum id ita considerare oportet, si & febris detinuerit, & dolor non sedatus fuerit, & sputum pro ratione non prodierit, neque biliosæ, neq; solutu faciles & meracæ alui egestiones fuerint, neq; vrina valdè multa, multam subsidentiam habens. Iudicatur autem superstes futurus ab omnibus reliquis salutaribus signis: tunc abscessus huiusmodi fore sperandum est. Fiunt autem partim ad infernas partes, quibus videlicet inflammatio aliqua circa præcordia affuerit, partim in supernis, quibus præcordium molle & doloris exors permanserit, & vbi spirandi difficultas, quæ per tempus aliquod affuit, desierit citra aliam manifestam causam.

Suppurati ex eo potissimùm cognoscuntur, quòd cùm pus, quod inter thoracem pulmonemq; coaceruatum habet, citò non expuant, antequam pulmonis substantia exulceretur, tabidi fiunt, leniter quidem diu febricitātes, sed calore noctu crescente; quod accidit omnibus febricitantibus hectica febre: Item cognoscuntur ex sudoribus, tussi, macie, & cauitate oculorum, & aliis quæ longioris suppurationis indicia sunt manifesta. Breuiorem autem suppurationem docet cognoscendam esse ex indiciis

cùjs antea dictis: ea verò sunt, rigor febris, grauitas, & si æger difficilius quàm antè spiret. Id verò accidat necesse est propter angustiam pulmonis, quoties pus inanes thoracis sedes comprehenderit. Si igitur continenter & vehementer infestent, dolor, difficultas spirandi, tussis, & screatio, celerem fore significant ruptionem: Si verò non continenter affligant, nec vehementer, diuturniorem. Porrò morbus qui per abscessum soluendus est, medius est inter mites & exitiosos: Nam mitis per excretionem soluitur, vt acutus non lethalis: Exitiosus cùm nullum coctionis signum præbeat, totus in hoc est vt naturæ conatum renitentem celeriter opprimat: longi verò cùm sint ex crudis crassisq; humoribus, non tamen lethalibus, diutius immorantur, & abscessus committunt, nisi per concoctionem finiantur. Abscessus autem sursum vel deorsum erumpunt pro vario motu humorum, quem dolor comitans ostendit.

Abscessus. CAP. XII.

Αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ ἐς τὰ σκέλεα ἐν τῇσι περιπλευμονίῃσι τῇσιν ἰσχυρῇσί τε καὶ ἐπικινδυνοίσι, λυσιτελέες μὲν πᾶσαι, ἄρισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου ἐν μεταβολῇ ἐόντος γινόμεναι· εἰ γὰρ τὸ οἴδημα καὶ ἡ ὀδύνη γίγνοιτο, τοῦ πτυέλου ἀντὶ ξανθοῦ πυώδεος γινομένου καὶ ἐκχωρέοντος ἔξω, οὕτως ἂν ἀσφαλέστατα ὅ, τε ἄνθρωπος

περι

δεγίνοιτο, καὶ ἡ ἀπόστασις ἀκίνδυνος τάχιστα παύσεται.

Εἰ δὲ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέοι καλῶς, μηδὲ τὸ οὖρον ὑπόστασιν ἀγαθὴν ἔχον φαίνοιτο, κίνδυνος χωλὸν γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἢ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν.

Ην δὲ ἀφανίζωνται καὶ παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες, τοῦ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τὸ πυρετοῦ ἔχοντος, δεινόν· κίνδυνος γὰρ, μὴ παραφρονήσῃ καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος.

Τῶν δὲ ἐμπύων, τῶν ἀπὸ τῶν περιπλευμονικῶν, οἱ γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται. ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ νεώτεροι μᾶλλον ἀποθνήσκουσιν.

Cæterùm abſceſſus ad crura in pulmonis inflammationibus fortibus ac periculoſis omnes quidem vtiles ſunt: optimi verò ſunt, qui dum ſputum iam in mutatione eſt, fiunt: Si enim tumor & dolor fiat, ſputo pro flauo purulento fiente & foras procedente, ita ſecuriſsimè homo ſuperſtes euaſerit, & abſceſſus celerrimè ſedabitur. Si verò ſputum non benè proceſſerit, neque vrina ſubſidentiam bonam habens apparuerit, periculum eſt fore claudum articulum, aut multum moleſtiarum exhibiturum. At ſi euaneſcant & recurrant abſceſſus, ſputo non

non prodeunte, febreq; permanente, horrendum est. Periculum enim est ne deliret homo & moriatur.

Ex suppuratis à pulmonis inflammatione, seniores magis intereunt: Ex aliis autem suppurationibus iuniores magis moriuntur.

Sententia est Hippocratis de bonis abscessibus, quòd optimi sunt si deorsum & quàm longissimè à morbo absistant, sed potissimùm si cum concoctione fiant: concoctio enim celerem iudicationem ac securam sanitatem significat. Porrò concoctionem indicat screationis mutatio, & item vacuatio innocua atq; multa. Sed si citra morbi concoctionem abscessus sit in cruribus, vindicabit quidem & hunc in modum hominem à periculo in peripneumonia imminente, sed articulus ipse in quem decumbet, difficilius sanitati restituetur, ac forsitan aliquando æger claudicabit. Si verò abscessus aboletur, sputo non exeunte, ac febre detinente, difficilis morbus est: Constat enim quòd humores in profundum refluxerint ad partes præcipuas. Nam si discussi essent, non amplius febricitarent, & facilè spuerent. Itaq; verisimile est in pulmonem omnem secessisse fluxionem, & ob eam rem delirare eos par est. Inter purulentos autem

tem ex peripneumonia, seniores potius intereunt, quia propter spuitionem sanatio viribus eget validioribus. Per alias verò suppurationes, sub ipso suppurationis tempore iuniores ex magnitudine febrium ac doloris, sæpius moriuntur.

Dolores circa lumbos. CAP. XIII.

Αἱ δὲ ξὺν πυρετῷ γινόμεναι ὀδύναι περὶ τὴν ὀσφύν τε καὶ τὰ κάτω χωρία, ἢν τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι, ὀλέθριαι κάρτα.

Προσέχειν οὖν δεῖ τὸν νόον τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισιν, ὡς ἤν τι καὶ τῶν ἄλλων σημείων ἐπιφαίνηταί τι πονηρὸν, ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος.

Ὁκόσοι δὲ τῶν ἐμπύων καίονται, οἷσιν ἂν καθαρὸν μὲν τὸ πύον ᾖ, καὶ λευκὸν, καὶ μὴ δυσῶδες, σώζονται. οἷσι δὲ ὕφαιμόν τε καὶ βορβορῶδες, ἀπόλλυνται.

Εἰ δὲ ἀναΐσσοντες τοῦ νοσήματος ὡς πρὸς τὰς φρένας, τἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπιγίνηται, ἔμπυοι ἔσονται τούτων πολλαὶ ἐλπίδες.

Dolores cum febre fientes circa lumbos & infernas partes, si septum transuersum attigerint, infernas partes relinquentes, perniciosi valdè sunt. Proindè aliis quoque signis animum aduertere oportet. Nam si quod etiam ex aliis si-

gnis malum apparuerit, desperatus est homo. Si verò assiliente ad septũ transuersum morbo, alia signa non mala accesserint, hunc suppuratum fore multa spes est. Quicunque verò suppurati vruntur, quibus quidem purum pus fuerit & album, & non foetidum, hi seruantur: Quibus autem subcruentum & coenosum, hi pereunt.

Si verò assiliente ad septum transuersum morbo, alia signa non mala accesserint, hũc suppuratũ fore multa spes est.

Vult recurrente in thoracem morbo, è duobus alterum, aut de repente mori ægrotum, aut si ille melius habet, prorsus fore purulentum.

Dolor à vesica. CAP. XIIII.

Κύστιες δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι. δεινὰ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι· ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται· καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτέων τῶν κύστεων πόνοι. ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι· καὶ αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσιν ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ, εἰ μὴ σκληρόν τι καὶ πρὸς ἀνάγκην.

Λύει δὲ οὖρον πυῶδες οὐρηθὲν, λευκὴν καὶ λείην ἔχον τὴν ὑπόστασιν.

Ην δὲ μήτε τῷ οὔρῳ μηδὲν ἐνδιδῷ ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλάσσηται, ὅ, τε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ, ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος, ἐλπὶς τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι.

O δ

Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται τῶν παιδίων μάλιστα τῶν ἑπταετέων, ἕως αὖ ἐς τὰ πεντεκαίδεκα ἔτεα χρόωνται.

Porrò veſicæ duræ & dolentes, penitus quidem horrendæ ac pernicioſæ ſunt: pernicioſiſsimæ verò quæ cũ febre cõtinua fiunt. Etenim dolores ab ipſis veſicis ad occidendum ſufficiunt, & alui non egerunt hoc tempore niſi durum quiddam, & hoc coactè. Si vrina mingitur purulenta, candidum ac læue obtinens ſedimentum, ſolutio morbi: Si verò neque ab vrina quicquàm remiſerit dolor, neque veſica molliatur, & febris continua fuerit, in primis circuitibus morbi ægrum moriturum eſſe timor eſt. Atque hic modus potiſsimùm pueros corripit ſeptennes, donec ad quintumdecimum annum peruenerint.

Durities & dolor veſicæ cum febre hoc malum habet, quòd & deiectionem & vrinæ ſuppreſſionem inducit. Hæc veſicæ inflammatio ſi concoquatur, eò decumbent concocti humores, ac pariter cum vrina excernentur, iudicia bona concoctionis in ſedimento habentes: Si verò crudus permaneat affectus, nec dolor leniatur, ex eo vix conualeſcit æger.

Cæterùm ob intempeſtiuos cibos, copia hu-

moris crudi in corporibus puerorum colligitur: Is igitur per renes expurgatus quotidie, atq; etiam per vrinarios meatus in vesicam collectus, interdum calculos in ea gignit, sæpe etiam inflammationem, cùm ab assiduo eorum humorum transitu vesica magnum malum acceperit.

HIPPOCRATIS PRÆNOTIONVM LIBER TERTIVS.

De febribus. CAP. I.

I δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσιν αὐτέῃσιν ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. οἵ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες τεταρταῖοι παύονται ἢ πρόσθεν. οἵ, τε δὲ κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων γινόμενοι, τεταρταῖοι κτείνουσιν ἢ πρόσθεν. ἡ μὲν οὖν πρώτη ἔφοδος αὐτέων οὕτω τελευτᾷ· ἡ δὲ δευτέρη, ἐς τὴν ἑβδόμην περιάγεται· ἡ δὲ τρίτη. ἐς τὴν ἑνδεκάτην· ἡ δὲ τετάρτη, ἐς τὴν τεσσαρεσκαι

ρεσκαιδεκάτην· ἡ δὲ πέμπτη, ἐς τὴν ἑπτακαιδεκά-
την· ἡ δὲ ἕκτη, ἐς τὴν εἰκοστήν. αὗται μὲν οὖν ἐκ
τῶν ὀξυτάτων νοσημάτων διὰ τεσσάρων ἐς τὰς
εἴκοσιν, ἐκ προσθέσιος τελευτῶσιν.

Febres iudicantur in iisdem numero diebus, ex quibus & superstites euadunt homines & ex quibus pereunt. Etenim placidissimæ febres, & signis securissimis nitentes, quarto die desinunt, aut prius. Malignissimæ verò & signis horrendissimis affligentes, quarto die aut prius occidunt. Primus igitur ipsarum insultus sic desinit. Secundus autem ad septimum producitur: Tertius ad vndecimum: quartus ad decimumquartum: quintus ad decimumseptimum: sextus ad vigesimum. Hi igitur impetus ex acutissimis morbis per quatuor ad viginti ex additione desinunt.

Nomen indicationis aut crisis in morbis vsurpatum, à foro translatum est, significans subitam in morbo mutationem, quæ quatuor modis fit: aut enim statim vindicantur à morbis, aut magnam habent in melius mutationem, aut statim moriuntur, aut multò peius habent. Primas duas simpliciter nominant indicationes: sequentes duas cum additione, malam verbo indicationis adijcientes. Porrò dies

ijdem sunt decretorij, in quibus hæ indicationes fiunt ad salutem, & in quibus fiunt ad mortem. Quod significauit cùm ait eosdē dies esse ex quibus supersunt homines, & ex quibus intereunt. Placidißimæ *febres igitur & simplicißimæ, quæ securitatis indicia habuerint, non vltra primum quaternarium procedent, sed aut quarto die aut citius desinent.* Pari *modo malignæ, quæ cum signis exitiosis inuadunt, quarto die aut citius interimunt.* Itaq; *per tres septenarios & sex quaternarios ad vigesimum diem peruenitur, qui & ipse multas & certas crises facit.*

Dierum decretoriorum obseruatio.

CAP. II.

Οὐ δύναται δὲ ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν οὐδὲν τουτέων ἀριθμέεσθαι ἀτρεκέως, οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν πεφύκασιν ἀριθμέεσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτέῳ τρόπῳ. κατὰ τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ πρώτη περίοδος τεσσάρων καὶ τριήκονθ' ἡμερέων· ἡ δὲ δευτέρη, τεσσαράκοντα ἡμερέων· ἡ δὲ τρίτη, ἑξήκοντα ἡμερέων. τουτέων δ' ἐν ἀρχῇσιν ἐστὶ χαλεπώτατον διαγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἐν πλείστῳ χρόνῳ κρίνεσθαι· ὁμοιόταται γὰρ αἱ ἀρχαί εἰσιν αὐτέων. ἀλλὰ χρὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης ἐνθυμέεσθαι, καὶ καθ' ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην σκέπτεσθαι. καὶ οὐ λήσεται ὅπῃ τρέψεται τὸ νόσημα. γίνεται δὲ ἡ τῶν τεταρταίων κατάστασις

ἐκ

ἐκ τοῦ αὐτοῦ κόσμου. Τὰ δὲ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρίνεσθαι, δυσπετέστερα γινώσκεσθαι. μέγιστα γὰρ τὰ διαφέροντα ἀπ' ἀρχῆς αὐτέων ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι, εὔπνοοί τε καὶ ἀνώδυνοί εἰσι, καὶ κοιμῶνται τὰς νύκτας, τά τε ἄλλα σημεῖα ἔχουσιν ἀσφαλέστατα. οἱ δὲ ἀπολλύμενοι, δύσπνοοι γίνονται, ἀλλοφάσσοντες, ἀγρυπνέοντες, τά τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες. ὡς οὖν τουτέων οὕτω γινομένων, ξυμβάλλεσθαι χρὴ κατά τε τὸν χρόνον, κατά τε τὴν πρόσθεσιν ἑκάστην ἐπὶ τὴν κρίσιν ἰόντων τῶν νοσημάτων.

Non poteſt autem quicquam horum integris diebus exactè numerari, neq; enim annus & menſes integris diebus numerari poſſunt. Poſtea verò eodem modo iuxta eandem additionem. Primus circuitus quatuor & triginta dierum eſt: ſecundus quadraginta dierum: tertius ſexaginta dierum: at in horum principiis difficillimum eſt cognoſcere eos qui in plurimo tempore iudicabuntur, ſimillima enim ſunt ipſorum principia. Verùm à primo die animaduerſionem facere oportet, & prout ſinguli quaternarij addũtur, conſiderare, & non latebit te quò vertetur morbus. Fit autem & quartanarum conſtitutio ex huiuſmodi ordine. Qui porrò morbi in

breuissimo tempore iudicabuntur, faciliores cognitu sunt. Maximæ enim differentiæ ab initio ipsius sunt. Qui enim superstites ab ipsis euasuri sunt, facilè spirantes, & doloris exortes sunt, & noctu dormiunt, aliaq; signa securissima habent: qui verò morituri, ægrè spirantes sunt, delirantes, vigilantes, aliaq; signa pessima habentes. Vt igitur his ita contingentibus coniectare oportet, & iuxta hoc tempus, & iuxta vnamquanq; additionem, tendentibus ad iudicationem morbis.

Cùm vigesimus dies ab Hippocrate constituatur inter decretorios, cumq; tres septenarij viginti diebus circunscribantur, constat quòd quaternarius sexies repetitus ante vigesimum non sit integrorum dierum, sed pars quædam deest, nisi finis vnius quaternarij principium sit alterius, ac vtrique dies vnus sit communis. Sic *trium septenariorum ad vigesimum vsq; diem inter se numeratorum non eadem fuit compositio: secundus enim à primo seiunctus est, proinde quarto decimo die finitur: tertius verò secundo copulatus est, & ob eam rem finitus est vigesimo die: atq; septenarij eadem ratio est post vigesimum vsq; ad quadragesimum, sexagesimum, ac ita deinceps, adeo vt tri*gesimus

gesimus quartus sit primus post vigesimum, qui sit antecedēti septenario communis & sequenti, à quo ad quadragesimum sit progressus. Quòd etiam annus non numeretur integris diebus ex eo planum est, quòd non trecentis & sexaginta quinque diebus tantummodò constet, sed etiam quarta parte diei, exceptis duodecim minutis, 38. *secund.* & 37. *tertijs.* Similiter *vnusquisq; mensis minor est triginta diebus, maior verò nouem & viginti.* Porrò *cùm sit iudicatio ad bonum aut ad malum mutatio (constat enim quòd semper fit iudicatio vel natura superante morbum, vel ab eo victa) si morbus & natura quasi pares in conflictu hostes pugnent, plus temporis ad alterius victoriam desideratur, si verò magnus sit excessus alterutrius, in promptu victoria est ei qui superior est.* Itaq; *natura minimos morbos & qui sunt cum signis haudquaquam malis, citißimè vincit: à maximis autem celerrimè vincitur.* Victoria *verò per singulos quaternarios consideranda, vtrum in salutem agri vincente scilicet natura, an victa ad mortem mutatio fieri debeat: Ex signis quæ subijcit id animaduertendum.* Verùm *vt in continuis febribus numeramus dies in prædictionem futuræ indicationis, ita in intermittentibus, accessiones, vt quod in continuis febribus dies septimus efficit, id in intermittenti-*

bus septima circuitio efficiat. Ob id igitur exquisita tertiana septem periodis non diebus septem iudicari solet. Atq; vt quartus dies septimi est index, ita quarta circuitio septimæ est index. Quocirca nunc vnum id intellexisse sufficiet, quòd quartanæ febris iudicationes ex numero circuitionum fiant non dierum.

Iudicationes in mulieribus à partu.

CAP. III.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τῇσι γυναιξὶν αἱ κρίσιες ἐκ τῶν τόκων γίνονται.

Iuxta eandem rationem mulieribus quoque iudicationes fiunt ex partu.

Principium numerationis erit non quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint.

Dolor capitis & faucium cum febre.

CAP. IIII.

Κεφαλῆς δὲ ὀδύναι ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες, ξὺν πυρετῷ, ἢν μέν τι τῶν θανατωδέων σημείων προσγίνοιτο, ὀλέθριον κάρτα.

Εἰ δὲ ἄτερ τῶν τοιούτων σημείων ἡ ὀδύνη ὑπερβάλλοι εἴκοσιν ἡμέρας, ὅ, τε πυρετὸς ἔχοι, ὑποσκέπτεσθαι χρὴ, αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν ἐς τὰ κάτω χωρία.

Ἔστ' ἂν δὲ καὶ ἡ ὀδύνη ᾖ νεαρὰ, προσδέχεσθαι χρὴ ὡσαύτως, αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐκπύησιν.

ἐκπύησιν. ἄλλως τε ἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους καὶ τὸ μέτωπον ᾖ.

Μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τοῦ μὲν αἵματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων· τοῖσι δὲ γεραιτέροισι, τὴν ἐκπύησιν.

Ὠτὸς δὲ ὀξείη ὀδύνη ξὺν πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, δεινόν· κίνδυνος γὰρ παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπολέσθαι. ὡς οὖν τούτου τοῦ τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δεῖ προσέχειν τὸν νόον τοῖσι σημείοισι πᾶσιν, ἀπὸ πρώτης ἡμέρης.

Ἀπόλλυνται δὲ, οἱ μὲν νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων ἑβδομαῖοι καὶ ἔτι θᾶσσον, ὑπὸ τουτέου τοῦ νοσήματος· οἱ δὲ γέροντες, πολλῷ βραδύτερον. οἵ τε γὰρ πυρετοὶ καὶ αἱ παραφροσύναι ἧσσον αὐτέοισιν ἐπιγίνονται, καὶ τὰ ὦτα διὰ τοῦτο φθάνει ἐκπυΐσκεσθαι. ἀλλὰ ταύτῃσι μὲν τῇσιν ἡλικίῃσιν ὑποστροφαὶ τοῦ νοσήματος ἐπιγινόμεναι, ἀποκτείνουσι τοὺς πλείστους· οἱ δὲ νεώτεροι, πρὶν ἐκπυῆσαι τὸ οὖς ἀπόλλυνται.

Ἐπήν γε ῥυῇ πῦον λευκὸν ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἐλπὶς τῷ νεωτέρῳ περιγενέσθαι, ἤν γε καὶ ἄλλο τι αὐτέῳ ἐπιγένηται χρηστὸν σημεῖον.

Φάρυγξ δὲ ἑλκουμένη, σὺν πυρετῷ, δεινόν· ἀλλ' ἤν τι καὶ ἄλλο σημεῖον γένηται τῶν προκεκριμένων πονηρῶν εἶναι, προλέγειν ὡς ἐν κινδύνῳ ἐόντος τοῦ ἀνθρώπου.

Capitis dolores fortes & continui cum febre,

febre, siquidem lethalium signorum quid accesserit, perniciosi valde sunt: si verò absque talibus signis dolor viginti dies transmiserit,& febris tenuerit, sanguinis à naribus eruptionem,aut abscessum quendam ad infernas partes expectare oportet. Sed & quandiu dolor recens fuerit,similiter sanguinis è naribus aut puris eruptionem sperare conuenit, cùm aliàs, tum si dolor circa tempora & frontem fuerit. Verùm sanguinis eruptio magis expectanda est iunioribus triginta quinque annis, senioribus autem puris eruptio. Aurium dolor acutus cum febre cõtinua ac forti, horrẽdus est: periculum enim est deliraturum hominem ac periturum. Proinde cùm hic modus minimè tutus sit, citò mentem aduertere oportet etiam aliis signis, à primo statim die. Pereunt autem iuniores homines septimo die, & adhuc citius,ex hoc morbo: senes verò longè tardius. Nam & febres & deliria minus ipsis accidunt: & hac de causa aures antea suppurantur. Verùm his quidem ætatibus recidiuæ morbi contingentes plurimos occidunt. At verò iuniores priusquam suppuretur auris, pereunt:nam si pus album effluxerit ex aure, spes est iuuenem
super

superstitem euasurum esse, si sanè & aliud quoddam bonum signum accedat, fauces exulceratæ cum febre horrendæ sunt. Verùm si quod aliud signum accedat ex his quæ antea mala iudicata sunt, in periculo hominem versari prædicendum est.

Capitis dolor continuus cum febre, maximi est ad præcognitionem momenti: nam inde vel sanguinis eruptio futura est in iuuenibus, præsertim quibus multus est sanguis calidus & biliosus, vel suppuratio expectanda, præsertim in senibus quibus non ita sanguis abundat. Aurium etiam dolor acutus, quo afficitur auditorius neruus, cerebro non ex longo interuallo copulatus, difficilis est. Siquidem nonnulli delirant cerebro in consensum adducto, aliqui repentè moriuntur, quoties fluxio committens dolorem in cerebrum irruperit: Cui periculo sunt magis obnoxij iuuenes, ob calidum & biliosum temperamentum. Reliquum dictionis satis perspicuum est.

Angina. CAP. V.

Αἱ δὲ κυνάγχαι, δεινόταται μὲν εἰσι καὶ τάχιστα ἀναιρέουσιν, ὁκόσαι μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτε ἐν τῷ αὐχένι· πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν· αὗται γὰρ καὶ αὐθήμερον ἀποπνίγουσι, καὶ δευτεραῖαι

τεραῖαι, καὶ τριταῖαι, καὶ τεταρταῖαι. ὅσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλησίως πόνον παρέχουσιν, ἐπαίρονται δὲ καὶ ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσιν, ὀλέθριαι μὲν κάρτα, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται.

Ὁκόσοισι δὲ ξυνεξερυθαίνει ἡ φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται δὴ χρονιώτεραι· καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων τινὲς περιφεύγουσιν, ἢν ὅ, τε αὐχὴν, καὶ τὸ στῆθος ἐρύθημα ἔχῃ, καὶ μὴ παλινδρομέῃ τὸ ἐρυσίπελας εἴσω.

Ἢν δὲ μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν ἀφανίζηται τὸ ἐρυσίπελας, μήτε φύματος ξυστραφέντος ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ, μήτε πῦον ἀποβήσσῃ, ῥηϊδίως τε καὶ ἀπόνως ἔχειν δοκέῃ. θάνατον σημαίνει, ἢ ὑποστροφὴν τοῦ ἐρυθήματος.

Ἀσφαλέστερον δὲ τὸ οἴδημα καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα ἔξω τρέπεσθαι· ἢν δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τραπέῃ, παράνοιάν τε ποιέει καὶ ἔμπυοι ἐξ αὐτέων τινὲς ὡς τὰ πολλὰ γίνονται.

Anginæ horrendiſsimæ ſunt, & citiſſimè occidunt, quæ neque in faucibus quicquàm conſpicuum faciunt, neque in ceruice, verùm plurimum dolorem exhibent, & erecta ceruice ſpirationem inducunt: hæ enim eodem die ſuffocant, ſecundo item ac tertio & quarto. Quæ verò alioqui ſimiliter dolorem exhibent,

attolluntur autem, & in faucibus rubores faciũt, perniciosæ quidem valdè sunt, verùm prioribus diuturniores, si rubor fuerit magnus. Quibuscunque verò fauces & ceruix simul rubuerint, hæ anginæ magis diuturnæ, & ex his maximè euadunt, si & ceruix & pectus ruborem habuerit, & erysipelas ignis sacri non intrò recurrerit. Si verò neq; in diebus iudicatoriis dissipetur erysipelas, neque tuberculum ad externam partem conuertatur, neque pus tussiendo reiiciat, facileq; ac sine dolore degere videatur, mortem significat, aut ruboris recidiuam. Securius est autem tumorem & ruborem quàm maximè foras verti: Si verò ad pulmonem vertatur, delirium inducit, & quidam ex ipsis ita affecti suppurantur.

Qui angina laborant, si vehementer strangulantur, vt cogantur erecta ceruice spirare, magno cum dolore vitam exigunt, nullum aut in ceruice aut in faucibus symptoma habentes. Post hos verò sunt ij qui non spirant quidem difficulter, sed dolore admodum vexantur, & pariter tumescit ceruix, & fauces rubicundiores euadunt. Tertio sunt ij de quibus Hippocrates *præsenti sermone dicit, qui nec*

vehementer affliguntur dolore, nec spirant difficulter, & guttur nequaquam afficitur, sed aut in fauces fluxio, aut in ceruicem, aut in hæc vtraque conuersa est. At verò fluxio talis magna ex parte biliosior est, ita vt perspicuè erysipelas aut phlegmonem erysipelatoden committat. Huius materia si diebus decretorijs transmeet in pulmonem, recurratq; intrò erysipelas nequaquam digestum in exteriori superficie, non solùm non bonum id est, sed malum maximum: propterea quòd ex diei fide firmiorem assumat prauitatem. At si pariter tuberculo foras tendente, ac facilè excreante ægro, deletur erysipelas aut rubor, tum non moriturum ægrum expectare oportet.

Gurgulio inflammatione laborans.

CAP. VI.

Οἱ δὲ γαργαρεῶνες, ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτάμνεσθαι καὶ ἀποσχάζεσθαι, ἔστ᾽ ἂν ἐρυθροί τε ὦσι καὶ μεγάλοι· καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίνονται τουτέοισι καὶ αἱμοῤῥαγίαι. ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσιν ἄλλοισι μηχανήμασι πειρῆσθαι κατισχναίνειν ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ.

Ὁκόταν δὲ ἀποκριθῇ ἤδη πᾶν, ὃ δὴ σταφυλὴν καλέουσι, καὶ γένηται, τὸ μὲν ἄκρον τοῦ γαργαρεῶνος, μεῖζόν τε καὶ περιφερές· τὸ δὲ ἀνωτέρω λεπτότερον ἐν τουτέῳ τῷ καιρῷ, ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. ἄμεινον δὲ καὶ τὴν κοιλίην ὑπο-

κενώ

κινώσαντα χειρεργίῃ χρῆσθαι, ἢν ὁ, τε χρόνος ξυγχωρέῃ, καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἄνθρωπος.

Gurguliones periculosi sunt vt resecentur & scarificentur, quandiu rubicundi fuerint & magni: nam inflammationes ad hos succedunt & sanguinis eruptiones. Quare tales aliis machinamentis attenuare conari oportet hoc tempore. Quum verò totum iam fuerit secretum id quod vuam appellant, & fiat extrema gurgulionis pars maior & rotunda, superior autem tenuior, in hoc tempore tutum est chirurgia rem aggredi. Præstat tamen & aluo subducta, chirurgia hac vti, si liceat per tempus, & æger non stranguletur.

Prognostico theoremati iunctum est preceptum therapeutices, sine quo fieri non potest vt integrè cognoscatur præsagium. Gurgulionem si inflammatione laborantem præcidas aut scarifices, sanguinis fluor & inflammatio comitabitur: sed quoties excretum fuerit id quod vuam appellant, fueritq; pars summa gurgulionis maior & orbiculata, superior verò tenuior, tum adhibere manus tutum est, potissimùm aluo antea abundè subducta siue sponte siue etiam prouidentia medicorum.

Signa febrium non determinato loco affecto. CAP. VII.

Ὁκόσοισι δ' αὖ οἱ πυρετοὶ παύονται, μήτε σημείων γινομένων λυτηρίων, μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν, ὑποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν. Ὅστις δ' ἂν τῶν πυρετῶν μηκύνῃ περιεστηκότως διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, μήτε ὀδύνης ἐχούσης διὰ φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ πρόφασιν ἄλλην μηδεμίην ἐμφανέα, τουτέῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν μετ' οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης ἔς τι τῶν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἧσσον ἐν τῷ κάτω.

Μᾶλλον δὲ γίνονται καὶ ἐλάσσονι χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες, τοῖσι νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων.

Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ εὐθέως τὰ περὶ τῆς ἀποστάσιος, ἢν εἴκοσιν ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχων, ὑπερβάλλῃ· τοῖσι δὲ γεραιτέροισιν ἧσσον γίνεται πολυχρονιωτέρου ἐόντος τοῦ πυρετοῦ.

Χρὴ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ· ἐς δὲ τεταρταῖον καταστήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ πεπλανημένον τρόπον, καὶ ταῦτα ποιέων τῷ φθινοπώρῳ προσπελάσῃ.

Ὥσπερ δὲ τοῖσι νεωτέροισι τῶν τριήκοντα ἐτέων αἱ ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον τοῖσι τριήκοντα ἐτέων, καὶ γεραιτέροισι.

Τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρὴ, τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γινομένας, χρονιώτερόν τε παυομένας, ἧσσον δὲ παλινδρομεούσας.

Quibus febres cessant, neque signis solutoriis apparentibus, neque in diebus iudicatoriis, his reuersuras esse expectandum est. Quæcunque febris longiorem moram traxerit, homine alioqui ad salutem disposito, ita vt neque dolor teneat ob inflammationẽ, aut ob aliquam aliam manifestam causam, huic abscessum expectare oportet cum tumore ac dolore ad aliquem articulum, maximeq; inferiorem. Fiunt autem huiusmodi abscessus magis, & in breuiori tempore, his qui iuniores sunt triginta annis. Expectare verò statim oportet abscessum, si febris detinens viginti dies transmiserit: Senioribus autẽ minus fiunt, diuturniore etiam existente febre. At verò huiusmodi abscessum expectare oportet, febre continua existente. Verùm ad quartanam deducetur si intermiserit, & erroneo modo apprehenderit, & si hæc faciens ad Autumnum appropinquarit. Quemadmodum autem iunioribus triginta annis abscessus fiunt, ita quartanæ magis his qui triginta sunt annorum, & senioribus. Cæterùm hæc nosse expedit, abscessus magis Hyeme fieri, tardiusq; cessare & minus recurrere.

Relicti post iudicationem imperfectum hu-

mores mali, putrescunt & recidiuam generāt. Cum verò triplex sit causa prorogationis febrium, aut enim prorogantur propter aliquam partem affectam curatu difficilem, aut propter humores crudos crassos, aut propter aliquod erratum: si nec affecta fuerit pars, nec admissus sit error aliquis, restat, vt propter humores crudos ac concoctu difficiles prorogetur. Hos igitur assolet natura in partem quandam ignobiliorē expellere, quoties per excretionem educere non potuerit extra corpus. Sæpe enim dictum est quòd humores calidiores tenuioresq; paratissimi sunt ad excretionem. Crassis verò & crudis aut per abscessum natura medetur, aut per concoctionem, nisi ita frigidi sint, vt nec excretione nec abscessu desistentes, ægrum interimant, aut perquàm longo temporis spacio vix concoquantur: facultate enim valida opus est ad hoc, vt humores frigidi ad abscessum conuertantur: vnde fit vt in iunioribus affectus frigidi sæpius citiusq; per abscessum terminentur, quia virtus eorum est quàm senum validior, longiore siquidem tempore opus est, vt per ætatem senilem corpus humore frigido repurgetur. Cæterùm Hyeme *frequentius accidunt abscessus ob humorum frigidorum abundantiam. Quòd verò tardius desinant, in causa est humoris natura, atq; etiam ambientis aëris frigiditas. Minus autem repetunt* Hyeme:

Hyeme: repetentibus enim motum quendam inesse necesse est, at frigida pigra sunt ad motũ.

Vomitio spontina. CAP. VIII.

Ὅστις δὲ ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει φῇ τὴν κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢ καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται. Ἢν δὲ καὶ ῥῖγος προσγένηται, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ ὑποχονδρίου ψυχρὰ ἔχῃ, καὶ θᾶσσον ἔτι ὁ ἔμετος παρέσται.

Ἢν δέ τι πίῃ ἢ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα ταχέως ἐμεῖται.

Τουτέων δὲ οἷσιν ἂν ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ γίνεσθαι, τεταρταῖοι πιέζονται μάλιστα καὶ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται.

Οἱ μέντοι πλείονες αὐτῶν, ἄρχονται μὲν πονέεσθαι, τριταῖοι· χειμάζονται δὲ μάλιστα, πεμπταῖοι· ἀπαλλάσσονται δὲ ἐναταῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι.

Οἳ δ᾽ ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον αὐτέοισι τῶν πρόσθεν γίνηται, ἐς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος. γίνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι, καὶ τῇσι γυναιξὶ, ἐν τοῖσι τριταίοισι μάλιστα· τοῖσι δὲ νεωτέροισι, γίνεται μὲν καὶ ἐν τούτοισι, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι ξυνεχεστέροισι πυρετοῖσι, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισιν.

Οἷσι δ' αὖ τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται· ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν, ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιὰ ἢ ἐπ' ἀριστερὰ, ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τούτοισι ῥυῆναι προσδόκιμον ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. μᾶλλον δὲ καὶ ἐνταῦθα τοῖσι νέοισι τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι· τοῖσι δὲ τριήκοντα ἔτεσι καὶ γεραιτέροισιν, ἧσσον, ἀλλὰ τοὺς ἐμέτους τούτοις προσδέχεσθαι.

Quicunq; verò in febre non lethali dixerit sibi caput dolere, aut etiam præ oculis obscurũ quiddam apparere, si & osculi ventris morsus huic accesserit, ei biliosus vomitus aderit. At si quid biberit aut ederit sub hoc tempus, valde citò vomet. Porrò quibus horum dolor fieri incœperit primo die, hi quarto magis quàm quinto premuntur, septimo verò liberantur. Pleriq; tamen ipsorum tertio die dolere incipiunt, vexantur autem maximè quinto, liberantur nono aut vndecimo. Qui verò incœperint quinto die dolere, aliaq; iuxta rationem priorum ipsis fiant, his ad decimumquartum morbus iudicatur. Fiũt autem hæc

& vi

& viris & mulieribus, maximè in tertianis. iunioribus accidunt etiam in illis, verùm magis in cõtinuis febribus, & in synceris tertianis. Quibuscunq; verò in huiusmodi febre caput dolentibus, prò eo quod obscurum quiddam præ oculis appareat, visus hebetudo contingit, aut splendores ob oculos obuersantur, & pro osculi ventris morsu, in præcordiorum dextra aut sinistra parte aliquid tenditur, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione: sanguinem de naribus his fluxurum esse pro vomitu expectãdum est. Magis tamen & hîc in iuuenibus sanguinis eruptionem expectare oportet. His autem qui triginta sunt annorum, & seniores adhuc, minus: Verùm vomitus in his expectari debent.

Vomitionis criticæ signa, febris minimè exitiosa, dolor capitis, atrum aliquid ob oculos obuersans quod à flaua bile exhalatur, hæc enim multùm assata nigrum vaporem ceu fuliginem quandam mittit ad caput, ei dolorem inferens. Hanc igitur exhalationem à cerebro permeantem ad oculos visorius spiritus sentiens (quemadmodum fit in suffusionibus) imagines quasdam tenebricosas concipit. His si accedat etiam morsus oris ventriculi cum

tremore labri inferioris, biliosus vomitus expectandus est. Quòd si tum algor prehendat hominem, magis etiam vomitio non solùm celerius, sed etiam copiosioris bilis sequetur, cum rigor magna ex parte bilis vomitionem efficiat. Quinetiam si quid bibat aut hæsitet per illud tempus homo, adhuc citius euomet, quia vna cum bile ingesta cibaria in ventriculo vitiantur. Porrò à die quo dolor capitis cœpit, præfinit diem in quo criticè liberari debeat citius vel tardius, secundùm tempus quo incepit dolor, & secundùm rationem dierum decretoriorum, qui morbos acutos non eodem modo cùm sint dissimiles iudicant. Atque vt illa sunt vomitionis biliosæ signa, sic dolor capitis in tali febre, hebetudines oculorum & splendor, tensio in hypochondrio sine dolore & inflammatione, adhæc oculi sponte illacrymantes, fluorem sanguinis è naribus, in adolescentibus maximè in quibus sanguis exuperat, ostendunt.

Conuulsio puerilis. CAP. IX.

Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται ἢν ὁ πυρετὸς ὀξὺς ᾖ, καὶ ἡ γαστὴρ μὴ διαχωρέῃ, καὶ ἀγρυπνέωσί τε, καὶ ἐκπλαγέωσι, καὶ κλαυθμυρίζωσι, καὶ τὸ χρῶμα μεταβάλλωσι, καὶ χλωρὸν ἢ πέλιον, ἢ ἐρυθρὸν ἴσχωσι.

Γίνεται δὲ ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτάτου μὲν τοῖσι παιδίοισι τοῖσι νεωτάτοισιν, ἐς τὰ ἑπτὰ ἔτεα·

τὰ

τὰ δὲ πρεσβύτερα τῶν παιδίων καὶ οἱ ἄνδρες οὐκ ἔτι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑπὸ τῶν σπασμῶν ἁλίσκονται, ἢν μή τι τῶν σημείων προσγένηται τῶν ἰσχυροτάτων τε καὶ κακίστων, οἷάπερ ἐν τῇσι φρενίτισι γίνεται.

Τοὺς δ' ἀπολουμένους τε καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε καὶ τῶν ἄλλων τεκμαίρεσθαι τοῖς ξύμπασι σημείοισιν, ὡς ἐφ' ἑκάστοισιν ἕκαστα διαγέγραπται.

At verò pueris conuulſiones fiunt, ſi febris fuerit acuta, & venter non egeſſerit, & vigilarint, & terreantur, & eiulatint, & colorem mutarint, & viridem ſiue pallidum, aut liuidũ, aut rubrum contraxerint. Fiunt autem hæc promptiſsimè quidem pueris nuperrimè editis, vſq; ad ſeptimum annum. Seniores autem pueri & viri non amplius in febribus corripiuntur conuulſionibus, niſi quid ex ſignis fortiſsimis ac peſsimis acceſſerit, qualia ſanè in phrenitide fieri ſolent. Perituros porrò & ſuperſtites futuros, tum pueros tum alios ex omnibus ſignis coniectare oportet, prout ſingula de ſingulis perſcripta ſunt.

Conuulſio pueris promptiſſimè euenit, potiſſimùm lactentibus plurimo & intempeſtiuo alimento vtentibus. Cùm enim tres ſint

facultates quibus gubernatur corpus, duabus quidem pueri quàm alij fortiores sunt, vna verò debiliores, quæ in neruis est, & ob eam rem promptissimè conuelluntur, sed ab hac conuulsione rursus ad habitum naturæ facillimè redeunt. perfectis autem neq; fit neq; desinit facilè conuulsio, propter robur facultatis in neruis itaq; accidit etiam sine febre conuulsio in forti admodum frigore, & copia humoris crudi crassiq;, & in inflãmatione in neruis ac tendonibus, quoties originem ad consensum agunt. Sed hoc loco de conuulsione docet quæ fit per febrem, quemadmodum initio admonuit se tractare prædictiones in morbis acutis & in alijs qui ex his decidunt. In pueris ergo conuulsiones indicabunt quæ recensuit signa, vigiliæ, terrores, eiulatus, colorum mutationes &c. In adultis autem ea quæ maximè in periculosioribus phrenitidibus apparent indicia, & potissimum si partes in vultu peruertuntur, aut dentes strident, aut oculi sunt instabiles aut distorquentur.

Conuulsituros autem morituros q; pueros & alios ex omnibus signis coniiciemus, in memoria habentes (ne nos augurium nostrũ fallat) quòd interdum à multis bonis indicijs vnum malum vehemens vincatur, & econtrario vnum bonum maximum vincatur à multis malis.

Quò d

Quòd hæ prædictiones sint ex signis quæ apparent in acutis morbis, & Quòd signa omnia expendenda sint, ne ex vngue leonem æstimemus. CAP. X.

Ταῦτα δὲ λέγω, περί τε τῶν ὀξέων νοσημάτων, καὶ ὅσα ἐκ τουτέων γίνεται.

Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τοὺς περιεσομένους καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, ὁκόσοισί τε ἂν μέλλῃ πλέονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νόσημα, καὶ ὁκόσοισιν ἂν ἐλάσσους, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντα πάντα δύνασθαι κρίνειν λογιζόμενον τὰς δυνάμιας αὐτέων πρὸς ἀλλήλας ὥσπερ διαγέγραπται περί τε τῶν ἄλλων καὶ τῶν οὔρων, καὶ τῶν πτυέλων, ὅταν ὁμοῦ πῦόν τε ἀναβήσσῃ καὶ χολήν.

Χρὴ δὲ καὶ τὰς φορὰς τῶν νοσημάτων αἰεὶ ἐπιδημεόντων, ταχέως ἐνθυμεῖσθαι, τήν τε τῆς ὥρης κατάστασιν.

Atque hæc & de acutis morbis, & de iis qui ex ipsis fiunt, dico. Qui verò rectè prænoscere volet & superstites futuros & morituros, & quibus per plures dies, & quibus ad pauciores morbus duraturus est, eum signa omnia ediscere & expendere conuenit, ita vt vires ipsorum inter se conferendo æstimet, quemadmodum perscriptum est, & de aliis, & de vrinis, & de sputis, vbi simul & pus & bilem ægrotus tussiendo reiecerit. Quin & im-

petus morborum semper populariter grassantium, citò animaduertere oportet, & temporis constitutionem non ignorare.

Quamuis in his prædictionibus, quadragesimi diei, atque etiam sexagesimi, suppurationumq́; & aquæ intercutem, necnon febris quartanæ meminerit, propositum tamen eius est de acutis dicere tãtum, & de ijs qui ex acutis decidunt: in quibus omnia, (ne vni confidendum esse putes) consideranda sunt indicia, non singulorum modò vires æstimandæ sunt, sed cõferri naturam eorum inter se oportet, non tantùm similium, verbi gratia, bonorum cum bonis, ac malorum cum malis, sed etiam bonorum cum malis, ac ediuersò: vt sufficienter expensis omnibus, verè de eo quod futurum est pronunciemus. Cæterùm indicijs morborum ipsorum proprijs censet adijcienda esse ea quæ ex aëris constitutione ducuntur, quæ in Aphorismis breuiter perstrinxit, singulis temporibus superuenientes morbos peculiares, ac cœli dispositionem sequentes, enumerans.

De signis dictum in genere. CAP. XI.

Εὖ μέν τε χρὴ εἰδέναι, περὶ τῶν τεκμηρίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ μανθάνειν, ὅτι ἐν παντὶ ἔτει καὶ πάσῃ ὥρῃ, τά τε κακὰ κακὸν σημαίνει,

μαίνει, καὶ τὰ χρηστὰ ἀγαθόν· ἐπεὶ καὶ ἐν Λιβύῃ, καὶ ἐν Δήλῳ, καὶ ἐν Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα ἀληθεύοντα σημεῖα.

Probè id nosse expedit de coniecturis certis & aliis signis, & nõ ignorare quòd in omni anno & omni tempore, mala malum, bona bonum significant. Nam & in Libya, & Delo, ac Scythia, præscripta signa vera comperiuntur.

Accidentia ex prauis in bona, atq; etiam ex bonis in mala mutantur. Signa verò nequaquàm verti in contrarium solent, sed magis ac minus aut malum significare aut bonum: non tamen nunc bonum, rursus verò malum: aut malum nunc, rursus verò bonum. Nullum enim bonum ad genus decidit malorum, nec vllum ex illis ad genus bonorum, quoties scilicet cum distinctionibus proprijs considerantur. Itaq; quæcunq; in vrina docuit esse mala signa, hæc haud vnquàm bona euadent: Et vt concoctio celerem iudicationem, securam sanitatem significat, ita cruditas malum abscessum, aut non fore iudicationem, aut temporis longitudinem, aut dolorem, aut mortem, aut horum ipsorum recidiuas semper ostendit. Quare signa tum bona tum etiam mala idem denunciant omni temporis constitutione, si calida, si frigida, si temperata sit:

Libyam

Libyam enim tanquàm calidam, Scythiam tanquàm frigidam, Delum tanquàm temperatam mediamq; inter vtranque pro exemplo commemorauit.

Quòd sciens & memoria valens rarò fallitur in præsagiis. CAP. XII.

Ἐξ ὧν χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἔνι τοῖσιν αὐτοῖσι χωρίοισιν οὐδὲν δεινὸν, τὰ πολλαπλάσια, αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἢν ἐκμαθών τις αὐτὰ κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται.

Sciendum est minimè difficile esse, in his ipsis regionibus posse aliquem pleraq; ex ipsis assequi, si memoria tenens ipsa rectè expendere sciat.

Alter altero peritior est in cuiuslibet reipræ sensione: Nunquàm enim hallucinari supra captum hominis est, sed quàm minimè aberrare solius est artificis. Quare eius qui vires indiciorum exactè edidicerit, prædictiones erunt irritæ valde paucæ, ratæ verò quàm plurimæ.

Quòd in omnibus morbis acutis fiant ex his signis prædictiones. CAP. XIII.

Ποθέειν δὲ χρὴ οὐδενὸς νοσήματος ὄνομα ὅ,τι μὴ τυγχάνῃ ἐνθάδε γεγραμμένον· πάντα γὰρ ὁκόσα ἐν τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται γνώσῃ τοῖσιν αὐτέοισι σημείοισιν.

Cæterùm nullius morbi nomen desiderare

derare oportet quod hîc nõ est ascriptũ: Omnes enim qui in prædictis temporibus iudicãtur, ex iisdẽ signis cognoscés.

In hac disputatione quæ instituta est de morbis acutis, & alijs qui ex illis fiunt, omnes complexus est, hos quidem nominatim qui præceptis egebant proprijs, alios autem sub signis communibus intelligi voluit.

PRÆNO. HIPPOCRATIS FINIS.

INSIGNIORES ALIQVOT SENTENTIAE

selectæ ex libris Aurelij Cornelij Celsi medici inter Latinos eloquẽtissimi.

EX PRIMO.

1 *Vt alimenta sanis corporibus Agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit.*

2 *Desidia atq; luxuria, hæc duo primum in Græcia corpora vitiarunt, deinde apud nos afflixerunt.*

3 *Sanus homo, qui & benè valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neq; medico, neque alipta egere. Hunc oportet*

variam

varium habere vitæ genus, modò ruri esse, modò in vrbe, sæpiusq; in agro, nauigare, venari, quiescere interdum, sed frequentius se exercere. Siquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit.

4 *Eum rectè curaturum esse dicunt, quem prima origo causæ non fefellerit.*

5 *Alij putant interesse non quid morbum faciat, sed quid tollat.*

6 *Morbos nō eloquētia, sed remedijs curari.*

7 *Nam ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed vsu fieri.*

8 *Cuius rei non est certa cognitio, eius opinio certum remedium habere non potest: Verum est quòd ipsam curandi rationem nihil plus confert quàm experientia.*

9 *Neq; ignorare medicum oportet quæ sit ægri natura: humidum magis, an magis siccum corpus eius sit, validi nerui an infirmi, frequens valetudo an rara, eaq; cùm est, vehemens esse soleat an lenis, breuis an longa.*

10 *Interest enim an fatigatio morbum, an sitis, an frigus, an calor, an vigilia, an fames fecerit, an cibi viniq; abundantia, an intemperantia libidinis.*

11 *Cùm par scientia sit, tamen vtiliorem medicum esse scias amicum, quàm extraneum.*

12 *Bis in die cibum capere, potius quàm semel,*

semel, potest homo, & semper quàm plurimum, dummodo hunc concoquat.

13 *Concubitus neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescendus est: rarus, corpus excitat, frequens soluit. Cùm autem frequens non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis, scire licet eum non inutilem esse, quem corporis neq; langor neq; dolor sequitur.*

14 *Cauendum, ne in secunda valetudine aduersæ præsidia consumantur.*

15 *Imbecillis stomacho, quo in numero magna pars vrbanorum, omnesq; penè cupidi literarum sunt, obseruatio necessaria est, vt quod corpori vel loci vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur qui benè concoxit, manè tutò surget: qui parùm, quiescere debet: & si manè surgendi necessitas fuerit, redormire: Qui non concoxit ex toto conquiescere, ac neq; labori se, neque exercitationi, neq; negotio credere.*

16 *Scire licet integrum corpus esse, cùm quotidie manè vrina alba, dein rufa est: illud concoquere, hoc concoxisse significat.*

17 *Si lucubrandum est, non post cibum faciendum, sed post concoctionem.*

18 *Post satietatem nihil agendum.*

19 *Quem interdiu vel domestica vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod seruandum curationi corporis est. Prima autem*

eius curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: Exercitationis *autem modus & finis esse debet sudor, aut certè lassitudo quæ citra fatigationem sit.*

20 *Nũquàm vtilis est nimia satietas. Sæpe inutilis nimia abstinentia. Sæpe si qua intemperãtia subest, durior est in potu quàm in esca.*

21 *Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit.*

22 *Vbi expletus est aliquis, facilius concoquit: si quicquid assumpsit, potione aqua frigida includit, tum paulisper inuigilat, deinde benè dormit.*

23 *Cùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere.*

24 *Neq; ex salubri loco in grauem, neq; ex graui in salubrem transitus satis tutus est.*

25 *Neq; verò ex multa fame nimia satietas, neque ex nimia satietate fames idonea est.*

26 *Neq; ex nimio labore subitum ocium, neq; ex nimio ocio subitus labor sine noxa est.*

27 *Periclitatur & qui semel & qui bis die cibum incontinenter contra consuetudinem assumit.*

28 *Quod contra consuetudinem est, nocet, seu molle seu durum est.*

29 *Nimis ociosa vita vtilis non est, quia potest incidere laboris necessitas.*

30 *Illud nosse oportet, quòd eis labore fundati*

danti frigidæ potio perniciosissima est, atque etiam cùm sudor se remisit, itinere fatigatis inutilis.

31 *Vomitus inutilis est gracilibus & imbecillum stomachum habentibus: Vtilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est quàm quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur non oportet: Si verò corruptum est, nihil commodius est quàm id, qua via primùm expelli potest, ejicere.*

32 *Deiectio autem medicamento petenda est, vbi venter suppressus parum reddit, ex eoq; inflammationes, caligines, capitis dolores, aliaq; superioris partis mala increscunt.*

33 *Sed purgationes quoq; vt interdum necessariæ sunt, sic vbi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim nõ ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cùm omnibus morbis obnoxia maximè infirmitas sit.*

34 *Vinum dilutius pueris, meracius senibus conuenit.*

35 *Hyeme plus esse conuenit, minus, sed meracius, bibere. At Vere paulùm cibo demendum, adjiciendumq; potioni, sed dilutius tamen bibendum est. Aestate vt sæpius vtendum cibo, sic exiguo est. Per Autumnum propter cæli varietatem periculum maximum est, itaq; neq; sine veste neq; sine calciamentis*

prodire oportet: Cibo verò iam pleniore vti licet, minus, sed meracius bibere.

36 *Venus* Hyeme *non perniciosa*, Vere *tutissima: neq; Aestate verò neq; Autumno vtilis est, tolerabilior tamen per Autumnum est. Aestate in totum, si fieri potest, abstinendum.*

EX SECVNDO.

1 *Saluberrimum Ver est, proximò deinde ab hoc Hyems, periculosior Aestas, Autumnus longè periculosissimus. Ex tempestatibus optimè aequales sunt siue frigidae siue calidae: Pessimae quae variant maximè: Quo fit vt Autumnus plurimos opprimat.*

2 *Saluberrimi sunt sereni dies: meliores pluuij, quàm tantum nebulosi, optimiq; Hyeme qui omni vento vacant: Aestate, quibus fauonij perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores septentrionales quàm subsolani vel austrini sunt.*

3 *Ventus vbiq; ferè à mediterraneis regionibus veniens salubris, à mari grauis.*

4 *Aetas media tutissima est, quae neq; iuuentae calore, neq; senectutis frigore infestatur.*

5 *Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet.*

6 *Corpus autem habilissimum, quadratum est, neq; gracile neq; obesum: Nam longa statu*

statura, vt in iuuenta decora est, sic maturis senectute conficitur: Corpus gracile, infirmum: sic obesum, hebes est.

7 Facilè *securus est aliquis in ijs quæ sæpe sine periculo euasit.*

8 *Si speciosior & plenior aliquis & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet: quæ quia neq; in eodem habitu subsistere, neq; vltra progredi possunt, ferè retrò quasi ruina quadam reuoluuntur.* Peius *tamen signum est vbi aliquis contra consuetudinem emarcuit, & decorem coloremq; amisit, quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat.*

9 Mali *morbi testimonium est vehementer & crebro spirare.*

10 Vomitus *syncera pituitæ vel bilis periculosus, peiorq; si viridis aut niger est.* At *mala vrina est in qua subsidunt subrubra aut liuida, deterior in qua quasi fila quadam tenuia atq; alba, pessima ex his si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat: diluta quoq; atq; alba vitiosa est, sed in phreneticis maximè.* Aluus *autem mala est ex toto suppressa.* Periculosa *etiam quæ inter fibres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur, vtiq; si quod descendit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumās.*

Item quod excernitur malum est, exiguum, glutinosum, liuidum, biliosum, cruentum: aut peioris odoris quàm ex consuetudine, malum est & syncerum. Vrina verò rubra & tenuis in magna cruditate esse consueuit: Pessima tamen est praecipuéq; mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Aluus quoq; varia & discreta reddens, pestifera est: Sed aegrum in praecipiti iam esse denunciat, quae liquida, eadémq; vel nigra vel pallida, vel pinguis est, vtiq; si magna foeditas odoris accessit.

11 *Omne auxilium corporis aut demit aliquam materiam aut adijcit, aut euocat aut reprimit, aut refrigerat aut calfacit, aut durat aut mollit.*

12 *Sanguinem incisa vena mitti nouum non est: sed nullum penè morbum esse in quo non mittatur, nouum est.*

13 *In mittendo sanguine non tam annos medicus numerare, quàm vires aegrotantis aestimare debet.*

14 *Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat.*

15 *Satius est anceps experiri auxilium, quàm nullum.*

16 *Si morbi ratio patitur, sanguinis detractioni tempus aptissimum est dies aduersae valetudinis secundus aut tertius. Sed vt aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse*

necesse est, sit nunquàm vtile post diem quartum est, cùm iam spacio ipso materia & exhausta est & corpus corrumpit, vt detractio imbecillum id facere posit, non posit integrũ.

17 Quòd si vehemens febris vrget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remißio, & ista medicina ferè in biduum diuidenda: Satius enim est primò leuare ægrum, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare.

18 Cùm sit crudo minimè mittendus sanguis, tamen ne id quidem perpetuum est, neq; enim semper concoctionem res expectat: Nam si ex altiore loco decidit aliquis, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulò antè sumpsit cibum, tamen protinus ei materia demenda est: idemq; etiam in alijs repentinis casibus dictum sit.

19 Mittere autem sanguinem cùm sit expeditißimum, vsum habenti, tum ignaro difficillimum est, iuncta est enim vena arterijs, his nerui: Ita si neruum scalpellus attigit, sequitur neruorum distentio ea quæ crudeliter hominem consumit: At arteria incisa neq; coit, neq; sanescit, interdum etiam vt sanguis vehementer erumpat efficit.

20 Incidenda ad medium vena est, ex qua cùm sanguis erumpit, colorem habitumq;

eius oportet attendere: Nam si is crassus & niger est, vitiosus est, ideóq; vtiliter effunditur: Si rubet & pellucet, integer est, eaq; missio sanguinis adeo non prodest, vt etiam noceat, protinusq; is supprimendus est.

21 *Semper antè finis faciendus est quàm anima deficiat.*

22 *Vehementi malo nisi æquè vehemens auxilium succurrere non potest.*

23 *Medicamentum non semper ægris prodest, nocet semper sanis.*

24 *Initia morborum primùm famem sitimq; desiderant, ipsi deinde morbi, moderationem, vt neq; alius quàm expedit, neq; eius ipsius nimium sumatur. Neque enim conuenit iuxta inediam protinus satietatem esse. Quòd si sanis corporibus etiam inutile est, vbi aliqua necessitas famem fecit, quantò inutilius est in corpore ægro? Neq; vlla res magis adiuuat laborantem, quàm tempestiua abstinentia.*

25 *Plus alimenti est in carne quàm in vllo alio cibo.*

26 *Brassica subcruda aluum mouet, bis cocta stringit.*

EX TERTIO.

1 *Natura repugnante nihil medicina proficit. Magis tamen ignoscendum medico est parum*

parum proficienti in acutis morbis quàm in longis. hîc enim breue spactum est, intra quod, si quod non profuit auxilium, æger extinguitur: ibi & mutationi remediorum & deliberationi tempus patet, adeò vt rarò, si inter initia medicus accesßit, obsequens æger sine illius vitio pereat.

2 *Illud ignorari non oportet, quòd non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt.*

3 *Oportet itaq; vbi aliquid non respondit, non tanti putare authorem quanti ægrum, & experiri aliud atq; aliud.*

4 *In acutis morbis serius æger alendus est, vt primò dempta materia impetum frangat. In longis maturius, vt sustinere spacium affecturi mali poßit.*

5 *Multùm interest ab initio quis rectè curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest in quibus aßiduè frustra fuit.*

6 *Omnium optima sunt quies & abstinentia: solaq; abstinētia sine vllo periculo medetur.*

7 *Non dubium est quin vix quisquam, qui non dißimulauit, sed per hac maturè morbo occurrit, ægrotet.*

8 *Asclepiades officium esse medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet, id votum est, sed ferè periculosa esse nimium & festinatio, & voluptas solet. Quæ verò moderatione vtendum sit vt quātum fieri potest omnia ista*

contingant, quæritur qua ratione primis diebus æger continendus sit. Antiqui medicamentis quibusdam datis concoctionem moliebantur, eò quòd cruditatem maximè horrebant. Deinde eam materiam quæ lædere videbatur, ducendo sæpius aluum subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit: aluum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subduxit. Febre verò ipsa infestante se remedio hoc vti professus est: conuellendas enim vires ægri putauit, luce, vigilia, siti ingenti, sic vt ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur qui per omnia iucundam eius disciplinam esse cōtendunt. Is enim vlterioribus quidem diebus cubātis etiam luxuriæ subscripsit, primis verò tortoris vicem exhibuit. Ego autem medicamentorum dari potiones & aluum duci non nisi rarò debere concedo. Et id non ideo tamen agendum, vt ægri vires conuellantur existimo: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantùm exuperantem materiam oportet, quæ naturaliter digeritur vbi nihil noui accedit. Itaque abstinendum à cibo primis diebus, in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est, isq; cubare quàm maximo conclaui debet. Quod ad sitim verò somnumq; pertinet, moderandum id est, vt interdiu vigilet, noctu, si fieri potest, conquiescat: ac neque potet, neque nimium siti

crucie

trucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est & ipsi fœtet, quamuis id tempus aptũ potioni non est: Commodeq; Erasistratus dixit, sæpe inferiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere.

9 Optimum medicamentum est opportunè cibus datus, qui quando primùm dari debeat ambigitur, aliis quintum diem, aliis sextum expectantibus. Asclepiades vbi ægrum triduo per omnia fatigarat, quarto die cibum indulgebat. At Themison non quando cœpisset febris, sed quando desiisset aut certè leuata esset, & ab illo tempore expectato die tertio cibum dabat. Nihil autem horum vtiq; perpetuum est: nam potest primo die dari, potest secundo, potest tertio, potest nõ nisi quarto aut quinto, potest post vnam accessionem, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni: minimeq; in rebus multum inter se differentibus perpetuum esse præceptum temporis potest.

10 Illud est vnum semper & vbiq; seruandum, vt ægri vires subindè assidens medicus inspiciat, & quandiu supererunt, abstinentia pugnet: Si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, vt ægrum neq; superuacua materia oneret, neque imbecillitatem fame perdat.

11 An

11 Antiquos admodùm celebres Pythagorici numeri fefellerunt, cùm hìc medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, & ex his coniectare quando cibus dandus sit.

12 Ab vno medico plures sanari non possunt.

13 Scire oportet optimum cibo tempus esse febre finita.

14 Cùm ægros semper securos agere conueniat, vt corpore tantùm non etiam animo laborent, tum præcipuè vbi cibum sumpserunt: itaq; si qua sunt quæ exasperatura sunt eorum animos, optimum est ea dum ægrotant eorum notitiæ subtrahere.

15 Periti medici est non protinus, vt venit, apprehendere manu brachium, sed primum residere hilari vultu, percontariq; quemadmodum se habeat: & si quis eius metus est, eum probabili sermone lenire: tum deinde eius corpori manum admouere.

16 Medicus neq; in tenebris neq; à capite ægri residere debet, sed illustri loco aduersus eum, vt omnes notas ex vultu quoq; cubantis perspiciat.

17 Ponendi sunt ægro varij cibi, sicut Asclepiades præcepit, tum demùm vbi fastidio vrgetur, neq; satis vires sufficiunt, vt paulùm ex singulis degustando famem vitet. At si neque

que vis neq; cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est, ne plus assumat quàm concoquat. Neq; verum est quod ab eo dicitur, facilius concoqui varios cibos: eduntur enim facilius, ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent.

18 *Neq; inter magnos dolores, neque increscente morbo tutum est ægrum impleri cibo, sed vbi inclinata iam in melius valitudo est.*

19 *Id quoq; videndum est quod quidam solum præcipiunt, an astrictum corpus sit, an profluat. Nam si astrictum est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus sudor: contrà si profluet, sudor coërcendus, quies adhibenda erit, tenebris somnoq; quandocunq; volet vtendum, non nisi leui gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subueniendum.*

20 *In febre pestilente minimè vtile est aut fame aut medicamentis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est, præcipueq; si cum dolore febris est.*

21 *Non facile sanguinem mittere, non facile ducere aluum, non cruciare vigilia, fame ve, aut nimia siti, non vino curare satis conuenit.*

22 *Cùm verò in summo incremento morbus est, vtiq; non ante diem quartum, magna siti antecedente, frigida aqua copiosè præstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: et cùm*

iam venter & praecordia ultra modum repleta sunt satiq; refrigerata, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, sed ipsa aqua frigida tantùm ad satietatem data pro medicamento vtûtur. Ubi vtrumlibet factum est, multa veste operiendus est & collocandus vt dormiat, fereq; post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem, plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur: idq; praesentissimum auxilium est: sed in his tamen in quibus praeter ardorem nulli dolores, nullus praecordiorum tumor nihil prohibens vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, non vlcus, non defectio, non deiectio, non profluuium alui fuit.

23 *Est etiam obseruatio necessaria qua quis in pestilentia vtatur adhuc integer, cùm tamen securus esse non possit: Tum igitur oportet peregrinari, nauigare, gestari, ambulare sub diuo ante aestum leuiter, vitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem: multoq; magis se continere si qua grauitas in corpore est, tum neque mane surgendum, neq; pedibus nudis ambulandum est, non vomendum, neq; mouenda aluus, neq; etiam si mota est per se comprimenda: abstinendum potius, itemq; vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, vtique si cibus antecessit, qui tamen semel die commodius assumitur, insti-*

 ge-

per etiam modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modò aqua, modò vinum bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine quàm minimum mutari debet.

24 Sed cùm eadem omnibus conuenire non possunt, ferè quos ratio non restituit, temeritas adiuuat.

25 Sæpe etiam pertinacia iuuandis, malum corporis vincit.

26 Quartana febris neminem iugulat, vetus quartana rarò nisi Vere soluitur.

27 Si quartana quieuit diu, meminisse eius diei conuenit, eoq; vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem, facilè enim reuertitur nisi à sano quoq; aliquandiu timetur.

28 Est qui fugiens horrorem febrilem ante accessionem vtiliter edat allium, aut bibat aquam calidam cum pipere, siquidem ea quoque assumpta calorem mouent qui horrorem non admittit.

19 Ex phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur & intra verba desipiunt, alij consurgunt & violenter quædam manu faciunt, atq; ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiam artes adhibent, summamq; speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus præbent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba

verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccant, onerare asperioribus coërcitionibus superuacaum est: eos verò qui violentius se gerunt, vincire conuenit, ne vel alteri vel sibi noceant. Neq; credendum est si vinctus aliquis dum leuari vinculis cupit, sanum iam se fingat, quamuis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est. Aduersus omnium sic insanientium animos gerere se pro cuiusq; natura necessarium est.

30 Asclepiades perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur, rationem hanc sequutus, quòd neq; insania esset nisi febre intenta, neque sanguis nisi in remißione eius rectè mitteretur.

31 Omnibus sic affectis somnus & difficilis & præcipuè necessarius est, sub hoc enim pleriq; sanescunt.

Somnus illis medicamentis accersendus est quæ soporifera sunt, habita scilicet eadem moderatione quæ hîc necessaria est, ne quem obdormire volumus, excitare postea nõ possimus.

31 Neq; ignorare oportet leniorem esse morbum cum risu quàm seriò insanientium.

33 Aquæ inter cutem tres species sunt: his communis est humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè sanescunt.

34 Facilius in seruis quàm in liberis tollitur

litur

litur hydropisis, quia cùm desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamq; patientiam, promptius his succurritur qui facilè coguntur; quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoq; *non ignobilis medicus* Chrysippi *discipulus apud* Antigonum *regem amicum quendam eius notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitũ, negauit posse sanari. Cumq; alter medicus* Epirotes Philippus *se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum.* Neque *eum res fefellit. Ille enim cùm summa diligentia non medici tantummodo sed regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorando, bibendoq; suam vrinam, se præcipitauit.*

35 Inter *initia non difficillima curatio est, si imperata sunt quies, sitis, inedia. At si malum inueterauit, non sine magna molestia discutitur.*

36 *Multùm ambulandum, currendum aliquando est, superiores maximè partes sic perfricandæ vt spiritum ipse contineat, euocandus est sudor non exercitatione tantummodò, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusq; alijs, maximeq; vtiles naturales & siccæ sudationes sunt, quales super* Baias *habemus in myrtetis.* Balneum

atq; omnis humor alienus est.

37 Potio non vltra danda est quàm vt vitam sustineat, optimaq; est quæ vrinam mouet.

38 Non alienum erit metiri potionem hydropici & vrinam: nam si plus humoris excernitur quàm assumitur, ita demùm secundæ valetudinis spes est.

39 Qui de phthysi dubitant an sit, hac nota vtuntur: Quod excreatum est si in ignem impositum mali odoris est.

40 Lac quod in capitis doloribus & in acutis febribus pro veneno est, in phthysi tamen sicut in omnibus longis difficilibusq; febriculis rectè dari potest.

EX QVARTO.

1 Vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atq; etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem conquiescat: Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur. Verùm spatium periculosum est: interdum enim tormina & febriculas excitat, viresq; consumit: interdum autem euenit vt id neglectum pluribus diebus curari difficillimum sit.

2 Medicamentis vti nisi in vehementibus malis superuacuum est.

3 Podagricis equitare alienum est.

4 *Quibus articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos à curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit.*

EX QVINTO.

1 *Medicamentorum vsum magna ex parte Asclepiades non sine causa sustulit, cùm omnia ferè stomachum lædant, maliq; succi sint: ad ipsius victus rationem potius omnem suam curam transtulit. Verùm vt illud in pleriq; morbis vtilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consueuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt.* Illud ante omnia scire conuenit, *quòd omnes medicinæ partes ita innexæ sunt, vt ex toto separari non possint, sed ab eo nomen trahant à quo plurimum petunt.* Ergo *vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet, sic illa quæ præcipuè medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit.*

2 *Vti somniferis nisi nimia necessitas vrget, alienum est: sunt enim ex vehementibus medicamentis & stomacho aliena.*

3 *Est prudentis hominis primùm eum qui seruari non potest, non attingere, ne videatur occidisse quem sors ipsius peremit.* Deinde *vbi grauis metus est, sine certa tamen desperatio-*

ne, indicare necessarijs periclitantiu in difficili rem esse, vt si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fefellisse non videatur. Sed vt hac prudenti viro conueniunt, sic rursus hystrionis est paruam rem attollere, quò plus prestitisse videatur.

4 *Dubia spes certa desperatione est potior.*

FINIS.

RERVM ET VOCVM
toto hoc volumine memorabilium index, cuius numerus paginam indicat.

*

Indi

N

O

Surd

Vites

FINIS.

NESCIT LABI VIRTVS.